

მხარეთუღა მწიგნობრბ

3—4

ბზონბონ
1930

შ ი ნ ა ა რ ს ი

ღევან ასათიანი—შიაკოვესკი	3
ვლ. შიაკოვესკი—„რისთვის ვიბრძოდით“ (თარგ. გრიგოლ ცეცხლაძისა)	9
ხიმონ ჩიქოვანი—სამურზაყანოს კოლექტივებს	11
ტიციან ტაბიძე—ოქროყანა	14
რაუდენ გვეტაძე—ბრიგადელის დღიური	15
ვასო გორგაძე—ბრიგადელს	38
ი. ლისაშვილი—ჩვენი პასუხი	39
ხანდრო შანშიაშვილი—ყამირი	40
ვარლამ რუხაძე—საუბარი გულთან	58
აზატ ვშტუნი—მოდი, ჩემო თვალის სინათლე!	60
ი. მჭედლიშვილი—ჩემი სურვილი	65
მარიჯან—ვოლგაზე	67
ხიმონ ჩიქოვანი—ერთი თვე სვანეთში	80

წ ე რ ი ლ ე ბ ი :

გრიგოლ რობაქიძე—დავით კლდიაშვილი	97
დ. კასრაძე—ეკატერინე ვაბაშვილი	109
შ. დუდუჩავა—ყოფა-ცხოვრების რეკონსტრუქცია	128
Z—მარჯანიშვილის სახ. თეატრის გასტროლები	138

ბ ი ბ ლ ი ო გ რ ა ფ ი ა :

ვ. ხ.—ვისილ ბარნოვი	141
ქრონიკა	

ქართული მეცნიერება

სტ. საქართველოს საზოგადოებას მჭერლუვის დედებაცვის
ყთელთვაიერი ქურნალი

989

წელიწადი მახუთა

3—4

მარტი—აპრილი—1930

ტფილისი

კახუხისმგებელი რედაქტორი სიმონ ხუნდაძე

სარედაქციო კოლეგია {
ბ. ბუაჩიძე
ვ. კოტეხიშვილი
ტიციან ტაბიძე
ლევო ჭიაჩელი
მ. ასათიანი

მამაკოვსკი

მამაკოვსკი დაიღუპა მისი პოეტური ნიჭის სრული გაფურჩქვნისა და დამწიფების პერიოდში. მისი ოსტატობის მრავალფეროვანი შესაძლებლობანი ჯერ კიდევ არ იყო ამოწურული. ნუ შევეხებით იმ უალრესად პირადი, ინტიმური ხასიათის მოტივებს, რომლებმაც გამოიწვიეს პოეტის თვითმკვლელობა. ეს არის მეტად სათუთი, მეტად მტკივნეული საკითხი. უბედურება ისეთივე მოულოდნელი, საბედისწერო და გამოუსწორებელი, როგორც დანტესის და მარტინოვის ორი გასროლა, რომელთაც დასცეს გასული საუკუნის რუსული პოეზიის ორი გოლიათი—პუშკინი და ლერმონტოვი; როგორც მღელვარე ზღვის სტიქიონი და მძაფრი ქარიშხალის ქროლვა, რომელთაც იმსხვერპლეს არა ნაკლებ მღელვარე და ბოზოქარი პოეტები—შელლი და ბაირონი.

უდიდეს ენტუზიასტს და უპათეტიურესს ჩვენი ეპოქის პოეტებს შორის, რკინისა და თუჯისაგან ჩამოსხმულ სტრიქონებში, აქა-იქ, მოვპოვებოდა რბილი სახსრები, ლირიული ხმის დადაბლება. ეს იყო იშვიათი წუთები, როდესაც პოეტი უბრუნდებოდა თავის თავს, უპირადესს და უშინაგანეს განცდებს, საკუთარი ცხოვრებისა და ფიზიკური არსებობის საკითხებს. პირველი პოეტური ამბოხების შემდეგ განვლო საკმაო წლებმა. დღევანდელი პოეტი, მიუხედავად უდიდესი რევოლუციონური პათოსის და დაჯერებული ოპტიმიზმისა, დანანებით გრძნობდა, რომ იგი უკვე აღარ იყო „ლამაზი, ოცდაორი წლის“ მამაკოვსკი, —ახალგაზრდა, აჯანყებული და შეყვარებული ავტორი „შარვლიანი ღრუბლის“ და შესანიშნავი „ხერხემლის ფლეიტის“. ამ იშვიათი ლირიული ფალცეტების დროს იბადებოდა წინათგრძნობა, რომ „Вот и жизнь пройдет, как прошли Азорские острова“. მაგრამ ეს იყო მსწრაფლწარმავალი და აოღამახასიათებელი მომენტები უდიდესი ნოვატორისა და რევოლუციონური პოეტის შემოქმედებაში.

და აი, აზორის კუნძულებმაც გაიარეს...

მოსკოვის კრემატორიუმის სარეგისტრაციო წიგნით მთავრდება
მაიაკოვსკის ფიზიკური არსებობის უალრესად შინაარსიანი
რია. იქ ლაკონიური და საქმიანი ჩანაწერი გვამცნობს, რომ კრემა-
ტორიუმის მუშაობის 942 დღეს, 1930 წლის 17 აპრილს, საღამოს
7 ს. და 35 წ. დასწევს მიცვალებული მაიაკოვსკი, ვლადიმერ ვლა-
დიმერისძე, 36 წლისა.

მაიაკოვსკი უდიდესთავანი იყო პოეტების იმ პირველ ათეულ-
ში, რომელთაც ვაკეთეს და აკეთებენ თანამედროვე რუსულ პოე-
ზიას. მაიაკოვსკის პოეტური განვითარების გზა—ეს არის ისტორია
რუსული ფუტურისტული პოეზიისა და ამავე დროს ისტორია უახ-
ლოესი დროის რუსული ლიტერატურისა. მაიაკოვსკის უშუალო
გავლენის ქვეშ აღიზარდა მთელი თაობა პროლეტარული პოეტებისა,
რომლებიც ლიტერატურაში ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგ გა-
მოვიდნენ. ეს იყო მეტრი, რომლის მიმართ ცდილობდნენ გასწორებას
ახალი რიგები დამწყები პოეტებისა; რომლის ყოველი ახალი წიგნი,
პოემა, ლექსი, თავისი აქტუალური ხასიათით, თავისი სიცხოველით
და იდეურ ტევადობით, მუდამ დიდ რეზონანსს ნახულობდა თანა-
მედროვე ლიტერატურაში. მაიაკოვსკის მნიშვნელობა, როგორც რე-
ვოლიუციის პოეტისა, სცილდება ნაციონალურ რუსულ ლიტერატუ-
რის ფარგლებს. მისი გავლენა სხვა ერების უახლოესი დროის პოე-
ზიაზე უდავოა. ამ მხრივ მაიაკოვსკის შეედრებიან მხოლოდ ისეთი
პოეტები, როგორც უიტმენი და ვერხარენი.

მაიაკოვსკი დაიბადა 1894 წელს, სოფელ ბაღდათში, ქუთაისის
მახლობლად. მამამისი იქ ტყის გამგეთ იყო. სწავლობდა იგი ჯერ ქუ-
თაისში. 1906 წელს გარდაიცვალა ტყის გამგე მაიაკოვსკი. მისი
ოჯახი მიემგზავრება მოსკოვს. 1908 წელს თუთხმეტი წლის პოეტი
მაიაკოვსკი, რომელიც ჯერ კიდევ არ არის პოეტი, შედის რ. სოც-
დემ. (ბოლშ.) პარტიაში. ეწევა პარტიულ პროპაგანდას მეწაღეებსა
და სტამბის მუშებში, ამას მოსდევს ბუტირკის ციხე, სადაც მაია-
კოვსკი ზის თერთმეტ თვეს. აქ იგი სწერს თავის პირველ ლექსებს—
რევოლუციონურ თემაზე. ფორმით ბაძავს სიმბოლისტ პოეტებს. ძვე-
ლი ფორმა და ახალი თემა ერთმანეთს არ ეგუება, ამიტომ ლექსები
გამოდის ძალიან ცუდი. გადის რამდენიმე ხანი. მაიაკოვსკი თავს ანე-
ბებს ლექსების წერას და იწყებს მხატვრობას. იგი შედის მოსკოვის
სამხატვრო შკოლაში. აქ ეცნობა და უმეგობრდება მხატვარ დავით
ბურლიუკს. ეს არის ისტორიული შეხვედრა. აქედან იწყება მაია-
კოვსკის ლიტერატურული ბიოგრაფია და რუსული ფუტურიზმის
ისტორია. ბურლიუკის გავლენით მაიაკოვსკი იწყებს ისევ ლექსების

წერას. მაგრამ არა ისე, როგორც სწერდნენ სიმბოლისტები, მაშინ-
დელი პოეზიის გენერალიტეტი: ბალმონტი, ბელი, ვიჩესლავ ივა-
ნოვი, ბლოკი. ბურლიუკის საშუალებით მაიაკოვსკი ეცნობა ედუარდ
ლოვდება ახალგაზრდა პოეტებს: ხლებნიკოვს, კრუჩონიხს, ელენა
გუროს, კამენსკის.

ეს იყო დრო, როდესაც სიმბოლიზმი რუსულ პოეზიაში ამთავ-
რებდა თავის ბრწყინვალე დღეებს. ალექსანდრ ბლოკის შემოქმედე-
ბაში უკანასკნელად გაიშალა დეკადენტური პოეზიის სურნელოვანი
ყვავილი. მაგრამ რა დაშორებული იყო ეს პოეზია თანამედროვე
ცხოვრების ვითარებასა და ჭირ-ვარამს! მისტიციზმით, რელიგიური
ექსტაზით, ავადმყოფური რომანტიზმით, არა-მიწიერი და არა ამ-
ქვეყნიური ინტერესებით იყო გამსჭვალული ეს პოეზია. მთელი რუ-
სული პოეზია, პუშკინისა და ტიუტჩევის შემდეგ, ჩათვლილი იყო
„სამოქალაქო შარმანკათ“, ნეკრასოვის სამოქალაქო პოეზია-კი—საგა-
ზეთო პუბლიცისტიკათ, რომელსაც არაფერი ჰქონდა საერთო ნამდვილ,
ქეშმარიტ პოეზიასთან. სიმბოლისტების აზრით პოეზია წარმოადგენდა
ჯადოქრობას, პოეტური ენა-სიტყვების მაგიას, მისაწვდომსა და გასა-
გებს მხოლოდ „რჩეულთათვის“. სიმბოლისტებმა უდიდესი შრომა გას-
წიეს რუსული პოეტური ენის გასამდიდრებლად; პოეტური ტექნიკა,
ოსტატობა, მათ აიყვანეს განვითარების ისეთ სიმაღლემდე, რომელიც
არ ახსოვდა მანამდე რუსულ ლიტერატურას. მაგრამ მათი პოეზია და-
შორებული იყო ხალხის, მასების ინტერესებს, არ უპასუხებდა იმ
ტკივილებს, რომელიც სტკიოდა და აწუხებდა ხალხს. ამავე დროს
გაუგებარი იყო მათი ენაც. საჭირო იყო პოეზიის ამ ჩიხიდან გამო-
ყვანა. ბლოკი და მაიაკოვსკი შეხვდნენ ერთმანეთს, როგორც არა
თანამედროვენი, როგორც დიამეტრალურად საწინააღმდეგო მსოფლ-
მხედველობისა და სამყაროს წარმომადგენლები. მაიაკოვსკი მოვიდა
რუსულ პოეზიაში, როგორც ათეისტი, როგორც მატერიალისტი,
თავხედი უარყოფელი რელიგიური, ზნეობრივი, ყოფა-ცხოვრებითი
ტრადიციებისა. მის შემოქმედებაში პირველად გაისმა ყრუ გუგუნე
მომავალი სოციალური კატაკლიზმების.

1913 წელს გამოვიდა მომავალი ფუტურისტების პირველი წიგ-
ნი: „სილის გაწვნა საზოგადოებრივ გემოვნებას“. ამ წიგნში მოთავე-
სებულ თავხედ ლიტერატურულ მანიფესტს ხელს აწერდნენ მაიკოვს-
კი, ხლებნიკოვი, ბურლიუკი, კრუჩონიხი. ეს ის ცნობილი მანიფეს-
ტია, სადაც მოთხოვნილი იყო „პუშკინის, დოსტოევსკის, ტოლსტოის
გადაგდება თანამედროვეობის ხომალდიდან“. პუშკინის სახით ფუ-
ტურისტებმა უარჰყვეს ძველი ლიტერატურული ტრადიციები. ამ

კრებულში მოთავსებული იყო მიაკოვსკის პირველი ლექსები. ეს იყო ურბანისტული ლექსები, მათი თემა—ქალაქი, არა მისტიკოს-მელოც-ნების მზერით მოცემული, არამედ ქალაქი დინამიური, ქალაქი მოქმედ-ნების, აჯანყებული მასების, ცხოვრებისაგან შეურაცყოფილი ადამიანების. მეამბოხის და პროტესტანტის ხმა გაისმის მიაკოვსკის მთელ რიგ პოემებში, რომლებიც მან დასწერა ოქტომბრის რევოლუციამდე. ეს პოემებია: „ვლადიმირ მიაკოვსკი“, „მეცამეტე მოციქული“ (საცენზურო პირობების გამო წოდებული „შარვლიან ღრუბლათ“), „ადამიანი“. თვით უინტიმურესი, უარყოფილ სიყვარულის ძეგლი, პოემა „ფლეიტა-ხერხემალიც“ ხასიათდება ამ სოციალური პროტესტით. განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს გაჩაღებული იმპერიალისტური ომის დროს დაწერილი პოემა „ომი და მსოფლიო“. ეს ანტიმილიტარისტული ნაწარმოებები საოცარ დისონანსს წარმოადგენს მაშინდელი რუსული ლიტერატურის ნაციონალისტურ ლაღადისში. საერთო შოვინისტური აღტყინებისა და კანიალური განწყობილების ატმოსფეროში ახალგაზრდა პოეტი ბედავს და თავის პოემაში ხატავს ომს, როგორც საზიზღარ სასაკლავოს, როგორც კაცობრიობის უდიდეს დანაშაულს. ეს პოემა დაბეჭდა მაქსიმ გორკიმ თავის „ლექტოპისში“, რომელიც ერთადერთი ომის საწინააღმდეგო ჟურნალი იყო იმ დროს.

მიაკოვსკიმ რევოლუციაში ნახა თავისი პათოსი. მეამბოხის, მოქადაგის და მებრძოლის სტიქიონი, რომელიც მანამდე ახასიათებდა პოეტს, ოქტომბრის რევოლუციაში პოულობს თავის გამოსავალს. რევოლუცია-ეს არის ადექვატური თემა მიაკოვსკის ღრმა და მრავალფეროვანი პოეტური ტალანტის. რევოლუციის პირველ დღეებიდანვე იგი დგება მებრძოლთა რიგებში, როგორც სიტყვის ოსტატი. მიაკოვსკი მუშაობს „როსტაში“, აქ, მისივე სიტყვით, იგი აკეთებს „სამი ათას პლაკატს და ექვსი ათას წარწერას“. თავის იარაღს, პოეტურ სიტყვას, იგი იყენებს რევოლიუციის მტრების წინააღმდეგ. პოეზიისთვის ასეთი გამოყენებითი დანიშნულების მიცემა არ იყო დროებითი და შემთხვევითი მიაკოვსკისათვის. იგი პრინციპათ დაედო მთელ მის შემდეგ პოეტურ მუშაობას.

მიაკოვსკის პირველი დიდი ნაწარმოები რევოლუციის შემდეგ იყო პიესა „მისტერია-ბუფ“. აქ მიმოხილვის სახით მოცემულია თებერვლისა და ოქტომბრის რევოლუციის ამბები. შემდეგ პოემა „150.000.000“. აქ ისტორიულ ფაქტებთან არა გვაქვს საქმე. პოემაში ავტორი გვიხატავს მომავალი ომებისა და რევოლუციების ფანტასტიურ სურათს და რევოლუციის გამარჯვებას.

1923 წელს მაიაკოვსკი გარშემო იკრიბავს მემარცხენე ხელოვნების ყველა დარგის მუშაკებს, მხატვრებს, პოეტებს, თეატრმშენებს და აარსებს „ლეფს“. რედაქტორობს ამავე სახელწოდების ჟურნალს, სადაც წამოყენებული იქნა მთელი რიგი აქტუალური პრობლემებისა ლიტერატურისა და ხელოვნების სფეროში. 1924 წელს მაიაკოვსკი მოგზაურობს საბჭოთა კავშირის ქალაქებში და კითხულობს ლექციებს „ლეფის“ შესახებ. ლენინის გარდაცვალების შემდეგ სწერს პოემა „ლენინ“-ს, სადაც მოცემულია ლენინის სახე არა ბიოგრაფიულად, აოამედ სოციოლოგიურად. ამის შემდეგ მიემგზავრება საზღვარ გარეთ, ევროპას და ამერიკაში. ოქტომბრის რევოლუციის ათი წლის თავზე სწერს პოემა „Хорошо“-ს. ამ სინთეტიურ პოემაში, სადაც შეთავსებულია გეროიკული ეპოსი, ოდა, სატირა, ლირიკა,—სრული თავისი მრავალფეროვნებით გაიშალა მაიაკოვსკის პოეტური გენია.

უკანასკნელ წლებს ეკუთვნის: სატირიული პიესები „ბაღლინჯო“ და „აბანო“, სადაც გაკიცხულია თანამედროვე საბჭოთა სინამდვილის ბნელი და უკუღმართი მხარეები; პანტომიმა „**მოსკოვი იწვის**“—1905 წლის შესახებ, დაწერილი მოსკოვის სახელმწიფო ცირკისთვის, და ბოლოს როგორც ანდერძი და გამოსათხოვარი სიტყვა, თანამედროვეებისადმი მიმართული „Во весь голос“.

მაიაკოვსკის, როგორც ნოვატორს—პოეტს და ახალი პერიოდის დამწყებს რუსულ ლიტერატურაში, ისეთივე მნიშვნელობა აქვს, როგორც თავის დროზე ჰქონდა პუშკინს. თუ ხლებნიკოვმა ახალი გზები გაუხსნა თანამედროვე რუსულ პოეზიას, მაიაკოვსკიმ პირველმა გაიარა ამ გზებზე, როგორც დიდმა ოსტატმა და ეპოქის პოეტმა. მაიაკოვსკი შესანიშნავი მაგალითია პოეტი-პუბლიცისტის, ტრიბუნის, მოქალაქის. მან ათვალწუნებულ „სამოქალაქო შარმაკის“ ხმებიდან მოგვცა ჩვენი დროის ზვიადი პოლიფონიური მუსიკა. მაიაკოვსკი მიჩნეულია „ძნელად გასაგებ“ პოეტად. ეს არის ბედი ყველა რეფორმატორის. მაიაკოვსკის „სიბნელე“ გამოწვეულია იმ მიზეზით, რომ მან დაარღვია ლომონოსოვს შემდეგ რუსულ პოეზიაში განმტკიცებული სილაბო-ტონური წყობილსიტყვაობა და შემოიტანა თავისუფალი ლექსი, როგორც შესაფერი ფორმა ეპოქის რიტმის გადმოსაცემად. თანამედროვე დასავლეთ-ევროპიული ვერსიფიკატორული ტენზია მან შეუხამა რუსული სიტყვის დამახასიათებელ თავისებურობას,—ვინაიდან ცნობილია, რომ რუსული ხალხური

ლექსები, სიმღერები და ბილინები უფრო ეგუებთან თავისუფალი/ ლექსის ფორმას. სიმბოლისტების „სიტყვის მაგიის“ ნაცვლად/ კოვსკიმ, ისე, როგორც ველემირ ხლენიკოვმა, პოეზიის ენათ გა- მოიყენა ჩვეულებრივი, ხალხური სალაპარაკო ენა. ამით მან პოეზია ჩამოიყენა მისტიურ, ასტრალურ სფეროებიდან—ძირს, მიწაზე, და გახდა იგი ხალხისათვის, მასებისთვის გასაგებ და ფართე მოხმარე- ბის საგნათ.

მაიაკოვსკისათვის მიუღებელი იყო თემა, რომელიც არ ეხებოდა ყოველდღიურ ცხოვრების მოვლენებს. მისთვის არ არსებობდა მა- რადიული თემები. ამიტომ გასაგებია მისი მიდრეკილება გაზეთი- სადმი, სადაც წინა რიგში დგას ყოველთვის პოლიტიკის, სამეურ- ნეო ცხოვრების და ყოფის აქტუალური პრობლემები. მაიაკოვსკის ყოველი ახალი ლექსი შეეხებოდა უცხოველეს და უსაჭირობოროტეს საკითხებს. ამით აიხსნება მისი „მენესტრელობა“ და მისი დიდი პოპულიარობაც. მაგრამ ამ ფუნქციონალიზმს მაიაკოვსკიში არასო- დეს არ დაუჩრდილავს სიტყვის ხელოვანი. ის იყო სანიმუშო პოეტი, კკუა-მახვილი და უშესანიშნავესი ოსტატი თანამედროვე რუსული პოეტური სიტყვისა.

20/IV—30 წ.

„რისტვის ვიბრადით!“

ხმა გვესმის
 უაზრო და მეტად ცუდი.
 ყურებში გვიწივის
 და იკუმშება გული.
 ამბობენ,
 რომ ახალგაზრდობა მოდუნდა,
 რომ მათ
 ნებისყოფა აქვთ მოდუნებული.
 კიდევ ამბობენ,
 ზოგიერთი ჩვენი ძამია,
 რომ დაიმსახურა
 ორდენი და ქება,
 ეხლა უცქერის ნამცხვარებს
 შაქარლამიანს
 და ვიტრინების წინ
 მოწყენილ პოზაში დგება.
 ამბობენ, რომ
 მშიერთათვის გულმოსაკლავად,
 დუქნების ფანჯრები მოუცავთ
 ბოთლების მესრებს,
 რომ ნებმანები და გამგეები
 თერებიან ერთთავად
 და დეკემბერშიაც მიიერთმევენ
 საზამთროებს და ნესვებს.
 ხმა გვესმის
 სასირცხვო და შემაზარები,
 რომ გადაჰყოლიან
 თავდავიწყებას,—
 კომკავშირელები
 ვით ლეიბ-ჰუსარები
 სვამენ,—
 და ატირებთ ესენინის ლექსები.

ბაგეთა მოღრეცილ
გახევით,
ჩვენამდე ხმა მოდის:
— „რევოლუცია ვერ გამოდგა...
რისთვის ვიბრძოდით?“...
და თავიანთ 18 წელს
დაუმიზნებენ ნაგანს
და—ალარ არის,
ან ხლართში გაჰყონ
კისერი იქნება.
მე როგორც პოეტი
ვარ მეტად მწუხარე
და როგორც მიაკოვსკი
მაგრად ვივინები.
მე შენთვის
ლექსებს კი არ ვბლავი,
აქ საქმე არაა
რითმებზე, —
ვით მეგობართან
ჩემთან იგრძენი თავი,
მომეცი ნება
ხელები დაგაღო მხრებზე.
.....
ჩვენ უნდა საქმეს
ვეძლეოდეთ მთელი არსებით
უნდა დასცინო წვრილმანებს
და დათრგუნო ისა,
დღეს კომუნისტვის
ძვირფასია უფრო ლურსმნები,
ვიდრე მარაველი თეზისები
კომუნიზმისა.
განა დღეს
ახალგაზღობას შეშვენის,
რომ იგი თვრებოდეს,
სვამდეს ლუდის შხამს?
ჩვენ მომავალში
შევსვამთ
მთელ დედამიწის წვესს,
გადავაბრუნებთ
ქვეყანას როგორც ჯამს.
თარგ. გრიგოლ ცეცხლაძისა.

სამურზაყანოს კოლექტივებს

როცა შორდები:

„სი სოულ ჩელას“.

გრჩება დაბლობში მდგარი ენგური,
კავკასიონის მოგყვება ჩრდილი
და სიმღერები ისმის მეგრული.

„სი სოულ ჩელა დო

სი სერგელა,

სი კისერი ელაფირი,

სი მინობაშ გეგაფირი“,

მოსჩანს შორით ისლი ხშირი

და ტყის იქით ვილაც კივის.

ენგურს გახვალ რამ დაგტანჯოს

ფეხს ვერ წაკრავ ბედის ლურსმანს.

სდგას მდუმარედ წინ სათანჯო

და შორს ისმის:

„სოულ ბუსკა

სო მეკუსა“.

კამეჩებივით წლებმა მრავალმა

აქ გაიარეს თვეების ცვენით;

შემდეგ უყვილა რიჟრაჟს მამალმა

და ჟამებს გაყვნენ შერვაშიძენი.

უნდა ქვეყანას გრძნობით ახარო

ადგა გლეხი და სამურზაყანო,

„სი სოულ დო ტრაქტორი ხვალე

ჩაის დო კარტოფილს დოთასუნქ,

წოხოლ-წოხოლე ჩქიმი ჯარგვალი“.

ლობეებს შემოვხსნი მოსავლის შუქს.

მწირ ტყეს ეჭირა მიწა აყალო

გვიმრას ტყვეთ ყავდა სახნავი ბელტი,

შრომამ შესცვალა სამურზაყანო,

უნგურით მოაქვს ჯანმრთელი ფერდი.
გუშინ მე ვნახე
კოლექციის წინ, გალის მახრამში
სამი ცხენენჯი ქალი მოვიდა.
მათ მოიტანეს მზა თვალსაზრისი
ზემო-ბარლების კოლექტივიდან.

შავები ეცვათ—ფეხზე წალები,
ეჭირათ ქალებს ხელთ მათარახები.

მათარახზე სწორი სხეულნი იდგნენ
ეკრათ შხეფები გამოვლილ გზიდან,
ქალები იდგნენ მდუმარე ვიდრე,
ხმა არ მოისმა ხელმძღვანელიდან.
მათ გადმოლახეს

დიდი მანძილი

ვერ დასძლევეს სივრცე ცხენოსან მეგრელს
შავს ტანსაცმელში როგორც არწივნი
ითხოვდენ რჩევას

და თუთის ნერგებს.

მათ თავმჯდომარე ჯოჯუა ნახეს
დასცქერდა სიის ასოებს ხლართულს,
ყოველგვარის თქმას ურტყამდა მახვილს
და სიხარულით მიმტყრევდა ქართულს.

უნდა ჯოჯუას პრესას ახაროს
— ადგა მთლიანათ სამურზაყანო,

წავიდნენ წლები თვალეზ-დათხრილნი
და ფეოდალსაც ვერ მიაქვს ძღვენი.
ენგურის არხმა, ტალღამ ხალხისამ,
წარსულში ჩაჰკლა შერვაშიძენი.
უკვე ვშორდები

„სი სოულ ჩელას

ვშორდებით მწირ ტყეს, გვიმბრას და ტიოიფს,
კოლექტივები გაშლილა ყველა
და მხარეს აწევს მშრომელთა ჩრდილი.

აგერ მე ვხედავ კოლექტივს გაშლილს
ორმოცი ქალი ბარავს მიწას და
ტრაქტორის მუხლი ხმაურობს მთაშიც

და გვიმრის ჯოგი მთლიანად გაწყდა.
— აქ კარტოფილის არის ნაკვეთი,
იქით კომბოსტო—გოგონა გვიხსნის;
— თუ გვალვა იქნა, უშოვის საკვებს
არხად გაშლილი ენგურის სისხლი.
სამურზაყანო! მწირი ტყის ბუდე,
მოკვდით თხემლებო და ტირიფებო,
ოო, გადავლახოთ ღობეთა ზღუდე
ამ დიდ ფართობზე შრომა შეეკრიბოთ—
გადაბრუნებულ მიწას და ფესვებს
ესმის

დახილი სახნისის, თესლის
და ყოველ ჩვენ მტერს
ბრაზით შევსებულს
სინიდისივით დაახრჩობს გესლი.
მიწას მდუმარეს და წლობით ზარმაცს,
როგორც ბრმა თვალებს დათხრიან ბელტებს,
ველარ დარეკა თავადის ზარმა
გაწყდა თოკი და დაეცა ფერღზე.
ბელტებს წაეართვათ

საზრდო საზრდოსი.
კოლექტივების განმტკიცდეს ძალა,
ადგეს ქვეყანა, თესლი დასივდეს,
თვითმოქმედების გონიერ ღალად.
დღეს თვალწინ ვხედავ კოლექტივს გაშლილს.
ორმოცი ქალი, ორმოც ოჯახის
შრომას აერთებს ერთ მთლიან ხმაში
და ქმნიან ერთად მეგრულ მოძახილს.
გადაბრუნებულ მიწას და ფესვებს
ესმის

დახილი სახნისის თესლის
და ყოველ ჩვენ მტერს
ბრაზით შევსებულს
სინიდისივით დაახრჩობს გესლი.

მარტი.
სამურზაყანო.

ოჭროყანა

თუ პოეტი ხარ და ხარ ვაჟკაცი,
გათენდი ისე, როგორც გათენდა
ოჭროყანაში, თუნდა ამ დილას.
ნუ დასწერ ლექსებს... იყავ ზარმაცი.
ამ მზის ყუმბარას რა ხელი ტენდა
ან ვებერთელა სიდან გაზრდილა?..
რა ლექსი ზიდავს ამ საღადარეს,
რა გულს არ დასწვავს და არ გადარევს!..

თუ პოეტი ხარ და ხარ ვაჟკაცი,
მაშინ ქოროლლის გქონდეს სიმაგრე.
გადაყურებდე დაბლა მარაბდას.
ნუ დასწერ ლექსებს, იყავ ზარმაცი...
შენ რომ ხელი გკრან, ისიც წაგაქცევს;
ამას ტყვიების მეხი ღარავდა.
მაგრამ მეხია თვითონ სასროლი,
ცა გაუპია და დარჩენილა
ტიტველა სოლი...

თუ პოეტი ხარ და ხარ ვაჟკაცი,
ამღერდი ისე, როგორც ამღერდა
უძოს ბულბული მაღალ ფალცეტით.
ნუ დასწერ ლექსებს... იყავ ზარმაცი.
ბევრი პოეტად თავს ასაღებდა
ჩენი ეპოქის, რომ იყოს ღირსი
დღეს პოეტებში არ ვართ არც ერთი.

მაშ შევადედოთ ლექსის მაწონი,
ოჭროყანიდან ჩამოყვეთ ვირებს,
იქნებ არ იყოს ეს მოსაწონი,
მაგრამ არავინ არც გაიკვირებს.

გრიკაძელის დღიური

სიხარულის ერთი მიზეზი.

დიდიხანია არ მინახავს სოფელი თავის შარებით და ორლობეებით.

დიდიხანია არ მისუნთქავს სოფლის სუფთა ჰაერი, არ აღფრთოვანებულვარ მისი ლაქვარდოვანი სალამოებით და ბუნების ცქერით.

დიდიხანია არ განმიცდია სოფლური ცხოვრება თავის უბრალოებით და მიამიტობით, რომელიც ასე მიმზიდველია შფოთიან ქალაქიდან ჩასულ კაცისათვის და განსაკუთრებით იმისათვის, ვისაც ხამის შარვლიანი ბავშვობა გაუტარებია მინდორში და ფეხშიშველი ურბენია ნახირში.

თუმცა ვგრძნობ, რომ სოფელი ის მყუდრო სამყოფელი არაა დღეს, როგორც იყო სოფლის სიღუბეში თვალდახუჭულთა წარმოდგენაში, მაგრამ ეს როდი მანანებს. პირიქით, სწორედ ამიტომ უფრო მიმწევს გული ქალაქიდან.

თვით სოფლელებისათვის არც არაოდეს ყოფილა სოფელი სავანე და განცხრომის წიაღი.

წელში ჯაფით მოკაკულმა ყოველმა გლეხმა იცის ეს. ვიცი მეც.

და თუ სოფლის გახსენებაზე, უწინ მისი ბუნების ხილვის სურვილმა შემიპყრო, ეს მხოლოდ თბილისის აღმასკომის კომუნალურ მეურნეობის განყოფილების ბრალია.

ეს იმის ბრალია, მთელი დღე ქალაქში კორიანტელი რომაა და მყუდრო ამინდშიაც კი გაძნელებულია სუნთქვა; სადაც ხეირიანად კაცს უჭირს თვალისგახელა და სილით სავსე პირში კბილებს წაწკა-წუწკი გააქვს.

ჰო, და, ამიტომაც მიხარია, რომ საბჭოთა მწერლების ფედერაცია საშუალებას მაძლევს, რამდენიმე კვირა მაინც დავეტოვო თბილისის მტვერიანი ქუჩები.

მართალია, ეს კორიანტელი ქალაქში მშენებლობის გაძლიერების მაუწყებელია, მაგრამ უფრო კომუნალურ განყოფილებების დევრობის ნიშნებს წარმოადგენს.

კომუნალურ განყოფილებას უქველად ეხერხება ქალაქში სისუფთავის დასაცავად „მთელი რიგი ღონისძიებების გამომუშავება“... მაგრამ, უჭირს მათი ცხოვრებაში გატარება, რადგან დაწერილის საქმეთ ქცევა არაა ადვილი, ძალა კი, როგორც სჩანს, კომუნალურმა განყოფილებამ ჯერ კიდევ ვერ მოიკრიბა.

თუმცა კ. ოდილაძე და შ. კილურაძე ორივე ენერგიული კაცია, მაგრამ...

რა დროს თვითკრიტიკაა.

სოფლიდან რომ დავბრუნდები ალბათ „კომუნისტში“ ისევ ხშირად დავსწერ:

„თბილისის აღმასკომმა გადასწყვიტა ქუჩებში სისუფთავის დასაცავად“...

„კომუნალური განყოფილება შეუდგა ქალაქში სანიტარული პირობების“... და სხ.

მაგრამ უსათუოთ იმასაც დავსწერ, თუ ეს გადაწყვეტილებები რატომ არ სრულდება.

ეხლა კი გზაზე ვარ დამდგარი და სხვა მოვალეობა მაწევს.

სიღნაღლი ვეძილი

უკვე მატარებელში ვზივარ, მესამე ხარისხის ვაგონში.

მართალია დაღლილი ვარ და უკეთესი იქნებოდა რბილ საწოლებიან ვაგონით შემგზავრა, მაგრამ წვრილკოლშვილის პატრონს სადა მაქვს იმდენი, რომ ასეთი ფუფუნების ნება მივცე თავს.

გარდა ამისა, მესამე ხარისხის ვაგონით მგზავრობა კიდევ იმიტომ ვარჩიე, რომ აქ ბევრ რამე საინტერესოს გაიგონებს კაცი.

აქ მეტი სისადავეა და გულუბრყვილობა:

ნაირი და ხელმოკლე მგზავრების მუსაიფი ნამდვილ ცხოვრებას შეეხება.

(სხვათა შორის: მიკვირს თუ აქამდე რკინის გზაზე რატომ არსებობს მგზავრების ხარისხებათ დაყოფა. დროა თვითმპყრობილობის ამ უმსგავსო ნაშთსაც ბოლო მოეღოს.— მატარებლით მგზავრობისათვის განურჩეველი, ყველასათვის ერთნაირი და ისეთი პირობები უნდა იყოს, როგორც ეს ტრამვაით მოსიარულეთათვისაა).

დღეს არაა ბევრი მგზავრი.

ხალვათობაა.

მაგრამ დასაწოლი ალავი მაინც არ იშოვნება.

ჩემს გვერდით ზის შუახნის ქალი და უკვე ყვინთავს.

პირდაპირ: ორი მგზავრია—ერთი ჩასკენილი, მოღერებულ

ცი სჩანს, მეორე უფრო ახალგაზრდა—დიდი სათვალეებით და უბრა-
ლოთ ჩაცმული.

ისინი ერთმანეთს მზრუნველობით ეპყრობიან და ცოტას ლა-
პარაკობენ.

ჩვენი კუთხე მოწყენილია.

მატარებლის აძვრისას გვემატება ახალი თანამგზავრი.

რიხიანათ მოვიდა და ჩემს მარჯვნივ თავისუფლათ მოიკალათა.

დაჯდომისთანავე პაპიროსი მთხოვა უცნაური ბოდიშით.

ეტყობა ზარხოშათაა.

მალე ყველა ჩვენთაგანს რალაცა გვეკითხა, გვითხრა და მუსაი-
ფი გაგვიბა.

ვაკვირდები: კარგა ხნის უნდა იყოს, მაგრამ ჯერ კიდევ ქარ-
მაგათაა. მოგრძო სახე აქვს და კავიანი ცხვირი. თვალები ციატი.
წვერი გაპარსული. ულვაშები ოდნავ შეკრეჭილი. რუხ და ჩვენებუ-
რათ შეკერილ დაბამბულ „ტუჟურკაზე“, რომელიც მუხლებამდე
წვდება, საჩოხე ქამარი არტყია, ფეხებზე საცვეთები აცვია კალოშე-
ბით და ბოხოხი ახურავს. მხარზე გადაკიდებული აქვს ტყავის ჩან-
თა. როცა შემოვიდა, ნაბადი დაკეცა და ზედ დაჯდა. ერთი შეხე-
დვით წარმოსადეგი კაცია, მაგრამ რალაც მსუბუქათ იქცევა. გადა-
ქარბებით თავაზიანია და მისი საუბარი ლაყობას უფრო გავს.

შეუსვენებლათ ლაპარაკობს ყველაფერზე, მაგრამ პოლიტიკას
ერიდება. ვამჩნევ, რომ თავს იკავებს, თორემ პოლიტიკაზე საკუთა-
რი აზრების გამოთქმა ძლიერ უნდა უყვარდეს.

ოხუნჯობს. ხშირათ მოსწრებულათაც.

პირდაპირ სულზე მოგვისწრო: უიმისოთ ღამის თევა ქვის კო-
დვაზე უფრო დაგვლლიდა. თუმცა დაძინება აჯობებდა, მაგრამ სა-
შუალება არაა და ჩვენც მხარი აუბით.

ჭკონია ამფსონებში მოხვდა და ანეგდოტებიც კი დაიწყო. ცო-
ტა, მთვლემარე ქალის ეხათრება და სასირცხო სიტყვებს ხმა-დაბ-
ლა ამბობს.

მასთან ერთად ყველანი ვიცინით. გადამდები სიცილი იცის.

ჩემში სიცილს უფრო იწვევს მისი თხრობის კილო, სახის გა-
მომეტყველება და მარიფათი.

ასეთ კაცს დიდიხანია არ შევხვედრივარ და მიჭირს გამოვიც-
ნო, თუ რა პროფესიას უნდა ეკუთვნოდეს.

ხან გამვლელს აეკვიატება და რალაცას ჰკითხავს, იმის მიხედ-
ვით, თუ როგორ აცვია.

ჩვენ მეზობელ ქალს ძილი დაუფრთხო და სხვაგან გადევნა
ეხლა სულ ენათ იქცა.

ხანდახან პოლიტიკაზე ჩაუკრავს, მაგრამ კიდევ ფრთხილობს
და მალე ოსტატურათ გადადის სხვა საგანზე.

— მეგობრებო, ჯელებო, გეტყობათ ჩინებული ხასიათისანი
ხართ და მინდა თქვენთან პური გავტეხო. ა, საწინააღმდეგო მგონი
არაფერი გექნებათ. აგერ, რომელიმე სადგურზე გადავალ და ერთ-
ორ კვარტს ამოვარბენინებ. დავჯდეთ თან წყურვილი მოვიკლათ და
თანაც ვიჭუჭუკოთ. ყაბულ!

თანხმობა განუცხადეთ. მომხეულათაც ვართ.

მე, უბრალოთ, მაგრამ რილით შევთავაზე 3 მანეთი და ვთხო-
ვე ჩემ წილათ სანოვაგეც ეყიდა.

საშინლათ იწყინა. იუკადრისა:

— განა ასეთათ გამიცანით! ჰაი ვიდი, გეტყობა ქართველური
ეშხი დაგიკარგავს. არც ისე დავკინებულვარ, რომა პურმარილშიაც
ანგარიშიანობა შევიტანო. ამის ნებას არც სხვას მივცემ. არ მომ-
წონს ეს გერმანული ცივი ხასიათი. ჩვენი ბუნების თავისებურება
ყველაფერში უნდა ჩანდეს. ქეშმარიტად ხალისი გამიფუჭე.

მე ბოდიში მოვიხადე, მაგრამ მან შორს დაიჭირა.—

დამახრჩო საყვედურებით.

ბევრი ვინანე.

ჩვენი მოარაკე ერთბაშათ გაჩუმდა. შემდეგ ადგა, ბარგისათვის
თვალყურის დევნება გეთხოვა და წავიდა.

ახალგაზრდა ჩემს გვერდით გადმოჯდა, ქალის ალაგას. მისი
მეზობელი კი წამოწვა.

გამოველაპარაკეთ ერთმანეთს.

ჩემი მოსაუბრე ინტენერი აღმოჩნდა, მისი მეზობელი—ტყიბუ-
ლის მალაროების დირექტორი.

მან გატაცებით დაიწყო ლაპარაკი ტყიბულის მალაროებში მუ-
შაობის გაფართოებაზე, საწარმოო გეგმის წარმატებით შესრულება-
ზე და მუშათა პირობების გაუმჯობესების შესახებ.

— ამ ეჟამად 2000 კაცზე მეტი მუშაობს მალაროებში. მალე ეს
რიცხვი გაორკეცდება. ტყიბული უკვე მოზრდილ საწარმოო ქალაქს
გავს. მუშების მდგომარეობა დღითიდღე უმჯობესდება. შენდება
მათთვის ახალი სახლები, ფართოვდება საავადმყოფო, გვაქვს კარ-
გათ მოწყობილი კლუბიც, მაგრამ ხეირიანი საღამო-წარმოდგენების

მოწყობა, ძალების უყოლობის გამო, შეუძლებელი ხდება. ცენტრიდან კი არავინ იხედება იქით.

გულდაწყვეტით ამბობს ახალგაზრდა ინჟინერი.

ამასობაში ჩვენი მატარებელი დადგა.

ჩვენს ზევით მწოლარე წვეროსანმა თვალების ფშვნეტით იკითხა:

— სადა ვართ!

ვილაცამ უპასუხა:

— გორში.

მატარებლის ხელ-ახლა აძვრისთანავე უკმაყოფილოდ შემოვიდა ჩემგნი განაწყენებული თანამგზავრი, რომელსაც ხელში ხონჩასავით ეჭირა ვაშლებით სავსე ბოხოხი.

— ასეთი ამბავი გაგონილა, კაცმა სადგურზე ღვინო ვერ იშოვოს, ისიც საქართველოში! ახირებულია მე და ჩემმა ღმერთმა.

ამ სიტყვებით ფანჯარასთან მიდგმულ პატარა მაგიდაზე ბოხოხი გადმოაპირქვავა.

— მიირთვით თქვენ გენაცვალოთ ჩემი თავი!

გულუხვ მასპინძელივით წარმოსთქვა, მერე ბოხოხი გაფერთხა და დაიხურა.

— ჭამეთ ვა, რასა ნაზობთ! იქნება გეხამუშებათ ქულში ნაყარი რომაა, აი დანა, გათალეთ.

კოტახნის შემდეგ ვაშლებიან მაგიდაზე ინჟინერმაც ჩამოიძინა. მარტო ჩვენ ორი დავრჩით ფხიზლათ.

ბოხოხიანმა მეზობელმა ეხლა ტკბილი მუსაიფი გამიბა.

მომიყუა თავის სტუდენტობის ამბავს, მაშინდელ რუსეთში გატარებულ დროზე და უეცრათ ყურში მკითხა:

— კომუნისტი ხარ?

მის გასახარელათ მაშინვე ვუპასუხე:

— არა.

— მე გახლავართ დამცველთა კოლეგიის წევრი, უმთავრესად კახეთის დაბებში ვმუშაობ.

დიდის თავაზით გამაცნო თავი და ხელი გამომიწოდა.

— სასიამოვნოა.

ვუპასუხე მე, თან გამეხარდა, რომ თავისთავად გამოირკვა რა პროფესიასაც ეკუთვნოდა და გავიფიქრე: პირწაყარდნელი სოფლის აბლაკატია.

— ესენი რა ფრინველებია, იცნობ მათ?

ყურშივე მკითხა.

— არა, არ ვიცნობ!

ამ დროს ტყიბულის მაღაროების დირექტორი შეიშმუნა, ჩა-
ახველა და წამოდგა. ეტყობოდა ფიცარმა გვერდები ატკინა, ვე-
ქილი მაშინვე გვერდით მიუჯდა, დაუწყო ლაპარაკი, გაიცი-
ნა, გააცინა, ვაშლი მიაწოდა და... ჩუმად ჰკითხა:

— თქვენ პარტიული უნდა ბრძანდებოდეთ! ხომ?

დირექტორს გაუკვირდა, ჯერ აღმაცერათ შეხედდა არა მკით-
ხე მოძღვარს, ვაშლს მოკბიჩა და შემდეგ ღიმილით უთხრა:

— არა.

— უკაცრავათ, მე რატომღაც მეგონა, რომ...

— ძაან შეშინებული უნდა იყო კომუნისტებისაგან!

— რას ბრძანებთ, პირიქით. თუმცა მაინცდამაინც საყვარელი
ხალხია არაა.

დირექტორი ადგა. ვექილმა მას მიასწავლა სითაც იყო სანა-
მუსო ადგილი და ისევ ჩემთან დაჯდა.

— ეს კაცი კი კაცი ყოფილა, მაგრამ, ეხლა ამასაც გაუშინჯო
კბილები! ერთი აქეთ გამოიწი შენს გაზრდას!

მომმართა და მე და ინეენერს შუა ჩასახლდა.

— ეი, ამხანაგო, ცუდად გაქვს თავი, კისერი გეტკინება.

შემკრთალმა ინეენერმა მოკმუხენილი სახით შეხედდა მოუსვენარ
თანამგზავრს.

— სათვალეები მაინც მოიხსენი, გაგიტყდება.

კვლავ გამოიჩინა მზრუნველობა ვექილმა და დაუმატა:

— არა, რა გაძინებს თუ ღმერთი გრწამს ასეთ პირობებში
ჯეელ კაცს. ორი შენი ხნის ვიქნები, მაგრამა თუ გინდ სამ ღამეს
გავათევ ზედიზედ თვალმოუხუტავათ. მაშ!

შემდეგ ეშმაკურად უთხრა:

— გეტყობა კომუნისტი არ უნდა იყო!

— რაზე გეტყობა!

— ძილზე, კომუნისტებს ძილი არ უყვართ!

მე გამეცინა.

— კომუნისტი ხარ თუ?

მოულოდნელად ჰკითხა.

— ნეტავი მომასვენებდე.

— რას გწყინს შენ მამაცხონებულო, კითხვა აუგი არაა. არც
კომუნისტობაა სიცუდე.

სერიოზულად წარმოსთქვა ვექილმა და ფანჯარას მიადგა:

— ა, ხაშურს ვუახლოვდებით მგონია, აქ კი იქნება ღვინო!..

შემდეგ მე მომიბრუნდა და ინჟინერისა და დირექტორის გასაგონათ მითხრა:

— თქვენი წელანდელი აზრი თანდათან მომწონს. მართლაც და ცოტ-ცოტა რომა ყველამ გავიღოთ ბევრი იქნება, იოლათ გავალთ. ერთ კაცს კი მძიმე ტვირთათ დააწვება. ასეა ხომ! მაშ დავაარსოთ კოლექტივი რალა, თათარიახლათ!

ამგვართ ვეჭილმა სამივეს გამოგვართვა სამ-სამი მანეთი, გადავიდა ხაშურში, ამოიტანა ღვინო, წვანილი, ყველი პური და გაშალა სუფრა.

თამადათ თვითონვე დადგა.

პირველ ჭიქის აღებისთანავე სათითაოთ ვინაობა გვკითხა, თავისიც გაგვაცნო და ჩვენი მოულოდნელი ნაცნობობის შესახებ სადღეგრძელო შესვა.

სხვათა შორის გავიგეთ, რომ ჩვენი თამადა წმენდის დროს დამცველთა კოლეგიის წევრობიდან გამოუორციხავთ. მისი გადმოცემით—პირადი ინტერესით და გაუგებრობით. მაგრამ დაწყებულ საქმეების დამთავრების უფლება კი მიუციათ. ეხლა ერთ-ერთ ასეთ საქმის თაობაზე მოდის თურმე ქუთაისში.

ვეჭილი ბიოგრაფიიდან, თანდათან პოლიტიკაზე გადავიდა და დაიწყო კომუნისტების გაკილვა. ინჟინერი თვინიერთ გამოეკამათა. მაგრამ როცა ძლიერ შესტოპა, ისე მკვახეთ შეუტია, რომ მალე ვეჭილს თამადობის და ლაპარაკის ხალისიც დაეკარგა.

ინჟინერმა, განგებ ჰკითხა, თუ რამდენი დახარჯა.

ვეჭილმა იწყინა და რიხით დაიწყო ანგარიში, მაგრამ 12 მანეთი ვერას გზით ვერ გამოიყვანა. როგორც შევამჩნიეთ, ჩვენი 9 მანეთიც არ ქონდა სრულად დახარჯული. პირველად კი, როცა ანგარიშს არავინ სთხოვდა, გვარწმუნებდა, რომ მან თავის წილად 5 მანეთი დახარჯა ახალი მეგობრების სიყვარულისათვის.

უხერხულ მდომარეობიდან ისევ ინჟინერმა გამოიყვანა და როგორც თამადა რიდით აღდგეგრძელა.

რამდენიმე უღიმღამო ოხუნჯობის შემდეგ, საქციელ წამხდარმა ვეჭილმა ძილი მოიმიზეზა, თავის ხაბაკით მალლა ბარგის დასალაგებელ თაროზე ავიდა და დაწვა.

მართი კალათი კვირცხი

რიონში კარგათ დაგვათენდა.

გადავვექით ქუთაისის მატარებელში.

კარგა ლოდინის შემდეგ ჩვენი მატარებელი ზოზინით გაუღდა
გზას.

ისეთი გრძობა გაქვს კაცს, რომ მიდიხარ არა დასავლეთის
ქართველოს ცენტრში, არამედ სადღაც მიყრუებულ დაბაში ურმით.
მართლაც და ქუთაისი მოწყვეტილია რკინისგზის მთავარ
ძარღვს—ის მოქცეულია ჩიხში და ეს გარემოება აღუწებს მემანქანის
პათოსს.—8-9 ვერს ჩქარა გაივლის თუ გვიან, სულ ერთია, ამისათ-
ვის არც არავინ დასჯის და არც არავინ ჯინჯილებს ჩამოკიდებს.
ალბათ ამიტომაც, მემანქანე რომ მეხრესავით ზის ორთქლმა-
ვალში და ლილინებს.

ქუთაისის ბედზე უთუოთ ახდენს გავლენას ეს სიზარმაცე.
ეს ანანოვის მეოხებით სჭირს ქუთაისს.

ფულს დახარბებულმა ფულისავე საშუალებით მოახერხა რკი-
ნისგზას მის მიწებზე გაეგლო და ქუთაისი განზე დარჩა.

ასე მოიქცენ კახელი თავადებიც კახეთის რკინისგზის გაყვანის
დროს, რის გამო მრავალ სოფლისა და დაბისათვის „რკინის ურ-
მით“ სავალი დაუმხარი შეიქნა.

— ეგ მართალია, მაგრამ ქუთაისი ამ სენს მალე მოიხდის.
შორს არაა ის დრო, როცა ქუთაისი რიონის სადგურამდე გაფარ-
თოვდება და გაიშლება. ამის თავდება ქუთაისში გაჩაღებული მშენ-
ებლობა და უწინარეს რიონჰესის აგება.

მაიმედებს იწყენერი.

— იქნებ ამიტომ შეაჩერეს მთავარი ხაზის ქუთაისში გადატა-
ნის და რიონის სადგურის მოშლის გეგმის განხილვა!

— შეიძლება და კარგათაც ქნეს. როგორც გითხარი, რიონის
სადგური მალე ქუთაისის სადგურათ იქცევა.

ჩვენი ყურადღება გლახების საუბარმა მიიპყრო.

სვირელი, სიმონთელი და რიონელი გლახები გაცხარებით ლა-
პარაკობდნენ კოლექტივიზაციის შესახებ.

განსაკუთრებით კოლექტივებს თავგამოდებით იცავდა ერთი
სვირელი ახალგაზრდა გლახი.

ზოგი აზრს უდასტურებდა, ზოგი ორაზროვანათ აქნევდა თავს.
ლაპარაკში ჩავერიე. სვირელს მხარი დაუჭირე.

— რა ვიცი ჩემო კეთილო, ჩვენ სხვანაირათ გვეუბნებიან. მასე
თუ იქნება კაი დაგემართოს. ჩვენც მაი გვინდა.

მეუბნება შუახნის სიმონთელი გლახი.

— კაია აბა რა, მთავრობას უნდა ხალხმა უკეთ იცხოვროს და
მიტომ აარსებს ამ კოლექტივებს.

არ ცხრება ჩემგნით გამხნეებული სვირელი.

— მეც ქე ვატყობ, რაცხა სახეირო უნდა იყოს, მარა თის გაბიაბურება არაა კარგი, არც ქალების და ბავშების ბა მომწონს. ურჯულოები ხომ არა ვართ შე კაცო!

ამბობს რიონელი მოხუცი, რომელსაც ყალიონის ბოლისაგან თეთრი ულვაშები შეოქროვილი აქვს.

— რომელმა სულელმა გითხრა ასე იქნებაო, ა? ეგი ქორია ბიძია, კულაკების მოგონილია, კულაკების.

ცხარობს სვირელი და მეც კვერს ვურტყამ. შემდეგ დაბეჯითებით ვუხსნი მათ, — მღვდლების სიყალბეს და იმას თუ როგორ უნდა მოეწყოს კოლექტივები, საერთო შრომა და რატომაა კარგი კოლექტივი.

— ჰო, ჰო, ასე იქნება მაშ!

გაიძახის სვირელი.

რიონელი გლეხი მაინც ვერ დავარწმუნეთ:

— ამ ქალებს და ბავშებს თუგინდ არ გაგვიხდინან სასოფლოთ, ვთქვათ მღვდლებიც სტყუიან, მარა ზოგან, რომა ამ ქათმების და გოქების დაკვლა აკრძალეს, ეს რალას მოასწავებს, ა? კოლექტივებში მარტო ლობიო უნდა ვჭამოთ?

— მართლა, ეს კი არაა, კვერცხი რაა, კვერცხის შენს ნებაზე მოხმარის ნებას აღარ იძლევიან თურმე. არც გაყიდვა შეიძლება, რომა კაცმა სამაგიეროთ ნავთი იყიდო, აბა!

ამბობს ვილაც ფეხზე მდგომი გლეხი.

— არ ვიცი... ჩვენს სოფელში ჯერ ასეთი არაფერი მომხდარა...

რალაც შემკრთალი ხმით წარმოსთქვა სვირელმა.

— ორი დღის წინათ ქუთაისში გახლდით. სადგურზე ერთ ქალს ასი კვერცხი ჩამოართვეს. ჩემი თვალით რო არ მენახა, არ დავიჯერებდი.

ასაბუთებს ნათქვამს უცნობი.

სვირელი აწრიალდა:

— არ იქნება მართალი.

— მართალს მოგახსენებთ სეინდისი ნუ შემირცხვება! ამ ლაპარაკით გამოვეკილდით სალორიის საავადმყოფოს და შეიქმნა ფუსფუსი: მგზავრები მოემხადენ გადასასვლელად.

სვირელი გლეხი გასაწყლებულათ, ჩუმათ მეუბნება:

— ცოტა სათხოვარი მაქვს, ნუ დამძრახავთ. მიჭირს და მიტომ, ერთი კალათი კვერცხი მომაქვს თან და თუ მართლა წართმევა დამიპირეს, დამეხმარეთ.

უყოყმანოთ შევბირდით. თუმცა წინასწარ ვიცოდი, რომ მის
კვერცხებს არაფერი საფრთხე მოელოდა. კალათი გოდორის ოდნავ
აღმოჩნდა, მაგრამ მიუხედავად ამისა, აღმაცურათაც არავის შეუწყ
დავს სვირელისათვის.

შუხა და...

ბურუსიანი დილაა. ცივა.

მიწა მშრალია.

ჩემი მომცრო ჩემოდანით გაუდექი გზას სახლისაკენ.

გზადა-გზა ვათვალიერებ შენობებს, ქუჩებს, შემზღვეურებს.

ქუჩები დაკბეჩილია, ქვაფენილები ჩამტვრეული. სახლები და-
ქცევაზეა, ლობეები მორღვეული.

ეტყობა, ქუთაისის კომუნალური განყოფილება არაფერში
ჰგავს თბილისისას.

ერთი ღირსება შევამჩნიე მხოლოდ:

მიუხედავად იმისა, რომ აქ უფრო ძლიერი ქარი იცის, მტვე-
რი არ აღდება. ამ მხრივ მართლა შეუძლია დაიკვებოს ქუთაისის
აღმასკომმა. თუმცა ეს მის უნარს კი არ უნდა მიეწეროს, არამედ...
თვით ბუნებას:

ქუთაისის ქუჩების ზედაპირი შეკრულია შარშანდელი და ახლად
ამოჭრილი ბალახებით.

თუ ასეთ დღეშია მთავარი ქუჩებიც!... ალბათ არ იქნება, ეს
ქუჩა ქალაქის გარე უბანშია და მიტოვანა უყურადღებოთ. ასეთი
მოუვლელი ქუჩები თბილისშიაც ხომ ბევრია.

ფეხს ავუჩქარე,

ეზოში შესვლისთანავე დაეინახე დედა, რომელიც ძროხას წვე-
ლიდა, ხოლო მამაჩემი იქვე შეშას აპობდა.

გაოცებულ და სიხარულით აფრენილ მოხუცებს ვებხევი, ვე-
სალმები.

მოკითხვისა და ცოტა საუბრის შემდეგ დედამ დაწოლა მირ-
ჩია.

ჩემი ცოდვა მიეცა იმ ვეკილს, მთელი ღამე საშველი რომ არ
დამაყენა. ის რომ არა, იქნება ასე არ დავიღლებოდი. შეიძლება მა-
ტარებელში დაძინებაც მომეხერხებია და ამ მოხუცებულებს ასე მა-
ლე არ დავანებებდი თავს.

... დიდხანს მაინც არ მძინებია.

დედამ ცხელი რძე მომიტანა და ტკბილად მითხრა:

— დალიე შეილო, მოგიხდება ნამგზავრზე, მთელი ქვაბი მო
 გიღულე.
 — ამდენ რძეს რა დამალევიანებს დედი!
 — დალიე გენაცვალე, დალიე, წამალი ღმერთმა ნუ დაგაპირ-
 ვოს, თვარა შეიძლება აწი საიმისოთაც ველარ გიშოვო, ისეა საქმე.
 — როგორ, ძროხას ყიდით თუ!
 — ვინ გაგვაყიდვინებს. გვართმევენ შეილო, გვართმევენ.
 — რატომ!
 — კოლიახეტია, თუ რაცხა ეშმაკი, იმას მიყავს.
 — ჰოო, ტყუილა შეგშინებია დედი. ერთ ძროხას ვინ წავართ-
 მევთ.
 — უშობელია კიდო მაკეთ, გვეგონა ცოტა სულს მოვითქვამ-
 დით და...
 ცრემლები მოერია.
 დიდხანს ვარწმუნე, რომ ძროხებს არავინ წაართმევედათ, და
 თუ მერძევეთა არტელი დაარსდებოდა, ეს უკეთესიც იქნებოდა მათ-
 თვის.
 — შენ უფრო გეცოდინება. ნეტავი მასე იქნებოდეს.
 იმედით წარმოსთქვა და წელგამართული გავიდა გარეთ.
 მე ქალაქში გავეშურე.
 მზიანი დღე დადგა.
 ქუჩები ხეირიან მდგომარეობაშია მხოლოდ ქალაქის ბალის ახ-
 ლო-მახლო.
 სახლებს კი არსად ეტყობა მზრუნველობა.
 ბალის კიდეზე ცოტაა ხალხი.
 წინათ, მზეზე გაფიცებულებს გვერდს ვერ აუელიდა კაცი.
 ხანდახან ავტომობილი გაიქროლებს ადრე მოფრენილ მერცხა-
 ლივით.
 მიეტლებს ოთხი თვალი გამოუსხამთ, მაგრამ ვისა აქვს ზედ-
 მეტი ან საჩქარო საქმე.
 მივიღივარ კოლექტივიზაციისა და თესვის ჩამტარებელ შტაბში,
 აქ კი მართლა სიცოცხლეა. ხალისი და ენერგია.
 აქედან მივეშურები ქუთათურ 5 დღიან გაზეთის რედაქციაში.
 გაზეთს ჰქვია— „ლენინის გზით“.
 საკვირველია, რატომ არ მომწყინდა ეს გაზეთი და რედაქცია,
 მაგრამ რედაქციას აქვს ისეთი ჯადო, რომლისგანაც იშვიათად და-
 აღწევ თავს. ცოცხალი საქმეა, და გამრჯე კაცისათვის შრომის სიყვა-
 რული ჯადოზე უფრო ძალოვანია.

რედაქციის ბინიდან მოსჩანს რამდენიმე ხნის წინათ ^{წალად} აგებული, მაგრამ დამთავრებისთანავე დანგრეული შენობა, რის ^{ცხოველად} საც 4—5 კიცი დაღუპულა.

როგორც გადმომცეს, ინჟინერი, რომელმაც ტეხნიკოსის აზრის წინააღმდეგ შენობა მკვიდრათ ნაშენად სცნო, თავისუფლად სეირნობს, ხოლო „ფრთხილი“ ტეხნიკოსი გამსახლში ზის.

ალბათ აქ „მეისრეს“ ამბავი უნდა იყოს, მაგრამ შუბი ხალათში არ დაიმალება... საქმე სასამართლოს ხელშია და ყველას კუთვნილისამებრ მიერწყვის.

რედაქციაში შევიმუშავე მოგზაურობის გეზი.

ორ-სამ დღეს ქუთაისშივე დავრჩები.

ამ გადაწყვეტილებით ვბრუნდები.

მარჯანიშვილის თეატრის წინ მსახიობები ბაასობენ.

— ოო, რამდენი თაყვანისმცემელი ყავს ეხლა ყველა მათგანს ახალგაზრდობაში!

კარგია ბავშობა, განსაკუთრებით ქუთაისში.

ქუთაისის თეატრი ყოველთვის ბავშვური გრძნობების აკვანი იყო.

ახალი განცდების და სურვილების კერა.

ბევრი კარგი მახსოვს ამ თეატრით და მისი მეოხებით.

მსახიობებთან შეხვედრისას, ჩემი ყურადღება თეატრის კარებთან მზეში გაყურსულმა მოხუცმა მიიპყრო.

— ეს ხომ შუხაა.

ვამბობ ხმამალლა და მივდივარ მასთან.

შუხა გახარებულია ამავის არ დავიწყებისათვის.

ამავი კი მას ჩემზე დიდი აქვს:

12-13 წლის ბავშვი რამდენჯერ შეუშვივარ ქანდარაზე უბილეთოდ.

შუხა და მისი ტყუპი არტემა, ფერაძის სტამბაში გავიცანი, სადაც ასოთ-ამწყობობას ვსწავლობდი.

ორთავეს, ახლად დაბეჭდილ აფიშებს გულდაგულ ვუთვლიდი: ზოგს დასარიგებლად, ზოგს გასაკრავად.

შუხა ეხლა ცალათაა დარჩენილი.

დიდიხნის ფოხიალი აღარც მას დარჩენია.

შუხა მეტისმეტად მადლიერია ამხ. შალვა ელიაფასი, რომელიც ბავშობის დროს არა ერთხელ შეუპარებია თეატრში შუხას.

შუხა აღტაცებული მიყვება, თუ როგორი აღერსით მიიღო შ. ელიაფამ თბილისში ჩასული და როგორ ჩაუღდა ხელში „სამგზავრო გროშები“.

იციცხლე. იციცხლე შუხა. შენი ამაგი არც ისე პატარაა, რომ
ენიმემ დაგივიწყოს.

შუხას ნახვით გაბავშვებული რალაც მჩატეთ მივაბიჯებ, მაგრამ
უეცრათ ვლონდები და სუნთქვა-შეკრული შევდივარ „მთავარ ანგე-
ლოსის“ ეზოში.

ამ ეზოში ჩემი ყრმობის საუკეთესო მეგობარის სამარხია.
აქაა შალვა კარმელის საფლავი—გაუხარელი ბავშვის და პოე-
ტის სამუდამო ბინა.

— ძმაო შალვა. ძმაო შალვა!

ვლულლულღებ და ცრემლები მახრჩობენ.

მოულოდნელად მაგონდება მისი ლექსიდან:

„დღეს თითქო ჩემთვის ქუთაისი მკვდარი ბრიუგა“.. და ვტო-
ვებ ძვირფას სამარეს.

...პარასკევია, მაგრამ ყაფანზე ცოტაა ხალხი და მიკვირს. თურმე
ხალხი მწვანე ბაზარში უნდა ნახო: ამ ადგილს ეხლა არავინ
მტანება.

მწვანე ბაზარი მშვენივრათ მოუწყვიათ, ისე კარგათ, რომ თბი-
ლისსაც შეშურდებოდა.

ყაფნის ახლო ვილაც მოხუცი პაპიროსებს ჰყიდის: მისი სახე
საღღაც მინახავს. მეცნაურება. ვერ ვიგონებ, გვერდი გაუარე, ისევ
გბრუნდები. საშინლად მწადია გავიგო ვინაა ეს მეპაპიროსე. ვილა-
ცას ჰგავს, მაგრამ ვის?...
წინ ნაცნობი მასწავლებელი შემეყარა.

სალამიც არ დავაცალე, ისე ვეკითხები:

— ის მეპაპიროსე კაცი, ვინაა თუ იცი?

გაიცინა.

— ვინა!? ძან გაინტერესებს? წამოდი, გაგაცნობ!

მივეყვები.

— კა...რა...პეტ! ერთი „რიონჰესი“ მომეცი?

ის უხმოთ ასრულებს მყიდველის სურვილს.

— როგორ, ეს პოლიციემისტერი ტერ-ანტონოვია?

თითქმის შევევირე გამობრუნებულ მასწავლებელს.

— სწორედ ისაა!

— მაშ, ეს ის კარაპეტაა, ის, რომელმაც კიტრებით მოვაჭრე
10 წლის ბავშვს, სწორედ ამ ალაგას, ხმლის ქარქაშით თავი გა-
მიტება?

ჩემთვის ვლაპარაკობ და მაშინდელ ტკივილებს ვგრძნობ, თი-
თქოს სახეზე სისხლიც ჩამომდის.

— რას ამბობ!

მეკითხება გაცემული მასწავლებელი.

გამოვერკვიე. მივხვდი რომ ავლელვებულვარ და უხეჩხტლლლლლლლლლლლლ
ვიგრძენი.

— რისთვის ვაგიტება თავი, ა, რას გერჩოდა?

— ჩემი კიტრებიანი კალათი გამოედო მის მუნდირს და...
ორთავეს ხმამალა ვაგვეცინა.

— ჩემო რაედენ, მაგან ბევრს თავი ოხრათ დაატოვებინა, ბევ-
რის დედა აატირა უბრალთ, ბევრი დააობლა. შენ ილბლათ გა-
დარჩენილხარ. საკვირველი ისაა, თუ ვინ მისცა ვაჭრობის ნება ამ
ძალს, როცა მრავალ პატიოსან მოხუცს უჭირს... მგონია პენსიაც
უნდა ჰქონდეს.

მეუბნება მასწავლებელი და თან მემშვიდობება.

— ეგ შეუძლებელია!

გავიოცე მე, მაგრამ მაშინვე გამახსენდა ჩვენი სოცუზრუნ-
ველყოფის დაწესებულებების „მზრუნველობის“ ამგვარი მრავალი შემ-
თხვევა და ვაჩუმდი.

შინ მიმავალმა უნებლიეთ ერთმანეთს შევადარე:

— შუხა და... კარაპეტა.

ახალი ქუთაისი

არც ისე ყოფილა საქმე, როგორც ახლად ჩასულს მომეჩვენა.
საჭიროა გაცილდე ბალის არემარეს, რომ იგრძნო გარდაქმნის
გზაზე დამდგარი ქუთაისი.

„სავარდო და სამაისო“, ვაჭრების, წვრილი მოხელეების, უქნარა
თავად აზნაურების და „ორი ქოთანი“-ს ქალაქი, უკვე ინდუსტრიის
ცეცხლით ფეთქავს:

მაუდის ფაბრიკა.

ბარიტის წისქვილი.

აბრეშუმის ფაბრიკა და საგრენაჟო სადგურები.

ხე-ტყის ქარხნები და სხვ.

აძლიერებენ იმ დიად მუშაობისაგან მიღებულ შთაბეჭდილებას,
რომელიც სწარმოებს რიონჰესის ასაგებად.

რიონჰესი არა მარტო ქუთაისს გააცოცხლებს, არამედ ის მთელ
დასავლეთ საქართველოს შეუცვლის იერს.

მისი აშენება დაიწყო წელიწადნახევრის წინათ.

ამ ეპოქად დამთავრებულია ყველა წინასწარი სამუშაო.

მუშაობის უმთავრესი ნაწილი მექანიკურად სრულდება, სვეტი-
ლურ მანქანების საშუალებით.

საგუბარი სანახევროთ მოწყობილია.

მწვანე ყვავილიდან პირველი გვირაბის გაყვანა 560 მეტრის
მანძილზე დამთავრებულია და ბეტონით არის გამაგრებული.

მეორე გვირაბის გათხრა ნანაბრებიდან, ახლო ხანში დამთავრ-
დება.

დაწყებულია საგერენატორო სადგურისათვის ხელოვნური ტბის
სამუშევრები.

24 საათის განმავლობაში მუშაობა განუწყვეტლივ მიმდინა-
რეობს.

მალე დაუდგვარი რიონი მოემწყვედვეა გიგანტიურ სოროში და
იმერ-ამერთა შეერთებული ძალა: რიონჰეს-ზაჰესის შუქი მოეფინება
მთელ საქართველოს, როგორც ჩაუქრობელი ცისარტყელა ქართველი
მშრომელი ხალხის ახალი გამარჯვებისა და წინსვლის ნიშნათ.

დღევანდელ ქუთაისის ცხოვრებაში სხვა ღირშესანიშნავ მოვ-
ლენებსაც აქვს ადგილი:

გაყავთ წყალსადენი.

კანალიზაცია.

აქა-იქ ახალი სახლებიცაა აგებული.

აქვე უნდა აღინიშნოს ერთი გარემოება:

ყველაფერი ეს კეთდება ცენტრიდან, რესპუბლიკანური თან-
ხებით.

თვით აღმასკომი ნაკლებ თაოსნობას იჩენს:

ადგილობრივი შესაძლებლობანი და სახსრები არაა დაგროვი-
ლი, გამოყენებული, რაც ეტყობა ქუჩებს, ადრე აშენებულ სახლებს,
ქალაქის კეთილმოწყობის საქმეს.

აღმასკომის მუშაებს უფრო ნატვრა და ნაირი სურვილების
გამოთქმა ეხერხება.

მაგალითად აქვთ სურვილი იმ გორაზე, სადაც ბაგრატის
ტაძრის ნანგრევებია, მოეწყოს ფუნქიულიორი...

კუდი არ იქნება.

მაგრამ მანამდე?

ნამდვილი ჩვეოლუცია.

ერთი კვირაა დავდივარ სოფელ-სოფელ და ვრწმუნდები, რომ
ნამდვილი რევოლუცია სოფლად ეხლა ხდება.

კოლექტივიზაცია არა მარტო სასოფლო მეურნეობის რეკონ-
სტრუქციის ფუძეს წარმოადგენს, არამედ ის საგრძნობლად ცვლის

ძველ, მამაპაპურ, დახვედრულ ყოფას და ადათს, რომლებსაც ასე ჩაკეტილი ჰყავდა ნაჭუჭში ჩვენი გლეხი.

წერილმესაკუთრობის ფსიქოლოგია,—ეს არტახები იყვნენ, ბითად სოფლის დამაჩანაქებელი, გლეხობის დამქსასავი და კულტურის გზების დამხშობი.

ეს არტახები ეხლა დაწყვეტილია.

სოფლის მდორე ცხოვრება ამოვარდნილია კალაპოტიდან.

თვით გლეხობაში, ხშირად მათ შეუცნობლად, ამისათვის დიდი ხანია მზადდებოდა ნიადაგი, რაც დაამტკიცა იმან, რომ მთელ რიგ რაიონებში კოლექტივიზაციამ სტიქიური ხასიათი მიიღო.

ულარიბეს გლეხების და მოჯამაგირეების აქტივობამ დასძლია ყოველგვარი დაბრკოლება და გასტეხა კულაკობის წინააღმდეგობა.

მაგრამ, სამწუხაროდ ამ სტიქიას ბევრ ალაგას ჩამორჩენ, ან თვალდახუჭული აყვენ ისინი, რომელნიც სათავეში უნდა ჩასდგომოდნენ კოლექტივიზაციის საქმეს, ზოგი მათგანი მოუმზადებელი შეხვდა ამ დიდ მოძრაობას, ზოგმა ვერ გამოიჩინა საკმაო უნარი, ზოგს კლასიური ინსტიქტი ჩლუნგი აღმოაჩნდა და ზოგმა კიდევ, ნებისთ თუ უნებლიეთ, თავის „უფლებებს“ გადააქარბა.

ბევრგან ამას ზედ ერთვოდა:

ყოყოჩობა, მოქოქმანე გლეხებისადმი უდიერი მოპყრობა, მუქარა, მიკერძოება, მრავალი დაპირება და გლეხების პრაქტიკულ კითხვებზე გაურკვეველი, ბუნდოვანი განმარტებანი. ყველა ეს ნაკლი რა თქმა უნდა თავის გავლენას ახდენდა საერთო ენტუზიაზმზე და აბახებდა კოლექტივიზაციის იდეიას.

ადგილი ქონდა დანაშაულებრივ მოქმედებასაც:

ერთ სოფელში კოლექტივიზატორებმა თავი მოუყარეს მუშა-საქონელს და დაამწყვდიეს სახელდახელოდ გაკეთებულ ქართაში. სამი დღე-ღამე სუსხიან ამინდში, ცის-ქვეშ, უქმელ-უსმელი ეყარა ხარ-კამეჩები, რომლებმაც რქენის დროს ერთმანეთს რქები დააღეწეს. მოუვლელობისაგან რამდენიმე სული კიდევ დაიღუპა.

მეორე სოფელში, იმის მაგიერ რომ სათესლე სიმინდი შეეგროვებიათ ტაროებათ, რაც სავალდებულოა, მოკრიბეს დაფშენილი სიმინდი და შეინახეს უვარგის ბინაში, რის გამო თესლი სანახევროდ გაფუჭდა.

ეს და მსგავსი შემთხვევები გლეხებს გულს უტეხავდა, ხოლო კოლექტივიზების მტრებს და კულაკებს საბაბს აძლევდა წყალი აემღვრიათ.

განსაკუთრებით გლახებს ალღევით მოარული ქორონიდის
ყოფა-ცხოვრებასთან დაკავშირებულ საკითხების გაშუქებაში ზოგი-
ერთების წინდაუხედაობა.

— არა, ჩემო ბიძია, ერთად შრომა კიდეც მესმის, მარა ერთად
ცხოვრება რალაცა ყუათში არ მომდის.

მეუბნება ოკრიბელი მოხუცი.

— გუშინ ერთმა ღლაპმა გვიქადაგა რომაო მთელი სოფლის
ბავშვბიო ბაგაში უნდა მოვათავსოთო, გაგონილა ყმაწვილო ასეთი
ამბავი? ბავშვები, რავა, ხბოები არიან თუ? ხერიანი ოჯახის პატ-
რონი ზამთრობით ხბოსაც არ დატოვებს ძროხასთან, თვარა ბავშს
რავა დაამწყვედევს კაცი ბაგაში?

გამოირკვა, რომ საბავშვო ბაგა არც კრებაზე დამსწრე სკოლ-
ნია და არც იმ „მოქადაგეს“.

იგივე მოხუცი გამომშვიდობებისას მელაპარაკება:

— აგაშენა ღმერთმა კაი სიტყვა-პასუხისათვის. ქე არ დავამ-
შვიდებ ჩემ რძალს? გუშინს აქეთ გადარეულია საწყალი.

საქარაში ვარ.

— ვენაცვალე ამ მთავრობას, იმის ჯავრი ქე მაინც ამომაყ-
რეინა.

მეუბნება ერთი საქარელი და ხელს იშვერს გაღმისაკენ.

შემდეგ უმატებს:

— ეგერ სერზე რომ ახალი სახლია, მისი პატრონი წინეთ
ბოსელში ცხოვრობდა, ზარმაცი იყო და მიტო, როცა ჩვენ გაგანია
სიცხეში ყანებში და ვენახებში ვტრიალობდით ქალ-ბავშვებიანათ, ის
საქეიფოდ იყო საღმე, ან ჩრდილში ქილოფზე იწვა და სითაც ჩრდი-
ლი წავიდოდა, ქილოფიანათ იქით გაჩოჩდებოდა. მიწა სხვაზე ნაკლე-
ბი არ ქონდა, მარა მის ბაღლებს ცივი ქადი ენატრებოდათ. ეხლა
კი, ხომ ხედავ რავარი ოდა წამოქიმა.

-- არმად შეძენილი ქონდა და არც შერჩა.

წაილაპარაკა მეორემ.

— გუშინ წინ რომ გენახა, განაგრძო ისევ პირველმა, მისი
მამულის მესერს ჩიტი ვერ გადააფრინდებოდა, მარა როგორც კი
კოლექტივი დავარსეთ, სულ ძირს დავაფინეთ. ორასი თუმანი დოუჯ-
და ის ღობე. გაქნილი კაცია და შვილის წყალობით მევახშეობას მიყო
ხელი. სახლიც და მესერიც სარგებელში ალებული ფულით გაა-
კეთა. მთავრობისაგან ღარიბებისათვის დასახმარებლად გამოგზავნი-

ლი ფულებიც თუ სხვა რამე, პირველ რიგში ყველაზე მეტი იმას მიქონდა. შეილი კომუნისტი ყავს, მარა პარტიიდან მგონია, ქვეყნის მოაბუხურეს. აწი მოდგენ და იტლიკაონ ორივე მამაშვილი

— იმისანა უსინდისოს აბა ვინ გააჩერებდა პარტიაში. შეპარული იყო ბატონო!

წარმოსთქვა ვილაცამ.

— კოლექტივის დაარსებაში დადიოდა და ხალხს აგონებდა კოლექტივი არ ვარგაო. ეხლა ქეც იხვეწება მარა ვერ მივართვით.

— შენ ნახავ თუ კოლექტივში არ შემოძვრეს და უფროსობაც არ დაგვიწყოს. ისეთი სიზმარი ვნახე, რომ ასე იქნება. შენ მოუარ იმას თავს?

— ხო არ გადირიე, იმასთან თოხს რავე დაეკარებ მიწას, ჩალით კი არაა მართლა ქვეყანა დახურული!

გოდოგნელი გლეხი თხოვა-გათხოვებაზე ჩივის:

— როგორც კრებაზე მითხრეს, მწერალი ბრძანებულხართ და მინდა ერთი სიტყვა მოგახსენოთ, მაგრამ კოლექტივის მტრობაში არ ჩამომართვა ბიძია. იქნება მთავრობის გასაგონათ დაწერო ჩვენი გულის ტკივილი და მიტო გიბედავ ლაპარაკს.

მეუბნება და თვალეში მიცქერის.

— ჰო, ის მინდოდა მეთქვა, დაიწყო და თან ყალიონი გაიწყო, კოლექტივის წინააღმდეგ ვინ სულელი დაასველებს ენას. ერთად გარჯა უფრო ბარაქიანი როა, ეს აღრეც ვიცოდით და მიტო ვიწვედით ნადს. თუ ეს დაკანონდება, მაგას რალა აჯობებს... საქმე ოჯახების გაერთიანებაა ჩემო კეთილო? ამდენი ხალხი რაფერ უნდა შეათვისონ ურთიერთს, როცა ორ ძმას ვერ გაუძლია ერთად, ან ვინ აგვიშენებს იმხელა სახლს, ა? თუ გინდა მოხდა სასწაული და აგვიგეს დიდი ოდაც... კოლქმრობა აღარ უნდა იყოს? არც მამაშვილობა? გუშინ ქუთეის გახლდით და ჩემმა კურსებელმა ნათლიმამამ მითხრა: აწიო კოლქმრობა აღარ იქნებაო, ვისაც ვისთან მოგსურვებოო მასთან იცხოვრებსო, მერე თუ მოწყინდებაო, ქე წავაო! რას გაეს ეს, თავი ნუ მოგიკვდება ამიხსენი.

აუხსენი. მაგრამ მაინც ვერ დავაჯერე მისი ნათლიმამის ნათქვამის უსაფუძვლობაში.

— თუ არ გეჩქარება, კილო მოგახსენებ რამდენიმე სიტყვას.

მითხრა და განაგრძო:

— კეთილი, ღორი ხო იცი რა ცხოველია, ისე გეკითხები თვარა რავე არ გეცოდინება, აი ღორს მიტო ადგია უღელი რო არ გაწუწკდეს. ჩვენი უღელი ღმერთი და ნამუსი იყო. ღმერთი აღარააო

და ჩვენმა თავმჯდომარემ ეკლესია დაგვინგრია. დაგვრჩა ცარიელი ნამუსი. მაგრამ ეს ნამუსიც რო გაქრა? რატო გაქრა ახლა არ იტყვიან? მითო რო ხალხი თავის ნებაზეა მიშვებული. შენსავით განათლებული თუ ვიყოთ, მაშინ აქანე ჩამოსვლაც არ დაგჭირდებოდა. ჩვენ ყრუ ხალხი ვართ, ვონება გაუხსნელი და კანონი გვჭირდება. კანონი უნდა იყოს აწი ჩვენი ღმერთი.

ჩემმა მოსაუბრემ შეისვენა.

გარეთ შეგვეცივდა და სკოლაში შევედით. სხვა გლეხებიც შემოგვეყვნ.

— თავი კი მოგაწყინე, მარა მამაშვილობას ბოლომდე მათქმევიე...

ეტყობოდა რალაც გულს სწვავდა.

— ამგუნთან რა მაქ საჩუმათო, ყველა ჩემი კეთილებია და უნდა აშკარათ გაგიტყდე, რო სწორედ დიდი უკანონობაა ახლა, თუ გინდა დამიჭირე ამ სიტყვიზა... რო კანონი იყოს ასე არ გამიმწარდებოდა მოხუცებულობა. ახლა რამ ჩამიშხამა სიბერე არ მკითხავ? აი რამ ჩემო ბიძია...

მოხუცს სახე გაუფითრდა და აკანკალებული ხელით ყალიონი ქალამნის წვერზე დაიბერტყა.

— ერთი გოგო მყავდა, ჩემს ბარობაზე მეტი არაფერი გამაჩნდა, იმას უნდა დაეხუჭა ეს ჩემი დასაფსები თვალეები, მარა ამ უკანონობამ ისე შემიტრიალა საქმე, რო მე კიდო დავცოდვილობ, ის კი...

ვარს შემოხვეულ გლეხებს თვალეებში ცრემლები აუკამკამდათ. მეც უსიამო ჟრუანტელმა დამიარა. ყველა განაბული უსმენდით მოხუცს.

— ეს გუგულივით ბავში გადამიბირა ვილაცა გადმოთრეულმა ბიჭმა და მეც გავბრიყვი. მივათხოვე. 300 მანეთი ნავალეები ფული ჩაუთვალე იმ ჩემი ცოდვით სავსეს. სხვაც თუ რამე მოგვეძეოდა ყველაფერი მისთვის გვინდოდა. არაფერს ვაკლებდით, თვალეებში შევეცქეროდით. ჩემი დედაკაცი ყოველლფე ხაჭაპურებს უცხოვდა და რითი ესიამოვნებია, სულ იმის ცდაში იყო, მარა ყველაფერი წყალში ჩაგვიყარა... 3 თვეს ფეხი არსად გოულგამს. მერე ქუთეისში მივალო და წავიდა, წავიდა და დაიკარგა. აქეთ ვეცი, იქით ვეცი, მარა ვერსად მივაკვლიე. ამის მერე, ასე ორი თვე თუ იქნებოდა გასული, მოგვივიდა ხელის გულის ტოლა ნაგლეჯი ქალაღდი, მარა შენის კარგა ყოფნით, ნეტაი არ მეჩვენებია იმ საწყლისათვის. რავაც წიკითხა, ერთი იკივლა და ხესავით წიქცა ეს მოწიფული ქალი... შენთან

ცხოვრება აღარ მსურსო, დამივიწყეო... ასე იწერებოდა, ^{რას} ^{გაუ} ჩინოს დმერთმა საწერელი... ჩვენც ბევრი ვივაგლახეთ. ქუუაისშიც კი განვაცხადე, მარა ყურადღება არავინ მომაქცია. გოგონათა რაში შემოგვადნა ხელში. მერე იმ საცოდავმა ველარ გაუძლო ცალკე ჯავრს, ცალკე სირცხვილს და... თავი ჩამეიხრჩო.

მოხუცი სულ დაილია. ჩაბალახის ტოტით თვალები ამოიმშრალა და უსასოთ დაუმატა:

— თურმე ეს პირველი არ იყო მისგან. ხელობათ ქონია გადაქცეული ქალების მიტოვება. ჩემი გოგო მეხუთე ცოლი გამოდგა... ასე დავიღუპე და წავხდი... ესაა კანონი? ეჰ!

ამოიხენეშა და დადუმდა.

— მართალს უნბობს, ჩემი საწყალი ქეისლი, მართალს.

დაიწყო ცოტა სიჩუმის შემდეგ უფრო მოხნევებულმა, მაგრამ ჯან შენახულმა გლეხმა.

— ამ თხოვა-გათხოვების საქმეში დიდ უკანონობას აქვს ალაგი. კანონი ქე აქვს მთავრობას, მარა ეს კანონი ჩვენისანა რეგვენ ხალხს უფრო ატუტუცებს, რყენის. ეს რომ ასეა, მარგალიტათ მოგახსენებ კახეთში მომხდარ ერთ ამბავს: თურმე ბიძაშვილმა თავის ღვიძლი ბიძაშვილი შეირთო, კანონმა კი არ დაუშალა.

— რას ამბობ, ეგ როგორ შეიძლება!

გაიკვირვა ვილაცამ.

— რა გესმის ჩემო ბიძია, ტყუილს რეიზა გეტყვი. მართლა ისე კი არაა საქმე, ცოტა რაცხა მეც ქე გამეგება, ი „სოფლის გაზეთი“ რო მომდის, რაეა შენ გგონია არ ვკითხულობ? სწორედ შარშან ამ გაზეთში ჩავგდო ვილაცას, რო ბიძაშვილს ბიძაშვილი შეერთო.

— ეს ისე ყოფილა, ახლა ჩემი შვილების დათიკოს და პავლიეის შვილებმა, ანუ ჩემმა შვილიშვილებმა ერთმანეთი შეირთონ. მართლა რო ქეუა გადაუბრუნდეთ და ასე მოიქცენ, ხო მოვკალი ჩემივე ხელით ორთავე, ა! ღმერთო შენ ნუ გამამრევ, რას ვყურობ ამას, რას შევესწარი!

ჩამოართვა სიტყვა წინა მოსაუბრეს გაალმასებულმა მოხუცმა.

— ეს ამბავი რავარც კი წავიკითხე, მაშინვე დავწვი გაზეთი, დღემდე არ გამიმხელია, ხალხი გაირყენებათქო, მარა ახლა თავი ველარ შევიკავე. ეს დანაშაულია და დამნაშავეებს კანონი უნდა სჯიდეს.

მე კიდევ ერთხელ დავრწმუნდი, რომ ყველაფერის დაბეჭვდა არ შეიძლება გაზეთში.

როგორც იქნა დავაშოშმინე ამ ამბით აღშფოთებული გლეხები:
დიდხანს ვესაუბრე, ვილაპირაკეთ, მკითხეს, გკითხე და მეგობრულად
დავწორდით ერთმანეთს,

საქართველოს
საბჭოთაო
საზღვრო
სამსახური

წამოსვლისას ერთმა გლეხმა მითხრა:

— შენ გადღეგრძელა ღმერთმა, პირდაპირ თვალი ამეხილა.
კარგახანია ასე გულლიათ არც არაფერი გამიგონია, და არც რაიმე
მითქვამს.

— მთავრობას ჩვენი გლახა რაღა უნდა, მარა როცა არ იცი,
კარგიც ცუდათ მოგეჩვენება კაცს. ჩვენ ბეცები ვართ ჩემო ბიძიკო
და არავინაა ისეთი, თეთრი და შავი გაგვარჩევოს.

— ის კი არა ჩემი კომსომოლა ბიჭი ისე გაუქმებარდა, რომ მისი
შიშით სახლში კრინტიც ვერ დამიძრავს.

ამ ლაპარაკით გლეხებმა კარგა დიდ მანძილზე გამომაცილეს.

თხოვება-გათხოვების საკითხი ყველგან აწუხებთ.

ხშირია გაყრის შემთხვევები.

ახლად გათხოვილი ქალები, ქმრებისაგან მიტოვების შიშით
მუცელს იშლიან.

ბევრი კვდება. ბევრი სამუდამოთ სნეულდება, მაგრამ ექიმბა-
შებს მაინც მიმართავენ.

არ უნდათ შვილი.

ჩემის აზრით ამ უბედურების წინააღმდეგ ბრძოლაში, უნდა
გამოვიყენოთ კოლექტივები.

მათი საშვალებით უნდა შეექმნათ და განვამტკიცოთ ახალი
საზოგადოებრივი მორალის სოფლად.

ჩ ხ ა რ უ ლ ი

გლეხები უმთავრესად მთავრობას აფასებენ ადგილობრივ ხე-
ლისუფლების წარმომადგენელთა მოქმედების მიხედვით.

ამიტომ გასაგებია საბჭოთა ხელისუფლების და პარტიის ლო-
ნისძიებები თვითკრიტიკის გასაშლელათ. მხოლოდ თვითკრიტიკით
თუ შეიძლება იმ გახრწნილ ელემენტების მხილება, რომლებიც ფარ-
თოთ არიან მოკალათებულნი ზოგიერთ პროვინციის დაწესებუ-
ლებებში.

პარტია და ხელისუფლება გააფთრებული იბრძვის ყველა იმით
წინააღმდეგ, რომლებიც თავიანთი მოქმედებით სახელს უტეხენ საბ-
ჭოთა კანონიერებას. მაგრამ ზოგ ადგილას მაინც არაა საქმე გამოს-
წორებულს.

რომ ეს ასეა, საკმაოა სანიმუშოთ მოვიყვანოთ ჩხარის ამბავი /
ის რასაც ჩხარის რაიონში ადგილი ჰქონდა, აქარბებს დღემდე
ჩადენილ ყოველ მსგავს ბოროტმოქმედებას. გიგლიძე

მე მხოლოდ მოკლედ მოვიყვან ამ აღმაშფოთებელ ისტორიას.

ჩხარის რაიონის მუხურის სასოფლო-საბჭოს მდივანი, ყოფილი დიაკონი ვინმე ცქიფურიშვილი პირდაპირ აწამებდა მასწავლებელ ქალებს, რომელნიც გაბედავდნ და უარს იტყოდნ მისი ცხოველური სურვილების დაკმაყოფილებაზე. ეს იცოდა იმავე საბჭოს თავმჯდომარემ, უჯრედის მდივანმა, იცოდა კომკავშირის მდივანმა, მაგრამ ისინი არა თუ რაიმე ზომებს იღებდნ გახრწნილ მდივნის წინააღმდეგ, არამედ ხელს უწყობდნ მასწავლებელ ქალების გაუპატიურებაში.

ეს კიდევ ცოტაა.

ყოფილი დიაკონი თავის განზრახვების სისრულეში მოსაყვანად იშველიებდა რაიკომის მდივანს პაპოვსაც.

ასე და ამ რიგად ჩხარის მთელი რაიონის მასწავლებელი ქალები დიდხნის განმავლობაში იმყოფებოდნ აშკარა ტერორის ქვეშ.

პაპოვს რატომღაც თვალში არ მოუვიდა ზედა-სახანოს მასწავლებელი ქალი და ის განინსპექტორს ზეიადაძეს აძლევს ბრძანებას, მოხსნას აღნიშნული მასწავლებელი სამსახურიდან.

— მიზეზი?

ეკითხება გაცეხული ინსპექტორი.

— გარყვნილი ქალია, აბორტებს იკეთებს.

იყო მოკლეთ პასუხი.

ქალი მართლაც წოლილა საავადმყოფოში, მაგრამ არა აბორტისათვის. ქალმა პროფესორის ხელმოწერილი მოწმობაც კი წარმოადგინა საბუთად.

პაპოვს ეჭვი შეაქვს პროფესორის დიაგნოზში და ბრძანებას იმეორებს.

აგრეთვე, პაპოვმა განათლების განყოფილების ინსპექტორს მოსთხოვა სიქთარუის მასწავლებლის მოხსნა.

მაგრამ ზეიადაძე ურჩი გამოდგა.

პაპოვის ბრძანება არ შეასრულა.

— როგორ? შენ ბედავ ჩემს წინააღმდეგობას? განანებ თუ პაპოვი ეყოფილვარ!

ექადნება გულში ზეიადაძეს.

მართლაც ქადილი მალე სისრულეში მოიყვანა:

ერთ პარასკევს, როცა, ხალხით გაქედნილია ჩხარის ბაზარი, პაპოვის „კაცებს“ ზვიადაძე თითქმის ძალით შეყავთ სამიკიტნოში, კარგი მოკეთებებით მის ცხენს სამიკიტნოს წინ თვითონვე აბჯენს.

ზვიადაძეს სულ ორი ჭიქაც არ დაუღვია, მასპინძლებს მალ-ლობა გადაუხადა და ცხენი ახსნა.

წინასწარ განდობით, სანამდე ზვიადაძე სამიკიტნოდან გამოვადოდა, ვილაცამ ცხენს მოსართავეები მოუშვა და აბზინდები დაუხსნა.

როცა ზვიადაძემ უზანგში ფეხი შესდგა, ცხენს კულის ძირში ჯოხი ჰკრეს და ცხენი დაფრთხა.

ზვიადაძემ თავი ველარ შეიკავა და გადმოვარდა.

„ლოთობისათვის“ ზვიადაძე საშსახურიდან მოხსნეს.

იმავე ჩხარის აღმასკომის საქმეთა მმართველად იმყოფებოდა მუღანგველი ვ. სიმონგულოვი.

მაშა მისს ეხლაც მშვენიერი დუქანი აქვს თვით აღმასკომის წინ, მაგრამ წინეთ პატენტს არაეინ თხოვდა, შეილის წყალობით ლარიბათაც ითვლებოდა და პურის წიგნაკს დახლში ინახავდა.

ყველაფერი ეს და კიდევ მრავალი უმსგავსებანი იქნა აღმოჩენილი ჩხარის რაიონში.

ქუთაისის საოლქო პარტკომმა სასწრაფო ზომები მიიღო საქმის გამოსარკვევად და დამნაშავენი უკვე ღირსეულათ არიან დასჯილნი. დასასრულ უნდა აღვნიშნო შემდეგი:

ჩემს „ბრაგადელის დღიურში“ უფრო მეტად ლაპარაკია ნაკულუოვანებზე, მაგრამ ეს იმ მოსაზრებით, რომ შემდეგში მათ ადგილი აღარ ექნეს.

და რომ მათ ადგილი აღარ ექნეს, ყოველი პატიოსანი მოქალაქას, მით უმეტეს საბჭოთა მწერლის ვალია, ფხიზლათ იდგეს მშრომელი ხალხის სადარაჯოზე და გაუადვილოს ხელისუფლებას, როგორც ამგვარ უმსგავსებებთან ბრძოლა, ისე ქვეყნის გარდაქმნისათვის წარმოებულ მუშაობა.

25 მარტი.

ბრიგადელს

От ударных бригад к ударным
цехам и заводам.

წინად პოეტი უმღეროდა შენს უბედობას—
ისროდა წყევას ნაპერწკლებად—თვალკრემლიანი;
ხან ყალბი ლექსით გულში რგავდა უიმედობას—
ვით „ბოჭულადის“ მომღერალი ორბელიანი.

წავიდა ეგ დრო შენი სისხლით პირამდი სავსე..
ცეცხლმა ამოსწვა იმ დღეების კრემლი ზღვაური.
დაჰკარ ჩაქუჩი, დაივიწყე ჟამთა სიბრაზე—
ახალი ქვეყნის ხარ მჭედელი და მეთაური!

აგურს აგური.. დაამაგრე ბეტონზე რკინა
რომ მიუმატო თაბრიკების სართულს სართული.
კედლებთან ერთად ვხედავ, ფიქრიც მალლა მიფრინავს;
ქვითკირში, ვამჩნევ, შენი ნერვი არის ჩართული.

დაარტყი ურო, რომ სიცოცხლე სდულდეს სხვაგვარად,
რომ გარდაიქმნეს ძველი ყოფა თვალშეუდგამი.
შრომის სამყაროს შემოვერტყათ უძლეველ ფარად
და მას დაუთმოთ ჩვენი სუნთქვის ყოველი წამი.

დაარტყი მედგრად.. ორბისებურ აღზნებისაკენ!
ბრძოლის პლაცდარმზე არ ჩამორჩეს ვინმე ლაჩარი.
ყველა დაზვასთან! ბრიგადიდან ქარხნებისაკენ,—
რომ მშენებლობის არსად გაწყდეს ძარღვი მაგარი!

წელგაპართული ცეხებს, ყანებს მხნედ შევეუტიოთ,
ახალ ცხოვრების მტკიცედ ვჭედოთ რკინის კარები.
კლდესაც გაკენეტავს—თუ გვიბრძანებს რევოლუცია—
ფოლადის ბრძმედით ჩამოსხმული ჩვენი მკლავები.
1930

—:—

ჩვენი პასუხი

ბოლშევიკურად ვიტყვი სიმართლეს,
ჩვენი შეტევის ცეცხლი მაღლდება,
წითელ ლაშქართა სახეს ანათებს
ბრძოლა, რომელიც სწრაფად ჩაღდება.
ყველა მიღწევა, რა გინდ პატარა,
არის ძვირფასი მშრომელ ხალხისთვის,
ვინც ბრძოლის დროშა მაღლა ატარა
და ეხლა შრომობს დიდი ხალხისით.
როდესაც ჰაერს დღეს მშრომელები
არხევენ ხმაურით და სიხარულით,
კვლავ გამოჩნდება შავი ხელები
პაპის მანტიით გადაფარული.
ვით აგორებულ ზვირთების მთები
მაღლდება შრომა ხელებაწვდილი,
წინ იმ ჯალათებს ისევ შევხვდებით
ვინც ჩვენი სისხლით არის გაზრდილი.
რა უნდა უთხრათ,—ძაღლები ყეფენ,
ჩვენი ნაბიჯი იქნება ფრთხილი,
ვერ შეგვაშინებს პაპი და მეფე,
მათი საფლავი არის გათხრილი.
როცა მშრომელთა რკინის მკლავები
ახურებს შრომას და გულის ფიცარს,
დე, იქ პაპებმა რეკონ ზარები
საბჭოთა მხარეს სისხლით დაეცავეთ.
ჩქარა შეწყდება წირვა-ლოცვები,
კაპიტალიზმის ყველა ზრახვები
და გამარჯვებას შევეხორცებით
ერთი მაგარი შემოძახებით.
ბუნებრივია,—ძაღლები ყეფენ
ჩვენი ნაბიჯი იქნება ფრთხილი,
ვერ შეგვაშინებს პაპი და მეფე,
მათი საფლავი არის გათხრილი.

—:—

უ ა მ ი რ ი *)

მოქმედება მასამო

(ცალ მხარეს აწყვია ხორბლით სავსე ტომრები, გვერდით სასწორი, რომელზედაც მუშაობენ მიტრო, მიშა და სიმონი სწერს. მარჯვნივ მიყრილია დამტვრეული სამეურნეო იარაღები, გუთნები, ფარცხები და სამკვლეები, რომლებსაც ათვლიერებს ტრიფონი და მოსე. შუაში საღეწი მანქანა მართას მეთაურობით ქალები საღეწზე მუშაობენ, ძნას აწვდიან, სხვა წევრებს ტომრები სასწორზე მიაქვთ. გუგუნებს საღეწი მანქანა და ახალგაზრდობა ამ გუგუნთან შეწყობით მღერის).

მოსე—პატრონდაესილი, ასე რამ დაამტვრია!? აღარაფრად ვარგა!

ტრიფონ—წასულა ხელიდან! მაგით ვერ მოიხენება.

მოსე—იარალი იყოს, შეიძლება შეკეთება!

ტრიფონ—შენმა თავის გახეთქამ, რაც ეს ვერ შეაკეთო! ამას ნამდვილი ოსტატი უნდა და არა შენსავით ფინაჩი!

ანდრო—(შემოდის) ოპ, წელი მართლაც ძან მტკენია!

სიმონ—მუშაობა კი არა, ჯოჯოხეთია!

ესეც შენი არტელი, რომ იძახოდით შემოვა და შემოვაო!

ანდრო—ეე როგორ ბუზღუნებთ! ხვალ ლეწვას მოვრჩებით და მეორე ნაფთევზე სამუშაოდ ყველანი ერთად წავალთ!

მოსე—სად წავალთ? სუყველა მიმტვრეულია!

ტრიფონ—მართალია, ბაქიობა გვიყვარს და სამუშაო იარალი კი ფას!

სიმონ—სოფელში გავივლი, იქნებ იარალი ვიშოვნო!

მოსე—ვიყავ, ანჯიქოს გარდა, სხვას არავის აქვს!

ანდრო—ანჯიქო ჩვენ არაფერს მოგვცემს!

ტრიფონ—სწორედ! ზედ შემოგვაფრინდება, ისეც აძალდება საფლავში!

*) იხ. „ქართული მწერლობა“ № 1-2.

მართა—ანდრო, სია თან რად წავილია? ხალხი ჯავრობს!

ანდრო—დასწყევლის, სუ გამოვშტერდი! მართლა მილია! (სიას აწუდის) აი, მართა, ჩამოკიდე.

მიშა—(სიმონს) ჩასწერე! ხუთი ფუთი და ხუთი გირვანქა.

მიტრო—შვილო, რის გირვანქა? ეხლა კილომეტრებია. ხუთი გირვანქა ორი „კილომეტრია“.

დედაკაცი—სიაში სწერია, ხვალ მე ქარხლის ამოსაღებად უნდა წავიდე.

ანდრო—ჰო, თებრო, სიაში ასეა!

დედაკაცი—ჰოდა, არ წავალ!

ანდრო—თებრო, რატომ არ უნდა წახვიდე?

დედაკაცი—იმიტომ არ წავალ, რომ ქალთა კრებაზე დელეგატად ვარ ამორჩეული.

ანდრო—ჰო, სულ დამავიწყდა!—მართა, თებროს მაგიერ მარინე ჩანიშნე ქარხალზე სამუშაოდ!

მართა—კარგი!

(უცხად საღეწზე რაღაც გატყდა. მანქანა შეჩერდა).

ხმები—ოვეეე.

— გატყდა!

— საღეწი გაფუჭდა!

(ანდრო და მოსე საღეწს მისცვივიან).

ხმები—ბარაბანს კბილები დაატვრია.

— კბილები კი არა, სანიავებელს ლერძი გამრულდება!

— ლერძი მთელია! საცრები დამტვრევია!

ანდრო—გაჩუმდით!

აბა ხელით გადაატრიალეთ! მძიმედ!

ხმები—არ ტრიალებს.

— შკივი მაგრაა.

— აბა, უცხად! უცხად!

(კიდევ ტეხის ხმა)

ანდრო—მოიცა! მოიცა! დააყე!—(დაღონებული)

გვიმტყუნა ამ სატილომ, სწორედ სიკეთის დროს!

მოსე—ო, ამის რჯულიც არ იყოს! (ფიწალს დაანარცხებს)

ტრიფონ—რა ეშმაკია, ხელი არაფერში გვეწყობა! ისიც გატყდა, ესეც გატყდა... ფუუ!

მართა—(ისევ საღეწზე) ეხლა რა გვეშველება, რომ ორი დღის შემდეგ ჩაბარების ვადა სრულდება?

სიმონ—ესეც შენი გეგმა! მოდი შენ-და თესვის კამპანია პლანზე დააწყე!

ნატალია—(გამკილადად) რა უკირს არტელს, ჩინებულადაც და გადმოდის!

სიმონ—ჩემი ურგები: ქოთანი ქვას, მაწონი ძაღლს!

მიტრო—რა ვიცი, ეს უპატრონო, მასწავლებელი არ ამბობდა, ბედს ეწვევითო? საითაც გავიქეც, იქით წავიქეც.

ლარიბს საშველი არ პქონია! (გამოჯავრებით) რის „ინდოსტრიალიცა“, რის „ცოციალიზმი?!“!

სიმონ—სიმდიდრეს დაგვპირდნენ, ჩვენ უფრო ვტყავდებით!

ტრიფონ—ენა უძვლოა, რას არ იტყვის?

I გლეხი—შეძლებულ ხალხს თუ არ მივმართეთ, ჩვენ ვერაფერს გავხდებით!

II გლეხი—ისევ ანჯიქოს სინაბარა ვხდებით!

III გლეხი—მოდი კაცო და ვთხოვოთ ანჯიქოს!

ანდრო—(მკაცრად) გაჩუმდით! ვისაც კულაკებთან გული მისწევს, მოგეშორდეს! ნებას არავის მივსცემ, შიშის ზარი დაატრილოს! მოსე, მიშა! მოიტათ კევრები! კევრებით დავათავოთ! მართა! წადი, ბოსტნებიდან და სახლებიდან დედაკაცები აქ მოიყვა! თავებს დაეიხცავთ და პურის კამპანიას მაინც დროზე მოვრჩებით აბა, ჩქარა!

I გლეხი—რა აყვირებს, თითქოს ახალი ბატონი იყოს?

II გლეხი—მაგას რა ყურს უგდებთ? ყვირილი განა ჩვენ კი არ ვიციოთ?

ტრიფონ—მართლაც და, ანდრო, საქმე ვერ მოდის თაბათიანად! ე, შენც ხედავ, ცარიელი ხელით რკინას ვერ გამოჰკვევრავ! ნათქვამია: ფრჩხილი თუ არ გაქვს, თავს ვერ მოიფხანო. ამ სალუწავისთვის კი მთელი სამქედურია საჭირო. მაშასადამე, ჩვენ ძალა არ შეგეწევს, საქმეს გავუძღვეთ! შუბლით კი ჯერ კედელი არავის გაურღვევია! ამოდენა საქმეს რომ მოგეჭიდეთ, რისი იმედით? ნათქვამია, შეილო, ცოტა მოკოკნე, ცოტა მოხობხნე!

ხმები—მართალია! მართალი!

სიმონ—ტრაბტურსაც დაგვპირდნენ, ქალაღზე დასმული ბექედიც ვნახეთ, მაგრამ—მოგვატყუეს!

ანდრო—არავის მოუტყუებია! ცოტა შეგვიანდა! რეზოლიუცია თქვენ თითონ არ ნახეთ? ჩვენ რომ ნახნავები შევამკიროთ, ეს სიკვდილია ჩვენთვისაც და სახელმწიფოსთვისაც! სჯობია, ცოტა გავიჭიროთ და საქმე კი დავაწინაუროთ! უწინ ხომ კამპანეცით მუ-

შაობდით როცა სხვისი მოჯამაგირეები იყავით? ეხლა ჩვენი ბედ-
ნიერებისთვის უნდა გავისარჯნეთ! მაშ ტრაქტორში რა მივცემო?
ქალაქის მუშას სამაგიერო რა გადაუხადოთ? უმანქანოდ კონსტრუქციას
ლებურად უღელი უნდა დავიდგათ! ანჯიქოს კარზე მივადგეთ—ჩვენი
ოფლი სხვამ ჭამოს! ვის აქვს ამის სურვილი? ჩემის აზრით უნდა გა-
ვიჭიროთ და ჩვენი ბედნიერება ჩვენ თითონ შევქნათ! ფრჩხი-
ლებით ამოვგლიჯოთ ეკალი და მაინც მიზანს მივახწიოთ. მე ასე
მესმის! სხვაფრივ კი მე თქვენი ამხანაგი არ ვყოფილვარ და ჩვენ
ერთმანეთთან საერთო არაფერი გვქონია!

ტრიფონ—შეგიძლიან მიბრძანდე, კალთებს არავინ გაგლეჯავს!

I გლეხი—ანდრო მართალს ამბობს.

ტრიფონ—(შეფტევს) აბა, რას ამბობს მართალს? ეგ სულ ქალა-
ქის მუშისკენ ითლის, მე კი ფეხებზედაც არ მკიდია!

ხიმონ—მე თუ ისევ კევრს შევაბამდი, რა ჯანდაბად მინდა
თქვენი არტელი?

ტრიფონ—ეჰ, როგორც გიწირიათ, შეილო, ისევ ისე წირეთ!
გლეხის საშველი არსად სწერია!

(შემოდის მუშების ჯგუფი პართენის მეთაურობით)

პართენ—გამარჯობათ, ამხანაგებო! დაუპატიებელ სტუმარს
არ მიიღებთ?

ნატალია—შეილო, საიდან მოსდიხართ? თქვენ ვინ ხართ?

პართენ—ჩვენ ქარხნის მუშები ვართ!

ნატალია—ღმერთმა გაგახაროთ...

პართენ—ექვსი სარემონტო ბრიგადა სოფლებში გადმოგვგზავ-
ნეს. ჩვენ თქვენზე მოგვითითეს.

(უცქერის სარემონტო იარაღს)

ოჰო, მაკარი, აქ ბევრი სამუშაო გვქონია!

ანდრო—(სიხარულით) ამხანაგებო, სწორედ მისწრებაზე მოხვე-
დით! (დამტერულ გუნთებზე უთითებს) ეს იარაღები ურემონტოდ არ
ვარგა. და მეორეც, სალექსი მანქანა მოგვეშალა! ვერ გაგვიგია, რა
გაუფუქდა! მთელი ჩვენი გეგმა იფუშება! ამხანაგებო, გვიშველეთ
რამე!

პართენ—სწორედ მაგისთვის მოვსულვარ! აბა, ბიჭებო, ერთი
ამ სალექსს დაუტრიალდით! (მუშები სალექსს ათვალიერებენ)

I გლეხი—ნახე თუ არ გამართონ!

ხიმონ—მაშ რის ოსტატები არიან, თუ კი ვერ გამართავენ?
მაგრამ, კაცო, არავის უთხოვია, არც დაუძახია!

II გლეხი—ნახე ჩვენთვის როგორ ზრუნავენ!

პართენ—დიდი არაფერი აკლია, უბრალო რამ! მაკარი, აბა, ერთი ეს ბოლთი მოხსენ და სხვა ახალი გაუკეთე, შენ კი, მათე, აღი მალლა სალევწე და ბარაბანს „ბიჩი“ გამოუცვალე—კბილები დაშვებია, სხვა არაფერი!

მაკარი—ეხლავე! (სალევს აკეთებენ).

ანდრო—ეხლა რომ სალევწი ამუშავდეს—ჩვენს გეგმას ველარაფერი დააბრკოლებს!

პართენ—რატომაც არ ამუშავდება! იქ დიდი არაფერია გატეხილი! (დამტვრულ იარაღს უთითებს) აი, აქ კი ერთ დღეზე მეტი სამუშაოა!

(მიშას და სხვა გლეხებს შემოაქვთ კვერები და სხვა იარაღი)

ანდრო—მოიცათ! იქნებ კვერები არც კი დასკირდეს!

მიშა—როგორ თუ არ დასკირდეს?

მართა—(შემოდის სხვა ქალებთან) ანდრო, კალო ჩავფინოთ?

ანდრო—არა, მოიცათ!

მიშა და მართა—მაშ კვერებზე რისთვის გვარბენინე?

ანდრო—მართა, ამ ამხანაგს ჰკითხე!

მოსე—(შემობრბის) კალო გაამზადეთ, საქონელი მოვრეკეთ!

მაკარი—პართენ, მორჩა!

პართენ—აბა, ცარიელი სცადეთ!

(ცარიელს გადაატრიალებენ, სალევწი ამუშავდება. კოლმეფურნეებს უხარიათ)

ხმები—გამართეს! გამართეს!

ანდრო—ეგ კვერები მოაშორეთ! ჩქარა სალევწე!

(ყველანი სამუშაოდ ემზადებიან. შემობრბის მატრო ყვირილით)

მიტრო—ხალხო, კვერისთვის რომ მივდიოდი, ჩემს ნახნავს გვერდით ჩავუარე. ველარ ვიცანი ჩემი მიწა! მიჯნები ამოუყრიათ! ეხლარალა გვეშველება? მიწა უმიჯნოდ როგორ შეიძლება?

პართენ—რა აწუხებს ამ მოხუცს?

მიტრო—სჩანს, მე ჩემი მიწა ველარ უნდა ვიცნო!

ანდრო—(უკვე სალევწეა) ძია მიტრო, რა გაწუხებს?

მიტრო—როგორ თუ რა მაწუხებს? მიჯნები ამოუყრიათ! ჩემი მიწა ველარ ვინიშნე!

ანდრო—(ფართოდ შლის ხელებს) აგერ მინდვრები! აგერ რამდენი, თვალს ვერ გადააწვდენ! შენიც არის, ჩემიც, ამხანაგის... საერთო ჩვენია!

მიტრო—(ძალიან გულდაწყვეტილი) მაშ როგორც სჩანს, კაცებო, ორმოცდახუთმეტი წელიწადი მაგ მიჯნების გამო მეზობლებს თავ-

პირს ვამტვრევდი, ამდენი ხანი მიტომ ვიბრძოლე, რომ საზღვრები /
ყოფილიყო, ეხლა კი გამოდის, მიჯნები არ უნდა იყოს!.. ^{უპოვებელი}
პართენ—ძიაკაცო, მიაფუროთხე მაგ მიჯნებს! მეზობელთან მი- ^{განსხვავებული}
სასველელად პირდაპირი გზა უფრო კარგი არ არის? დამიჯერე,
კარგია!

(სალეწმა დაიწყო მუშაობა. აკყენენ სიმღერით მუშები დამტვრეულ იარაღს
აკეთებენ)

მიტრო—გავიგიათ, მიჯნა საპირო აღარ არისო! ერიჰაა! კაცო,
განა ეს შეიძლება?

ანდრო—აბა, მარდათ!

სიმღერა:

ძმებო, შრომა მედგარი!
დრო დაგვიდგა ნეტარი!
გამარჯვებას ელოდე;
ბრძოლა უნდა ბოლომდე!

მოკმელება მოთხე

ფარდის წინ

(პეტრე და ხიხო. ვედროთი ხიხოს კუბრი უჭირავს და წასასმელი ფუნჯი).

პეტრე—ვგონებ არავინ არის...

ხიხო—თითქოს ყველა ჩაძაღლებულა!

პეტრე—ხიხო, აბა, მოდი! მასწავლებლის კარებს კუბრი
წაუსვი!

(ხიხო გადის და რამდენიმე ხნის შემდეგ ხარბარით ბრუნდება)

ხიხო—ჰი, ჰი, ჰი... რა სერიო იქნება! (გარბიან)

(შემოდის მართა, მოსდევს ელიზბარი)

ელიზბარ—ეგ საინტერესოა, საინტერესო! ტრაბტური არ მინ-
დაო? ვინ სთქვა არ მინდაო? ტრაბტური როგორ არ გვინდა,—
გვინდა! მაგრამ, ერთი ეს გამაგებინე, ვის სასარგებლოდ იმუშავებს?
მარტო იმ გლეხებისთვის, ვინც წვერები არიან, თუ სუყველსათვის,
ვინც ჩემსავით ღარიბია?

მართა—ჩვენი კოლმეურნეობა როცა მომაგრდება, მერე სხვა
ღარიბ გლეხებისთვისაც ვიზრუნებთ! მანამდე კი მარტო არტელები
ისარგებლებენ.

ელიზ.—ჰო, მესმის, საინტერესოა! მაშ ისე გამოდის. მე რომ
მინდოდეს მოვახვენეწინო, უთუიდ არტელში უნდა შემოვიდე?

მართ.—ჰო, ისე გამოდის! მერე რატომ არ გინდა შემოხვიდე?
ეს ხომ შენთვისაც სასარგებლო იქნება?

ელიზბარ—საინტერესოა, საინტერესო!

მართა—ნახე, ჩვენ ლეწვაც გავათავეთ და მოვხანით კიდეც, მინდა კი გასალეწი გაქვს!

ელიზ.—ჰო, ჰო, გასაგებია, საინტერესოა! ერთი ეს გამაგებინე, მე რომ არტელში შემოვიდე, ჩემი საკუთარი მიწაც არტელს უნდა გადავცე?

მართა—რალა „საკუთარი“, როცა არტელში იქნები? ყველა საერთოა, შრომაც—საერთო!

ელიზ—საინტერესოა, საინტერესო! გამოდის, რომ რაც ჩემია—ჩემი აღარ უნდა იყოს, მე უნდა ვიმუშაო სხვამ კი სკამოს!

მართა— არა, მე მაგას არ გეუბნები; ჩემი შრომა, შენი, იმისი—საერთო იქნება! ერთი ყველასათვის იმუშავენს და ყველა ერთისთვის!

ელიზბარ—საინტერესოა, გასაგებია! მე რომ ერთი დესეტინა დავამუშავო, სხვამ უნდა ბელელში ჩაყაროს? როცა ოფლი უნდა ვლვარო, სხვამ უნდა განგებ მუცელი აიტკიოს და მხართეძოზე წამოწვეს? მონაგრებული კი უნდა თანაბრად გაინაწილოს? არა მართა! მე თავი დამანებე მე გლეხი ვარ! იცი, ერთი ქათმის გულისათვის ჩემს მეზობელს თავს გაუტეხავ... არა, მე თავი დამანებე...

მართა—შენს სიკეთეს როგორ ვერ ჰხედავ? სიღარიბის მაგიერ კეთილი ცხოვრება...

ელიზბარ—კეთილი ცხოვრება? კარგია! საინტერესოა!

მართა—შენ კი გაიძახი: ჩემი მიწა და ჩემი მიწაო! რა გახდა ეგ შენი მიწა, წელზე ფეხს იღვავ და მაინც ღარიბი ხარ...

ელიზბარ—მართალია, საინტერესოა! (ყვირის) მაინც ჩემი მიწა ჩემია! იქ მე ოფლი ჩამიღვრია! იქ სხვა უნდა შევიდეს? ჩემი მეზობელი? არა, მე თავი დამანებე ჩემსას არავის დავანებებ. მართა, არ კი გეწყინოს, წავალ სახლში ავწონ-დავწონი...

(შემობრბის კონია)

კონია—ადამიანო, მიშველე!

მართა—კონია, რა დაგემართა?

კონია—დილას ის მუცელჩასახეთქი ჩემი ქმარი მომივარდა... ის ხიხო, ის ხიხო, ანჯიქოს დაეთრო, აგრემც მიწა დაეყრება...

მართა—რაო, კიდეც ხელი გამოიღო?

კონია—როგორ თუ შენ არტელში ჩაეწერეო (მოთქმით და ტირილით) დამკრა და როგორ დამკრა...

მართა—[თავში ჩაართყავს] შე უბედურო, თავბირი ვერ დაამტრეი? წამომყე, მე ვუჩვენებ იმ ხიხოს...

აიხლება ფარდა. სოფლის საბჭო.

გაბო, პავლე, ანჯიქო და ზახარი იცინიან.

გაბო—ო, მოკვდი, აღარ შემიძლიან!

პავლე—(ხეივანებს) ჰა, ჰა, ჰა!

ზახარი—მოიცათ, ახლა სხვა მაზალოც გითხრათ! წელან მიტრო მასწავლებელთან მისულა, ის ხომ შტერია, ბენტერა! კარისთვის ხელი მოუკიდნია და კუპრით გასვრილა! ვერაფერი გაუგია, ხელი სახეზედაც მოუსვამს, სოფელზე ასე გასვრილს ჩაუვლია!

(იცინიან)

პავლე—მოწაფეებს რა დღე დაუყენებიათ?

ზახარი—მასწავლებლისთვის? მაგას ნულარ მეტყვი. ზოგი თურმე უყვირის: მასწავლებელს, ჩვენში კუპრს იმის კარებს უსვამენ, ვისაც ბევრი საყვარელი ჰყავსო! (იცინიან).

ჯერ ჩვენმა კუდიანმა ცოლებმა გაიგონ, მაშინ შენ დაჯექ და სეირს უცქირე!

მაშ როგორ ეგონათ? კაბა და თმა შეკრეჭილი (ხელით უჩვენებს) ამ სიგრძე ენას გადმოაგდებდა და იძახოდა: „თქვენ კულაკები ხართო!“ ეხლა ის ვინ ბრძანდება! (ტონს იცვლის) კაცო, მე კულაკი ვარ? ეს კულაკია?

ანჯიქო—ეგ ძალიან კარგი, მაგრამ ჩვენ ისე უნდა მივიღოთ, ვითომც გვეწყინა!

პავლე—სიფრთხილე რა საჭიროა? შენ მე დამაცა, ცეცხლზე ნეთს რომ დავასხავ.

ზახარი—(შემჩნევს გუნაზის) მოიცათ! ხედავთ, აქ მობრძანდება! (შემოდის გუნაზი, გაფითრებული, აღუღებული)

პავლე—(ირონიით) ჩემი უმდაბლესი სალამი...

ზახარი—(ჩუმად ჩაიციინებს).

გუნაზი—(გაბოს) გაბო, მე თქვენთან საქმე მაქვს, მოვიტხოვ..

გაბო—ჩემს მდივანს მოახსენე..

გუნაზი—საბჭოს თავმჯდომარეს გიცხადებ...

გაბო—საქმეს მდივანი გამაცნობს შეთქი.

პავლე—რას გვიცხადებ, ჭ-ნო გუნაზი? მე ვგონებ, განცხადებულებიც არის და საქვეყნოდ ცნობილიც!

ზახარი—(ჩაილიღინებს) მე კულაკი ვყოფილვარ, ულაყებს კი სხვებთან უვლია!

გუნაზი—რას ხიშნავს? თქვენ ჩემს წინააღმდეგ... არ გამეგებია...

პავლე—ძალიან გულუბრყვილო ბრძანებულხარ!

ზახარიძე—გააგებინე, კუპრით კარებს ვის უღებავენ? სახელმწიფო...

უთხარ! მე თუ კულაკი ვარ, იმას რას უძახიან. უთხარ—რადა!

ანჯიქო—ვინც იმნაირ საძრახ საქმეს სჩადის, იმას ყველაფერიც ეცოდინება. მე ვყოფილვარ სულელი, როგრემ ყველას თავისი ეშმაკობა ჰქონია!

ზახარიძე—ქალებს რას გაუგებ, სანამ კუპრით კარებს არ შეუღებავენ, ლაალე-ლაალე! (თან გასაღებს, ან კრიალოსანს თითზე ატრიალებს)

გუნაზი—არ მესმის... თქვენ...

პავლე—კარგია, თავს ნუ იკატუნებ! საწყალს არ ესმის!! საყვარლებს თუ გაიჩინო, ეს ხომ გესმით? და თუ იმათი ცოლები აქტივობას გამოიჩინენ და პროტესტს განაცხადებენ, ეს კი აღარ გესმით? აბა, ამას ვინ დაგიჯერებს მასწავლებლო, გაან-მა-ნათლებლო!

გუნაზი—(ჩამკვდარი, აცახცახებული) ბინძურო, საზიზღარო!

გავასაჩივრებ, (გაბოს) ვბოვებ სამართალს... მე თქვენ...

(კარებში გამოჩნდება მართა. გაბო შეშფოთდება. გუნაზი მართასკენ გაეჭანება, ყელზე მოეხვევა და აქვითინდება)

მართა—(გაბოს მკაცრად) ხულიგნები შეიბყარიო?

პავლე—ვინ ხულიგანები? მაგნაირები ჩვენ არ მოგვეპოვება!

მართა—გაჩუმდი შე დორდლიანო!

ზახარიძე—გაჩუმდი, უარესები არ გითხრას!

პავლე—უკაცრავად, თქვენ საქმე გაქვთ ადგილობრივ ხელი-სუფლებასთან ტერიტორიის მასშტაბით!

მართა—ი, მეხი კი დაგაყარე! (გაბოს) ჯერ არ შეგიბყარიო?

გაბო—(დაბნეული) არა, ჯერ, აბა, საიდან?

პავლე—ან კი ვის შეიბყრობ? ჩვეულებრივი სკანდალია ოჯახურ მასშტაბით!

გაბო—(გათამამებული) ჰო, აბა, სხვა ისეთი რა მოხდა?

მართა—(პავლეს, მაგიდაზე ხელს დაჰკრავს) შე გაიძვერავე!

პავლე—როგორ თუ... ყვირილი მეც ვიცი! საზოგადოთ არამკითხეს რა ესაქმება სხვის საქმეში ჩაეროს? მე მოვრჩი, ვსპობ ლაპარაკს!

მართა—ვერ მორჩი! ეხლავე აქტივს მოვიწვევ! დაუყოვნებლივ გამოვარკვევთ! თქვენ კი ლონისძიებას არ ხმარობთ, სამართალში მიგცემთ, პროკურორს შევატყობინებ!

გაბო—(შეშინებული) ქალო, მე რა, აბა, მე რა ვიცი...

პავლე—(აწვევტივნებს) დაიცა გაბო! პროკურორი ჩვენთვისაა
საინტერესოა!

მართა—აი, ეგ სამართლიანია! უნდა პროკუროს ეცნობოს, რა
საზიზღარ ხულიგანს პასუხი მოეთხოვოს!

პავლე—გეყოფა, გეყოფა! თავს ნუ იწუხებ, მე სხვას მო-
გახსენებ!

გაბო—ჰო, რასაკვირველია, ეს სულ სხვას გულისხმობს...

მართა—მაშ რას გულისხმობს? თქვენც ხომ პროკუროს მოით-
ხოვთ? ასეც უნდა მოხდეს... ვინც სწავლის საქმეს აფერხებს, დამ-
ნაშავე სახრჩობელის დირსია;

პავლე—კმარა აგიტაცია! თქვენ თითონ ექვის ქვეშ ხართ!

მართა—(გაკვირვებული) რაო?

პავლე—ის, რომ უკანონოდ იქცევით!

მართა—მე??

პავლე—აი, ესენიც დამიდასტურებენ...

ზახარიჩ—მე რა? მე რა ვიცი... მე კულაკი თქვენს საქმეში
როდის ვერევი?..

გაბო—ჰო, ჰო, მართალია! არ იქცევი დეკრეტის მიხედვით!

მართა—თუ რამეში შევეცდი, გამაგებინეთ! ამდენ დავიდარაბში
იქნებ დაუშვი რაიმე შეცდომა!

პავლე—ეგ ჩვენ არ გვესაქმება, მაგას სამართალი და პროკუ-
რორი გამოარკვევს...

ზახარიჩ—პაპა! მორჩა და გათავდა... მე რა, მე ვინ ვარ?

გუნაზი—მართა, ეგენი შენ წინააღმდეგ არიან?

მართა—(გუნაზის მოიცილებს) მაშ პროკურორი ჩემი გულისათვის
გეინტერესებათ?

პავლე—მოვალენი ვართ, რადგან საქმე გვაქვს გამფლანგვა-
სთან...

ზახარიჩ—ვაჰ! ვაჰ! ვაჰ!

მართა—რაო? გამფლანგვასთან?

პავლე—(ხმას აუწევს) საზოგადო ფული დაუკითხავად გიფლან-
გია, თვითნებობით, თითქოს საკუთარი ყოფილიყოს. ამისთვის მა-
დლობას არავის ეტყვიან, დარწმუნებული ბრძანდებოდე!

მართა—(გაბრუნებული) როგორ? მაშასადამე თქვენის აზრით
მე ვარ...

პავლე—ბოდისის მოხდით რომ მოგახსენო: გამფლანგველი!

გაბო—ეჰეჰე! გამფლანგველი!

ზახარიჩ—ჩემმა მზემ, კიდევ რომ ასი წელიწადი მაგას ვერ ვიფიქრებდი... ხი, ხი, ხი!

მართა—მე გამფლანგველი?

პავლე—დიახ, და სამართალშიაც მიეცემით!

გუნაზი—მართა, შეხედე იმათ თვალებს, ყველაფერს იზამენ... წავიდეთ, მართა!

მართა—(პავლეს სულ ახლო) მერე როდის გავფლანგე? რატომ არ მაგონდება?

პავლე—(ირონიით, გვერდიდან დასცქერის, ტონს აჯაყვებს) ფიქრინუ გაქვს, მაგას პროკურორი გაგახსენებს!

მართა—პროკურორი? (თავში ხელს წაიკრავს) ჩასქდი გოგრაში!

(შუბად რაღაცა მოისაზრა)

მოიცა, მოიცა! გუნაზი, მოიცა! ააა!

(მაგიდას სინჯავს და ქეითარები იქ აღარ აღმოჩნდება)

გველებო!

წავიდეთ, გუნაზი!

პავლე—გნახავ. კუკუს რომ ამოგკრავენ სამაზრო მაშტაბით!

ზახარიჩ—მოვიდა როსკიპი და გამფლანგველი, უუუ! კაცო, ჩვენს „ობტში“ მოვლენ...

ფ ა რ დ ა

მოქმედება მეხუთე

(სიბნელეში)

ზახარიჩ—კაცო, სრული ხუთი ვედრო არაყი დალია!

ანჯიქო—სამაგიეროდ არჩევენებზე ძველ საბჭოს გაეყვანათ. მე სამოცი კოდი ღარიბებს დავურიგე...

ზახარიჩ—შენ რომ დაურიგე ანგარიშიც გაქვს, საბჭოში გაეყვანენ, მაგრამ მე? მე ხომ ხმაც არ მაქვს... თქვენ საბჭოში აგირჩიონ, მე ფული ეხარჯო?

ანჯიქო—დანახარჯს ერთი-ორად მიიღებ... სად დაიკარგნენ პეტრე და ხიხო... ამალამ ანდრო თუ თავიდან არ მოიცილეს—ხვალ არჩევენებში სულყველას გაგვაშავებენ...

(შემოდინ პეტრე და ხიხო ლეკურად გადაცმულები)

ზახარიჩ—ენ ხარ? ვის ოხერს დაჰკარგვიხართ?

პეტრე—ზახარიჩს ვახლავართ!

ზახარიჩ—ვაჰ, პეტრე შენ ხარ? ხიხო, ეს შენ ხარ? მართლა რაღაცას აპირობთ... მე, მე, სახლში საქმე მაქვს...

ანჯიქო—ზახარიჩ!

ზახარი—კაცო, შენ სულ იმას არ გაიძახოდი, ლაჩარი ხარო?

ჰოდა ვარ...

პეტრე—ზახარი შენ ჩვენთან უნდა წამოხვიდე!

ზახარი—მე? მე ეს ღიბი სად უნდა ვათრიო—ნუ ხუმრობ თუ ძმა ხარ...

ანჯიქო—იცოდეთ, ანდრო იმ ორლებეს არ ასცდება! თავზე საცალო ჩამოაცვით, რომ არ გიცნოთ. შემდეგ მკვდარი ხევზე დააგორეთ, იქ თივაა დაგროვილი. ცეცხლს წაუქიდებთ და კვალი სრულებით დაიკარგება...

ზახარი—ვაი, ვაი! ეხლა კი მართლა გამაცია!

პეტრე—გწამდეს ჩემი, არჩევნებზე ის ცოცხალი აღარ მოვა!.

წავიდეთ, ხიხო!

(ფარდა. ფარდის წინ მოდის მართა, უკან გუნაზი

გუნაზი—აბა, იმ ხალხში როგორ გამოვცხადდე? არჩევნებზე მოვხსნათ ჩვენი კანდიდატურა, სანამ გამოარკვევდნენ...

მართა—მე კი გეუბნები, არჩევნებს უსიკვდილოდ უნდა დაესწრო! განა შე კი არ დამამცირეს, მაგრამ არ გავრბივარ... იმ ყორნებმა ცილი მიტომ დაგვდეს, რომ ჩვენ გაგვაშაონ და თავიანთი კონტრა გაიყვანონ, მაგრამ (შემორბიან მოსე და მიშა)

მიშა—საცაა არჩევნები დაიწყება!

მართა—ანდრო ვერ ნახეთ?

მოსე—დღეს მთელი სოფელი შემოვიარეთ, ვერსად ვნახეთ, ცამ ჩაყლაბა თუ მიწამ, ვერაფერი გაგვივია!

გუნაზი—(უცბად შეჰკივლებს) აა!

მართა—გუნაზი, რა მოგივიდა? გუნაზი რას ფიქრობ?

გუნაზი—მართა, წუხელ სროლის ხმა გაგივინე!

მართა—როგორ? სროლის ხმა... ისინი ანდროს თავს დაესხნენ?...

არა... არა...

მოსე—ყველაფერს იზავენ... მიშა, წავიდეთ, შევეძრათ სოფელი!

მართა—შეჩერდით! მალე არჩევნები დაიწყება...

მოსე—რას მიქვიან არჩევნები, თუ კი ანდრო არ იქნება!

მიშა—ანდრო თუ არ იქმნა, ნახე ბოზოლები, როგორ ენას დაიგრძელებენ! (წავსვლას აპირებენ).

მართა—შეჩერდით-მეთქი! მაგით თქვენ ხალხს დააფრთხობთ! თუ ანდრო... აღარაფერი ეშველება, თუ ანდროს რამე დამართეს... მაგრამ თუ ანდრო აღარ არის, მე მისთვის და მის მაგიერ... წავიდეთ არჩევნებზე...

ქვარდა აიხდება. პირველ მოქმედების დეკორაცია. არჩევნების ^{სერიოზული} ხალხი ორ ბანაკად არის გაყოფილი. მარჯვნივ მჯგედა, რომელზედაც ^{საღალატო} კოდ შედგებიან. ერთმანეთში ლაპარაკი და ჩხუბი. ზახარიჩი ხალხს აცხადებს ^{სერიოზული}

ზახარიჩი—კაცო, ვინ უნდა აირჩიოთ? ქვეყანა, რომ არიდარიეს? ლარიბ-ლატაკი? ან ის მუნჯი სიკოს ცოლი, რომელმაც სახალხო ფული გაფლანგა? ან ის გაკრეჭილი თხა ხუთი საყვარელი რომ ყავს და კარზე კუპრს უსვამენ? ან ის ხლებუშა მიკები, რომლებსაც დედის რძე არ შეშრობიათ? ესენი უნდა აირჩიოთ? მაშ დარბაისელი და პატოსანი სოფელში გაწყვეტილა?

გუნაზი—მართა, გული ცუდათ მიცემს!

მართა - ანდროსი არ იყოს, მიაფურთხე მაგ „ინტელიგენტურ უნიათობას“.

მიშა—(მოსეს) მართლაც ანდროს თავს რალაც ამბავია!

მართა—ბოლოს ის დაგვრჩენია, მოვითხოვოთ და არჩევნები გადავადებინოთ!

მოსე |
მიშა | უთუოდ გადავადებინოთ!
გუნაზი |

(გაბო მაგიდაზე ადის და ზარს რეკავს)

გაბო—ხალხო, დღევანდელ კრებას გახსნილად ვაცხადებ! ამოირჩიეთ თავმჯდომარე და კრების მდივანი!

ზახარიჩი—(ანჯიქოს და პავლეს ხელს ჰკიდებს) თავმჯდომარედ ანჯიქო, მდივნად პავლე!

(მარჯვნივ სხვებიც ანჯიქოს და პავლეს იძახიან)

ბოგანოები—თავმჯდომარედ მართა, მდივნად მასწავლებელი! (ხმაურობა, გაბო ზარს აწკარუნებს. მაგიდაზე ადის პავლე)

პავლე—გაჩუმდით, ხალხო! აი, ესენი (მარცხნივ მიუთითებს) ისეთებს ასახელებენ, რომლებსაც ხმის უფლება წარმეული აქვთ! (მარცხნივ პროტესტი)

შხედავთ, როგორ აყაყანდნენ, მაგრამ ჩვენ ყურადღებას არ მივაქცევთ! ჩვენ საბჭოთა ხაზს საერთო მაშტაბით ვიცავთ!

(კიდევ ხმაურობა. მაგიდაზე მოსე ავარდება)

მოსე—ხალხო, ბოგანო გლებუბო; ჯერ ერთი უნდა გითხრათ, დღეს მთელი სოფელი შემოვირბინე და ანდრო ვერსად ვნახე. ცამ ჩაყლაპა, თუ დედამიწამ—არ ვიცი!

ბოგანოები—ანდრო, ანდრო!

მოსე—მეორეც: აქ მართაზე და მასწავლებელ ქალზე რაღაცის შიედ-მოედებიან. ხვალ ყოველგვარ სინამდვილეს გაიგებთ. მესამეც: ჩვენ რა უფლება გვაქვს საბჭო ავირჩიოთ, როცა სამი აქედური გარეშეა დატოვებული? არ შეიძლება, არჩევნები უნდა გადაიდოს!

მარჯვნივ—არა, არა, ეხლავე! აი მდივანი, აი თავმჯდომარე!

მარცხნივ—გადაიდოს, გადაიდოს!

მოსე—ხალხო, მართაზე და მასწავლებელ ქალზე კარგის მეტი სხვა არაფერი გაგვიგია! საწინააღმდეგო ვის რა უნდა ჰქონდეს? ამის გარდა, აქ ვამჩნევ, რომ კრებაზე ზოგიერთი მთვრალი მოსულა და ხელს გვიშლის. ეს კარგი არ არის.

ხიზო—მერე, შენ რა გესაქმება? შენი არ გვისვამს და არ გვიკამია! ძირს თქვენი კომუნა! გაუმარჯოს ძველს საბჭოს...

(პაულეს და მოსეს უსიტყვო შეტაკება მოჰყვით)

კულაკის ცოლი—აი, ეს მასწავლებელი ქალი ჭროსკიპია! ამას კრებაზე როგორ უშვებთ?

მართა—(ვეფხვივით ეცემა) შენ თვითონ ხარ როსკიპი, შე დევის-პალო! გიცნობ, ვინც ბრძანდები. ამ ღიპიან ზახარიჩს რომ ეკურკურები და ქმარს თვალეში ნაცარს აყრი...

(დედაკაცი ჩაკვდა და გაიპარა. ზახარიჩი ცშუკავს)

ზახარიჩ—ვაჰ, რას ამბობს? ვინ ლაპარაკობს? საზოგადო ფულის გამფლანგველი! კაცო, ამისთანა „აბიდა“? მაგას ნებას აძლევთ?

მართა—თქვენ ქალებო და ლარიზო გლახებო! რას განუშვებულ-ხართ? განა მასწავლებელმა ცოტა სიკეთე მოუტანა ჩვენს სოფელს? ქალებო, განა კრა-კერვა მაგან არ გასწავლათ? დაე მაზრამ გამოარკეიოს, ოლონდ ეხლა არჩევნები გადაედოთ! გავიგოთ, ანდროსად არის?

მარცხნივ—გადაედოთ, გადაედოთ!

მარჯვნივ—არა, არა, ავირჩიოთ!

მართა—ხალხო, აქ უხმოები შეკრებილან. ბობოლები არჩევნებს ახდენენ! განა ეს შეიძლება? ანდროს უნდა დავუცადოთ!

მარცხნივ—უხმოები ძირს!

(ხმაურობა)

პავლე—ხალხო, მე მდივანი ვარ და უნდა გაგიმარტოთ, ეს დედაკაცი ტყუის. იმიტომ რომა. მაგის გარდა, როგორც გამფლანგველი, უხმო არავინ არის. ყველა სრული უფლებით არის აღჭურვილი საბჭოთა მამტაბით!

რაც შეეხება ანდროს, იქნება იმნაც ფული გაფლანგა და გადაიმალა? აი, ამას ჩვენი დამსახურებული თავმჯდომარეც დამიდასტურებს;

გაბო—ჰო, მართალია, ხალხო! ყველაფერი ისეა, დეკრეტი მოითხოვს!

(ზახარის ტრიბუნაზე ანჯიქო მოჰყავს)

ზახარიჩ—აღი, აღი, ილაბარაკე, ბურთი ჩასჩარე!

ანჯიქო—შვილებო, ძმებო, მეგობრებო! აქ როგორც ვატყობ, (გაბოზე უთითებს) ბევრი ამ ჩვენი საბჭოთა ხელისუფლების წინაღმდეგია! ეს ჩემთვის საწყენია! კიდევ ვამჩნევ, რომ ღარიბს ყელში უჭერენ, ესეც საწყენია! მომისმინეთ, ხალხო, რა ამბავი ხდება ჩვენში. ყველა მიწის მშრომელი ღმერთს იგდებინებს, ისე მუშაობს; როგორც ხარი, უღელში აბია, ოფლში იწურება, აბრუნებს შავს მიწას და ქვეყანას არჩენს. აბა, ახლა მიბრძანდი და ერთი ხელი ტანისამოსი, ან საცვალი, ან ფეხსაცმელი იყიდე! ყველაფერი მამასისხლად არის! ამბობენ, ქალაქის მუშაზე ვერ დაამუშავაო! ის ზარმაცი ლუკმა-პურის ღირსია? პური რად უნდა მივაწოდოთ, დაე, შიშხილით ამოძვრეს სული! კოლმეურნეები იმათთან კამპანიაში არიან, ისინი ამათ მანქანას უგზავნიან, ესენი კი—ხორბალს! ჩემის აზრით კი, მთავრობა რომ სამართლიანად იქცეოდეს, თითო ტრაქტორის უფლება ყველას უნდა ჰქონდეს. დაე ვისარგებლოთ მანუფაქტურითაც და სხვა საჭირო ნივთებითაც. მე მართალს გეუბნებით, პირველის მაღლმა, მართალს!

მარცხნივ—ძირს კულაკი, ძირს ბობოლა!

ანჯიქო—აი, მე, მაგალითად ბობოლას და კულაკს მეძახიან; ნამდვილად კი ვინ არის ღარიბის დამხმარე?

მარჯვნივ—ანჯიქო!

ანჯიქო—ქერივ-ობრებს ოთხი ნათეთვი ვინ დაუთესა?

მარჯვნივ—ანჯიქომ!

ანჯიქო—გამოდის, რომ ყველგან ანჯიქოა! უჩემოდ არაფერი კეთდება! მაშ ანჯიქოს მხარი დაუჭირეთ, როცა ის ძველ საბჭოს ემხრობა! ამათ ნუ აპყობიხართ! დაიცავით ძველი საბჭო!

ზახარიჩ—(სხვებიც ასდევნენ) თავმჯდომარე ანჯიქო, მდივანი პავლე!

მიტრო—გაჩუმდით, თქვე ცხერის თავებო! სჩან მხრებზე თავების მაგიერ, გოგრები გაბიათ! მე, შვილო, არც „ორათ-ორი“ ვარ არც „პრაპაანთ-ქისტი“, მაგრამ მაიც უნდა ვსთქვა! სად გაგონილა, რომ მეგლმა ბატკანი შეიფაროს? მე ჩემი გამოცდილებით გეტყვით: წინად მიწას მარტო ვეჭიდებოდი და, როგორც ჭია, ისე ვფუყნიდი. ი დალოცვილი ახლად გატეხილი ყამირიც კი არაფერს იძლეოდა. ოფლს ვღვრიდი, მაინც არაფერს იძლეოდა! დავუწყე გინება: შე ბალთამანო, რატომ ნაყოფს არ იძლევი მეთქი?! მაგრამ იმ დალოც-

ვილმა ჩვენმა დედამ—დედამიწამ—შემომლილილინა: (წაიმღერებს) კვი-
ნისთვის დედა ვარო, (მსწრაფად) რეგვენისთვის დედინაცვალიო!

ესე იგი აზრიანად ვერ მამუშავებო. შეილო, ყამირს ვერ
ნადირებ, თუ აზრიანად არ დაამუშავე...

აი, ესენი კი აზრიან მუშაობის წინააღმდეგნი არიან! არ უნ-
დათ ჩვენი ორგანიცაცია, ჩვენი კავშირი. სულ ქისტიკვრით უნდა
გაპყარო, ეს კულაკები... (ხმაურობა)

ხალხო, ხალხო, მაშინ ეს მიწა, ეს ყამირი (ქუდს მიწას შეახებს)
ჩვენი დედა, დედა იქნება!

(ამდროს მაგიდაზე ადის ზახარიჩი. გულმოსულია. ხალხი ნებას არ აძლევს.
ხელით ანიშნებს: ორი სიტყა მათქმევინეთო. მიტრო ხალხს აჩუშებს და ზახარიჩს
ეკითხება:

შენ, შეილოსან, ხმა გაქვს??

ზახარ ჩ—(გატრიხავებული) ო, ერთი თუ ხმა მექნება, ნახავდი
რა მახალო რამეს გეტყოდი. (გულზე ხელს იცემს და ჩამოდის).

მარჯვენით—ანჯიქო გვინდა, ანჯიქო!

მართა—(გუნახის) გუნახი, ეხლა შენ სცადე, იქნებ გამოვიდეს
რამე! უმთავრესია არჩევნები გადავლოთ.

გუნაზი—არ შემიძლიან!

მართა—გუნახი! ბრძოლა სწარმოებს!

(ტრიხუნაზე აპყავთ. მის დანახვაზე მარჯვენით ასტყდება ყვირილი: იძახიან:
კუპრი! კუპრი!).

გუნაზი—(სცდილობს ხმით გადააპყაროს) ხალხო, გამიგონეთ!

ზახარიჩ—ძირს... კუპრი, კუპრი! (ხელს უქნევს ჩამოდის).

გუნაზი—ხალხო, მომისმინეთ! ისეთი ვინ არის თქვენში, მე არ
მიცნობდეს? მე ხომ მუდამ თქვენთან ვიყავ... მე ხომ...

(ხმაურობა დაძვარავს მის ხმას. გულჩამკვდარი ჩამოდის სტვენით და სი-
ცილით აცილებენ).

მოსე—(მაგიდაზე აყარდება) ბოგანო გლეხებო, გადავლოთ თუნდ
ერთი დღით, თუნდ რამდენიმე საათით...

(პველეს და მოსეს შეტაკება).

ოხ, თქვენი ღმერთიც არ იყოს!

გაბო—(ზარს აწყარუნებს) საკითხს კენქს ვუყრი!

(შემორბის სანდალა).

ხანდალა—დედიი! ქალაქიდან ბიძიები მოვიდნენ ანტონობი-
ლიო, უკან კი რკინის ეტლი მოცოცავს! იძახის: ბუხ! ბუხ, ბუხ!

(შემოდის მუშა პართენ და სხვა მუშები).

პავლე—რა ოხრობაა, რა ხელს გვიშლიან?

გაბო—ეს დეკრეტს არ ეთანხმება!

პართენ—(მაგიდაზე) მოქალაქენო, ჩვენ მოვედით სამაზრო ქალი-
ქიდან, პარტიულ კომიტეტის და სამაზრო აღმასკომის დაველებით.
კოლმეურნეობას ტრაქტორი მოვუტანეთ, რომ მათი ორგანიზაციის
უფრო გამაგრდეს, არჩევნები კი უნდა გადაიდოს. უნდა გამორკვეულ
იქმნეს მდგომარეობა და ზოგიერთი გაუგებრობა.

მარცხნივ—მართალია! მართალია! გადაიდოს;

(ამ დროს შემორბის სიკო და მართას ანიშნებს, რომ გარედ უბედურება
მოხდაო და თან ხალხი გამომაყოფო).

სანდალა—დედი, ამას უნდა რომ თან გავყვეთ!

მართა—(მიშას შეშინებული) გაპყე მიშა, გაპყე სანდალ...

(გარბიან სიკო, მიშა და სანდალა)

ანჯიქო—დარბაისელო ხალხო, ეს უმსგავსეობაა...

პავლე—ეს საძაგლობაა უშველებელი მაშტაბით!

გაბო—მართალია, დეკრეტს აღემატება!

სანდალა—(შემორბის) დედი ანდრო სასიკვდილოდ დაუჭრიათ!

(ყველა შიშით ამოიძახებს და გაქვავდება. შემორბის მიშა).

მიშა—ამხანაგებო, ავაზაკებს ანდროს მოკვლა სდომებიათ, მა-
გრამ მსუბუქად დაუჭრიათ. თავზე საცალო ჩამოუცვამთ და ხევში
დაუგორებიათ, სადაც წინასწარ თივა დაუგროვებიათ დასაწვავად.
იმ დროს მუნჯი სიკო რომ არ შესწრებოდა, ცოცხალს დასწვავდნენ.

(ამ დროს შემოდის ანდრო. გასისხლიანებული და ჩამოფლეთილი. ეტყობა
უბრძოლია. ხალხი მიეგებება).

მიტრო—(გულამომჯდარი) შეილო, ანდრო, ვინ გიმტრო, შეილო?

ანდრო—ვერ ვიცან, ლეკურად გადაცმულები იყვენ. ზოგს სახე
აკრული ჰქონდა!

ზახარიჩ—ახ, უჩინმაჩინის ქულო, საითმე არ გამაძერენდი?!

სიკო—(ხალხს შუაზე გააპობს და ანიშნებს მკვლელებს ანჯიქოზე, პეტრე-
ზე, ზახარიჩზე... მაგრამ ხალხს ვერ გაუგია. ბრაზი მოსდის, რომ ვერ დაპარაკობს,
შემდეგ თავში აზრი გაჭრბენს და სახე გაუნათდება. სამრეკლოზე ავარდება, და
როგორც ერთ დროს, ისე ეხლაც ხარებს რეკავს და თან კულაკებისკენ ანიშნებს)

ანდრო—გაჩერდი, კმარა! ვიცით! როგორც მაშინ, იმ ღამეს
ხარებს რეკდა. ცხადია, ეკლესიასთან კრება ჰქონდათ! მაშინ ფაქ-
ტები ხელთ არ გვქონდა, ეხლა კი არის (დაკრილი ხელს აიშვერს) აი,
ფაქტი!

პართენ—შეიპყართ! (სიკო აღარ რეკავს და ხარხარებს. პეტრე გა-
მოუსხლტებათ და სიკოს ესვრის).

პეტრე—მაშ ერთად დავილუპნეთ, შე ძალო!

(სიკო სამრეკლოდან ჩამოვარდება მკვდარი)

მართა—სიკო! სიკო!

სანდალა—მამა! მამა!

მიტრო—შვილებო, ძმებო! სად არის სამართალი?

(ერემლები მოიწმინდა ისმის ტრაქტორის გუგუნე. ხალხი ამ გუგუნეზე გა-

მოარკვია).

ხალხო, ამიტომ დაადგინეთ, რომ მთელი სოფელი სიკოს სახე-
ლობის კოლმეურნეობაში ჩაეწეროს.

ანდრო—ვინ არის მომხრე?

(ყველანი ხელს ასწვენ)

დ ა ს ა ს რ უ ლ ი .

ქართული
სახელმწიფო
ბიბლიოთეკა
და არქივი

საშუბარი გულთან

გულო, მიმჯდარხარ ჩონჩხების ღრუში
 და სევამ სისხლის დეარს, ქცეულო ქვევრად-
 გაჰყრია თავზე ფიქრები ტევრად
 და გრძნობ—არა ხარ ცხოვრების ბუში.
 გაქვს გამძლეობა ძვალ მაგარ მუშის
 და ებრძვი ტალღებს, ვით ლელვას აფრა.
 გაწვალებს მიწა ჯერ ისევ მძაფრათ,
 თუმც ის არა ხარ, რაც იყავ გუშინ.
 დაგისადა და დრომ თმები ვერცხლით
 და ჩაგიღრმავდა თვალთა გუგანი,
 თითქო დანელდა მთაში ვულკანი
 და მოგუზგუზე დაივსო ცეცხლი;—
 ჯერ ფრთები მაინც გასხია მერცხლის,
 ხარ დატვირთული განცდის ბარაქით,
 არ დაგლევია სიტყვის მარაგი
 და არც თუ ალლო გაკლია მეცრის.
 მახსოვს, სოფლის ბიჭს, გიყვარდა ზვრები.
 მაგრამ გაექეც სიბნელეს ოხერს...
 პოეზიაში ტანჯვის გზით მოხველ
 და სილამაზის დაჰყარე ცვრები.
 ვერ გაშინებდა შენ მიწისძვრები,
 უმღერდი ხანძარს—ყოფის მშვენებას:
 ქვეყნის გაწმენდა იმით გენება...
 დღეს კი ღუმელის ხვრელში რად ძვრები?!
 ეს ტრალეღია თუ ასე დარჩა,
 ვერ გადალახე უფსკრული ნავსი,—
 მოეკიდება შენს სიტყვას ხავსი
 და გარდიქცევი მეძველე ჩარჩათ:
 ახალი სიტყვის გაშალე ფარჩა
 და თანადროულ ჩარჩოში ჩასვი;
 ფოლადით კვებე, რადიო ასვი...

რომ ეპოქალურ სიმდიდრეთ დარჩეს.
რაც იყო გუშინ, დღეს აღარ არი;
ეხლა ახალი უნდა ეძიო:
გაქანებულ ჟამს რომ დაეწიო,—
უნდა გაფრინდე ექსპრესით ჩქარით.
მაშ დაიჭირე ეს ფიცხი ქარი
და გადიქროლე ამ ხიდზე ბეწვის:
აქ რომ დამჯდარხარ და თვალი გეწვის,—
არ სჯობს შეალო ეპოქის კარი!?

— : —

მოდო, ჩემო თვალის სინავლავ:

1.

ჯემილე!
შენი სამოსი
ხავერდია და ფარჩეული.
და იცი,
ვინ ჰქსოვდა მაგ სამოსს?
დაბრანძულები,
გაფითრებულნი
და...
მორღვეულ თვალებიანი ხალხი
ორად იხრებოდა
შენი სამოსის
მოსაქარგავად;
ახალგაზდა ქალები
სიყვარულს
და
სიხარულს
დანატრულებულნი
ლამეს სტეხდნენ
და თვალმოუხუჭავად
სანთლის თითებით
ჰკერდნენ და ჰკერდნენ;
ჰკერდნენ...
და შეჰკერეს
ეგ ფასდაუღები სამკაული.

*

შენს ყელზე—მარგალიტებია.
თვითყელი მარგალიტი
ცრემლია ბავშვთა თვალებიდან გადმონადენი—
იმ ბავშვთა,
რომლებსაც ზღვამ აღარ დაუბრუნა
ფსკერზე მომუშავე
ძმები და მამები.

*
და
იცი, რომ
ეგ ოქროს სამაჯური—
მაჯას რომ გიმშვენებს—
მშრომელთა ოფლია გაყინული?

და
იცი რომ
ეგ ალმასის ქამარი,
წელზე რომ სალუქად შემოგირტყავს,
დედის უკანასკნელი მოხვევნაა
შვილის დამარხვის დღეს?

*
ჯემილე!
შენ გალიაში ხარ ჩაკეტილი.
შენს ალერსსა და სიყვარულს
შენი ბატონი
ოქროთი ყიდულობს!..
იქ,
საღლაც,
კედლის გადაღმა—
თვალუწვდენელი მსოფლიოა:
ვრცელი და მშვენიერი.
და
იცი, შენ, ეს?
გაგიგონია?
გინახავს?
მზის სხივი დარბაზში კი არ არის—
იგი
ყანაშია,
ველზე,
მინდორზე.
მოგისმენია ზღვის დღევა?
ო, ჯემილე! ჯემილე!
შენ გალიაში ჩაკეტა
შენმა ბატონმა...

*

მიეცი კოცნა მოხუც სულთანს
და მან მუქათად:
ბეჟმენდი და მარგალიტი მოგცა!
შენ დასკენი ისე,
როგორც ყარამფილი
მზის სხივებს მოკლებული.

*

ღე,
ღღესღღეობით
ჩვენმა ქალაქის ახალგაზდობამ,
მეძებარ ძალღვივით დაჰყნოსოს
სულთანის კარის მტვერი—
მერე კი...
წავლენ ნაუმის ქუჩებისკენ —
სადაც
ორსართულიან სახლში
გაფუებული
და
ბუთბუზა
გოგუცანები—
იაფად ჰყიდიან
ალერსს და სიყვარულს.

*

ჯემილე!
შენც...
შენც ხომ
ჰყიდი დიდი სულთანისათვის—
სხეულს და გულს?

2

არის ქალწული...
არის ქალწული
რომელსაც თვალში მზე უსვენია—
გულში კი—სევდა.
ის...
ზის შარავზაზე,
ქაირსა და ალექსანდიის შორის,
და რკინისგზის გასაყვანად
ქვას ამტვრევს.

*

კაშკაშა მზეში—
ოფლის ნამი
შუბლზე უბრწყინავს.
ქვებს ამტვრევს
და თან მხიარულის გულით
ხარხარებს
მუშებთან და კალატოზებთან.

*

ქალის ჩაქცეული გული
ირაქის დაბლობია
შიგ
ორი მდინარე სჩქეფს:
— ტიგროსი და ეფრატი.

*

დღე მიიწურა.
ცა მუქდება:
ზედამხედველის
მათრახის
სტვენა
მინელდა.
შაბაშ!
მუშაობა გათავდა.

*
და ჩვენ
მე და ის
ერთმანეთს ვებაასებით:
— მოდი, ჩემო თვალის სინათლევ!
— მომიახლოვდი!
— ერთად გავტეხვით პური,
ჩავასველოთ ლუკმა წყალში—
ვისამხროთ,

და ამ ალისფერ მზის ქვეშ
ერთმანეთი შევიყვაროთ
შევიყვაროთ:
ბრძულ,
სადა და
ქეშმარიტი სიყვარულით.

სთარგმნა სომხურით: ი. გ.

—:—

ჩემი სურვილი

სუყველაფერი შენახული მაქვს
ერთი უღმერთო სურვილის მეტი
და ეს სურვილი გულწრფელად მიმაქვს
ევროპელთათვის, ვით ქვა და კეტი.
მე ვისურვებდი წრფელი სურვილით
ჩინეთის მთელად გასაბჭოებას
და იმასაც, რომ მეორე დილით
ინდოეთიცა ჩინეთს მოებას.
მე ვისურვებდი, რომ ამერიკა
ადგილკომებით გადაიფოთლოს
და ბრიტანეთიც, როგორც ბერკა,
ქუდთ ყალამაში ჰმაღავდეს ოქროს...
რამდენი ქალიც მომწონებია,
რამდენი კოცნაც ჩემში თავს იყრის,
ეხლა სუყველა ყუმბარებია
და ევროპისკენ მრისხანედ მიჰქრის.
იქ უღარდელად მსჯელობენ ჩვენზე,
საქართველოსაც არ ივიწყებენ
და დილით, მზე რო შედგება სერზე,
ჩვენ სისხლს მირონად შუბლზე იცხებენ.
იქ ბრიანები მაკდონალდეებს,
პუანკარენი რომისა პაპებს
უშენენ ცხარე შეკითხვის ქვეებს,
თუ საბჭოეთში ვინ რად ჩაყლაპეს.
იქ, ვილაც ტვინლრძო „მეცნიერები“
სჩიჩქნიან საკითხს გამოსარკვევად:
თავისუფლებას სუნთქვენ ერები,
თუ რუსეთს პირში უწყვია კვეად!
იმის გაგებაც ძალიან უნდათ,
დახშეს თუ არა ტაძართ კარები
და ზოგი ამბობს, რომ ესმის ბუნდათ,

ვით ლაღადებენ კრემლში ზარები.
მათ ისიც უნდათ იცოდნენ სწორედ,
ბედნიერია მუშა თუ არა,
ან საბჭოთა პრესა, მავალი მდორედ
მართალი არის, თუ მატყუარა.
აქედან იქით ქვა განაგორიც
ევროპიელებს აფიქრებს მართლა—
ზოგზე ამბობენ, არისო კორი,
ზოგზეც—სიტყვაო არ მოდის ნათლად...
რაკი ასეა, ვუსურვებ მათაც,
ოქტომბრის რისხვამ დასჭექოს ზედა
და აღიმართოს წითელი, სადაც
პაპა ჯვაროსნებს მოუხმობს მხნედა.
და, როს ევროპის სახკომის კართან
მსუქან ყბედების ჩადგება რიგი,
მაშინ გაიგებს ნამდვილს და მართალს!
მაშინ ყველაფერს გაიგებს იგი!..

1/IV-30 წ.

-----:-----

ვოლგაზე

„Волга, Волга, мать родная!
 Волга русская река!“

ძლივს არ ვიხილე ნანატრი მხარე!
 ბავშური ლტოლვა განხორციელდა!
 ჩემს თვალწინ გაწვა ქეშად მდინარე
 და სიხარულის წარმტაცი ელდა!
 აი, ვუცქერი და არა მჯერა...
 აი, ვეხები ქვიშას ფეხითა,
 გულში ათასი ჰკივის სიმღერა
 გამოყოლილი ცხელ სამხრეთიდან!
 ახ, ეს საღამო სასწაულია,
 საღამო ჩუმი და ქარვისფერი,
 მაგრამ განცდები ისე რთულია,
 რომ ჯერ არ ძალმიძს ვთქვა ყველაფერი.
 შორს სადღაც გემმა ამოიოხრა...
 ტალღა ტალღაზე მორბის და ბორგავს.
 ვოლგა გაშლილა ოქროსფერ ნოხად
 ვოლგა ძლიერი, დიადი ვოლგა.
 და სასოებით გავცქერი სივრცეს.
 თვალში ჩავისხი ფიქრის ნახევი.
 ო, როგორ მინდა ლექსები მივცე
 ვოლგას, ვოლგიდან ნაკარნახევი.

— — —
 დებარკადერი წასასვლელად თავს უყრის მგზავრებს.
 რა ჩოჩქოლია! რა ფუსფუსი! აურზაური!
 ნერვიულ მგზავრებს ყველაფერი სტანჯავს, აბრაზებს:
 გემის დატვირთვა, ბურლაკები, წყალის ხმაური!

მე კი ყოველი უჩვეულო სიტყვა მახარებს,
ოთხსართულიან გინებასაც ვისმენ ხალისით,
და ყველაფერი, რასაც ვხედავ ამ უცხო მხარეს
ჩემს უნებლიეთ გონებაში რჩება თავისით.

ვერ წარმოიდგენ, მეგობარო, როგორ მინდოდა
რომ შენც გენახა, ეს ქვეყანა, შენც გაგეხარა—
ვიცი მოგზიბლავს ჩრდილოელთა მემამიტობა,
როს შეადარებ შენს ქალაქელს ცრუს და მკვებარას!

აგერ ბავშვები უდარდელად ბარგზე დამსხდარან,
მათ მზის ალერსით ხელები აქვთ გადარუჯული.
შეექცევიან მადიანათ შავ პურს და ტარანს
და არ ამძიმებთ არსებობის მძიმე ურდული.

ლიღინებს ვილაც, ალბად თავის ჭიას ახარებს.
ვაჭრობს ნაყინით რუსის ქალი გადაჭორფლილი.
მუშტართა შორის, ერთი ისე მაგრად ხარხარებს,
თითქოს ნაყინთან შეესყიდოს ქალის პროფილი!

აი, უეცრად ბურლაკებმა თვალი მომტაცეს.
გაშლილ ბეჭებზე დაუწყვიათ ბარგი ბარხანა.
და ვნანობ... ვნანობ! აი ასეთ რკინის ვაჭკაცებს
რატომ ლექსებში არ აუგე სიტყვის ქარხანა!

და მათი სახე—მზით დამწვარი შრომის ბეჭედი—
შორიდან გაცნობთ, რომ ეს არის ტვირთის მზიდავი.
დადის განდაგან, წახრილი აქვს ფართე ბეჭედი,
უცინის სახე და ამაყად უჭირავს თავი.

ბურლაკს ადვილად აქ ვერავინ გადაიბირებს,
უყვარს ცივ ქეიშის ნესტიანი ყვითელი მტვერი,
არ უღალატებს ამწვანებულ ვოლგის ნაპირებს
და სევდიანად, დაბალ ხმაზე, მღერის და მღერის:

„დედაო ვოლგა! ყვითელთვალეზავ,
ხანტად აგორებ ზვირთებზე ზვირთებს!
ჩვენო ძვირფასო, რა გენაღვლება
რომ დახრილ ზურგით გიზიდავთ ტვირთებს.“

ასეთი იყო ჩვენი წარსული
არა ვყოფილვართ არას დროს უქმათ!
უნდა შრომაში დავლიოთ სული
რომ ჩვენი ოფლით ვიშოვოთ ლუკმა!

მდინარებ დინჯად! რა გეჩქარება!
შენს ნაზ სიმშვიდეს ქარი ვერ არღვევს!
დედაო ვოლგა! ყვითელთვალემა
ჩვენ დავენაცვლეთ შენს სავესე ძარღვებს!“

მისწყდა სიმღერა. გემი ჰკივის ზანტად და ძნიად.
ბაქანის ხიდზე ხალხის რიგი რიგს გადაემა,
მე, კლასობრივი დაჯგუფება და განსხვავება,
ჯერ ასე მკაცრად, როგორც გემზე, არსად მიგრძენია.

და ვფიქრობ... რატომ, აქ ვოლგაზე, სადაც პირველად
თავისუფლების დიდ იდეას სტენკა არხვედა:—
თანასწორობას მგზავრთა შორის გემი არღვევდა
ასე სასტიკად. ასე მკაცრად. ვასაკვირველად.

დაიძვრის გემი წასასვლელად. ატორტმანდება.
დებარკადერზე წერტილებად სჩანან თავები,
ჩამოგვრჩენ უკან ცარიელი თეთრი ნავები
და სიხარულში შეუმჩნეველად კიდევ ღამდება.

ირგვლივ იშლება საუცხოო სანახაობა!
მსურს ჩემმა ლექსმა ეს უკვდავი წყალი დალიოს,
და თუ აქ სტენკა უხვდებოდა დილის ალიონს,
და თუ აქ რაზინ უღნარ ტყეში მტერთან დაობდა,

დღეს სხვა ცხოვრებას გაუდგია რკინის ფესვები...
დღეს სიმშვიდეა... მშენებლობა... მყუდრო ცხოვრება...
სტენკა რაზინი ვოლგას მარად ემახსოვრება
და მთელ სივრცეზე იმღერება სტენკას ლექსები.

ოქროს ხორბალი მზემ გადმოჰყარა
ტალღებზე სცვივა რბილად—

და ვერ გავიგე ვით მოგვეპარა
ეს თვალუყუქუნა დილა!
სასწრაფოდ ვიცვამ და მეჩქარება:
მინდა მეც ვიყო გარედ,
რომ უნახავო არა დამრჩეს-რა
ამ საუცხოვო მხარეს!
ისმის ერდოზე სიცილ-ხარხარი
და საუბარი ნაზი,
ხალხი ბევრია მრავალნაირი,
ხალხი სხვადასხვა რასის.
დიდი რუსეთი ვის არ დაიტევს?
გემზე ვინ არა ვნახე!
მეც მკითხულობენ და უნებურად
ჩემს ვინაობას ვამხელ.
საუბარია საქართველოზე
(ქართველებს ვინ არ აქებს!)
და სიხარული რომ არ შემეტყოს
გავცქერი მცურავ ბაკენს.
მიჰქრიან თვალწინ ნაძვის ტყეები
და დიდ ქარხნების წყება.
აგერ სხვა გემი, ჩვენს გემს ჩაუვლის,
გემი გემს ესალმება!
ვოლგა იხუტებს გორკის ნოვეგოროდს
მრავალ მდინარეს ერთვის,
იზრდება ლალად, ყოველ ნაბიჯზე,
ვოლგა მძლავრი და მკვეთრი!
გაოცებული ირგვლივ გავცქერი
გულში კიაფობს ლხენა,
ასე მგონია ჩემს ცხელ ძარღვებში
ვოლგამ დაიწყო დენა!

— — —

მესამე ლამეა, რაც გემი მისცურავს.
მესამე ლამეა ჰკივიან მამლები.
ნაპირზე ჩრდილები დამდგარან მისნურად,
ვით წამოსასხამში ამაყი ჰამლეტი.

შორიდან მოისმის ქოტის ხმა მკვნესავი,
ქიხვინებს ტრამალში ულაცი უბელი
და, შეზარხოშებულ რუს მეარღნესავით,
ბარბაცებს მარტოკა ზეცაში ღრუბელი.

ანთებულ თვალებით მსურს ჩავწვდე ბნელ წიაღს.
გადაღმა ტყის გულში შევიჭრა ისრებად,
რამდენი გიჟური სურვილი მეწვია—
ახ, რამდენ ნაირად ბუნება იცვლება!

და ფაფარაყრილი ღრუბლები დარბიან,
რამდენი სახეა, რამდენი მსგავსება!
ეხ, ადამიანი იმდენად ხარბია,
რომ სიერცე ასეთი არ ჰყოფნის საესებათ.

— — —

გემზე მოხუცი მოგზაურია.
მთლად მოუვლია ოკეანეთი.
მე იმისთანა მეხსიერების
არ მეგულება ჩვენში არც ერთი.
სად არ ყოფილა? რა არ უნახავს!
რაზედაც გნებავთ მუსაუბრება.
ყველა გაიცნო. ყველას დოსტია.
ყველას უღიმის თავისებურად.
მისი ყოველი სიტყვა ოქროა,
ხალხური სიბრძნით აფეთქებული,
და ლეგენდებიც ისე რთულია,
როგორც თვით ვოლგა, მარად ქებული!
გადავიქეცი სმენად და ხედავდ,
ყოველ განაგონს ვსრულტავ ნერვებით,
რაც ბავშობაში გამომრჩენია
მისი ნათქვამით ხელად ვერკვევი.
და წვება თავში ათასი სიტყვა
მისი თბილი ხმით გადმონაცემი:
და აღარ ვიცი, თვით ამ ლექსებში
რა არის მისი... რა არის ჩემი...

ნელდება გემზე აურზაური.
მეც ავმარტოვდი. მოვშორდი ჩვენებს.
მიახლოვდება კვლავ მეზღვაური
და გაშიშვლებულ მთაზე მიჩვენებს:
„ხედავთ, იმ მთასა! გადახავსული
ასეულ წლობით სდვას ასე მარტო.
ამ მთასაც ჰქონდა თავის წარსული,
და დღეს კი მხოლოდ ჩვენს მგზავრებს ართობს.
მთა მაღალია. ვერაინ ავა.
მხოლოდ ზამთარში ქარი დასწივის,
და თავის მსხვერპლის დასაჯიჯგნავად
თუ აფრინდება მთაზე არწივი!
არ ვიცი შემდეგ თუ რა იქნება,
დღეს კი ღრუბელი ზედ ათევს ღამეს.
რომ მოეხვიოს თავზე ფიქრებად
რომ გაახსენოს ძველი სიამე.
ამბობენ: ერთხელ, ფიქრის რკალები
რომ აეწყვიტა რაზინს თავიდან,
გულანთებულნი, ცეცხლის თვალებით
ის მარტოდ-მარტო მთაზე ავიდა.
გათენებამდე ფიქრებში იყო,
ნიავი თმებზე ნამებს აყრიდა.
და მზის სხივებით ცა რომ გაიყო,
გადმოჰყურებდა ვოლგას მაღლიდან!
ფიქრში—ხანძარი. გულში—ხანძარი.
გონებით სჭვრეტდა ცხოვრებას ახალს.
იმის მოწამე მხოლოდ მთა არის
და საიდუმლოც მთამ შეუნახა!
აწმყოს სხივები წარსულს არ აქსოვს,
სხვა არ ყოფილა, იმ მთის მნახველი,
იმ კვალს არავის ფეხი არ ახსოვს...
და მთას დაერქვა სტენკას სახელი.“

სტენკა რაზინი! სტენკა რაზინი!
გული ცხენივით გამიჰქნდება.

და აღმოხვეულ ტვინის უჯრედში
სტენკას სახელი აღარ ჩერდება.
მინდა ვიყვირო უცნაურ ქინით.
მინდა მოუხმო ვოლგის ყაჩაღებს
და უნებლიეთ ქარმოდებული
ჩემში უცნაურ ხანძარს ვაჩაღებ:
კაცობრიობა ჯერ არ გასწორდა,
კვლავ წარღვნა უნდა მის დასამხოვად!
ვოლგა კი მშვიდათ მოარხევს ტალღებს
ვით პატარძალი მარმაშის ქობას...
ოხ, რაზინ! რაზინ! ყველა შენს სახელს
აქ იმეორებს სხვანაირ ეშხით!
მეც მოვწყუდი აწმყოს... და ანთებული
სისხლის მორევეში ყრუდ გადავეშვი.
იშლება ჩემ წინ ძველი ფურცლები,
აღსავსე სისხლით, გესლით და ბრაზით,
კვლავ აღმოცენდა გარდაცვლილ დროდან
მარად ცოცხალი, მებრძოლი რაზინ!..

— — —

მაგარკუნთება,
ჩამოსხმული
რკინის ვაჟაკი.
ჩოფურა სახე.
ანთებული ბრძოლით თვალები.
შუბლზე ნახაზი: წარუშლელი დალი სიმკაცრის.
მუხის სიმძლავრით გაჭედილი
მსხვილი მკლავები.
ქედ-მაღალ მკერდში ჩაუსაფრდა
გული ამაყი.
მაგრამ ამ გულმა სიბრალული სულ არ იცოდა.
შურისძიება,
სიძულვილი,
სისხლის წყურვილი,
მხეცურ სიმკაცრით
როგორც ვეფხში, ისე ჰკიოდა!
დაჰკრავდა მუშტს და...
ხანზარებდა ირგვლივ ნაპირი.

მძიმე სიარულს
 სიყვარულით მიწა ითმენდა!
 და ამაყურად ვოლგის სივრცეს რომ გასცქეროდა
 ტალღები ხარბად იხუტავდენ
 სტენკას ანარეკლს.
 ჩარკინულ სხეულს არ სჩვევია
 დაღლა და ძილი
 და როგორც არწივს,
 შენც რაზინ ისე
 გწყუროდა სისხლი.
 სისხლი მტრებისა,
 თავადების,
 სისხლი მტარვალის...

— — —

მზით დამწვარ სახეს
 გაღურბენდა კმაყოფილება,
 სახრჩობელაზე
 ჩამოკიდულ მტერთა გვამებსა
 მუხის ტივებზე რომ გზავნიდა
 კასპის ზღვისაკენ!
 და სკექდა სიტყვა:
 (პირველი თქმა!)
 „სიკვდილი მდიდრებს!
 ღარიბს და ჩაგრულს:
 პური, მიწა, თავისუფლება!“
 სტენკა რაზინთან
 მოილტვოდენ დაჩაგრულები,
 რომელნიც მეფის
 მაგარ ქუსლით იქელებოდენ.
 გარს შემოირტყა ვოლგის გმირმა
 ყველა ლომგულნი,
 და იერიშით დასცურავდა ვოლგის ზვირთებზე-
 დღეს, სადაც მუშებს
 დილით უხმობს ქარხნის საყვირი,
 ისმოდა მისი
 ხმა მჭექავი, ვით ზარის რეკა:

„სიკვდილი ყველას
„ვინც სჩაგრავდა ღარიბ ღატაკებს!
„ყველა ნავებში!
„ყველა ხმლებით!
„ყველა საომრად.“
რამდენი ოქრო სპარსეთიდან მოუტანიათ
რომ შეემოსათ ბოჯანო და ამბოკარები.
„თქვენ ყველაფერი!—უარს ამბობს ოქროზე რაზინ—
მე, როგორც მებრძოლს, გამარჯვებაც მაკმაყოფილებს“.

გავარდა მეხად სტენკას სიტყვა, სტენკას სახელი,
დონზე, კამაზე, ასეულნი რაზმებად ჰყავდა.
ძლევაიმოსილი, უშიშარი და უძრახველი,
სტენკა დუშმანებს მუსრს ავლებდა, სჩეხდა და სწევდა.

„არც ერთი ქალი ჩვენს ბანაკში!“ ბრძანებს რაზინი.
ვინც უნდა იყოს სულ ერთია, ქალი—ქალია!
უნდა სუყველამ აილაგმოს თავისი ვინი—
მებრძოლს—ქალების საალერსოდ არა სცალიან!..

სწყუროდა მებრძოლთ ქალები და თავდავიწყება.
მაგრამ რაზინი საკითხს სწყვეტდა სხვა ვარაუდით
და ავბორცობა, რომ ჩაეკლა ყაზახთა წყებას:—
უხეად ისმოდა უღნარ ტყეში თაფლი და ლუდი.

და მთვრალ კაცების ლულულული და ყრუ ღრიანცელი
შორს ევლებოდა მშვიდი ვოლგის სანაპიროებს.
ხოლო რაზინი გულში სწერდა ახალ პირობებს,
რომ მოეპოვა ჩაგრულთათვის მზე და ნათელი.

„ვოლგა! ვინ იცის რამდენი მაქვს შენთვის სათქმელი!“.
ლილინებს რაზინ და მის ტუჩზე ღიმი ციალებს.—
„არ მელირსება: მღვდლით დამარხვა. წმინდა საკმელი.
ჩემს „სულთათანას“ ტყის ფოთოლი დაიშრიალებს“...

და უშერს რაზინ მძინარ ბანაკს მხნედ და ხალისით.
სტანჯავს წადილი გულის სიღრმით ამონასროლი,
და მის გარშემო ტყის ჩურჩული ისე გაისმის,
როგორც ფარული შეთქმულების ჩუმი პაროლი.

იყო ბრძოლები. სისხლის ღვრა და განადგურება.
ნადავლი ქარბად ქსოვილები, ოქრო და ლალი.
ჯარის განგაში, ღრიანცელი ვის ეყურება?
აღეწილ რაზინს კარავში ჰყავს სპარსელი ქალი.

რკინის მკლავები მოარკალა მენადას მუხლებს.
ხოლო ქალი კი გათელილი ფარულად კენესის.
განა ტყვე ქალი თავის განცდებს ვისმეს ვაუმხელს?
მისი გულის ხმა, მხოლოდ სტენკას რკინის გულს ესმის.

რაზინის ტანში აიშვრია სისხლის სათავე.
მან უღვაშები მიიძინა ქალის თხელ ტუჩებს.
აწყვეტილ ვნებას ვერ იმაგრებს რკინის სადავე—
და იბრძვის ვიდრე თავის ვნებას არ დაიყუჩებს.

„არა სცხვენია ჩვენს მეთაურს“ — ისმის ჩურჩული —
„ქალს დაემონა, დაივიწყა მოსისხლე მტერი“.
სტენკა რაზინი ტკბილად ფშვინავს გადაშხლართული,
შირაზის ვარდი გათელილი მოსთქვამს და მღერის:

„ჩემი ვარსკლავი აღარ ციმციმებს,
ბედმა იბრუნა დღეს ჩემგან პირი!
და... აღარ ვინთებ გულში იმ იმედს
რომ კვლავ ვიხილო კასპის ნაპირი!
შვიდობით ზღვაო! და ტკბილო მამავ!
ნუ თუ ოდესმე მტერს მოიგერებთ?
მე მტრის მუხლებში დღეს სახეს ვმაღავ!
ნე სტენკას ვუმღერ სპარსელ სიმღერებს.
მამავ, შენ ბრძოლა სად შეგეძლება.
აღბად ეგ სახე დარღმა დაღარა!
ვიცი რომ უფრო შეგვევრცხლება,
გლოვით და ცრემლით შენი ჭაღარა!
ჩემი ძმა გახდა რუსების მონად.
მე კი რაზინის ვნების ამშლელი...
ნუ თუ დაჰკარგეთ ძალა და წონა!
ნუ თუ არ არის ხსნა და საშველი?“

ასე ჰგოდებდა ხანის ასული,
ასე დასწეწა მან თავის სევდა.
მაგრამ მისი ხმა ნაზი, სპარსული
მის მშობელ მიწას ველარ აღწევდა...

— გამოიტყვალა!
 — ის არ არის, რაც იყო წინეთ!
 — კმარა, გვეყოფა, ყაზახებო, რაც მოუთმინეთ!
 — გადაუხვია დღეს რაზინმა ჭკუა-გონებას.
 — ნუ, თუ ცოლშვილი დარჩენილი არ აგონდება?
 აქ წინ წამოდვა შევარდენი — სტენკას მასხარა. —
 და ნამთრალევი ამ სიტყვებით სტენკას ამხილებს:
 „უსაქმოდ ვყრივართ, ბრძოლა გვინდა! ლოდინი კმარა.
 თანგი მოედო ქარქაშებში მძინარ მახვილებს“.

— — —

რაზმის გამოსვლამ ატამანი მთლად ააფეთქა.
 და ლომისავით აბრიალებს ბრაზიან თვალებს:
 აღარ იცოდა საპასუხოდ უცბად რა ეთქვა,
 ხელზე იხვევდა სპარსელ ქალის გიშრის დალალებს.

ეღვის სისწრაფით რაღაც აზრმა გადაურბინა.
 (აზრსა და საქმეს არ დასჭირდათ ხანგრძლივი ბრძოლა.)
 და რომ სპარსელ ქალს სამუდამოდ ეპოვა ბინა
 დაავლო ხელი და... შიგ წყალში გადაისროლა...

— საშინელებაჲ!
 — რა ჩაიდინე!
 — რისთვის დაჰლუპე ნორჩი გოგონა?
 მებრძოლნი რაზინს შემოეხვივნენ...
 და კვლავ დასჭექა სტენკამ მეხურად:
 „მე ხომ ვაქყაცის ქუდი მეხურა!
 და რათ გეგონათ რომ გილალატეთ!
 წადით. დალაგდით! ლამეს ნუ ათევთ...
 ხვალ გველის ბრძოლა...
 მეც დავიძინებ...“

— — —

აი, ისევ სდგას კლდე ამართული!
 აი, აქ ვოლგამ ის ჩაიხუტა.
 და ძველ ამბების სმენით გართული
 ათრთოლებული მეც თვალებს ვხუჭავ...
 ხომ ეს ამბავი ძველზე ძველია,

ხომ შევეჩვიეთ სისხლიან ბრძოლებს,
მაგრამ ყველა ეს—ისე მწველია,
რომ უცნაურად ტანში მაყრეოლებს.
თითქოს ამ ამბის მოწამე ვიყო.
ყურში მიწივის იმ ქალის კვნესა.
„აგერ იმ კლდეზე უნდა მგდარიყო!“
შენზე, ლამაზო, ამბობენ დღესაც.
აღბად აქ იყო მენადა ობლად.
აღბად აქ ება სტენკას ბარქასი,
აღბად აქ ახლოს, შენს შესანდობლად
სტენკამ დასცალა მრავალი თასი...
მინდა ჩემს ფიქრთან, რომ დავრჩე ცალკე
მინდა შენს სახელს ლექსად ავება,
თუმც შენ წაგიღო ვოლგამ ზღვისაკენ,
ვოლგამ აქ მოგცა შენ უკვდავება...

— — —
ბევრი რამ მესმის მეზღვაურისგან
რას სჩადიოდა სტენკა ნაქები—
როგორ ებრძოდა უსამართლობას,
როგორ იწვოდენ აქ ქალაქები.

ორთავიანი არწივის ძალა
მშრომელ რუსეთს რომ თავზე ებურა—
სტენკამ მაგარი ხელის კუნთებით
შეაჯანჯლარა თავისებურად.
დღესაც გაისმის მისი ძახილი:
„მშრომელო ხალხო! ხომ გეყურებათ:
მალლა გეჭიროთ ბრძოლის მახვილი—
მდიდრებს სიკვდილი განადგურება!“

— — —
სტენკა რაზინი, ხალხის ბელადი
ხალხის შეილებმაც არ დაინანეს,
პატივაყრილი,
ბორკილგაყრილი,
მეფეს მოსკოვში ჩამოუყვანეს.

არის თქმულება: როცა საჯაროდ
გადაუწყვიტეს სტენკას სასჯელი,
სთქვა ამაყურად: „თუმც გინდათ მომსპოთ
მინც დარჩება ჩემი სახელი.
ჩემო მოძმენო! ამ წუთისოფელს
გამომასალმებს ჯალათი მალე.
თუ ვერ გასწავლეთ მებრძოლთ სიცოცხლე,
ჩემგან სიკვდილი მინც ისწავლეთ!“

წარბშეუხრელად დაუხვდა სიკვდილს.
არვის სმენია იმისი კვნესა.
უკანასკნელი სისხლის სიტყვები
ხალხის გულებში ღრმად ჩაითესა.
ჯალათმა ცული შეათამაშა.
ჯერ ფეხი მოსჭრა, მერე—მარჯვენა,
მერე მოჰკვეთა ქოჩორა თავი
და... სამუდამოდ დაღუმდა ენა...

--- --- ---
დარჩა ლეგენდა: რომ ყვაე-ყორნებსა
არ დაეკორტნათ მებრძოლის გული
ამხანაგებმა გული ამოსჭრეს
და... შორს მიწაში ჰყავთ დამარხული.

ყოველ გაზაფხულს, როს ყვავილებით
სამარე წითლად შეიმოსება,
ყაყაჩოები გადიშლებიან
ახალ ცხოვრების, ახალ მგოსნებად.

და შრიალეებენ წითლად სიტყვები,
სტენკას გულიდან გადმონადენი:
„ვისაც სწყურია თავისუფლება,
უნდა ბრძოლაში დალიოს დღენი!“

ერთი თვე სვანეთში

(დასასრული)*

ინტერვიუ ექიმის მოკვლის გამო.

უშგულის თემალმასკომში თავმჯდომარეობდა სინდისით სავსე პიროვნება ჩაქალელ ნიჭარაძისა, ადამიანი ფაქიზი და უშგულის პირობებში აუცილებლად მოწინავე. ნიჭარაძე კანდიდატი იყო პარტიის. მან დაიმსახურა უშგულელების სიყვარული და კიდევაც მიიღო თემის ხელმძღვანელის თანამდებობა.

მაგრამ უშგულში ხელმძღვანელობას და საქმიან ცხოვრებას ბევრი რამ ელობებოდა წინ. ნიჭარაძე ცრუმორწმუნეობის და სისხლის აღების წინააღმდეგი იყო და კიდევ იბრძოდა ამ ძველი ტრადიციების აღმოსაფხვრელად.

და უშგულის მოწინავე საზოგადოებრივ მუშაკს, ბავში გაუხდა ივათ. უშგულში ექიმი არ არის. კალაში მყოფი ფერწალი ემსახურებოდა უშგულსაც და კალას თემსაც. კალადან გამოწვეულმა ექიმმა მოვლა არ დააკლო ბავშვს, მაგრამ ბავში მაინც მოკვდა.

ამის შემდეგ იწყება თემკომის გონებაში ახალი ხანა. ცოლი თავმჯდომარისა ამტკიცებს, რომ ექიმი მეგობრობს მათ ძველ მოსისხლე მტერს კალაში და მისი შთაგონებით მოკლა ექიმმა ბავში. ამ მოსაზრებას ის ადასტურებს შეთხზული ცნობებით, ქმარს ჩასჩინებს ექიმის მოკვლას. ნიჭარაძე გატყდა, ნახევრათ პარტიული კაცია და არ უნდა დაიჯეროს ცოლის მოსაზრებები, მაგრამ ექვმა შეიპყრო. ცოლი უმატებს:

— ერთხელ დაუძახა ბავშვს გამელელმა, ბავში მობრუნდა და წაიქცა. დამძახებელი ექიმი აღმოჩნდა. მისი თვალები მტრების მიერ ჩაგონებული ცუდათ მოქმედობდა ბავშვზე. მტრებმა ჩააგონეს ბავშვის მოკვლა ექიმს. ჩვენი მოსისხლე მტერი მისი მეგობარია.

*) იხ. „ქართული მწერლობა“ № 1—2.

ნიჟარაძეში ექვმა იმატა, ერთად ერთი შეიღის მოკვლის ბო-
მამ ექვებს მისცა საზრდო და ერთ მშვენიერ დღეს ნიჟარაძეში
შის საფლავი ამოარღვია, ნახევრათ გახრწნილი ბავში გასტრა, ანოი-
ლო წელები და გაემგზავრა ქალაქში. ქალაქში გასინჯეს წელები და
აღმოჩნდა შიგ მორთვის ზედმეტი პროცენტი; სათანადო მოწმობებით
შეიარაღებული ნიჟარაძე დაბრუნდა უშგულში, გადაიკიდა თოფი და
დაიწყო შემთხვევის ძებნა.

კალას კოოპერატივთან პატარა დუქანია. დუქანში იკრიბებიან
სვანები და სვამენ არაყს და ლეჩხუმიდან ჩამოტანილ ღვინოს.

ხსენებულ დუქანში შეხვდენ ექიმი და ნიჟარაძე ერთმანეთს;
ნიჟარაძემ ექიმი დაიწვია სუფრაზე და მეგობრულათ ებაასა. ექიმი
ამშვიდებდა ნიჟარაძეს, უხსნიდა ზედმეტ დაჯავრიანების უარყოფით
მხარეს და ახსენებდა „ვაჟაკის“ მოვალეობას.

ნიჟარაძე მართლაც ნახევრად გაბრუებული იყო ამ ხანებში.
შეუნიშნავთ, — რომ გზაზე სიარულის დროს შეჩერებულა გარინდებუ-
ლა და ერთ წერტილზე შეუჩერებია თვალები. ხშირად ენგურის პი-
რასაც მჯდარა საათობით და უმსჯელია თავის თავთან ბავშვის სიკვდი-
ლის რაობაზე.

ერთხელ შიწაზე მჯდომმა დასწერა ბავშვის სახელი და ატირ-
და. ამ შემთხვევებს ყვებოდენ უშგულის მცხოვრებლები და ექიმმაც
ურჩია ბავშვის სიკვდილით გამოწვეულ უბედურებას არ დამორჩილე-
ბოდა მოწინავე ადამიანი. ექიმმა რა იცოდა თუ უბედურმა იქვმა
და ოჯახში შექმნილმა ცრუმორწმუნეობამ დასძლია, იმ მცირე კულ-
ტურას, რომელიც ნიჟარაძის გონებაში ინახებოდა.

ნიჟარაძე სდუმდა და დამშვიდებით ისმენდა ექიმის შენიშვნებს.
ეს მოხდა აგვისტოს პირველ რიცხვებში, ღლის სამ საათზე. ჩემი მე-
გობარი აეთანდილი დაესწრო ამ სცენას.

ორივე შეზარხოშდენ და ნიჟარაძემ ექიმი გარეთ გაიყვანა საი-
ღუმლო ცნობების გასანდობათ.

გარეთ გასვლისას ნიჟარაძემ ამოიღო ჯიბიდან ქალაქის ექიმე-
ბიდან მოცემული წელების შემოწმების ქალაღდი და ექიმს უთხრა:
წაიკითხეო.

ექიმმა დაიწყო კითხვა, მაგრამ ამ დროს ნიჟარაძის მომართუ-
ლი თოფი გავარდა და ექიმი დაეცა უსულოთ.

ექიმი გურიიდან იყო გადმოხვეწილი.

გურიიდან გადმოხვეწილი ცოლ-ქმარი რამდენიმე წელი სვა-
ნეთში სცხოვრობდენ. შეეთვისენ სვანებს, მაგრამ სვანურ ჩვეულე-
ბებმა იმსხვერპლა ექიმის სიცოცხლე.

— დავილუპე ამ ტყეში—კიოდა ექიმის ცოლი—ბიჭურ ავთან-
დილ მიშველე.

ნიჟარაძეს ვერაინ მიეკარა. გადმოხტა იქვე მყოფი მწიფე მწიფე
ელი, ნიჟარაძის შესაპრობათ, მაგრამ ნიჟარაძის სიტყვებმა გააშე-
შა ის.

— ჩემ პაპას თქვენების სისხლი ემართა. გეცოდინება თავი
გაუტეხეს. ეხლა იმ სისხლს ნუ გამახსენებ და ჩამომშორდი.—მილი-
ციელი მობრუნდა. ნიჟარაძე წავიდა უშგულში. დღისით ტყეში
იმალება, ხოლო ღამით შემოდის კოშკში. თემკომში კომკავშირე-
ლები შევიდნენ. მეტი ენერგიით დაიწყეს მუშაობა.

— კარგი ექიმი იყო? ვკითხე კალაში მომუშავე კოოპერა-
ტორს.

— რაც იყო, იყო, ახლა არც კარგი და არც ცუდი არა გეყავს.
აი რა მოხდა უშგულში. ორსული ქალი გახდა ავით. აფრინეს ექიმ-
თან კაცი, მაგრამ სეტიდან ექიმის ჩამოყვანას ორი დღე უნდა, ორ
დღეში ქალი გარდაიცვალა და ექიმი მკვდარს წამოაღდა თავზე.

— არ მოგაყავთ ექიმი კალაში? შევეკითხე.

— არავის არ უნდა წამოსვლა—სთქვა სვანმა—უშგულის სკო-
ლაში ყურაშვილი იყო მასწავლებლათ. ვთხოვეთ კიდევ დარჩენა.
სთქვა მეტი არ შემიძლიანო. ზამთარში ქვეყანას მოწყვეტილი
ვართ და ვერ ეჩერდებიო.

კალაში გაჩერდებოდენ, მაგრამ ამ მკვლელობამ დააშინა
ექიმები—სთქვა კალელმა კოოპერატორმა.

— აქ კოოპერატივი არის, ლათბარის უღელტეხილის გზა პირ-
დაპირ ჩამოდის და ქვეყანასთან კავშირი გვაქვს. მხოლოდ ექიმი ვერ
მოვიყვანეთ. მგლოვიარეთაც ვართ.

მგლოვიარობა სვანეთში საგრძნობი მოვლენაა.

სოფელში ვილაც მოკვდა ერთი კვირის წინათ და მთელი სო-
ფელი გლოვობს დღესაც. წინეთ კი ყოველ უქმეებში იმართებოდა
ჯარი და ჯარში ცეკვა, თამაში და სიმღერები. ახლა მთელი სოფე-
ლი დამწუხარებულია. გუშინ ბესო ნიჟარაძეს ვთხოვეთ ეცეკვა. გვი-
თხრა: „მგლოვიარეთ ვარ და არ შემიძლია. სოფელის მკვდარი ჯერ
საფლავში არ გაცივებულაო“.

თემკომის ყოფილი თავმჯდომარის ოჯახიც გლოვობს. ექიმის
მკვლელი ღამეებს კოშკში ატარებს და დღისით ტყეს შეფარებია.
სისხლის აღების აღმოფხვრა სვანეთში ჯერ ვერ მოხერხდა. უშგული
ყველაზე ტრადიციული მხარეა სვანეთში.

„უშგულში ძველი ადათი მაინც შერჩათ“—მითხრა მესტიელმა სევანმა. „აი ჩვენ ძველი ჩვეულებები გადავადგდეთ და ჯერ ახალი ვერ შევითვისეთ“. „უშგულელებმა სისხლის აღება იციან, მაგრამ შერიგების მოხედეებიც არიან“—დაუმატა მეორემ.

უშგულელი კომკავშირელები კი სხვაფრივ ფიქრობენ. მათ იციან უშგულის ჩამორჩენის ამბავი და სისხლის აღების ჩვეულებებს ებრძვიან. მოხსენებაც მოაწყვეს ამ თემაზე, მაგრამ უშგულის გარემყარი არ შველის უშგულელ კომკავშირელებს. ადამიანი და ნივთი დაკავშირებულია ერთმანეთთან უშვალათ. ხშირად ნივთებს მოაქვთ ტრადიცია ინერციით და აცოცხლებენ თანამედროვეობაში. კოშკებს ერთი შეხედვით საზოგადოებრივ ცხოვრებაში როლის თამაში არ შეუძლიანთ. ეს არ არის სავსებით მართალი. კოშკები ხშირათ ინახვენ ეხლაც საზოგადოებრივ მავნე პიროვნებებს. კოშკი აძლევს საშუალებას მოსისხლეებს უთვალთვალოს მტერს ფანჯრიდან. როდესაც სტრატეგიული პუნქტები არსებობს, ტრადიციის განიარაღება ძნელი ხდება.

ჩვენ ვიცით მთელი რიგი ძველი ნივთობრივი კულტურის გავლენებისა ახალ ადამიანის ყოფაზე. უშგულში მოიპოვებიან გადახედული პიროვნებები, რომელთაც უნახავთ ქალაქი, უცხოვრიათ ჩვენს ქალაქში და გამოუვლიათ კულტურული და პიროვნულათ წმინდა ცხოვრება.

უშგულში დაბრუნებისას ის შედის სვანური ქვის დამზობილ შენობაში. სიბინძურე იქ უკვე ნივთების თვისებათ გადაქცეულა, მის იდეოლოგიურ ინერციას სდარაჯობს კოშკი და კოშკთან ერთად ტრადიციული სოფელი. დაბრუნებული შეგუებია ყოფის ასეთ სტატურ ფორმას და ხსენებულ ნივთობრივ გარემოებებში გაყოლია ყოფის ინერციულ დენას. ცხადია ნივთებს ახლავს თავის იდეური სემანტიკა და ეს იდეური სემანტიკა ხუთავს კულტურულ ცხოვრებაში გამოვლილ ადამიანსაც. არ შეიძლება ითქვას, რომ სვანი თავისი გონებრივი ორიზონტით დიდათ ჩამორჩება იმერელ ან მეგრელ გლეხს. მაგრამ მისი ნივთობრივი და გარემყარი პირობები დამზობილია და ისიც ემორჩილება მათ ტენდენციას.

თემკომის თავმჯდომარეც ამ ტრადიციების კლანჭებში მოხვდა. ვერ გადალახა არსებული ატმოსფერა და მოჰკლა ექიმი. ექიმის სიკვდილით, კიდევ უფრო შეიხუთა უშგულის შინაგანი ცხოვრება.

კოშკების დარღვევის და გადაკეთების უფლება აიკრძალა ადგილობრივ ხელის უფლების მიერ. მათი ისტორიული მნიშვნელობა უფრო დაფასდა, ვიდრე ადამიანი. კოშკები, ეგზოტიურობის მოყვა-

რულთათვის, მართლაც სასურველი სანახაობაა, მაგრამ ქვეყნის მთ-
ზეიმინჯაცია არ შეიძლება. ხალხი სანახაობის ობიექტი—კი არ არის,
არამედ ის არის სიცოცხლის მექანიზმი. ადამიანი ხმაურობს და იმეორებს
და სიამაყეს ის უნდა იჩენდეს ცხოვრებაში მოქმედებით.

კოშკებიდან უნდა განთავუსუფლდეს უშგული.

ექიმი და ნიჟარაძე ლოკალის მსხვერპლია.

უშგულიდან გზა მიდის კალაში, იქ არის კოოპერატივი და წი-
ნად ექიმიც იყო.

ტვიბრზე აშაღლება და სიმონ ჯაფარიძე.

დილის 8 საათზე სვანები მოვიდნენ და ჩვენც ავემართედ
ტვიბრის მწვერვალებსაკენ. ტვიბრის წინ მიდის მდინარე ენგური.
ენგურზე გადებულია ხიდი, რომელსაც „დედაკაცის ბოგირი“ ეწოდებ-
და. ენგურის ჩრდილოეთით ნაპირი მაღალია, ხოლო სამხრეთით ნა-
პირი დაბალი. დედაკაცის ხიდიც ამის გამო საშინლათ დაქანებუ-
ლია და შესდგება ორი გადადებულ ხისაგან. თვლები მახვი-
ლი უნდა გქონდეს და მუხლები მაგარი, რომ შესძლო დედაკაცის
ხილზე გასვლა; ხიდის მიღმა იწყება ტვიბრის ფერდობი და ქერის
ყანები.

ამ დილით უკვე მკიან ყანას და ქალები და მამაკაცები მოს-
დებია ფერდობებს ნამგლებით შეიარაღებულნი. ჩვენ პირდაპირი
მანძილი ავირჩიეთ. ჩვენ მივყევით სვანებს. ბილიკის მაგივრობას
სვანები ასრულებენ. ბილიკით ირგვლივ შემოუვლიდით ტვიბრის
მთას და სამჯერ მეტი მანძილი გაკეთდებოდა მისი დახმარებით.
ჩვენ მივდივართ უგზოთ, პირდაპირ ბალახებზე, სვანების წინამძღო-
ლობით.

ქვემოდან ტვიბრი შიშველი მთის შთაბეჭდილებას სტოვებს.
აღმართზე ასვლისას ჩვენ ვხედავთ, რომ აქ გაზრდილია ხშირი ბა-
ლახი. ბალახი დაწოლილია და ფეხებს არა გვტყენს. შიშველი ფე-
ხებით მივიმართებით აღმართში და მზე გვაცხუნებს.

ტვიბრზე გაშენებულია შიფერის ტყე და ეს ტყე უნდა მოექ-
ცეს კინო ფირზე. ტვიბრზე ხე არ მოსჩანს—წყალიც ძლიერ შორს
არის. მოგვეწყურდა და გადაუხვიეთ ნაპრალისაკენ. ალპიური მთა
მღუმარებს და ზემოდან დაგვცქერის ვებერთელა ქვების სიბები. თი-
ვის გუნდები გადმოწყობილია ღარებზე. სვანები ზემოთ თიბავენ ბა-
ლახს და შემდეგ სპეციალურად გაკეთებულ მთის ღარებზე, ასრია-
ლებენ თივის გუნდებს. ჩვენ მივიწვევთ ზემოთ და ფეხსაცმელები
გვკიდია ზურგზე. ხელები შეიარაღებული გვაქვს წერაქვსაყდენე-

ბით და ზოგიერთებს ფეხებზე წრიაპები მოუტყვამთ. სვანებს მხოლოდ ბანდულები აკვიათ და მიდიან დამშვიდებული ნაბიჯებით. სიარულის დროს ისინი აკეთებენ ტეხილ ხაზებს და „ზიგზაგები“ მართებიან მაღლა. აპგვარა სიარულით მგზავრი ნაკლებათ იღლება და სუნთქავს თავისუფლად.

მთის აღმართში თვალი ყოველთვის ტყუვდება. მიდიხარ აღმართში და გამოჩნდება მწვერვალი, გგონია ახვალ წარმოდგენილ წერტილზე და უკვე მთის მწვერვალზე ხარ. თვალების წარმოდგენა ირღვევა წარმოდგენილ წერტილზე ასკლისას, ხსენებულ წერტილიდან ერთი იმდენივე ზომის ფერდობი აღიმართება წინ და გაჩნდება ახალი წერტილი სიმაღლის. ხსენებულ წერტილზე ასკლისას კიდევ ახალი სიმაღლე და ხდება მშობიარეობა ფერდობის მხედველობაში; ეს მეორდება 9 ათასი ფუტის სიმაღლეზე და შემდეგ იხსნება ტეიბრის დასასრული და ტეიბრის დასასრულში ამართულია შიფერის გიგანტიური კლდეები.

— ეს ბალახი და ეს შიფერი ქვეშ რომ იყოს, ჩვენს ბედს ძალი არ დაუყევს.

— მარილიც გვინდა დაუმატა—მეორემ.

სვანეთში მარილის უქონლობის ამბავი ყველასთვის ცნობილია, მაგრამ უცნობია ის გამოვლინებანი, რომელიც მარილის გარშემო ხდება. ამ სიმაღლიდან არ მოსჩანს ოთხფეხის ნადირობა მარილიან წყალზე. უშგულში მოშარდვა სახიფათოა. ფესადგილის უქონლობის გამო, მის მოვალეობას გაშლილი სივრცე ასრულებს. მოსაშარდავით გასულ ადამიანს, თან მიაქვს ჯოხი, ცხოველების მოსაგერიებლად; განმართობით გამოჩნდება თუ არა კაცი, ოთხფეხი მირბის მასთან, რომ ბალახზე დაღვრილი შარდი მოსრუბოს.

ხარები უშგულში შესანიშნავები არიან და რქებიც დეკორატიულად გაშლილები აქვთ. ისინი გადმოყვანილია უმთავრესად ბალყარეთიდან, იქ ცხოველები დაჩვეულია მარილიან წყალსა და ქატოთი საზრდოობას, ამიტომ მოითხოვენ უშგულშიც მარილს. მარილი უშგულში არ არის და ნადირობენ შარზე.

მარილზე კარტის თამაშიც ეწყობა უშგულში, წაგებულ მარილს ჯამებით ზღავს თამაშის დროს. შიფერიც დიდი წინააღმდეგობის მასალაა სვანეთისათვის. წარმოდგენილ სიმაღლიდან შიფერის ჩატანა უშგულში შეუძლებელია. ამ სიმაღლეზე მარხილებსაც

არ შეუძლიან აჩოჩება. ბარგიანი ცხენი ასი მეტროს ქვემოთ შიარე
რეს და კინო იარაღები ხელით ამოიტანეს სვანებმა.

ტვიბრის შიფერის ლიშხნარი წამოყუდებულია კედლებზე
რაკურსში უყურებთ სიბრტყეებს. ერთ ქვაზე აღმოაჩინეს წარწერა:
„ვიყავი აქ 5 სექტემბერს 1925 წელს სიმონ ჯაფარიძე“. წარწერა
ამოფხაქნილია შიფერის განაპირა კბილზე“. ეს კბილი დაცულია
ირგვლივ პლასტებით და ამიტომაც წვიმას ვერ გადაურეცხავს და
მტვერს ვერ ამოუვსია ასოების ნახაზობანი.

ტვიბრის გაგრძელება მწვერვალი კარეტა. ამხანაგები დარჩენ
ტვიბრის მწვერვალზე. ხოლო მე ავემართე კარეტის უმაღლეს წერ-
ტილისაკენ.

— თუ ჩქარა ივლი. ჩამოგვისწრებ—მითხრა სიმონ ჰელიძემ.

დაახლოვებით საათნახევრის შემდეგ ამ სტრიქონების ავტო-
რი იდგა კარეტის მწვერვალზე და გასცქეროდა იმ დაუსრულებელ
პლანტაციას მთებისას, რომელთაც კავკასიონის ქედის ცენტრალურ
რი ნაკვეთი, მისი შტოები და სვანეთის მთები შეადგენენ. მწვერ-
ვალზე დევს ორი მეტრი თოვლი—ადამიანი აქ წერტილია დასმული
ბუნების თვალუწვდენელ პერგამენტზე. გეგონებათ თვალგადუწვდე-
ნელ სხდომის დარბაზში სხედან გიგანტიური სენატორები და სდუ-
მან თავიანთ გონებრივ სიმდიდრეებით. ღია დარბაზს დასცქერიან
სხდომის პრეზიდენტის წევრები, რომლებიც ამართულან კავკასიონის
ქედზე მწვერვალების სახით და რომელთა წოდებაა: ჩხარა, თვეთ-
ნულდი და უშმა. ესენი მედიდურ სხეულებათ ამაღლებულან მასის
ზემოთ, მაგრამ მაგონდება:

მთები ზეცაში გადაკიდულან,
შთაგონებულან მათათა კრებულნი,
მაგრამ ლურსმულნი ვერ გადუკიოხავთ
და დარჩენილან დადუმებულნი.

დადუმებულათ დარჩენილი მთები ატარებენ სამთო-მადნო სიმ-
დიდრეებს და ჩვენ ამ გიგანტიური სხეულების დამორჩილებამდე
ვმოქმედობთ. მთების საიდუმლოებას არღვევს კავკასიონიდან ჩამო-
ქანებული მყინვარები. ამ მწვერვალიდან მე ვითვლი მხოლოდ ექვს
მყინვარს და მათში მხოლოდ სამს ვასახელებ: ჩხარას ჩამონადები,
ხალდესი და აღიშის მყინვარი. მყინვარები ექანებიან ქვემოთ და
გახსენდება მარილი, რომელიც სვანეთში არ იშოვნება.

თვეთნულდის მწვერვალს ქვემოდან ღრუბელი შემოხვევია და მისი გუმბათი ცარიელ სივრცეზე გადმოკიდული ადასტურებს ილიას/ სტრიქონებს:

საქართველო
ბიზლინოთეკა

„აღმოჩნდა მთების ზემოთ მყინვარი,
ცისა და ქვეყნის შუა დაკიდულ.
იგი დიადი, იგი მძინვარი,
იგი დიდებულ და დადუმებულ“.

შეცქერი მთებს.

ჩხარას სიმაღლე უდრის 18 ათას ფუტს: 15 უშბა და 16 თვე-
თნულდი. მწვერვალები შეყრდნობიან ღრუბლებით დაბლა ჩამოწო-
ლილ ცას. პოეზიაში, როდესაც ცა დაბლა იწევს, მთები კითხულობენ
ციურ საიდუმლოებას და ღრუბლებში თავებ შეყრდნობილებს „ცა
ქუდათ არ მიაჩნიათ და დედამიწა ქალამნათ“.

ქალამანი რათ უნდათ მთებს? მთებმა ერთი შეხედვით მოძ-
რაობა არ იციან. ილიამ ამიტომ შეიძულა „მყინვარი“ მან არ აღ-
ნიშნა მწვერვალის სტატიური მოძრაობაც.

მწვერვალები სდგანან, მაგრამ მაინც მოძრაობენ.

მთები მოძრაობენ განუწყვეტლივ. აგზავნიან მეწყრებს, რეცხა-
ვენ კლდეებს, ანადგურებენ მოსავალს. ხან ამწვანებენ და ხან კიდე
ახრიოკებენ საძოვრებს. აპობენ ხეებს და ქმნიან ნაპრალებს, აგორებენ
მიქელანჯელოს გიგანტიურ ქვებს და ბოღმასავით ხრიალით უშვე-
ბენ ნაპრალებში, კლდეების ნაფლეთებს. ავიწროებენ ბილიკებს, ხუთა-
ვენ გზებს და საერთოდ იბრძვიან არსებობისთვის.

ეს ანბანური ცნებები ადიოდა ჩემ „მყინვარებში“ პოეზიაში
და უპირისპირდებოდა ილიას „მგზავრის წერილებს“.

სიანეთი, დაუსრულებელი ჭიდილია მწვერვალების, კლდეებისა
და მყინვარებიდან გამოდენილ მდინარეების სიძლიერისა.

სდგანან ეს მთები და ებრძვიან დროს, კულტურას; იცავენ და
იმორჩილებენ საუკუნოებით დარჩენილ იარაღების სიბლაგვეს. მთები
უშვებენ მყინვარებიდან მდინარეებს და ხმაურობენ დახეთქილ მყინ-
ვარებით. უშვებენ თეთრ ნახშირს. ინახავენ სხეულებში ათასნაირ
მადნეულს და ყოველივე ამ მოძრაობაში ისინი არიან მდუმარ-
ენი და დამშვიდებულნი: ვითომცდა აქ არაფერიყო.

ამიტომ ფოტოგრაფია არ არის ნამეილი ფიქსაცია ფაქტის.

როდესაც მყინვარები დასკდება, გზებიც მთებზე მოიკვეთებიან.
ხშირად ყინვარებს გადაათოვს; ქვეშ დარჩება თვალუწვდენელი ნაპ-
რალები და მგზავრის ფეხები ძლიერ მგრძნობიარე უნდა იყოს, რომ

გაიგოს თოვლის ქვეშ დამალული უფსკრული და მოსალოდნელი
კატასტროფა.

მოგზაური სენები ყოველთვის გრძობენ თოვლის ქვეშ დასა-
ფარულ ნაპრალებს და ოსტატურად იცილებენ მყინვარის შემო-
ტევას.

ამ სიმაღლიდან მოსჩანს ხალდესის და ადიშის მყინვარები. ჩემი
გამოვლილი მანძილი ტვიბრზე, ოთხი წლის წინეთ გამოიარა ქართ-
ველ ტურისტმა სიმონ ჯაფარიძემ და გასწია წინ ხსენებულ მყინ-
ვარისაკენ.

ოთხი წლის შემდეგ პიმენ დვალთან და გ. ნიკოლაძესთან ერ-
თადის აიმართა თვეთნულდისაკენ. ის ებრძოდა მთებს და უნდოდა
დამორჩილება მწვერვალების. თვეთნულდზე ის დაიღუპა პიმენ დვა-
ლის მიშველების დროს. დვალს დაუცდა ფეხი, რადგან მთებზე სიარულის
კანონები არ ჭონდა შეთვისებული. ისინი დასრიალდენ მყინვარის
სიბრტყეზე და ინერციით ერთი ნაპრალიდან მეორეზე გადაფ-
რინდენ.

ამ მყინვარებს მე ეხლა დამშვიდებული შევცქერი. იქ დაუცდა
ადამიანს ფეხი და „მოლიბუღ“ სიბრტყემ გააქანა უფსკრულისაკენ.
ისინი ებლაუქებოდენ მყინვარებს თუ არა მე არ ვიცი. შეიძლება
ამის მოფიქრების დროც არ ჭონდათ, დაქანებული სხეულები უდი-
დესი სისწრაფით გაექანენ უდაბლეს წერტილისაკენ. ერთი თვის
წინეთ, ვინ იფიქრებდა რომ სიმონ ჯაფარიძე შიფერის ქვაზე დარ-
ჩებოდა, როგორც სახელი და გვარი მოგონებისთვის.

მე ვერ წარმოვიდგენდი მისი ფეხების დამარცხებას მწვერვა-
ლებზე.

მას ჭონდა ხმელი და დამწვარი სახე. ქალარა თმა და ჯიხვი-
ვით სამგზავროთ ალეწილი სხეული. ის იყო საშუალოზე ცოტა მა-
ლალი და პროსპექტზე სიარულის დროსაც აღმართზე ადიოდა.

ტფილისში გადაქრილ შარვლით დადიოდა. ძარღვიანი, დამ-
წვარი და აღმართი წივებიანი ყოველთვის მეგობრულად ილიმებოდა
და მთების რომანტიზს ატარებდა.

ახლა თვეთნულდი ჩემს წინაშე სდვას და მე ვიხსენებ ტფი-
ლისში უკანასკნელად სიმონ ჯაფარიძესთან შეხვედრას. ეს იყო ზა-
ფხულის ალიონზე მტკვრის პირას. მაშინ მოწმენდილ ორიზონტზე
მოსჩანდა მწერლობაში ცნობილი და უფლება მოსილი მყინვარი.

სიმონ ჯაფარიძე ლაპარაკობდა მყინვარზე და მეუბნებოდა.

— პოეტები უნდა დადიოდეთ მყინვარზე. პოეზია მყინვარზეა.

დღეს კი უფრო ახლო სდგას თვითნულდი და ქვემოთ ქვაზე აწერია „სიმონ ჯაფარიძე“.

თვეთნულდი უფრო მარადიული თოვლითაა დაფარული მარადიული ყინვით, ის სპეტაკია და მისი ხაზობრივი გარესკნელი მსუბუქი. ის თანდათანობით ამოდის კავკასიონიდან. მისი სითეთრე ლეგენდას აძლევს უფლებას ის ქალის სახეობაში წარმოიდგინოს. თვეთნულდის დასავლეთით მოპირისპირე მწვერვალია უშბა. უშბას ტანი პირდაპირ ამოვარდნილია მწვერვალიდან და ჯანსაღ სპორტსმენს მოგაგონებს. მისი ტანი ამოვარდნის შემდეგ ფიწალივით იყოფა ორ გიგანტიური კბილათ და კბილებს შუა თოვლის მტვერია გადმოყრილი. დღეს კბილებს შემოხვეული აქვს ღრუბლის მანტია და უშბა ბაირონივით აბრიალებს პლაშს კავკასიონის სიმაღლეზე. მას სჭირია თავისი შელლი, რომ „მონბლანზე“ ლექსი უშბას პოეზიით შესცვალოს.

უშბა მასიურია, მაგრამ მისი ნახაზობა, მას გოტიურ ელფერს აძლევს. თვეთნულდი უფრო ბაროკოს სტილისკენ იხრება.

სვანური თქმულებით უშბა ვაჟია, თვეთნულდი ქალი. თქმულების სიუჟეტური გაშლა ჩვენ არ გვაქვს; ფაბულის საწყისი დარჩენილა, მაგრამ სიუჟეტი დაკარგულა. შეიძლება წინააღმდეგი იყოს: ფაბულის საწყისები შეუქმნია ხალხს, მაგრამ არ განუვითარებია, რადგან თემას აქტუალობა დაუკარგავს.

ასეთი ბედი ანეგდოტს არ ეწევა. ანეგდოტის გაჩენის პროცედურა ხსენებულ სახის საწყისებს არ ატარებს. ერთი პიროვნება გაეხუმრება მეორეს ან უკეთ სიტყვას მოუჭრის მობაასეს, მომსმენი მოყვება და როდესაც ყვება მისი სახით იბადება ავტორი და მახვილი სიტყვა, სიუჟეტში გადადის.

ხდება სხვა მხრივაც. ერთი გაეხუმრება მეორეს და შემდეგ ხუმრობას მოყვება, როგორც ამბავს. ამბავი გულისხმობს სიუჟეტს.

ამიტომ ანეგდოტების გაჩენის ისტორია სასახლეების ხუმარებიდან ლებულებს დასაბამს.

თქმულება ნაკლებათ ვრცელდება და დიდხანს სცოცხლობს. ანეგდოტი მალე ვრცელდება და სიცოცხლის მანძილსაც მალე კარგავს. პირველი მარადიულობისთვის არის გამოგონილი, მეორე დღიურობის შემოქმედებაა და დღიურობის ფუნქციით ვრცელდება. პირველი და მეორეც ფეოდალური ყოფიდან დატოვებული ჟანრებია. ანეგდოტმა განიცადა ტრანსფორმაცია. თქმულება მოკვდა. უშბა და თვეთნულდი გაშეშებული ცოცხლობენ. ქალ-ვაჟიანმა დაჭარბა თავისი ესთეტიური სიმახვილე.

ყოველი მყინვარის დაბლობთან მოსჩანს ნალველის ფერი ტბა სევანებს ეშინიათ ნალველიან ტბის. მათი მოსაზრებით ტბაში, რომ ქვა ჩაადო, კოხი დაანგრევს სევანეთს. ადიშის მყინვარი ხმარობს მწვერვალიდან ირგვლრვ სიჩუმეა და სიცოცხლის მაჯის ცემა, ხოლოდ ღრუბლის დინებაშია მოცემული. ისინი მოიტანებენ ამელამ წვიმას და თოვლს.

ერთი რაც ძალი და ღონე მქონდა დავიკვილე და დავბრუნდი უკან.

რატომ უყვარს ადამიანს კვიელი მთაში? უყვარს, რადგანაც ხმას გაქანების ასპარეზი შეკუმშულ სივრცეებს ზემოთ გააჩნია.

გაიხსენეთ აბანოს ოთახი. აბანოში უსათუოდ ვინმე ლილინებს. ლილინი მსხვილდება და ამ მსხვილ ლილინს მეორეც უპასუხებს. აქ ხმას სინოყვირე ემატება. მთებში ხმას რეზონანსი მეტი მოელის. ამიტომ მთაზე ასული მოგზაური უსათუოდ კვიის და კვიელი მიდის ძლიერ შორს... შორს... და ეკიდება ბილიკებზე მიმავალ მგზავრების ყურადღებას. ქვევით უშგულში ხმა ვერ ვრცელდება კარგად. თუ აღმოსავლეთით მოიბრუნებ პირს და დაიყვირებ, ხმა ბუმერანგივით უკან დაბრუნდება და გეცემა პირში. თუ დასავლეთისაკენ დაიყვირებ, ხმა არ დაგიბრუნდება უკან; ის წავა შორს და დაიკარგება დაუსრულებლობაში.

ხმას ასპარეზი სჭირია. გამავრცელებელმა უნდა იცოდეს ხმისთვის სივრცეების შერჩევა.

ღღის 6 საათზე უკვე ამხანაგებს შეუერთდი. ჩვენ ტვიბრის დაქანებულ ფერდებზე დავაგეთ ნაბდები და ბეწვიანი გულები, დავჯექით ზედ და ორმოც წუთში ენგურის ნაპირთან ჩავსრიალდით.

უშგული და სვანური ჩვეულებანი.

ქართული ანდაზის მიხედვით: ჩვეულება რჯულზე უმტკიცესია. უშგულშიდაც ხდება რეალიზაცია ამ თქმულების. უშგულში და საერთოდ სვანეთში, ეკლესიასა და მღვდელს ავტორიტეტი დაკარგული აქვს. რჯულის დატოვებული გამოვლინებანი-კი უშგულის ძარღვეში ჩვეულებათ არის შესული და მას უშგულელები დიდი თავდადებით იცავენ.

მღვდლების ავტორიტეტის უქონლობას მკვლევარები ხსნიან სვანეთში მომხდარ—ქრისტიანობის ლოკალიზაციით. ქრისტიანობის სვანური შტო, სრულიად არ მიაგავს ჩვენებურ სარწმუნოებრივ გამოვლენას. აქ ქრისტიანული და წარმართული დღესასწაულები ისეა

ერმანეთში გადასული, რომ მათი ერთმანეთისაგან გამოხსნა ხდებოდა.

სათანადოთ მღვდელიც ვალდებული იყო სვანეთში გაეწვია ხსენებულ პირობებისათვის. მის ვალდებულებაში წარმართულ და ქრისტიანულ უქმეების თანამართი ყურადღებით შესრულება, ამიტომ მღვდელი სამსახურის ამსრულებელი იყო და არა სარწმუნოებრივი ქადაგი ან ბელადი. მღვდელს მისმა ჩინოვნიკურ მოვალეობამ დაუკარგა ავტორიტეტი და ქადაგისა და წინამძღოლის ტიტული ვერ მიანიჭა. როდესაც ახალი ცხოვრების სუსხი შეეხო სამღვდლოებას, ის უმტკივნელოდ ჩამოსვა სვანეთმა პიედესტალიდან. მაგრამ მის მიერ გაშლილი დღესასწაულები, უქმეები და მასთან შეფარდებით გამოიმუშავებული ზნე-ჩვეულებანი უმტკივნელოთ არ მოიხსნა სვანის შინაგანი ყოფიდან.

სწორედ ამ სიბრტყეზე ჩვეულებებმა დასძლიეს რჯულის გარეგნულ გამოვლინებებს და რჯული ჩვეულებების სახეობაში გადასული დარჩა სვანის საზოგადოებრივ და ოჯახურ ყოფაში.

უშგულში შენახულია სვანური წარსულიდან წამოღებულ ზნე-ჩვეულებათა სახეები. უმთავრესი ცხრილი ზნე-ჩვეულება გამოვლინებისა დარჩენილია უქმეების, დღესასწაულების და სამგლოვიარო დღეების სახით. ამათი დეტალურად აღნუსხვა მოითხოვს თვობით დარჩენას უშგულში და თითქმის ყოველდღიურ ფიქსაციას. ჩვენს მოვალეობაში არ შედიოდა ჩვეულების მიმართ ეტნოგრაფ-მკვლევარის თვლებით შეგვეხედა. ჩვენი მიზანი იყო გვენახა, რამდენათ უარყოფითი ზედგავლენა აქვს ამ უქმეებს და მის შედეგებს სვანურ ყოფაზე. ან ხდება თუ არა ბრძოლა ზნე-ჩვეულებათა წინააღმდეგ.

სათანადოთ რამდენიმე დღესასწაული შესწავლილი იქმნა და ეს გვაძლევს ჩვენ მთლიან სახეს ძველი ყოფის მიმართებისას.

უშგულის თემის სრული განმანადგურებელი უქმეებია. კვირაში სამი დღე უსათუოდ უქმეა. კვირა, განუწყვეტელ კვირის შემოსვლამდე, ყველგან უქმე იყო და უშგულშიც იგულისხმება ეს უქმე. პარასკევი როგორც კვირა ისეთივე უფლების უქმეა უშგულში. ყოველ ახალ მთვარის შაბათი უქმეთ ითვლება და ეს სამი უქმი დღე წინამძღოლებია დანარჩენ პერიოდში უქმეების. ყოველ შვიდ დღეში ერთი ან ორი დათქმითი უქმე არსებობს. დათქმითი უქმეები ხშირათ ოთხივე სოფელზე არ ვრცელდება. ერთს სოფელში სამშაბათს უქმეა, მეორე სოფელში მას ოთხშაბათი ენაცვლება. სამანტიკა ამ უქმეებისა ჩემთვის საეცებით არ არის გამორკვეული. უქმეების სიმრავლის მიზეზი სვანეთში მომუშავე ეტნოგრაფების მიერ ჯერ საეცებით

არ არის ახსნილი. გრძელი ზამთარი, რომელიც უქმეების საქმე-
რობას ქმნიდა უსაქმობის გამო, შესაძლებელია ინერციით ზათხუ-
ლამდის აღწევდა. ამან შექმნა უქმეების გამომგონებლობა და მინერალური
ბილიზაცია მოხდა სვანების არა საკეთილდღეოთ.

როგორც წინა წერილში აღვნიშნეთ, ჩემი აქ ყოფნის დროს
პურის მკა დაწყებული იყო, მაგრამ პურის მომკა შეაფერხეს მილა-
გებულმა უქმეებმა. საქმიან დღეებში-კი მოვიდა წვიმა და წვიმას
მოყვა თოვლი. ნახევრად მომკილ ყანებს დააწვა თოვლი ჯერ კიდევ
ათ სექტემბერს და 23-ამდე თოვლ-ჰყავი ბრძანებლობდა უშგულში.
ჭირნახულზე მისი მავნებლობა ყველასათვის ცხადია, უპირველეს ყოვ-
ლისა თვით სვანებისათვის.

ამ უქმეების წინანაალმდეგ ბრძოლა უშგულის თემში ჯერ კი-
დეც ვერ არის გადამწყვეტი სახით წარმოებული.

17 ოქტომბერს სოფელ ჩაქააშში დღესასწაული გამოცხადდა.
ხარი, რომელსაც ასუქებენ ჩაქააშშელები ოთხი წლის განმავლო-
ბაში მოამზადეს დასაკლავად და გაშალეს დღესასწაული თამარის
კოშის ქვეშ.

უშგულში გავრცელებულია თქმულება, თითქოს თამარი სცხოვ-
რობდა სვანეთში და კერძოთ უშგულში. სათანადოდ უშგულის უკან,
სამხრეთით მთა ლენკერი-მუყმერზე აშენებულია ციხე რომელსაც
უშგულელები თამარის საზაფხულო საცხოვრებლად სთვლიან. ხოლო
სოფელ ჩაქაშა და ჩიბიანს შორის მალლობზე, ლენკერი—მუყმერზე
ქვემოთ სდგას ოთხი შავი კოშკი. ერთი გადანგრეულია, სამი სდგას
ჯანსაღათ და ეწოდება თამარის საზამთრო საცხოვრებელი. საზამთ-
რო კოშკების შუაში სდგას პატარა „ტაძარი“ რომელშიდაც ადა-
მიანი ძლივს გაიმართება და სიგანით ოთხი კაცი გაჭირვებით მო-
თავსდება. ამ ეკლესიას უშგულელები „ლაშკდირს“ ეძახიან: „ლაკდი-
რი“ ქართულად ნიშნავს სამჭედურს. სვანების თქმით თამარი ამ
ქვის ქოხში აქედინებდა სვანურ ეკლესიებისათვის ხატებს. იქვე სდგას
მაცხოვრის ეკლესია.

სწორედ ამ ეკლესიის წინ ჩაქაშელებმა მოაწყვეს დღესასწაული.
ამ დღესასწაულს ჩაქაშელები მიმართავენ ოთხ წელიწადში ერთხელ.
ყიდულობენ მოხვერს და ასუქებენ ოთხი წლის განმავლობაში. ეს
ხარი ითვლება თავისებურ წმინდანათ და არავის არა აქვს უფლება
დაარტყას ხსენებულ „წმინდანს“. თუ ხარი ვინმეს ყანაში გადავიდა,
ყანის პატრონმა მოწიწებით უნდა გადმოიყვანოს უკანვე.

ერთმა კომკავშირელმა ეს მოწიწება დაარღვია. როდესაც მის
ყანაში ჩავიდა ხსენებული „წმინდანი“ ის არ დაერიდა და დაურთო

სახე. ამაზე მთელი სოფელი აჯანყდა. როგორ თუ შეეხეთ ჩვენს „წმინდანსო“ და კომკავშირელს გვერდები დაუზილეს.

17 სექტემბერს ეს „წმინდანი“ მიუახლოვდა, თამარის ფონზე, დანას. ბულა წითელი ფერისაა და გასუქებული. ხალხი ლოცვით შემოერთება ბულას ირგვლივ. რამდენიმე პირმა ბულა დასცა და ხარი ხორცად იქცა. გატყავების შემდეგ ხორცი დასჭრეს და დაანაწილეს. რამდენიც კომლია ჩაქაშში იმდენი ნაჭერი ხორცი გამოიყვანეს ბულიდან და შეექცნენ მწვადს. გაშლილს ბალახზე. თითო კერძი იყოფა შუაში და ნახევარს მესაკურთხე აგზავნის სახლში. სახლიდან გამოტანილი ხაჭაპურები დაალაგეს და შეიქმა ქეიფი, ქერიდან გამოხდილ არაყით და იქვე მოხარშულ ბულას ხორცით. ღვინოც იყო ამ დღესასწაულზე, რაც იშვიათი მოვლენაა სვანეთში. ეკლესიიდან გამოტანილ სპილენძის ჯამებით არიგებს ორი კაცი ღვინოს და დღესასული იშლება.

ამ დღესასწაულს ეწოდება მუკახათახაშ. ეწყობა მკათათვის სამშაბათს. ამ დღესასწაულს იხდიან მხოლოდ ჩაქაშელები.

ჩაქაში ნიქარაძეების სოფელია. თქმულება გადმოგვცემს, რომ ნიქარაძეებს უხსოვარ დროში ქონიათ მუცლის ტკივილი ან უკეთ დეზინტერია. დეზინტერიის სამკურნალოდ მიუმართავთ ღმერთისათვის და მიუერთმევიათ ხსენებული ხარი ოთხ წელში ერთხელ. ნიქარაძეების მუცლის ტკივილი დაეღვა ამ დღესასწაულს სარჩულად და ეს დღესასწაული მოლიანად აწვება სოფელ ჩაქაშს.

სვანის განმანადგურებელი არის ოჯახში გარდაცვლილის დასაფლავება და ტირილის პროცედურა. ტირილის პროცედურას გარდაცვალებისას სვანები უწოდებენ „ლაშთხვარს“. ჩვენ არ შეუდგებით ეხლა ლაშთხვარის გარეგნულ აღწერას. ვინც იცნობს მეგრულ ტირილს, მისთვის განმეორება იქნება თითქმის ეს აღწერილობა. მოთქმა და სოლისტი მომტირალი სვანეთშიდაც მიღებულია და ძლიერ გავრცელებული. მონოტონური დეკლამაცია გლოვის, აქ საკმაო ოსტატობას აღწევს და საჭირო ემოციონალური ზეგავლენაც აქვთ მსმენელებზე...

სვანეთში როდესაც მიცვალებულის გასვენება ეწყობა, ცხვება იმდენი პურის კვერი, რამდენიც ნაცნობები ყავს მიცვალებულს. ეს პურები ურიხდება პროცესიის წევრებს, თუ რომელიმე ნაცნობი მოსული არ არის (უმეტეს შემთხვევაში) პური ეგზავნება სახლში. თუ გასვენება მარხვაში მოხდა—შემოდგომაზე ეწყობა კონჩხარი, როდესაც გარდაცვლილის კირისუფალმა უნდა დაკლას ოთხფეხი და უნდა

დაარიგოს იმდენივე ხორცის ნაჭერი, რამდენიც პურის ნაჭერი/ დარიგდა.

„ლაგვამს“ და „კონჩხარს“ აქეთ თავისი დეტალებიც. მაგრამ ჩვენ აქ მისი აღწერაც შორს წაგვიყვანდა, აქ მხოლოდ ის განმანადგურებელი მავნებლობა გვანტერესებს ჩვენ, რომელიც ზემოთხე-ნებულ შემთხვევებს მოსდევს. ეს ჩვეულებბნი არ შეადგენენ მართო უშგულის საკუთრებას. განსვენების ამგვარი გადახდა მთელს ზემო-სვანეთშია გავრცელებული. მესტიაში აგრონომმა მურზა კვიციანმა გადმომცა ცნობები ბეჩოში მომხდარ გასვენებათა შესახებ. მისი ცნობით სექტემბრის პირველ ნახევარში ასვენებდენ ერთ ცნობილ სვანს. სვანს რომელიც ნათესავეებით და მეგობრებით მდიდარი იყო. მთელი ნათესაობა და ამხანაგობა შეიკრიბა გასვენებაზე და ათას კაცამდე აღწევდა პროცესიის შემადგენლობა, პროცესიის ყოველ წევრს ოციანი პური ეჭირა ხელში.

ამასთანავე მესტიის თემში ყოფნისას სოფელ ლალამში გამო-ვარკვიეთ შემდეგი ჩვეულება, რომელიც დაკავშირებულია ოჯახში მამაკაცის გარდაცვალებასთან.

თუ ოჯახში მამაკაცი გარდაიცვალა—მოიყვანენ შეკაზმულ ცხენს და ხარს მიცვალებულთან. ცხენის უნაგირზე და ხარის რქებზე აან-თებენ სანთლებს და გამოსვენებამდე იწვისა.

გამოსვენებისას მხედარი უნდა შეგდეს ცხენზე და აქნოს ცხენი სასაფლაოს და ოჯახს შორის, სანამ ცხენს გული არ გაუსკდება და არ მოკვდება. სვანების რწმენით საიქიოში მიცვალებული ცხენით ჩაისეირნებს.

ეს ჩვეულება თითქმის გადაგვარებულია ახლა. მაგრამ შემთხვე-ვები დღესაც არის და ზოგიერთ სოფლებში კიდევ მისდევენ ამ ჩვეულებებს.

საზამთრო ჩვეულებებში აღსანიშნავია ეგრეთწოდებული ბოს-ლობა—სვანურათ „ლაქვარაში“. ლაქვარაში უმთავრესად გავრცელე-ბულია უშგულში და წარმოადგენს ხუთეულ ოჯახის დღესასწაულს. ყოველ ხუთეულში ერთი ოჯახი პატიჟობს დანარჩენ ოთხს და იმარ-თება დღესასწაული. შემდეგ მორიგეობს მეორე და ასე შემდეგ.

არის კიდევ გავრცელებული მოსაგონარი ტირილი. მოსაგონარ ტირილს ეწოდება „ლაგვანი“. რაფიელ ერისთავის აზრით კონჩხარი და ლაგვანი ერთი და იგივეა. მაგრამ ეს არ არის სავსებით მართა-

ლი. კონჩგარიც მოსაგონარი ტირილია, მაგრამ ის უახლოვეს შემოდგომაზე ეწყობა. ლავანი უფრო შორეულ მიცვალებულის მოგონებებზე მაგ. კაცმა ასი წლის წინედ მკვდარი ბებუა უნდა მოიგონოს უკანასკნელ ხელ მაინც. და ამისთვის ეწყობა ტირილი. მაგრამ ტირილი ქეიფის სახით. კლავენ ხარს ცხვრებს და ოჯახი ნადგურდება წინაპარის მოგონებით.

ყველა ამ უარყოფით შემთხვევებს მრავალი მკვლევარებიც და სვანეთის აღმწერელნი ეგზოტიურ თვალებით უყურებენ. ისინი ანგარიშს არ უწევენ იმ წინააღმდეგობებს რომელსაც ეს ჩვეულებები ქმნის თანამედროვე სოციალისტურ მშენებლობის მიმართ.

სვანეთში ჩვენ გვყავს ახალი ძალა, რომელსაც ყოველივე ზემოთ აღწერილი არა სწამს, მაგრამ აქტიური ბრძოლის შესაძლებლობაც საესებით არ აქვს.

ამ დებულების დამამტკიცებელია ერთი შესანიშნავი შემთხვევა, რომლის მონაწილე და დამსწრე ამ სტრიქონების ავტორი, იყო.

მე და ერთ ჩემ მეგობარს მოგვიხდა ერთ სვანურ ოჯახში ყოფნა. ოჯახში უფროსი-მამაკაცი რამდენიმე თვის გარდაცვლილი იყო. უფროსის სავარძელი იდგა კერძასთან. ხსენებულ ხის სავარძელზე უფროსის სიკვდილის შემდგომ, ერთი წლის განმავლობაში არავის უფლება აქვს დაჯდეს.

ჩვენ მოუსხედით კერას და ჩემმა მეგობარმა პაპიროზი მიაწოდა ოჯახის წევრებს. ყმაწვილმა, რომელიც ოჯახის პატრონია მამის სიკვდილის შემდეგ, პაპიროსი გამოართვა მომწოდებელს და გადასცა დედას. გამოირკვა, რომ მას უფლება არა აქვს, როგორც მგლოვიარეს, პაპიროსი მოსწიოს და ისით მამის სარძელთან, სადაც მიცვალებულის სული ბინადრობს. დედამ პაპიროსს მოუყიდა და ცარიელ სავარძელზე დასდო. თვითონ დაიწყო მოთქმა. პაპიროსი სავარძელზე დასდო იმიტომ, რომ მისი წარმოდგენით მიცვალებულის სული საჭიროებს საზრდოს. პაპიროსი იწვება ნელნელა და ქალი მოსთქვამს...

რალაც საქმის გამო ქალი წამოდგა და მოთქმით გავიდა გარეთ—მაშინვე ყმაწვილმა (მიცვალებულის ვაჟმა) დაავლო სავარძელზე დადებულ პაპიროსს ხელი და მოქაჩა... დაიყვანა ძირამდი. და როდესაც ქალი ბრუნდებოდა, მან სასწრაფოდ ყოფილ მდგომარეობაში, სავარძელზე დააბრუნა პაპიროსი.

ხშირად ასე ფარულად არღვევს ტრადიციას ახალგაზრდობა.
აშკარაა ბრძოლისათვის პირობები არ არის საესეებით მოგვარებული.
ეროვნული
კომუნისტური

ნათქვამიდან ნათლად სჩანს, როგორ ხდება ჩვეულების შინა-
განი რღვევა. საბჭოთა სინამდვილეში სჯული და ჩვეულება ერთად
უნდა დაირღვეს სოციალისტურ მშენებლობის კბილებზე.

გრიგოლ რობაქიძე

დავით კლდიაშვილი

პოეტის დაწახვები

ქუჩაში მიდის მომცრო ტანის მოხუცი. პალტო აცვია სამხედრო (ნუ თუ ამდენ ხანს არ გაცვდა მუქლუში მაუდი?). თავზე—რუსული ქუდი. მხარბეჭზე—მოთეთრო ყაბალახი. მიდის მოხუცი უჯვრო ნაბიჯით. ხანდახან განზე გადაქანდება. მაგარი ქარი რომ ამოვარდეს, წააქცევს კიდეც ამ პატარა ტანს. მოხუცს ხელში კარგა მოზრდილი ჯოხი უჭირავს.

შეგხვდება და სალამს აძლევ. მოხუცი მწყურალად შემოგხვდება. სათვალეს ისწორებს. ალბად თვალებს თუ უწყურება: კარგად ვეღარ იხედება მოხუცი. შედგება. სახე თითქო ნამტირალევი აქვს. უცრად გამოგიცნობს ხმაზე და მის სახეს სიხარული ეფინება. მისი შეთეთროლი სახე ამ წამს მზეა თქორში. გაგონდება ქართული თქმა გენიალური: მუჟ პირს იბანს.

დავით კლდიაშვილი სალამს არ დაგჯერდება: მოგკიდებს ხელს ხელში და წამსავე იწყებს გულის გადაშლას. მას აქვს პათოსი გრძობის გაზიარების. გითბრობს ყველაფერს, რაც კი ამ დღეებში უგვრძნია. განსაკუთრებით ახარებს სიკეთე. კიდეც უფრო—სხვისი კარგი. უსმენ ამ გულს და გიყვარს სიცოცხლე. ხედავ მინდიას, მთებიდან ბარში ჩამოსულს.

„უცნოურია“ — ამბობს დავით რომელიმე ამბავზე (ამ სიტყვას იგი იმერული გამოთქმით ამბობს).

შენც უსმენ ამ „უცნოურს“.

მართლაც უცნაური

უცნაურობით რომ დაფასდეს რომელიმე მხარე, პირველ ჯილდოს იმერეთი მიიღებდა უთუოდ.

აბა ნახეთ.

ეკლესიის გალავანში სხედან სოფლები. მათ შორის — სერაფიონი. მუსაიფი აღმაცერი და სიტყვამახვილიანი. სერაფიონის ძალი გაიხსენა, კუსია.

„ახსენა თავისი კუსია“ — გაისმა დამცინავი სიტყვა ვილაცასი „რატომ არ ვახსენებ, შენ გენაცვალე, ღმერთმა ნუ დამავიწყოს მისი თავი“ — უპასუხებს სერაფიონი.

სოფლებში ქალაქიდან მოსული ბიაშვილია პორფირი. ალბად მის გასაგონად თუ ახსენა სერაფიონმა კუსია. პორფირი მართლაც დაინტერესდა. სერიფიონიც უამბობს (ალბად ათასჯერ თხრობილს):

„დილას, ბატონო, რომ ადგება, კაი დაკვირვებული ადამიანივით შემოირბენს სახლის ყოველ კუთხეს; ერთი წაქცეული სამზარეულო მაქვს, იქაც მოსუნავს და თუ შეხედა, რომ სახლში არაფერი არ კეთდება, ერთი გავარდება, გავარდება ეზოდან, შემოირბენს მეზობლებს, სად კეციდან ჭადს ააგლეჯს, გამოიტანს და მოარბენინებს, სად ქათამს ფრთას წააგლეჯს და მოაწანწალებს, სად კერცხს გამონახავს, ხან და ხან ჩადებულსაც არ დამიწუნებენო, გარდაწყვეტს და აგერ, რომ გვგონია, რომ დღეს უსადილოთ ვრჩებით, გარდაწყვეტილი გვაქვს, — ეს ღვთისნიერი სულდგმული ხელად ამივისებს ცარიელ სუფრას ათასნაირ საქმელებით... თითქო მეზობლებისაგინ ხონჩები მომსვლოდეს!“.

„საცა იქნება, გვერდებს ჩაუმტვრევენ იმ შენ კუსიას“ — გავარდება ვილაც ყმაწვილის სიტყვა.

სერაფიონსაც მზად აქვს პასუხი:

„მამა ჩემი, აზნაური ქაიხოსრო გორდელაძე რომ გაცოცხლდეს და რამე აწყენიოს ჩემს კუსიას, იმას ჩავაბრუნებ საფლავში; თვარა სხვა რითი გადამიჩნება, რომ ჩემს მაცხოვრებელს რამე მოსწიოს!.. ბატონო, სხვა არაფერი შემრჩენია... ძალით ვრჩები, იმ ზომამდი მივალწიე პატიოსანმა აზნაურმა“...

კითხულობ ამ სცენას „ქამუშაძის გაჭირვებაში“ და არ იცი: იცნო თუ გაშტერდე ამ უცნაურობის წინაშე. ასეთ გროტესკს ესპანიაშიც ვერ იხილავთ.

იტყით — მოგონილიაო?

არქივების მოყვარულთ მიუთითებ: დაბა ჩხარში, ნიკოლოზის დროს, სასამართლომ მიიღო ასეთი საჩივარი: ამა და ამ გლეხმა, სოფელ წუხარელას მცხოვრებმა, მე, ამა და ამ გლეხს, სოფელ ჩხარეწერის მცხოვრებს, მომიკლა იშვიათი შავი კატა, რომელიც არ ჩამოუვარდებოდა არც ერთ მწვევარს, რადგან ზამთარში კურდღელს მიჭერდა.

დავით კლდიაშვილი არ „იგონებს“: იგი მხოლოდ „სახავს“.

იგივე სოფლები რალაცაზე დავობენ. ეკალაზე დავობენა უბუნება პორფირის ერთი აზნაური. ადგილზე დავობენ—უსწორებს მეორე: ეკალა აბა რა სადავოა? ერიპა!—შესძახა სერაფიონმა,—რავა უცხო კაცივით ლაპარაკობ, ჩემო ივანე! ნეტავი თელი წელიწადი კი არა, ნახევარი წელიწადი მქონდეს ეს დალოცვილი საქმელად. პორფირს მაინც არ ესმის, როგორ წაჰკიდა ეკალამ ეს კაცები. სერაფიონიც უხსნის:

„წაჰკიდა კი არა, გადაამტერა! მეზობელმა თავის მხრით საქარი გაჩეხა ადგილის გასათართოებლად, შესამატად. საქარი ეკლიანი იყო; გაზაფხულზე მისი მხრით რომ აღარა იყო, ეკალას აქეთ დაუწყო პოტინი; მისდგა საქმე მისწრებაზე, ერთი თვალის დახამხამებაში გაფუჭენეს ეკლები, კვირტებსაც აღარ არჩენდენ ზედ. შეექნათ ლაპარაკი. აქითურმა მიზეზად ის დეიდვა, რომ თხელ საქარში ღორი, ქათამი, ბატი, ცხვარი დაძვრებო და ყანა ამომიგდესო—დაუწყო ჩხუბი კაცმაც, ქალმაც, ბავშვმაც, ყველამ. ნამდვილად კი ეკალას დაკლებამ ააპილპილა ყველა“.

ორი წელიწადი, ერთმანეთს ედავებიან. არა გამოვიდა რა, გარდა იმისა, რომ სარდიონ ქველიძეს იმის მიხედვით, თუ რომელი მხარის ვეჭილი იქნება, ხან ერთი „უწიკავს“ ქათამებს და ხაქაპურებს და ხან მეორე.

მოდი და იცინე ასეთი გიჟირების შემდეგ! მაგრამ სხვა რა გამოსავალია? სიცილი ცოტად მაინც გააქარვებს კუქის პრეტენზიებს.

ღორები

ლორიც „უცნაურია“ ამ უცნაურ იმერეთში. ღორი აქ უღლიანია ხშირად, რომ ღობეში ვერ გაძვრეს. მაგრამ ღორიც მშვიდრია და დამშეულს რა ღობე გაუძღვებს. ძვირად ნახავ იმერეთში ღობეს, რომ ნახვრეტი არ ჰქონდეს. ეს ღორის საქმეა. ღორის ოინს ვერ ერევა ცხენის თავიც, მესერზე რომაა ჩამოცმული. ღორი თანდათან ხელოვანდება თავდასხმაში და უღლიანიც მოხერხებულად ძვრება ღობის ნახვრეტებში. თუმცა ძალის ძალიან ეშინია. თუ გამოეკიდა „კვესია“ ან „ბროლია“, ვაი მაშინ საწყალ ღორს. ღორი მაშინ „ეკვეტება“ ღობეში, მის კანქს კი ძალღი ჯრჯგნის. ისმის საშინელი ჰყვირილი ღორის. ორღობეს აწყდება ხალხი. ჰყვირილს ქაქანი ემატება. პარალელურად იმართება სხვა შეხეთქება: ძალღის პატრო-

ნის და ღორის პატრონის. ჰაერში გაისმის წყევა და კრულვა, გინება და დამუქრება: გაისმის სხაპასხუპით.

იდილია ტრაგი-კომედიაში გადადის.

გალაქტიონის გვერდით მოგვარე ჩამოესახლა. გალაქტიონი ღარიბია, მაგრამ მის მეზობელს სულ არაფერი გააჩნია: ღორები ჰყავს მხოლოდ. ხოლო ღორებსაც უნდა ჭამა—და ხშირად იჭრებიან გალაქტიონის ბოსტანში. ქაქანი, ჩხუბი, დავიღარაბა. გალაქტიონი და მისი ცოლი ზენათი თათბირობენ: სურთ გამოიგონონ რაიმე საშვალეობა ღორების წინააღმდეგ. პაუზა, ღირსი დიპლომატისა, „რალაცას ვიღონებ, შე ქალო“—ეუბნება ქმარი.

მეორე დღეს გალაქტიონი ალექსანდრე შარაქაძესთან გაეშურება, რომელიც თარჯიმნად მსახურებს მაზრის სამმართველოში. მივიდა. შეხვედრა და შებაასება—„იმერული“. კიდევ პაუზა. მეზობელი უნდა შემიშინო: ეუბნება ალექსანდრეს გალაქტიონი. ალექსანდრე გაოცებულია. გალაქტიონი უამბობს მეზობლის ამბავს. ალექსანდრეს კიდევ არ ესმის. გალაქტიონი უხსნის:

„ჰო და იმას გთხოვ მიკადრო შენი ღარიბი ნათესავი, მეწვიო ჩემს ღარიბ ოჯახში... ერთი დღე გაატარო ჩემს ქოხში... შენთვის ეს არაფერი იქნება, ჩემთვის კი დიდათ ეღირება, ალბათ დაფასდება. კუთხე მეზობელი გაიგებს, რომ სულ უპატრონოთ არ ვყოფილვართ“...

ალექსანდრე თანხმდება სიამოვნებით. მაგრამ ვერ ხვდება კიდევ, თუ რა რიგათ უნდა შეაშინოს მეზობელი.

გალაქტიონი სიტყვას არ ზოგავს:

„თქვენ ოლონდ მობრძანდით ჩემსას, სადილი მიირთვიდით—დაგინახონ ჩემსას. დაგინახონ რომ თქვენისთანა კეთილები მყავს—მფარველათ და სხვა არაფერი“.

გალაქტიონი ამასაც სთხოვს ალექსანდრეს, რომ სასამართლოს „სეკრეტარიც“ თან წამოიყვანოს, ვასილ ივანიჩი.

გამართა სადილი გალაქტიონმა. ცხვარი, ინდოური, ქათმები, გომიჯები, ხაჭაპურები. იშოვა წითელი ღვინოც. მოვიდენ სტუმრებიც. კვირა დღე იყო. წირვა ჯერ კიდევ არ იყო გამოსული. გალაქტიონმა სტუმრები ეკლესიისაკენ წაიყვანა. გულში ფიქრობდა: მთელმა სოფელმა დაინახოს, თუ რა სტუმრები მეწვიენო.

ეკლესიიდან მღვდელიც თან წამოიყოლეს.

ცაცხვის ძირში შეუდგენ სადილს. ჭიქას ჭიქა მოჰყვა. შეთვრენ. ვასილ ივანიჩმა ლეკურიც კი ჩამოუარა. მღვდელმაც შემოიკრა ანაფორის კალთები და ერთი იმანაც „ჩაალეკურა“.

ლხინი პათეტიკაში გადადიოდა, როცა მოისმა უეცრად „სტუროს“ ყეფა. რა ამბავია? ბოსტნიდან ლორები მორბოდენ, სუნი თუ ეცათ სადილის—მოვარდენ და სუფრის ქვეშ შეძვრენ. რტყმევა, ცემა—თქვენც არ მომიკვდეთ: ფხსაც არ იცვლიან მსუნავები. ფათურებენ, საქმელს ეძებენ.

ზრიალი და უნებლიე სიცილი.

წახდა სადილი. წახდა გალაქტიონი და მისი ოჯახობა.

გალაქტიონი ეხვეწება ალექსანდრეს: ეგებ ახლა შეუცაცხანოს საკადრისად ვასილ ივანიჩმა მეზობელს. მაგრამ „სეკრეტარი“ ვალეშილი ეგდო. ალექსანდრე იმედს არ ჰკარგავდა მაინც: გამოიფხიზლებს სალამორელე ვასილ ივანიჩი და მაშინ შეუკუროთებსო. მაგრამ იმედი გაუტრუვდა: ვასილ ივანიჩმა წასვლა აიჩქარა.

ორი კვირის განმავლობაში ლორებმა მოასვენეს გალაქტიონი. შემდეგ ისევ დაიწყეს თავდასხმა.

გალაქტიონმა ისევ თავის „სტუმრებს“ მიმართა. მაგრამ ეხლა არა გამოვიდა—რა. მაშინ გალაქტიონმა გადასწყვიტა: პურმარისს არ შევარჩენ მათო. ვილაცას დააწერია „დანოსი“ მათზე, რომ ასე გაილღეშენ სტუმრობაშიო. გალაქტიონმა კიდევ ერთხელ ნახა სტუმრები. ეხლა ისინი იყვენ შეშინებულნი. შინ დაბრუნებული გალაქტიონი სიამოვნებით უამბობდა სალამოს ამ ამბავს თავის ზენათის.

ნატურალიზმი?

თუ გინდ ნატურალიზმიც იყოს. ნატურალიზმი არაა მაინცა და მაინც ხელწასაკრავი. ნატურალისტურ აღებული მასალა ხშირად უფრო ექსპრესიულია. განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში, როცა მასალა ნახელოვნების ნატეხია თითქო: და ასეთია იმერეთიც.

მაგრამ დავით კლდიაშვილის ნატურალიზმი ობიექტივიზმი უფრო. სუბიექტი (ავტორი) მის ნაწერში თითქმის არ ჩანს. ობიექტი (თხრობილი) თავის თავად მეტყველებს.

დააკვირდით ზემომოყვანილ ესკიზს („ბაკულას ლორები“). ავტორს შეეძლო ბევრი რამ ეთქვა გალაქტიონის გაწბილების ხაზით: (იმედი გაუტრუვდა საბრალოს და შერცხვენა იგემა). იმედგაცრუებას გალაქტიონი შეჩვეულია, მაგრამ შერცხვენას იგი არავის აპატიებს (საშინელ სილატაკესთან ერთად ამპარტავნობაც ნიშანია იმერეთის). გალაქტიონი „დანოსს“ აწერიებს ვილაცას. აქაა დავით კლდიაშვილის შიშველი ობიექტივიზმი: ეს დასმენა თითქო „შეპარებულია“ ესკიზში, ისე, ჩუმად, მალულად. შემდეგ: მკითხველი გრძნობას რაღაც „უხერხულობას“ გალაქტიონის მიმართ: (დასმენა რაღა იყო?)

მაგრამ „უხერხულობა“ წამსვე იხსნება: მკითხველს ელიმება მადლობა-
ნად (შემშინებელნი ეხლა თვითონ დარჩენ შეშინებულნი).
და ასე ყველგან.

ქართული
ბიბლიოთეკა

უღავო შედეგი

მოთხრობა „სამანიშვილის დედინაცვალი“ ქართული ჰუმორის
კლასიკური ნიმუშია. ეს ნაწარმოები თითქო „უბრალოდაა“ შედგე-
ნილი. ნაცადი თვალი კი აქ რთულ კომპოზიციას ხედავს.

თავიდანვე აენიშნავ სამ მომენტს:

პირველი: თემა თავის თავად პატარაა. მაგრამ განვითარებაში
იგი თანდათან იზრდება.

მეორე: ყოველი შემდეგდართული მომენტი ულოდნელია. ეს
იწვევს დინამიურ უცხოობას.

მესამე: ყოველი ახალი ელემენტი ნაწილია მთელის და ამავე
დროს საკუთარი თემაა.

ბეკინა სამანიშვილი ღარიბი აზნაურია. ჰყავს ერთი ვაჟი, პლა-
ტონ. პლატონი ცოლ-შვილიანია, ამბავი ყოველდღიური. ბეკინა
ქვრივია. ესეც ჩვეული ამბავი. ქვრივი მოხუცი ჯერ კიდევ „მაგა-
რია“: ცოლის შერთვა ჰსურს. გაუგონარი არც აქაა არაფერი. მაგ-
რამ... აქ იწყება კვანძი მოთხრობის: შვილი რომ ეყოლოს და ისიც
ვაჟი?! შერე რა? სწორედ ამ კითხვით იხსნება დრამატიზმი. ახალი
ვაჟი მიწის მოზიარე გახდება. მიწა კი ისედაც ცოტა აქვს პლა-
ტონს. მკითხველისათვის უკვე ნათელია პლატონის წუხილი.

ამ დასაწყისში უკვე შემოდის ერთი ხაზიც, რომელიც შემოხსე-
ნებულ სამ მომენტს ერთნაირად ახასიათებს: პარალელიზმი ხუმრობის
და გაკვირვების (ვის არ მოგვრის ღიმილს ბერი-კაცის აკვიატება—
ცოლი მინდაო და ვის არ დააფიქრებს პლატონის შეწუხება—ვაი
თუ მამას ვაჟიშვილი ეყოლოსო?). ეს პარალელიზმი ახალისებს „სა-
მანიშვილის დედინაცვალს“ თავიდან ბოლომდე. თანაც თანგავს იმე-
რულ ეპოპეიას.

გავყვეთ კვალ და კვალ.

რა ჰქნას პლატონმა? უეცრად აზრი დაებადება: დიდებული
ქვრივი შერთოს ცოლად მამას, ისეთი ქვრივი, რომელიც ორჯერაა
ნაქვრივები და რომელსაც არც ერთი ქმარის ხელში შვილი არ ჰყო-
ლია. მკითხველი უკვე იცინის. ამ პირობას კიდევ უნდა დაერთოს
ერთი რამ: ქვრივი ისეთი უნდა მოინახოს, რომელიც როგორც პირ-
ველ ქმართან ისე მეორესთან სამი წელი მაინც ცხოვრობდა. სამი
წელი მინიმუმია, რომ მესამე ქმარის ხელშიც ქვრივი უშვილო დარ-

ჩეს. მკითხველი კიდევ უფრო იცინის. ხოლო სიცილი ხარხარში გადადის, როცა მკითხველი ტყობილობს, რომ მაშვალის როლში თონ პლატონი გამოდის.

იწყება ქვრივის ძებნა. ორჯერ ნაქვრივებ ქალის ძებნა უდრის „მკვდარი სულების“ ძებნას.

პლატონი აზნაურია, მაშასადამე, პატივმოყვარე. ფეხით ვერ იელის. ცხენი არა ჰყავს. გამოართვა მეზობელს. ცხენი გამხდარი, გაძვალტყავებული გამოდგა (ესეც „როსსინატი“ იმერეთის). კიდევ ერთი დეტალი. მოსართავს მოჰკიდა ხელი თუ არა, პლატონმა შენიშნა, რომ აბზინდს ენა არ ჰქონებია. „მეიტა, მელანო, ჩხინკი იქნება რამე“—შესძახა პლატონმა. დაამაგრა მოსართავი ჩხინკით. ეს „ჩხინკი“ ესენციაა მთელი მოთხრობის.

გაუდგა გზას. სოფელს რომ გასცილდა, ჩამოხტა: გაიგდო წინ ვახრეილი ცხენი წყვლის ცემით. მაგრამ უბედურება: მას დაედევნა სოფლის „ატუკანტი“ ივანე გვერდევანიძე. აქ დავით კლდიაშვილს დაუვიწყარი დეტალი აქვს შეტანილი: „ქოლგით ილღიის ქვეშ“. და ეს დეტალი საკმაოა სოფლის ვეჭილის სახასიათოდ. მაგრამ მთავარი სხვაა: ვეჭილი ცხენზე ზის და ცხენს არა უშავს რა. პლატონი ბედს იწყევლის: ეხლა თვითონაც უნდა შეჯდეს ჯახრაკზე. შეჯდა კიდევ და იწყება „როსსინატის“ ძუნძული. მკითხველი იცინის. მაგრამ უბედურებას კარგი მხარეც აქვს (ეს ორმაგობა ყველგანაა დავით კლდიაშვილის ნაწერში): გამოლაპარაკებისას პლატონი ტყობილობს ვეჭილისაგან, რომ სოფელ ქვედურეთში ერთი ისეთი ქვრივია, როგორსაც იგი დაეძებს. ეს ხდება ისე, ში-გადაშიგ: ვეჭილმა არც კი იცის პლატონის გადაწყვეტა.

გამოვიდა: ეს შეხვედრა არ იყო „უბრალო“. ავტორმა აქ ორი მხრით აიღო ლელო.

პლატონი ეწვევა თავის გათხოვილ დას, დარიკოს. გაუზიარებს აზრს. ამ დროს კირილეც მოდის, „გადაკრული“. ეს კირილე ავტორს პლატონისთვის სჭირდება, მაგრამ თავის თავად იგი უკვე დამოუკიდებელი თემაა: უდარდელი, ხალისიანი, ზარმაცი, მოჭეიფე, მოჩხუბარი, „ატროვებული“, ატეხილი, ავი (უფრო სიხალისისაგან). კირილეს ხითხითს საზღვარი არა აქვს, როცა პლატონის „მისსიას“ შეიტყობს, განსაკუთრებით მაშინ, როცა მაშვალად თვითონ პლატონს ხედავს. სახუმრო ამბავი მისთვის მისწრებაა და მზადაა გაჰყვეს ცოლიძმას:

„ვძებნოთ, პლატონ, ვძებნოთ! ხა, ხა, ხა! ჩემს ღღეში, ამგვარ უცხო საქმეზე არ მივლია და აქედან ვიცი, რომ ბევრი გასართობი

მოგველის! რამდენ დედაბერს. სანატრელად გაეუხდი უშვილოდ
ფნას... ხა, ხა, ხა!..“

მიდიან საძებრად. ჯერ მამიდა სალომესთან, რომ იქნა
იტყონ, მართლაც თუ არა ქვედურეთში სანატრელი ქვრივი.

აქ ავტორი მეტად მახასიათებელ ხვეულს აკეთებს (ეს ხვეუ-
ლიც ორმაგია: გულისხმიერია, როგორც კირილეს ცხადებისათვის,
ისე პლატონის საქმისათვის). კირილემ უეცრად ხელი შემოირტყა
შუბლზე. „რა იყო?“ ეკითხება პლატონი. კირილე არ აძლევს გარ-
კვეულ პასუხს. შემდეგ, როგორც იქნა, გამოტყდა, რომ შაფათაძეს-
თან ქორწილშია დაპატივებული. პლატონს გულს მოეშვა: ეგებ თა-
ვი მიმანებოსო. აქეზებს—ეწვიოს. მაგრამ კირილე უარობს. „აბა, მე
უკან ვბრუნდები და ხვალ წავალ სალომესთან“—ამბობს პლატონი.
ამ უკან-დაბრუნების კირილეს ეშინია: დარიკო ამიკლებსო. რა ქნან?
არც ერთი არ უთმობს. შემდეგ კირილე ხრიკს მიმართავს: მოდი,
ორივე მივიდეთ შაფათაძესთანო. პლატონი არ ნებდება, მაგრამ სა-
შველი აღარაა და ბოლოს თანხმდება.

გამოვტოვოთ ქეიფი. თუმცა თავის თავად ესეც საინტერესოა.
გამოვტოვოთ ჩხუბიც (აუცილებელი დამატება ყოველი ნადიმისა იმე-
რეთში). აქ ასანიშნავია მხოლოდ ჩხუბში მიფრეწილი ჩოხები, რომ-
ლებსაც დილას ალამბვინებენ. ეს დეტალი საუცხოვოა. კირილეს კი-
დეგ უნდოდა ქეიფი, მაგრამ პლატონმა არ ჰქნა. ეხლა კირილეს სა-
ტირალში მოუნდა წასვლა (ესეც დიდებული დეტალი: კირილესთვის
სულერთია, ქორწილი იქნება თუ სატირალი, ოღონდ დრო გაატა-
როს).

როგორც იყო, გაემგზავრენ სალომესკენ. თავი დაეანებოთ კი-
რილეს ახვინტრიშებას და გულმოსვლას (გაიქცა გაცხარებული სა-
ლომეს სახლიდან).

აქ საინტერესოა არისტო ქვაშავაძესთან შეხვედრა. არისტომ
გაიგო პლატონის საქმე (შეხურებულმა კირილემ წამოისროლა სიტ-
ყვა, სანამ გაიქცეოდა). არისტო ქვაშავაძეც ღარიბი „აზნოუშვილია“,
მაგრამ გაქნილი და გაქლესილი. გაიგო თუ არა, იწყო ხელების
შმუშვნა: საშოვარი იყნოსა შორიდან. შესანიშნავია არისტოსა და
პლატონის დიალოგი (არისტოს რეფრენი—„კაი დაგემართოსთ“ ხომ
შედევრის წვეთია). თურმე ის ქვრივი, რომელზედაც პლატონს სოფ-
ლის ვეჭილმა მიუთითა, არისტოს მამიდა ყოფილა, ბრეგაძეზე მით-
ხოვილი. პლატონმა ამცნო გადაკვრით ივანე გვერდევანიძესთან შე-
ხვედრა. არისტო აიღესა: ვაი თუ იმ წყეულმა ავინა ქალიო—და
შეუტია აჩქარებით ვეჭილის სახელს. მაგრამ, როცა გაიგო, რომ

ივანეს მამიდა მისი ცუდათ არ უხსენებია, დარბილებით მომართა
პლატონს:

„ასე დაგეწყო, შე დალოცვილო, თავიდანვე... ტყვიანობა...“
ლანძღვივ ნათესავი კაცი“...

(ჰო, ეს „ასე დაგეწყო, შე დალოცვილო“: ამ ფრაზაში მთელი იმერეთია მოცემული—სახის მეტყველებით, ხმის ტემბრით, ესტიკულაციით, და ვინ იცის, კიდევ რით).

არისტო თითქო ამ საქმიდან არას გამოელის: „ისე“ ჰპირდება პლატონს დახმარებას. მაგრამ ყური დაუგდეთ, თუ როგორ ებაასება იგივე არისტო სალომეს პირისპირ: ურჩიე, შენი ჭირიმე, პლატონს ბრეგაძის ქვრივის თხოვაო. როგორ იმანჭება, როგორ იგრიხება. თურმე „საქვრივოს“ გამოელის საწყალი. წვერებწამოშვერილი არისტო, ყელმოგრეხილი არისტო—„ყანყრატოში მარცხენა ხელის წაღლებით“: დაავიწყდება ვინმეს ეს ფიგურა და ეს პოზა?

აქაც ორმაგობა.

საქმე გაიჩარხა. წავიდენ ბრეგაძეებთან. ავტორი ჯერ კიდევ არ მიდის საგანთან პირდაპირ. არისტოს ჰსურს ცხენებს დახედოს (დარწმუნებულია, არას აქმევენ). გადის ეზოში. ქათამს იჭერენ. ქათამს ძალი მისდევს. წივილი, კივილი, ხრიალი. მკითხველი იცინის. უეცრად რალამაც გაისისინა ჰაერში და არისტოს ქათმის მიმართ გასროლილი ქოლოკი მარჯვენა კუნთში მოხვდა. მკითხველი ხითხითებს. არისტო კი იწყევლება:

„ქე არ მომკლეს ამ ურჯულოებმა... ერთი წრიპა ქათმის გულისათვის... ამოგივარდათ ოჯახი“...

მკითხველი ისე იცინის, რომ არისტოს ტკივილისათვის აღარ სცალია.

ნახეს ქვრივი. იგი თანახმაა. მაგრამ ავტორი ამით არ კმაყოფილდება. საჭიროა კიდევ ერთი ულოდნელობა. ასეთიც გამოჩნდება. ქვრივი კარგი მომუშავე ქალია და ბრეგაძეები მას ვერ შეეღვიანა. რალა დარჩა? მოტაცება? მკითხველი კიდევ იცინის. ორჯერ ნაქვრივების მოტაცება—ეს ხომ ფანტასტიკაა თვითონ. ქალი მიდის სხვაგან სტუმრად. მოიტაცებენ. კირილეც ხომ ასეთ რამეებისთვის არის შექმნილი.

ხოლო ავტორი არც ამით ათავებს.

პლატონის ცოლი თვალს არ აცილებს „პატარძალს“. პლატონიც, ვაიარა ხანმა—და ნახეთ სინამდვილე, ერთსა და იმავე დროს სასაცილოც და საშინელიც: ქვრივი, რომელიც პირველი ქმარის ხელში 15 წელი იყო უშვილო და მორეე ქმარის ხელში 8 წელი,

ბეკინას ხელში პირველ წელსავე ორსული გახდა. მოდი და ნუ იცი-
ნებ! მოდი და ნუ იჯავრებ!

პლატონი გადაირია. სიზმარში სულ „გაყოფას“ ხედავს. მისი სისინებს. ბეკინა დარცხვენილია. კიდევ უფრო — „პატარძალი“. ერთი იმედი დარჩა პლატონს მხოლოდ (ამ შემთხვევაშიც ბეკინასაც): შესაძლოა ამ წყევულმა დედაკაცმა ქალი შვას და არა ვაჟი. მაგრამ აქაც ძლევს ულოდნელობა: ორჯერ ნაქერივებს ვაჟი ეყოლა. და მოთხრობა დასაწყისს უბრუნდება თავისას: თუ რაოდენ მართალი იყო საწყალი პლატონის წინაგზნება.

ასეთია „სამანიშვილის დედინაცვალი“. ეს უდავო შედეგრი ქართული ჰუმორის.

მართო სიცილი?

არა, ხუმრობა კარგია, მაგრამ დავით კლდიაშვილს სხვა რამ აქ მასში გახვეული (ყველგან): ბედი ადამიანის. სამი ელემენტი: მიწის სიცოტავე უკიდურესი, კერძო საკუთრების გზნება ძვალსა და რბილში გამჯდარი, თანაც არა-ჩვეულებრივი თავმოყვარეობა (თუ აზნაურული ამპარტავენობა) — რა უცნაურობას არ წარმოშობს ეს სამი ელემენტი ერთიმეორესთან გადახლართული? დავით კლდიაშვილი ამ უცნაურობას სახაეს. სახაეს ჰუმორის მადლიან სიტყვასა და სახეში. მაგრამ ამ სიტყვისა და სახის „უკან“, სადღაც კუნჭულში, იმალება ავტორის გული, რომელიც ადამიანის ტკივილს ვერ ივიწყებს.

ბეკინა გარდაიცვალა.

მომრიგებელ მოსამართლესთან ხშირად დაიარება ერთი დედაკაცი პატარა ბავშვით. „ეს დედაკაცი გულდამწვარი უამბობს ხოლმე ნაცნობთ და გარს შემოსეულ მყურებელთ თავის გაჭირვებას, უსაშვალობას და მწუხარებას, რაც მათ, ორთავე დედაშვილს, ადგიათ მისი გერის, პლატონ სამანიშვილისაგან, რომელმაც აღარც ღობე შეარჩინა, აღარც საზღვარი, აღარც ადგილი და იძულებულს ხდის საწყალ მოხუცებულ ქვრივ დედაკაცს იწანწალოს ყოველ კვირა სასამართლოში“.

ეს სიტყვები მოთხრობაში მორცხვი „პოსტ-სკრიპტუმისათა“.

მხატვრული დეტალები

დავით კლდიაშვილს ძალიან ემარჯვება დეტალის ხმარება, რაიც ძარღვია თანადროული პროზის.

მრავალი მაგალითებიდან:

„პატარა, თავშიშველა და ფეხშიშველა შვიდი-რვა წლის ბიჭა, პარკით გვერდზე, სახრით ხელში, შემორეკა ეზოში რამდენიმე სული საქონელი“.

„პარკით გვერდზე, სახრით ხელში“—ეს უკვე ჰქმნის ხელსახებ კონკრეტობას.

შემდეგ:

„ამას უკან შემოჰყვა გრძელწვერა, შეხსნილი ახალოხით. ძელით მხარზე, ღვედში ნაჯახ-გარკობილი, რომელმაც ერთი გაჯავრებით შეჰყვირა ბავშს, როცა საქონელი ქოხისკენ გაეშურა“.

„შეხსნილი ახალოხი“, „ძელი მხარზე“, „ღვედში გარკობილი ნაჯახი“—ძალიან მეტყველი დეტალებია.

კიდევ, იქვე:

„ცოტა ხნის შემდეგ, ქოხის მახლობლად, გადასაბიჯზე გადმოაბიჯა მხარზე შეშა-გადებულმა კაცმა“.

სიტყვა „გადასაბიჯზე“ ისე საზღვრავს ადგილს, რომ ნათლად ხედავ უკანასკნელს. როცა გადასაბიჯზე „მხარზე შეშა-გადებული“ კაცი გადმოაბიჯებს, სურათს ველარ მოიცილებ თვალიდან.

ეს დეტალები რამოდენიმე სტრიქონის მანძილზეა დაწვეთებული.

მეტი მაგალითი საქირო არაა.

კონკრეტული გავრცელებული

„უცნოურია“—აგრძელებს სიტყვას დავით. უსმენ გულდასმით. ხანდახან ცხარობს: ფიცხია (მხოლოდ—არა სიავით). „გაფიცვებისას“ გგონია ყოველ საზღვარს გადალახავს. მაგრამ რამოდენიმე წუთის შემდეგ ცხრება, ნელდება, რბილდება. ამ დროს ხელს მიიტანს გულთან (ალბად ძალიან ფართქალებს), და, თუ სკამია სადმე, მიჯდება. ფერი ეცვლება, ფითრდება, თვალებს ხუჭავს: „გული წაუვიდა“ გული: ჩიტის გული ნამდვილი. ზის ასე რამოდენიმე წუთს, ოდნავ სუნთქავს. ჩიტის გული ისევ უბრუნდება შემდეგ და დავითი იხსენებს ნელი და მკრთალი ხმით ტკივილებს.

ყოველთვის გულისხმიერ უსმენს იგი სხვების ლაპარაკს. განსაკუთრებით—კამათს. ქართველი ცხარი ტემპერამენტისაა და ხშირად „გაცეცხლებული“ ლაპარაკობს. დავითს ეს სიცხარე გულმოსვლა და თავდასხმა ჰგონია ხანდახან. მაშინ იგი ხელს გააქნევს და ჩაილაპარაკებს: „არა, არა“, თანვე ოდნავ იღიმება. არის შემთხვევა, როცა იგი გაცხარებულ მოკამათეს ხელს ჰკიდებს და მთელი ტანით ტანს ეკვრის ოდნავ გადაქანებული. ამ დროს მისი ღიმილი—ბავშისაა. თვა-

ლებიც ხალისდებიან: ატყობ მხოლოდ, რომ ცრემლები მზადაა. გა-
ცეცხლებულ მოკამათეს ცეცხლი უკვე ელევა.

დავითი დიდი მელომანია.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

მინახავს: სახლში მიჰყავთ უეცრად გამხდარი ავად. საღამოს
ხედავ: ოპერის თეატრში ზის, დირექტორის ლოჯაში. არ სტოვებს
არც ერთ სანიმუშო სპექტაკლს. და მერე: როგორ ისმენს მუსიკას?!
თრთის, ცახცახობს, თვალებს აფართოებს, ცრემლი სდის: თითქო
მთელი ტანი მუსიკალურ ტალღებით აევსო. ჭეშმარიტად დავითი ნაზი
და ნერვიული ჭურჭელია მუსიკის. როცა უცქერ ამ დროს, გეშინია,
ჭურჭელი არ დაიმსხვრეს (თვითონ კი ამის არ ეშინია: უფრო ძლიე-
რად გადმოხეთქავენ მუსიკის ნაკადები).

თუ რომელიმე მომღერალი მოეწონა—აბა მაშინ უნდა ნახოთ
იგი, თუ გინდ მეორე დღესაც. დავითი „აყვანილია“ ამ დროს აღ-
ტაცებით და აღარ იცის, რით გამოთქვას იგი. ჯერ ისედაც არ
„ერჩის“ სიტყვა და ეხლა იგი სულ აღარ ემორჩილება. მაგრამ, თუ
გსურს გაიგო მისი ნამდვილს არსი, ეს უთქმელი სიტყვა, სწორედ
ამ წამს უნდა უსმინო მას.

—:—

ქართველ მწერალთა პორტრეტები

ეკატერინე გაბაშვილი

* * *

„ბედნიერი მანდილოსანი“, — ეს სახელწოდება მიიღო ეკატერინე გაბაშვილმა 1911 წ., მაისის პირველს, როდესაც ქართველმა ხალხმა ზემოთ გადაიხადა იუბილე მისი 40 წლ. მოღვაწეობის აღსანიშნავად სამწერლო ასპარეზზე.

„ბედნიერი მანდილოსანი!“ — ამის გამგონი ალბად მოელის ლამაზ ზღაპრებს, სამაისო ლეგენდებს, ბუნება რო ჰეფურჩნის თვითეულ ვარდის ფურცელში და სურნელებით ჰხიბლავს ყველას.

მაგრამ „ბედნიერი მანდილოსანი“ სწორედ ამ მხრივ არაა ბედნიერი. თვალი გადაავლეთ მის წარსულს, რამდენ გაუნადღებელ თამასუქებს წააწყდებით, ბედის მიერ აღთქმულ ეტრატებზე ჩამოწერილს. იუბილემდე და შემდგომაც მის ბედის საყურედ უფრო წამება — ტანჯვას ვხედავთ დანისლულ სხივით მოელვარეს, ვიდრე ბედობის ნებიერ ყურთუქს.

„ბედნიერ მანდილოსნის“ ცხოვრებაში ხშირად დამდგარა სასოწარკვეთილების წამი, როდესაც კალამი ემსხვერვა ადამიანს, მაგრამ ეკატერინე სწორედ მით იყო ბედნიერი, რომ მისი ნებისყოფა ვერავითარმა გაჭირვების ქარიშხალმა ვერ დაამსხვრია. ბრძოლა საზოგადოებრივ სიბრმავესთან, ადრეად გარდაქცეულ შაბლონებთან, ბრძოლა თამამი აზროვნებისთვის, ბრძოლა პრესის ჯალათობასთან, — აი ხვედრი ვერცხლის ფაფარა ამორძლისა, ვისაც „ბედნიერი მანდილოსანი“ ეწოდება!

სამოცი წელი ბრძოლა სამოღვაწეო ასპარეზზე და აღმასივით უდრეკელობა, — ნუ თუ ეს არაა ბედნიერება?

ქალთა შორის უპირატესი, რომელსაც ჩვენი ერის მატეანეში პირველსა ხვდა წილად ერთი დღით შესვენება და დადაფენა ულამაზეს თვის მშვენიერებაში, ფურჩინილ მაისში, და მის შემდეგ კვლად აფოლადებული იერით და ძველი ჯავარის კვერთხით გავლა მეწამულ ზღვაზე, — ნუთუ ეს არაა ბედნიერება ლეგენდარულ ლომის ლომობის?

მიბრძანდით მასთან და დისტანციით მისი ენაწყლიანი საუბარით. უმზერო და ჰკვირობო, უმზერო და იხიბლებით, უმზეროდ სძლებით მის ბაასით, იმიტომ კი არა, რომ მის ხელში აღზოდილი ხართ, არამედ იმიტომ, რომ დაეაქაცებულს, შეიძლება უკვე შეთრთვილულ ქალარასაც, გვერდიდან არ გშორდებათ იგი და „მაგდანას ლურჯათი“ დაგაქროლებთ ათას მიმოგონებათა ხეივანებში, რომლებიც უნებურად გეწევიან ბედნიერ მანდილოსნის საპატივსაცემოდ გამართულ დღესასწაულზე დასასწრებლად.

„შრომის დედაბოძის განმტკიცება,“—აი ეს პაროლი მოგვცა ჯერ მაშინ, როდესაც „შრომის სუფევაზე“ ლაპარაკი აღკრძალულ დაფის საიდუმლოებას შეადგენდა. ხან სასტიკი ბრალმდებელი, ხან დიდი რეფორმატორი და ადამიანთა პიროვნების დამცველი, მიწისა და მიწის მუშა-გლეხკაცის ქირვარამის შემცნობი. აღდგენა მასების, ტვირთმძიმეთა ნუგეშისცემა და ქალის უნო მონურ მდგომარეობიდან გამოაყვანა,—აი ის პროგრამა, რომელსაც ავითარებდა და ცხოვრებაში კიდევ გაჰყავდა „კონას“ და „თინას ლეკურის“ მთხრობელ ბედნიერ მანდილოსანს!

„არ არსებობს სამშობლოს ბედნიერება მშრომელი ხალხის ბედნიერების გარეშე“,—აი პირველი მუხლი ბედნიერ მანდილოსნის ათი მცნებისა!

ამიტომ, რომ მას ასე ფართოდ იცნობს ჩვენი საზოგადოების ყველა ფენა.

რა სასიხარულოა, რომ მცხოვანი ბედნიერი მანდილოსანი ჟამთა სვლის სიავეს ზედ აბიჯებს და საუკუნის ჯაჭვთა მეოთხმოცე რგოლს ფოლადად ჰკვერავს, ჰკვერავს მტკიცე და შეურყეველი ნებისყოფით!..

„— ვასო დაგვბერებია!“—ასე შემომჩვილა ღიმილით ბედნიერმა მანდილოსანმა ბარნოვის შესახებ, როცა ხომლელს—რომანოზ ფანცხავას ვასაფლავებდით.

„ვასო დაგვბერებია. ვერის დაღმართამდე ძლივს მომყვა... შემდეგ გაიქცა... მე კი ჩვენი მოღვაწე რომანოზი საფლავის კარამდე მივაცილე და აგერ, ეხლა თქვენთანაც ვსაუბრობ“...

და კვლავ მახვილი სიტყვით კენწლანობა, ისევ გულიანი სიცილი „ვისილი დაგვბერებია!“—

თქვენც ჰხარობთ, რომ მარილიანი ჰუმორით ასე ხალისობს მეოთხმოცე გაზაფხულის მნახველი—

ბედნიერი მანდილოსანი!

ნუთუ ეს ბედნიერება არაა?!..

მიმოგონების სიმთა შერთოლოებაზე ბედნიერი მანდილოსანი ხან მკმუნვარება, ხან სახე გაბრწყინებული. მის ლამაზ თხრობას ხელს არ უშლის წელთა დახიდულობით დაბეთჰოვენება ჩვენი მწერლის: ყურის ფარს პატარა სასმენ აპარატით შეარხვეს, შემოგაცქერდებათ ღ თქვენს აზრს უმაღვე იტერს, ვიდრე ტუჩებით გამოსთქვამდეთ. უსმენთ და ნელი-ნელ იფურჩქნება ჩვენი საზოგადოებრივობა, მისი შეხედულობანი ცხოვრებაზე, მისი ესთეტიკა და მორალი, რომელიც დიდად განსხვავდება ჩვენს ესთეტიკა-მორალისგან, მისი ფილოსოფია, რწმენა, რომელიც არ ჰგავს ჩვენს რწმენას, ჩვენს ფილოსოფიას, თუ გნებავთ, მისი ურწმუნოებაც, როგორც დარვინის მოწაფისა, რომელიც, არ ჰგავს ჩვენი დროის ურწმუნოებას.

„— ოთხმოცი წლების საზღვარს მივადექი,—ამბობს ბედნიერი მანდილოსანი,—მაგრამ ჩემი რწმენა ურყევია. ყოველ რევოლუციის ჩირალს ვეთაყვანებოდი, განსაკუთრებით დიდ იმედებს ვამყარებდი და ვამყარებ ოქტომბრის რევოლუციაზე, რომელმაც წარმოშვა ახალი ადამიანები.“

„ჩემთვის, რასაკვირველია, პირველ რიგში იყო და იქნება ქალთა საკითხი.“

ქალის მდგომარეობა ჩვენში მკაფიოდ გამოხატულია ოჯახში. ქართველ ქალზე ნათქვამი: „კაცის აწმენებული ოჯახი დედაკაცმა დააქცია და დედაკაცისა—ეშმაკმაც ვერა.“ ეს გვითითებს ქალის განსაკუთრებულ როლზე ოჯახის შექმნის საკითხში. სულ სხვაა ქალი უფლებისა და საზოგადოებრივი თვალსაზრისით. აქ ჩვენი ქალი სრულიად უმწეო იყო, თითქმის უენო, როგორც ეს უკარნახა ოდესღაც ბარბაროსულად შემტკიცებულმა ჩვეულებამ, რომელიც მოითხოვდა, რომ ქალის არსებითი გრძნობა და ფიქრი სულ სხვის უფლებასა და განკარგულებაში ყოფილიყო. მართალია, დღეს ამ მხრივ ჩინური კედელი გარღვეულია, მაგრამ ძველი უნარი და კალმის ცეცხლი კიდევ რომ შემრჩენოდა, მზად ვიყავი წარმომედგინა ახალი ტიპის „კონა“, ახალი სახის „რომანი დიდ ხევში“, ახალი „გურგენაულის ბაბო“. ისე გამოდის, თითქოს ადამიანს მთელი თავისი ნიჭი და გონიერება იმისთვის შეუღვევია, რომ რაც შეიძლება მეტად დაამახინჯოს ბუნების მიერ მინიჭებული ნეტარება და მისი კანონები, რომელთა აღსრულება ევალება არა მარტო ქალს, არამედ ვაჟსაც. მათი გრძნობა, თვით უპირატესი და უინტიმესი სწრაფვანი სხვათა მბრძანებლობით გასრესილია; საზოგადოდ ქალს პაიკის როლი ჰქონდა მინიჭებული იმ

სხვათა მიერ. ის უსულგულო ჯამბაზი, რომელიც ამ სხვათა განსახიერებას წარმოადგენს, პიროვნებას ისე სცვლის, ისე გასწორავს როგორც ამას მოითხოვს ბრიყვული ტრადიციების მიერ მსჯელობის კურსი. ყოველი ახალი აზრი მაფრთოვანებდა, უზომოდ მავიწყებდა თავს. არასოდეს დალუპულ იდეათა რომანტიკოსი არ ვყოფილვარ, რომ წარსულის რესტავრაციაზე მეფიქრნა და „იმედები“ სხვადასხვა ქალწულებრივი სხივოსნობით შემემოსნა, როგორც ორბელიანებს. მე მაინტერესებდა თვით ეს ცხოვრება, რეალობა, აი ეს ეხლა, აი ეს აღამიანები, თვითონ პიროვნება, თვითონ სოციალური ყოფაცხოვრება. ამის გარეშე კალამი მიჩლუნგდება, შემოქმედება უარს ამბობს თავის სიტყვა სთქვას...

* * *

„მე უფრო ჟურნალისტად ვიყავი დაბადებული, ვიდრე ბელეტრისტად. ყოველ ახალ მოვლენას, წამოჭრილ საკითხს სწრაფად ვაძლედი პასუხს. მახსოვს, როდესაც სტავროპოლში დიმიტრი ყიფიძე-ნი მოჰკლეს, ზარმა მოიკვა საქართველო. მე პირველმა აღვძარი საკითხი საზოგადოებრივ გულისწყრომის გამოსათქმელად ამ საზიზღარ მკვლევლობის გამო. ეს აზრი პირველად იაკობ გოგებაშვილს გაუზიარე, შემდეგ ცხვედაძეს, გ. წერეთელს, უმიკაშვილს და სხვებს. ყველანი დაბნებულები იყვნენ, გრძნობდნენ, რომ მკვლევლობის ჩუმი ჩატარება ეროვნულ მეობის შეურაცხყოფა იქნებოდა, საჭირო იყო პროტესტი. მაგრამ რა სახით? გოგებაშვილის წინადადებით ილიასკენ ვავწიეთ. მის თაოსნობით შემუშავდა ისტორიული პროტესტის აქტი, მაგრამ ისე, რომ ჩვენ, ქალებს, მაინცა და მაინც ყურადღება არ მოგვაქცია. მისი ასეთი საქციელი მეწყინა, მეწყინა იმიტომ, რომ მე სულ სხვაგვარად ვიყავი აღზრდილი, მამა ჩემმა პატარაობიდანვე ის აზრი ჩამინერგა, რომ ქალი და ვაჟი ერთგვარი სიმარჯვით და ერთგვარი უფლებით უნდა სარგებლობდნენ ცხოვრებაშიო. და აი, დაასაკებული, თავმომწონე, როცა, მეგონა, საზოგადოებრივ ცხოვრებაში გასასვლელად უკვე მზად ვიყავი, თვით საზოგადოებრივ ცხოვრების დიდ მამითად— დიდ ილიას მიერ საშინელი სიცივე ვიგრძენ და შევკრთი, შევკრთი და უკან დაივიხიე, რომ რევიზია გამეკეთებინა ჩემი საქციელისთვის, იქნებ გადავაქარბე, იქნებ შეუფერებელი რამ ჩავიძინე, რომ ქალებს ასე აბუჩად გვიგდებს-მეთქი.

— როგორ ჰფიქრობთ, ილიას ასეთი საქციელი პირადულ ანგარიშით ხომ არ იყო გამოწვეული? მას ქალი გაიდგალებული ჰყავს ნაწერებში და შეუძლებელია უმიზეზოდ ეწყინებოდა.

— „არავითარი პირადი ანგარიში! ჩემი მაშინდელი წყენაც სწორედ მაგიტომ მოხდა. შემდეგ კი დავინახე, რომ მე გამონათქვამი არ შევადგენდი. ილია! რა საოცარი მოვლენაა ჩვენს ცხოვრებაში! ილია კალმოსანი, მოაზროვნე და ილია პრაქტიკი ცხოვრებაში! მასში ორი აღმნიანი იყო მოთავსებული უკიდურესი მხარეებით. და აი, როდესაც პირველს მუხლ მოყრით ვეთაყვანებოდით, მეორეთი გვაძრწუნებდა, მის ავტორიტეტობის ურყევლობას გვირყევდა, გვაშმაგებდა. იმასაც, როგორც საზოგადოდ ყველა ქართველს, თითქოს არ უნდოდა გავეგო, რომ ქალსაც რისამე გაკეთება შეეძლო, მისი საქციელი გვიმტკიცებდა, რომ ქალის როლი საზოგადოებრივ ცხოვრებაში სულაც არ სწამდა. მას არ უყვარდა ქალთა საზოგადოება და არც მოისმენდა რაიმე მსჯავრს. აი კიდევ ცოცხალი ფაქტი:

„ერთხელ ჩვენი დაულალავი პეტრე უმიკაშვილი მიუგზავნეთ ქალებმა ილიას, რომ რედაქციაში მიველეთ: დროა, ქალებიც საზოგადო საქმეში ჩაგვრიოთ, ჩვენც ადამიანები ვართო! როგორც იყო დავითათბირეთ. სალამოთი მიველეთ რჩეული ქალები. კარი მისმა მეუღლე ოლღამ გაგვიღო. სალონში შეგვიპატიყეს. შეღამებამდინ ვიციდიდით. გვერდითა ოთახიდან კამათის ხმა გამოისმოდა. თითქოს ჩხუბობდნენ. ვთრთოდით. გესურდა, კამათის მიზეზი გაგვეგო. ილია იგვიანებდა. როდის როდის გაიღო კარი. ილიამ შეგვიპატიყა რედაქციის განყოფილებაში. ჩვენი იქ შესვლა მაშინ მოხდა, როცა მამაკაცებს ქულები აეღოთ და კარში გადიოდნენ. ილიას შევრჩით ხელში. „რით შემიძლიან გემსახუროთ?“—ლიმილით გვეკითხება იგი. ეს იყო ისეთი სასტიკი დაცივნა, რომ ყველას ფერმა გადაგვეკრა, მთლად გავნადგურდით. პროტესტიც კი ვერ მოვახერხეთ, ესდენ დიდი იყო მისი ავტორიტეტი. ელდა ნაცემები გამოვბრუნდით...

„ილიას რეტროგრადობა პრაქტიკულ ცხოვრებაში ქალთა საკითხის შესახებ კიდევ ბევრ რამით შეიძლება დამტკიცდეს. აი ერთი მაგალითიც:

„ცნობილია, რომ ილიას არ უყვარდა ხმამაღლივ რაიმე მნიშვნელოვან საკითხზე პირდაპირ მსჯავრის გამოტანა, თუ ნათქვამს ათჯერ მაინც არ ასწონიდა. იგი დარწმუნებული იყო,—და სრულიად სამართლიანად,—რომ ყოველი მისი სიტყვა საისტორიო მასალად დარჩებოდა და მთელ საზოგადოებას მოეფინებოდა სახელმძღვანელო აფორიზმად. და აი, ერთხელ, საგურამოში ილიას დღეობაზე, მისდა საპატივსაცემოდ წასული ქალები, ერთხელ კიდევ ვიმწვინეთ ილიას სიმკაცრეს.

„ნადიმის დაწყებამდე ქალები გავერიეთ ვაჟებში და იმდროის-
თვის არაჩვეულებრივ საზოგადო კითხვებზე ვკამათობდით არზიყო-
ბის ნაცვლად. ილიამ ეს რომ შენიშნა, გამოემართა და ჩვენს მოსა-
მათებს გადასძახა: „**რას ელაპარაკებით, ვეგენი ქალები არიან, სულ
ერთია, ვერაფერს გაიგებენ!**“ ეს იყო ახალი მეხი, აზიელი დესპო-
ტის ხერხი, რომ ქალი მუდამ დამცირებულ მდგომარეობაში იყოლი-
ოს. მოცუბდა ილიას ასეთი გაორება: ილია »ნანის« ავტორი, ილია
»ქართლის დედის«, »დედა და შვილის«, »ოთარაანთ ქვრივის«,
»განდეგლის« გენიოსური აღმხატველი, იმავე დროს ილია, როგორც
ჟურნალისტი, რომელიც თავის მადლიანი კალმით ასე რიგად კამა-
თობდა ქართველ ქალის განვითარების შესახებ, როდესაც საქვეყნოდ
განაცხადა: »მიეცით დედაკაცს სწორი უფლება მამაკაცთან, ერთგვა-
რი განვითარება მამაკაცთან და მომავალი იტყვის, რაც შეუძლიან
დედაკაცსა«-ო, — აი ასეთი ადამიანის მეორე პირი, მისი ორეული,
სინამდვილეში ქალებს ახლოსაც არ გაიკარებდა. იქნებ ეს აიხსნება
იმ გარემოებით, რომ ილიას დროინდელი ქალები უფერულები ვი-
ყავით ისტორიულთან შედარებით?

„მაგრამ აი კიდევ ერთი ფაქტი ილიას ორეულის აზიელობისა:

„ერთხელ მის მარჯობი უარდროში ეწვია საქართველოს. რჩეულ-
მა საზოგადოებამ გადასწყვიტა. პატივცემულ სტუმარს მცხეთაში შეჰ-
ხვედროდა ილიას მეთაურობით. ილიამ უღალატა ჩვეულებას და ქა-
ლებიც მიგვიპატიჟა მეუღლის პირით. სტუმრები ერთ კუბეში მოგბ-
ვდით ილიასთან. გვიხაროდა, რომ თვალთ ვნახავდით ადამიანს, რო-
მელსაც სხვათა დაუხმარებლივ ქართული ენა შეესწავლა სამშობლო-
შივე და მერე ისე ბეჯითად, ისე ღრმად, რომ „ვეფხვისტყაოსანიც“
კი გადასთარგმნა. მაგრამ რა გამოვიდა, კუბეში შევევლით და თავზე
წყალი გადაგვესხა: ილია ნასვამი იყო. მალე ჩაეძინა. ისე ხვრინავდა
თითქოს ოლიმპიელი ღმერთი ყოფილიყოს. ქალები თვალს ვარიდე-
ბდით. მცხეთის სადგურზე გამოვადვიდეთ. ილიამ უბოდიშოდ თვალე-
ბი მოიფშვნიტა და მხოლოდ ერთ რამეზე შესწუხდა: მის უორდროში
ევროპელი ქალია და ნამძინარევი რომ მნახოს, სირცხვილიაო. სხვა-
ფრივ ხმა, კრინტი. ჩვენთან რომ მოურიდებლად ჩაიძინა, არაფრად
ჩაავდო. ისიც კი არ გამოიმეტა, რომ დავერიგებინეთ, როგორ შევ-
ხვდროდით საყვარელ სტუმარს, რა გვეთქვა. ჩვენ მისთვის სრულე-
ბითაც არ ვარსებოდით“.

— თქვენ ბევრს სჩივით ილიაზე, სხვები? ისინი როგორ იქცე-
ოდენ?

— „საზოგადოდ ქალებს არ გვწყალობდენ იმ დროინდელი მესვეურნი. აკაკი, როგორც სხვა საზოგადო კითხვებზე, ისე ქალთა შესახებ ყოველთვის მისხარობდა და ანეგდოტებით იოლად მოდიოდა. „ნათელას“ ავტორს, რომელსაც ქართველი ქალი გაიდელალებული ჰყავდა ისტორიაში, აწმყოში მხოლოდ საბურთაოდ და სალალობოდ მიაჩნდა, ან და საქორიკანოდ. ვანო მაჩაბლისა და ილიას ისტორიული დავა „ბანკობიანა“ აკაკის წანკელიანი ენითაც შმაგდებოდა. ქალს იმდენად პატივით მოეპყრობოდა, რამდენადაც ილიას შესახებ დამამცირებელ ამბავს მიუტანდენ, სამაგიეროდ სძულდა ყველა, ვინც ილიას პატივს აგრძობინებდა. ერთხელ კეკე მესხთან შემოვიდა. დარბაზის კედელზე თავის სურათი ილიას სურათის გვერდით რომ დაინახა, „უჰუ!“ — „ო — ისე ამოვიგინა, რომ გულები დაგვიხეთქა. „რად სწყყრებით, ბატონო აკაკი, თქვენც და ილიაც ყველა ქართველის გულში სიყვარულით ხართ აღხატული!“ აკაკიმ უარესად გვიპასუხა: „ის გული უნდა აძაღლდეს, რომელიც მე და ილიას ერთად მოგვათავსებს.“ „ო. აი რა ვარდისფერობა გაგვიმართა აკაკიმ...

„მწერლებიდან ისევ გიორგი წერეთელი გვაფასებდა. ნამეტნავად ან. ფურცელაძე, ადამიანი ყველაზე მეტად ევროპიელი, ხელგაშლილი, თავაზიანი, ფრიად მომზადებული პიროვნება, რომელთანაც საუბარში დაისვენებდით და ბევრს ახალს გაიგებდით ჭორის გარეშე“...

* * *

— ვის უნდა მიეწეროს თქვენში მებრძოლი სულის გამეფება?

— „რა თქმა უნდა, მამაჩემს, რევან თარხნიშვილს, რომელიც იმ დროის კვალობაზე ფრიად განვითარებული და კაცთ მოყვარე ადამიანი იყო. დედა ჩემი ვახტანგ ბაგრატიონ დავითიშვილის ქალი გახლდათ. ხუთი წლისა ვიყავი, რომ მომიკვდა, მაშასადამე, 1856 წელს. მამის ხელში ვიზრდებოდი. ყველაზე მეტად მიტაცებდა მამის საუბარი. მას ყოველთვის თავისთან დაეყავდი, მიხსნიდა ბუნების საიდუმლოებს. მასწავლიდა ისტორიას. 12-13 წლამდე გვერდიდან არ მიშორებდა.

„შემდეგ წამიყვანეს ტფილისში. მამას არ სურდა ქალთა ინსტიტუტში გავეზარდნე, მაგრამ კენჭი მქონდა ნარგები და ძალაუნებურად მიმიყვანეს. ინსტიტუტში, სახელმწიფო ხარჯზე მიღებდენ, რომ გამოცდები დამეჭირა. სოფლად ვაზრდილს ტანი აყრილი მქონდა. მართალია, რუსული ენაც ვიცოდი, მაგრამ ქართული აქცენტით სასტიკად ვკვეთავდი. გამოცდების დროს ქვეყნის ნაწილები სხაპა-

სხუპით ჩამოვთვალე. მასწავლებლები სიცილით დაიხოცნენ. არ მიზე-
ღეს: წლოვანება, რუსული ენის კარგა არ ცოდნა და ვაჟური შეტ-
ყველება საკმაო საბუთად მიიღეს, რომ კარი მოეხურნათ. შემდეგ
შემდეგ პანსიონები მომატარეს. პანსიონებში მადამ ფავრისა ამოარჩიეს.

„მადამ ფავრის პანსიონი! თავს ნებას მოვცემ მცირეოდენ ხნით
შეგაჩეროთ:

„ამ პანსიონში სწავლის საქმე ჯეროვან სიმალეზე იყო დაყენე-
ბული. მადამ ფავრმა თავი მოუყარა საუკეთესო მასწავლებლებს: ია-
კობ გოგებაშვილი, ნიკო დედაბრიშვილი, ალექსანდრე ცაგარელი,
ნიკო ინაშვილი და სხვები. ყველაზე მეტად ყურადღებას იპყრობდა
ინაშვილი. ეს იყო პატარა, ტანდაბალი, ფერმკრთალი, ნაყვავილარი
ახალგაზრდა, შავი მოვლვარე თვალებით, ფრიად მგრძნობიერი და
ნაზი, მერცხნებ მორწმუნესავეთ ცისკენ მიპყრობილი თვალებით. ყო-
ველი მისი სიტყვა გრძნობით იყო გამთბარი, სხივთმფენი, მანუგეშე-
ბელი, იმავე დროს შემგონებელი. მისი აზრით ქალი უნდა ყოფილი-
ყო ქვაკუთხედი ჩვენი მომავლისა. არავის მანამდე და არც შემდეგ
ქართველი ქალი არ გაუიდელებია, როგორც ინაშვილს. მამაშვილური
იყო ყოველი მისი სიტყვა. ეს პიროვნება გამოყვანილი მყავს მოთ-
რობაში: „სდულს ჭ არ გადმოღის“. მიუხედავად იმისა, რომ ცენზურამ
სასტიკად დამიმახინჯა ეს მოთხრობა, მაინც აშკარად სჩანს, რა გუ-
ლის ტკივილები მაწუხებდა მის დაწერის დროს. „დედაკაცებს ეკუთ-
ვნით საუკეთესო ხანა ჩვენი ისტორიისა, დედაკაცებმავე უნდა მოუ-
ტანონ ხალხს მომავალი, საოცნებო ცხოვრება და შვილების აღზრ-
დით ქვეყანა უნდა აავსონ შეგნებული მუშაკებითა“-ო. შემდეგ მიგვი-
თითებდა „ვეფხისტყაოსანზე“: „ენის სიფაქიზე დედისგანაა. ყველა
ეროვნების წარმომადგენელ ქალს ევალება თავის ერის წესი და ჩვე-
ულებანი მშობლიური ენით შეათვისებინოს შვილებს“. ასე გვეწვრთნი-
და ის დაუღალავი მუშაკი, რომელიც ჩვენი საზოგადოებრივი ცხოვ-
რების მატენანისთვის შეუქმნევლად გაიპარა, ჩასდნა წყვედიადში.

„მადამ ფავრმა პანსიონში თავი მოუყარა სულ მოწინავე ელე-
მენტებს. იმ დროს პოლონეთის აჯანყება დასრულდა. იქიდან ჩვენში
გადმოასახლეს აჯანყების ხელმძღვანელები. ფავრმა შეარჩია პროფე-
სორები, როგორც იყო გულაკი, რომელმაც მშვენივრად შეისწავლა
ქართული ენა და ბევრი იმუშავა „ვეფხისტყაოსნის“ შესახებ. მახ-
სოვს, ერთხელ საჯარო ლექციაც წაიკითხა, თუ არა ეცდები 1866 წ.
ლექცია აი როგორ დაათავა: „...ამნაირად, რუსთაელის პოემა საკა-
ცობრიო პოემაა. მოვა დრო, როდესაც კაცობრიობა ხარბად დაეწა-
ფება ამ უკვდავების წყაროს. ვწუხვარ, რომ თვით ქართველ ახალ-

გაზრდობას ნაკლებად ასწავლიან ღედა-ენას და დიდი დაგვიანებით მოუხდებათ შეისწავლონ თითქმის დავიწყებას მიცემული ეს საკაცობრიო ძეგლი... ამ ლექციის გამო გულაკს კინალამ მასწავლებლობა აუქრძალეს.

„ვერ დავივიწყებ იუშკოვსაც, რუსულ ენის მასწავლებელს. ის უკრაინელი იყო, კიევის უნივერსიტეტის პროფესორი, პოლიტიკური დამნაშავე და გადმოსახლებული. ისე მშვენიერად კითხულობდა პუშკინს, ლერმონტოვს, განსაკუთრებით გოგოლს, თითქო მართლა სტუდენტებთან ჰქონდა საქმე და არა მოდის მიმდევარ პანსიონის მოწაფეებთან.

„თვითონ მაღამ ფავრი გვასწავლიდა ფრანგულ ენას, კეთილშობილურ მანერებს, მიხვრა-მოხვრას, ესთეტიურ გემოვნების განვითარებას. გრაციით აღსაყვ, შავს ფარჩის კაბაში მოკვალთული, არშიებით და ბლონდის ხვეულებით შემკული გულმკერდით ჩვენ გვასწავლიდა ჰაეროვან სილფიდის იერის დაჭერას, მისი მშვენიერების ათვისებას.

„მაგრამ ფავრს მალე ჩამწარდა ასეთი გატაცება: თავისდა საუბედუროდ პირველ გიმნაზიის დირექტორ ჟილიხევსკის რჩევით მან მოიწვია მასწავლებლად უკრაინიდან გამოდევნილი **სილიტრენკო**. ეს იყო „საშინელი ადამიანი“, ანუ „**ნილილისტი**“, როგორც ამბობდნენ მაშინ: გაბანჯგლული თმით, თვალეზე წამოდგმულ სათვალეებით, ქუჭყიანი ფრჩხილებით, იმავე დროს თავხედობამდინ მისული უცერემონიო საქციელით. გაკვეთილების დროსაც კი მაგიდაზე ჯდებოდა და მოწაფეებს მოგვიყვებოდა ომახიანი ბოხი ხმით: такс, матушки мои...! თქმა არ უნდა, მაღამ ფავრი ასეთ **ურიგობას** ვერ შეიწყნარებდა. და, მართლაც: მალე პანსიონიდან დაითხოვა. განდევნილ ნილილისტმა თავისებურად უპასუხა გაზ. „კავკაზში“ პატარა ფელეტონით, რომელშიც მაღამ ფავრს „მაღამ-ლული“ უწოდა, ხოლო მოწაფეებს „ლულისტები“. ფელეტონში მარილიანი ჰუმორით გამათრახებული იყო როგორც ფავრი, ისე მთელი პანსიონი. ფავრის სახელი მოედო ქალაქს. გიმნაზიელებმა აგვიკლეს. ყოველ ჯვარედინ გზაზე გვკილებდნენ, მატრებაზობდნენ. ქუჩის ბიჭების საღიზღიზო გავხდით. ერთი სიტყვით, ნილილისტმა ნილილისტურად იძია შური.

* * *

„პანსიონის დამთავების შემდეგ ღირსეულ მოწაფის სახელით დაებრუნდი გორში, სადაც დავიბადე და ბავშობის პერიოდიც გავატარე.

გორი მაშინ ძლიერ ჩამორჩენილი ქალაქი იყო, როგორც ვარდნილ პროვინციის კუთხე. კულტურულ ცხოვრების ნასახე სკოლებით აღგვილიყო. ქუჩებში ათასში ერთგან შენიშნავდით „კაში“ გამოსულ ჩინოვნიკებს, ან თავადიშვილებს. მათ ჰქონდათ დიდრონი შენობები. მთელი შემოსავალი და განუსაზღვრელი თავისუფალი დრო ერთმანეთის პატივში მისდიოდათ. პატარა მედუქნეები წვრილმანით ვაჭრობდენ, ხოლო მაზრის სასამართლოს და პოლიციის მოხელენი ქალაქის კლუბში ბანქოს თამაშში იკლავდენ თავს. ერთი სამოქალაქო სკოლა ჰქონდათ, ისიც ძრიელ მცირე რიცხოვანი. მოწაფეებით და თითო ოროლა მასწავლებლით. ქალების სწავლაზე ხომ არავინ ზრუნავდა. აქ ძალაში იყო ისევე ძველი მწიგნობრობა, რაიც გამოიხატებოდა საღმრთო სჯულის წიგნების კითხვაში.

„ჩემი აღზრდით და სწავლით ისეთი ადამიანი გამოველი, რომელსაც ათასი ოცნება ეზმანება, ვიდრე სამოღვაწეო ასპარეზზე გამოვიდოდეს. მასწავლებელ ინაშვილის ლანდი დამდედა და თითქოს მთხოვდა მისი იდეალები გამეფურჩნა. და აი, მეც უმაღვე შემოვიკრიბე ახალგაზრდობა და ახალი მეთოდით დაეუწყე წვრთნა. მალე სახელი გავითქვი ჩინებული მასწავლებლისა, ასე რომ სასტიკი კონკურენცია გავუწიე ეგრედწოდებულ შინა ოსტატებს, რომელნიც ბავშვთა დამახინჯებას უფრო უწყობდენ ხელს, ვიდრე მათს განვითარებას. ბოლოს საქმე იქამდინ მივიდა, რომ ქალაქმა დეპუტაცია მაახლა გამეხსნა ქალებისთვის პირველ დაწყებითი სკოლა. ვინაიდან იმ დროს სამრევლოს სკოლის გარეშე სხვანაირად ფიქრი შეუძლებელი იყო და მთხოვნელებიც მეტ წილად სამღვდლოება და ეკლესიის რწმუნებულნი იყვნენ, მეც ეკლესიის გვერდით მომიხდა სამრევლო საქალებო სკოლის დაარსება.

წლის დასაწყისშივე ყველაფერი მოგვარდა, ხოლო წლის დამლევს ჩემმა მოწაფეებმა საჯარო გამოცდაზე პირდაპირ რეკორდი აიღეს. ამის შესახებ შესაფერი კორესპონდენცია აფრინეს „დროებაში“, ხოლო იქიდან გადმომიგზავნეს რამდენიმე ათეული წიგნი საზოგადოებაში გასავრცელებლად, თანაც მთხოვდენ, გაზეთში მეთანამშრომლა დროგამოშვებით.

— „ვინ გამოგეხმაურათ“ დროებიდან“?

— „ვინ იქნებოდა, თუ არა ჩვენი დაუღალავი პეტრე უმიკაშვილი! აი ადამიანი საკმაოდ შეუფასებელი, მუდამ დიდად თავდადებული უჩინარი და უანგარო მოღვაწე, რომელიც საზოგადოებრივ განვითარებისთვის იკლავდა თავს. თუ ვისმე ხალხოსნურ მუშაკის ბეჭედი აზის, მათში პირველი უმიკაშვილი იქნება. იგი გაფაციცე-

ბით თვალყურს ადევნებდა ყოველ საზოგადო მოვლენას და გულს
ყურით ეპყრობოდა ახალგაზრდათა გამოსვლას საზოგადო
რეზნე...
საქონელი
გეგლი

„იმ ზაფხულს წაველი ს. ფლევში. მეტად მიკარგული სოფელი
იყო, რალაც ოციოდე კომლი მცხოვრებით. მამული აუარება ჭონ-
დათ. ბევრს ჰხნავდენ. ჭინახული ბლომად მოსდიოდათ. საძოვრიც
და იქვე გარშემორტყმული ტყე. გლეხები ლაღობდენ. მათ შორის
გლახა და უსაქონლო არ მოიპოვებოდა. ყველა მხნედ, ვაჟაკურად
გამოიყურებოდა. დედაკაცებსაც დიდი უფლება ჰქონდათ მოპოებუ-
ლი. აქ მეტი წილი ხიზნები იყვნენ, მაგრამ სითამამით და თავადე-
ბულობით მკვიდრ მცხოვრებთ არ ჩამოურჩებოდენ. თვით მშამუ-
ლეებიც უჯიათობას არ აყენებდენ მათ.

„სოფლის თავში გორაკის კალთაზე გვედგა ორთვალისანი ხის
სახლი, ქდეული. ერთ ოთახში ცხოვრობდა ბებიჩემი, მე და ჩემი
ძმა. როცა მამაჩემი ჩვენთან იყო, ისიც ჩვენთან ბინავდებოდა. მეო-
რე ოთახში გველაგა ბარგი. იქ მოთავსებული გვეყავდენ მოსამახუ-
რე დედაკაცი და ბიჭი. ამ ოთახსვე ეხმარობდით სამზარეულოდ.
არც ბალი. არც დიდი კარმიდამო. შიგნით და გარეთ გაულესავი,
პაწია ფანჯრებით, ვიწრო აივნით და სამსაფეხურიანი კიბით.

„გლეხები მიწურში ცხოვრობდენ. ბინადრობას ერდოების ნა-
ჭერეტიდან ამოდენილ ბოლით თუ მიხედებოდით. ხშირად მიყვარ-
და, განსაკუთრებით პატარაობისას, ამ საკვამლურებიდან ჩახედვა:
ზედიზედ მიყრილი ქალ-კაცი, საოჯახო ნივთები, აკვანი ბაეჭით,
კერა თავისი საკიდელათი, დიდრონი ქდეული ძელებით, პირქვე-
წყარილი კეცებით, კალთებ წამოკეცილი დედაბრებით, ხის მაჭებით,
რომელსაც საკეცს ეძახდენ. სადილობისას ხომ აუცილებელი იყო
მზითვის ჭრელი სუფრა, ლურჯი ხალები, თუნგი და ხელსაბანი ტაშ-
ტი, შექამანდისთვის ჯამები, მაწენის ქილები, ქოთნები, საღვებე-
ლა და იმავე დროს პატარძლის დაულალავი ფუსფუსი, რომ ჯალა-
ბობისთვის ყოველისფერი რიგზე და დროზე მიერთმია.

„ფლევში იმ დროს არც ეკლესია იყო, არც ღუქანი, არც
სკოლა. გლეხების სალაყბო ადგილი კვირა-უქმეობით ჩვენს წინ გა-
შლილი პატარა მოედანი იყო. ჯერ კიდევ ბავშობისას თვალს მი-
დევნებია აივანიდან, როგორ დილაადრიან მოჰყვებოდენ თავის მო-
ყრას და გრძელ კომბლებზე დაბჯენილები სუფთად გამოწყობილი
გლეხები რა ხალისით უსმენდენ მამაჩემს სხვა ქვეყნებში უკეთესად
მოწყობილ ცხოვრების შესახებ, კულტურულად განვითარებულ ზურ-
ნეობაზე, გაუმჯობესებულ ჯიშთან საქონელზე, სკოლაზე, სწავლის

მნიშვნელობაზე და სხვა. და აი, როცა დავჰასაკდი, მამის ჩვეულებამ თითქოს ჩემშიაც გაიღვიძა. ვიგრძენი და მთელი არსებით ვამსუქვალე მესამოცე წლების ხალხოსნური იდეალებით. მაშინვე ხვდი, რატომ იყო, რომ ინტელიგენცია გაურბოდა ფეოდალურ სასახლეებს და ხალხს აშურებდა უმწიკვლო ზრახვებით, უმაღლესი იდეებით. მეც მომესურვა, ხალხის სამსახურისთვის შემეწირნა თავი.

ხშირად მნახავდით კალოზე, სიმინდის გარჩევაზე, ვიძენდი მეგობრებს სოფლის ქალებში, მეტადრე ახალგაზრდა ქალების განუშორებელი მეგობარი შევიქენი.

„იმ ზაფხულს, მაშასადამე, 1869 წ. ფლევეში მოვიდა სოფლის მღვდელი და ვილაცა ორი მოხელე მოიყვანა სასკოლე ჰასაკის ბავშვთა აღსაწერად. ყველა უარყოფით შეხვდა. მე ჩემი გავლენით ვისარგებლე, დავტრიალდი სოფელში და ვეცადე, ყველასათვის შემეგნებინა სკოლის და განათლების აუცილებლობა და სიდიადე. ეს გარემოება კორესპონდენციაში ავწერე და გავუგზავნე „დროების“ რედაქციას:

„გლებკაცების აზრი სასოფლო სკოლაზე? გლებებში გავრცელებული იყო ხმა, ვინც ისწავლის, უსათუოდ სალდათში წაიყვანენო. გლებობა კინალამ აჯანყებაზე გადავიდა. ჩემი გულისტკივილი კორესპონდენციაში ჩავაქსოვე. წერილი დაიბეჭდა 1870 წ. ახალწლის დღეს.

ერთი კვირის შემდეგ იმავე „დროებაში“ ჩემი წერილის გამო ვინმე დარია მამაცაშვილი გამომეხმაურა, იგი უზომოდ აღტაცებული იყო, რომ გლების ოჯახში შეველი, შევიტყე იმისი ავი და კარგი და გზა გავუთითე სინათლისკენ. ასეთი გამოქომაგება გამარჯვებას მაგრძობინებდა, რათა შემდეგი ნაბიჯიც გადამედგა სამწერლო ასპარეზზე. აღარ დამიყოვნებია და მალე მთელი სერია სურათები დავსტამებ გლებკაცების ცხოვრებიდან. აი, ასე დაიწყო ჩემი კალმოსნობის ისტორია.

„პირველი ორი წერილის შედეგ ტფილისში ჩამოველი. მეორე დღეს მეწვია პეტრე უმიკაშვილი. მთელი ქება-დიდება მიძღვნა, რომ გავებდე კალმის აღება, თანაც ლექცია წამიკითხა, თუ როგორ უნდა მოვქეულოყავი მომავალში: პირველ რიგში შეუწყვეტელი გონებრივი განვითარება და შემდეგ სინდისიერი აღსრულება ყოველი განზრახვისაო. თანაც თავის გამოცემული „ვისრამიანი“ გადმომცა სათუთი წარწერით. ბოლოს გამომემშვიდობა და ერთხელ კიდევ შემნიშნა:

„ქალი! იცით რა არის ქალი ჩვენი ერისთვის? ქალის ხმა!
ქალი მწერალი! რა დიდი რამ არის საქართველოსთვის, უკრემლენი
აღთქმას შეიცავს იგი!“

უწყინარი პეტრეს სახით თითქოს მკვდრეთით აღზდგა ჩემი
სიყრმის პირველი მასწავლებელი ინაშვილი. ათასი მოვალეობის სიმ-
ძიმემ დამზიდა. ხალხის სამსახური უკვე მეძახოდა. დგებოდა დიადი
მომენტი ჩემი მოწოდებისა, ხალხის ბედნიერებისთვის, ხალხისათ-
ვის თავის დასადებად, რასაც მამა ჩვილ კატოს ჯერ კიდევ ენის
ატიკტიკებამდე გულში მინერგავდა“.

* * *

„იმ ზამთარს ტფილისში ერთი საწყალი აზნაურის ცოლი მე-
წვია და მთხოვა მოენეთ წავეყოლოდი იმ დროს გამოჩენილ ვეჟილ-
თან ი. პოლტარაცკისთან. აღმოჩნდა, რომ პოლტარაცკიმ ჩინებულად
იცოდა ქართული ენა. მაგრამ ეს არაა საინტერესო. საქმე ისაა, რომ
სწორედ აქ გავეცანი **ალექსანდრე გაბაშვილს!** შემდეგ შეხვედრისას
პეტრე უმიკაშვილიც შევესწრო. იმ დღიდან იგი ბევრს მელაპარა-
კებოდა გაბაშვილზე, როგორც საზოგადო მოღვაწე ადამიანზე. ის
იყო ძლიერ მორცხვი, გაუბედავი კაცი. იგი წერილობით უფრო ად-
ვილად ახერხებდა თავის გულისთქმის გამხელას, ვიდრე სიტყვებით.
პირველ ხანებში მეც იმდენად ვაქცევდი ყურადღებას, რამდენადაც
კალმის კაცად მიმაჩნდა იგი. მისთვის არასოდეს არ შემიხედნია რო-
გორც მამაკაცისთვის, რომელზეც ბედი მითითებდა, რომ მის მეულ-
ლედ გავმხდარიყავი.

„ტფილისში ჩემი ყოფნა მეორე მხრითაცაა საინტერესო: იმ
ხანებში ტფილისის „კრუჟოკში“ ლექციებს კიოხულობდა ცნობილი
პროფესორი ივანე თარხნიშვილი. ალექ. გაბაშვილმა გაცნობის მეო-
რე დღესვე ბილეთები მომიტანა ლექციებზე დასასწრებლად. კვირა-
ში სამჯერ მოდიოდა ჩემს წასაყვანად. ლექციები დიდ გავლენას ახ-
დენდა მსმენელებზე. „ნერვიულ სისტემის აგებულება“ ჰქონდა ლექ-
ციებს მიზნად, მაგრამ მის მქვერობას არც პოლიტიკური მხარე რჩე-
ბოდა უყურადღებოდ, რის გამოც მთელი აუდიტორია ოვაციებით
ეგებებოდა, ყვავილებით უფენდენ გზას, ხელსახოცს სტაცებდენ და
ნაკუწებით ურიგებდენ ერთმანეთს, როგორც ძვირფას სახსოვარს.
ამ ლექციებიდან გავიგეთ, რომ ქალებსაც გზა გვეხსნებოდა უნივერ-
სიტეტში საექიმო ნაწილზე. მაგრამ ამისთვის საჭირო იყო ლათინუ-
რი ენის ცოდნა და გიმნაზიის სრული კურსი.

„ამნიარად, ტფილისმა საზოგადოებაში გამომიყვანა, ტფილისმა მომცა ახალი პერსპექტივები ჩემი მომავალი ცხოვრებისა და საქმისა მოდ მომაწყურა უმაღლესი სწავლა.“

დაქუხუხი
გზისკითხვა

* * *

„ტფილისიდან გორში დავუბრუნდი. ტარანტასტი ნჯღრევით მოჰქროდა თოვლიან გზაზე. საშინლად ჰყინავდა. ძეგვში ჩამოვხტით. დუქანში გავთბით, ვისადილეთ, ცხენები დავასვენეთ და ისევ გავუდევით გზას. ძეგვიდან პატარა აღმართს რომ შევუდევით, ცხენებმა ფორხილი დაიწყეს გათოვილ. გზაზე. ტარანტასს ძლივს დასძრავდენ. ურემი წამოგვეწვია, რომელთაც ახლად ჯვარდაწერილი „ნეფე-დე-დოფალი“ მოჰყავდათ ტოტებიანი გვირგვინებით. პატარძალი გაყინულიყო, ძაგძაგით გვერდით მჯდარ დედაკაცს ეკვრებოდა. მთვრალი მაყრები რალაზედაც ჩხუბობდენ. დედოფალი მდადეს შესტიროდა. მაყრებმა არ შეიბრაღეს. ურმიდან გადმოუყარეს სკივრი, მაფრაშა და დედოფალიც მიაყოლეს. ტარანტასტიდან გადმოვხტით, ჩავერიე საქმეში. როგორც იყო, მოჩხუბარნი დავამშვიდე და მაყრიონი ისევ სიმღერით და ღრიანცელით გზას გავუყენე. ჩემი მოთხოვნა „გაბედნიერება“ ამ შეხვედრის ნაყოფი იყო.

„1870 წ. 14 აინვარს, უკვე გორში ვიყავი. გორში იმ დროს მთელი არტილერიის ბრიგადა იდგა. ოფიცრებში ქართველებიც ერივნენ, პოლონელებიც. ისინი საკმაოდ განვითარებულები იყვნენ, განსაკუთრებით პოლონელები. როცა გაიგეს ჩემი სურვილი-უნივერსიტეტში შესვლის შესახებ, ყველანი დატრიალდნენ, ხელი შემიწყეს ზოგმა თავისი ცოდნით, უფრო კი უმდიდრესი ბიბლიოთეკით. მათში თითქოს ტრადიციით გადმოსულიყო დეკაბრისტების სული. ამიტომ ხარბად ეწაფებოდნენ ყოველ ახალ აზრს. „Вестник Европы“, „Слово“, „Неделя“, „Отечественные записки“ და მრავალი სხვა აქ გადაციცებით იკითხებოდა. მამისგან ბუნების მტყველებისადმი მიდრეკილების განვითარება ჩემში ახლა ნაყოფიერ სარბიელს ჰპოვებდა. პირველად აქ გავიცანი მოლემოტი, ბრემი, ლამარკი, ჰერცენი, ჩერნიშევსკი, დობროლიუბოვი, ბელინსკი, პისარევი, შემდეგ მიხაილოვსკი, ტურგენევი, დოსტოვესკი, ტოლსტოი, დოდე, ჰაუგო, ზოლა და სხვები. თამამი აზრებით ქალებში მე და დიასამიძის ქალი ვერჩეოდით. მე თმაც შევიკრიქე, რის გამოც ქართულმა საზოგადოებამ უსამართლოდ ამითვალწუნა. ნილილისტი მიწოდეს. როცა ალექსანდრე II მოვიდა და მარშალ ერთისთავმა იმ დროინდელ არისტოკრატ ქალებს მოუყარა თავი ნადიმზე დასასწრებლად,

მე გვერდი ამიქციეს. რაუტმა ჩინებულად ჩაიარა. ჩემი ნათესაობა, ნამეტნავად ბებია ბარბარე ყვედრებით მიკლებდა: „ეგეც შენსავე... ამხანაგებსა და ტოლებში როგორ გამოგაკლეს!“ მისი აზროვნება ვერ ურიგდებოდა „გასათხოვარ ქალის ქუჩა-ქუჩა წანწალს, შუალამიმდე ვაჟკაცებთან ჯიუჯიუს, წიგნების კითხვას“. ხშირად დაუკეტნია ჩემთვის კარი, მიჭრობდა სანათს, წიგნებს მიხევედა. აი ამ სინათლესა და სიბნელის ბრძოლაში მიდიოდა ჩემი ახალგაზდობის დღენი.

„ის პატარა ამბავი, რომელიც გავიხსენე ტფილისიდან დაბრუნების დროს, სახელდობრ, ნეფე-დედოფლის და მაცრიონების შესახებ, სახელდახელოდ ავწერე და ტფილისში დარჩენილ ჩემს ახლად გაცნობილ ალექს. გაბაშვილს გავუგზავნე რედაქციაში გადასაცემად წერილი თანაგრძნობით იყო მიღებული. ამ შემთხვევამ გაბაშვილს უფლება მისცა ჩემთან მიწერ-მოწერა გაემართნა. წერილებში სულ იმას მოქადაგებდა, რომ სოფლისთვის დიდი ყურადღება მიმექცია: „ყოველისთვის სოფლისთვის!“ ეს იყო იმისი ხვეწნა, როგორც მესამოცე წლების ხალხოსნურ იდეებით გამსჭვალულ ადამიანისა. სოფლად კულტურული მუშაობა ყველაზე უდიდეს მოღვაწეობად მიაჩნდა მას. თანაც პროექტებს მაცნობებდა, თუ როგორ უნდა გვემუშავნა სოფლად, როგორ მოგვეწყო რაციონალურად მეურნეობა, რაიც მისი აზრით, არა მარტო ჩვენი ქვეყნის სიმდიდრეს გააძლიერებდა, არამედ თვით ხალხსაც საღათას ძილიდან გამოიყვანდა. გარდა მიწერ-მოწერისა იგი მიგზავნიდა ჟურნალ-გაზეთებს, სადაც ის ათავსებდა წერილებს სამეურნეო კითხვების ირგვილივ. მისი ასეთი ზრახვები გულთან მივიტანე, თითქოს სულის მონათესავე ვიპოვე. ვოცნებობდი, მალე შევხვედროდი კიდევ, რომ პირადად უფრო ღრმად ჩაეწლომოდი მის იდეალებს. უეჭველია, ამასვე ჰგონობდა გაბაშვილიც, იმიტომ რომ ზაფხულის დამდეგს აღარ მოუტანდა, რომ ტფილისში ჩავსულიყავი, თვითონვე ამოვიდა გორში, ხშირად მესტუმრებოდა, რასაც შედეგად მოჰყვა ჩვენი შეკავშირება.

„ამ გარემოებამ თან წაიღო ჩემი ოცნება უმაღლესი სწავლის შესახებ. ახლა უფრო მარტივი და კონკრეტი წინადადება წარმომიყენა ცხოვრებამ: რაც შეიძლება მალე შევედგომოდით ხალხის დახლოვებას. ამ მიზნით გადავწყვიტეთ სოფლად მოგვეწყო თვალსაჩინო საცდელი მეურნეობა. იმ დროს ხელთ მქონდა 3,000 მანეთი, რაც გადავდე გაბაშვილის მიერ განზრახულ ფერმის მოსაწყობად.

„გათხოვების შემდეგ ს. ფლევში აველი სოფლელებთან გამოსათხოვებლად. ეხლაც არ დაშვიწყებია მძიმე განცდის წუთები. სა-

დილი გავმართე. შემდეგ რკინის გზის სადგურისკენ ვაფშურეთა/ მთელი სოფელი უკან გამოვყვა. ბალებიც კი გულისტკიველით მო- გვდედენ.

„ღმერთმა დასწყევლოს ის ჩვეულება, რომ ქალი უნდა ოჯახი- დან წავიდეს და მამული კი ვაჟს დარჩეს“, — ტირილით ჩამჩურჩულა ჩემი სიყმის მეგობარმა ბეჩიტაურის ქალმა: „რა ჰქენი, კატო, რად დაანებე ჩვენი პატრონობა ძმას? ან რატომ არ გვკითხე, ვის უფრო ვარჩევდით?“. მეც გული ამიჩუყდა, იმაზე უფრო ვტიროდი, რომ მამა იქ არ იყო, რომ დავერიგებინე მაინც, შემდეგ კი აკი არ ავც- დი მის მხილებას: „ვერ მოიქეცი, შვილო, კარგად, ძლიერ აჩქარდი, შენზე მონდობილი ოჯახი და ხალხის სამსახური პირადზე გადაცვა- ლე. მაგრამ რა ერთი გადასდგი ნაბიჯი, უკან ველარ გამობრუნდები“. ამიხდა სოფლის საყვედური, თან მომყვა მამის გულნაკლულოვანებაც. დლიდან გათხოვებისა დაიშარხა მთელი ჩემი ოცნება, კეთილშობი- ლური ზრახვანი. ოცი წლის განმავლობაში გამუდმებულმა მშობია- რებამ, მათმა აღზრდამ, ნამეტნავად სიკვდილიანობამ ერთობ გამანა- დგურა, დამავიწყდა ქვეყნიერება და ბრძოლა სახალხო ბედნიერები- სთვის. ამ ხანში თორმეტი შვილი შემეძინა. თორმეტი პირი თორ- მეტი წუხილი. სინანული... ათასში ერთხელ სიხარულიც გამოერეო- და, მაგრამ ასეთი სიხარული მეტად დაბალი ღირსებისა იყო, რომ- ლის მზგავსს ადვილად განიცდის მეტად მდაბალი მოდგმის ქალი. მართალია, მეოთხმოცე წლებში გაიხსენეს ჩემი ძველი დამსახურება და მეც თითქოს გამოვცოცხლდი, მაგრამ, ვიმეორებ, ოცი წლის სირბილი იყო საჭირო, რომ ყოველი ჭირი დამეთმინა და ისევ და- ბრუნებოდი საზოგადოებრივ ცხოვრებას“.

— წელან ბრძანევით, რომ მეოთხმოცე წლებში გაგიხსენეს რომ სამწერლო ასპარეზს დაჰბრუნებოდი. ალბად ინიციატივა ისევ უმი- კაშვილს თუ ეკუთვნოდა?.

— „არა, ამქამად ვანო მაჩაბელი გამომეხმაურა. იმ დროს ილია ჭავჭავაძემ და სხვა მოღვაწეებმა მოისურვეს თვითური ჟურნალ „ივერიისა“ და „დროების“ შეერთება, რომელიც შემდეგ ვანოს და ილიას რედაქტორობით გამოდიოდა. თვითონ მაჩაბელი პირადად მეწვია და მთხოვა, რაიმე მოთხრობა დამეწერა: „მე თქვენში მომა- ვალ ბელეტრისტს შევხარი!—ეს სიტყვები ვანოს ეკუთვნის. გავხა- ლისდი. წაქეზებამ „კონა“ დამაწერინა. მაგრამ პატარა ინცინდენტი:

„როცა „კონა“ მოვათავე, ფურცლები მაგიდაზე დავტოვე და ბავშვებს მივუჯექი. მოსამსახურე გოგო რუსი იყო. მაგიდასთან მის- ვლისას შევნიშნე, რომ ნაწერის ნახევარიც აღრავა. დავიწყე ძებნა.

გოგოს შევეკითხე. „Да что, барыня, я ими печку затопила.“ — მიპასუხა გულუბრყვილოდ. მიუფუკე მაგიდას და ხელმეორედ დავეწვი- რადგანაც ვიცოდი, რომ მალე ვანო მაჩაბელი მოვიდოდა...“

ვანო მაჩაბლის გახსენებამ უნებურად მთელი რიგი კითხვები წარმადგენინა. მცხოვანმა მანდილოსანმაც გულისტკივილით გადაშალა დანისლული ფურცლები. ბანკობიადის, ფალავნობა ილიას და ვანოს შორის. აკაკის ინტრიგები, ვანოს განქლების ნამდვილი მიზეზები. ბევრი ბუმბერაზი ისტორიისთვის, ქონდრისკაცად გამოჩნდა ჩემს თვალში, ბევრი კიდევ ამაღლდა, მაგრამ მთელი ეს მნიშვნელოვანი ადგილი ისევ საიდუმლოდ რჩება თანახმად კატოს თხოვნისა, „ვიდრე ცოცხალია“. რა თქმა უნდა, მთელი მასალა სათუთად იქნება შენახული და დანიშნულებისამებრ თავის დროზე გადაეცემა მუზეუმს.

მაგრამ რის გამზეურებაც შესაძლოდ სცნო, ისიც არაა საზოგადოებრივ ინტრესს მოკლებული. ჩვენი ქვეყნის კუთხეების შესახებ ბედნიერ მანდილოსნისთვის დასავლეთი საქართველო გაცილებით სათაყვანოა.

— დასავლეთმა საქართველომ ჩემს ოფიციალურ იუბილეზე ადრე შინაური იუბილე გადამიხადა 1880 წელს. ეს წელი დაუფიქსარია ჩემთვის. იმერეთის დასათვარიელებლად გავემზავრე სწორედ ამ წელში. ქუთაისში დამიხვდა გიორგი წერეთელი. ყველანი ფეხზე დააყენა, ვუთხარ, გელათის ნახვა მენატრება მეტქი. გიორგიმ მიპასუხა: „სწორედ კარგი დრო შეგიჩვენია, ხვალ დღეობაა, ბერებმა კარგი ქეიფი იციან და ბევრს რამეს ვნახავთ!“ გავემართეთ. შორიდანვე ფუსფუსი შევნიშნე. ფანტაზია ათასი ცეცხლით ამეგზნო რიონის ლანდშაფტის ხილვის დროს. ვუმზერდი და ვიხიბლებოდი, ვუმზერდი და უსაზღვროდ ვტკებებოდი, რომ მშვენიერებას ახალი მშვენიერება სცვლიდა. აგერ, მიველით გელათშიც. მთელი ქვეყანა იქ დაგვხვდა. ზეიმი იყო. ბერებმა მართლა ცივ-ცივი ლვინოები გამოაჩინეს. მართლა დღეობა მეგონა. შევხედოთ, დიმიტრი ყიფიანიც ამოგრიალდა. ნაღიმი გაცხოველდა. ტოლუმბაშობა იკისრა თვითონ გიორგიმ პირველი ტოსტი ჩემს მომართვით რომ დალია, გავოცდი, რა დროს ჩემი სადღეგრძელოა, როდესაც ამდენი საპატივსაცემო ხალხია მეტქი. სწორედ ეხლა გაშალა მოხდენილი სიტყვა გიორგიმ და მიმახვედრა, რომ დღესასწაული ჩემს სტუმრობის გამოისად იყო გამართული. მთლად დავიბენი. ესდენ უზომო ბედნიერება არასოდეს არ განმეცადა. „რით დავიმსახურე, რით?“ ვეკითხებოდი ალელვებით. გიორგიმ ენაწყლიანობდა: „თქვენი ქალობით, თქვენი ქართველი დე-

დობით, თქვენი კალმით... ქართველ ქალებში თქვენ პირველმა აღ-
ღეთ კალამი: ეს უკვე საკმარისია, რომ თაყვანისცემით მოგვეგე-
ბოთ... არა, ეს რაღაც არაჩვეულებრივი ამბავი იყო, ზემოთა ქვემოთ
შემდეგში, 40 წლის იუბილეს გადახდის დროს, ასეთი განცდა აღარ
მახლდა, თუმცა განზომილობით უფრო მნიშვნელოვანი იყო. ჩემთ-
ვის გელათის ექსპრომტი საუკეთესო ლექსია დასავლეთ საქართველოს
გულიდან ჩემს გულში ჩანაპერწყლებული და მას, ალბად, სიკვდილი
და თუ დამავიწყებს...

სამაგიეროდ მთელი ილღუბიები ჩამენგრა, როცა იქიდან გა-
მოვბრუნდი. გზათ სურამში შევჩერდი. პატარა ნაღიშზე თამადათ
არჩეულ იქნა ბეგთაბეგოვი. როცა მორიგი სადღეგძელოებიდან სა-
ზოგადოზე გადავიდენ, ერთმა დამსწრეთაგანმა ილიას სადღეგრძელო
დალია. ჩვენმა თამადამ იუჟადრისა: ილია ვინღა ოხერია, რომ ამის-
თანა ნაღიშზე ვახსეოთო! გული ჩამეთუთქა. სურამმა ქუთაისის სიზ-
მარეული შთაბეჭდილება საშინელებად შემიცვალა. ასეთივე საშინე-
ლება ვიხილე ახალქალაქში, სადაც ილიას პანაშვიდი გამოვაცხადეთ
ერთხელ. პანაშვიდს ექვსიოდე კაცი დაესწრო, უშვერად იგინებოდენ,
იმისი ასე და ისე, რა გვეპანაშვიდებო... არა, მიყვარს საქართველო,
მთლიანი, მიყვარს ჩემი ქართლელი, საბრალოა იგი მთელი თავისი
ჩამორჩენილობით, მაგრამ მახარებს დასავლეთი თავისი სიმკვირცხ-
ლით, სიფხიზლით, თავისი ზრდილობით...

ბოლოს მითხრა:

— თქვენ ბიბლიოთეკას გიქებენ, არ შეიძლება როცა ჩემთან
გამოვივლით, თან წამოიღოთ ბალზაკი, ან ჰაუგო! აჰ, რაკარგად
სწერდენ ის დალოცვილები!...

მიეხვდი, რომ დარბაზობას წერტილი დაუსვა და ღრმა პაუ-
ზაც ჩემს საკითხის ილუსტრაციათ გაიშალა. ბოდში მოვიხადე.
ზედმეტი კითხვებით აღარ მოვქანცე წელთა დაზიდულობით გამო-
ბრძმედილი ბედნიერი მანდილოსანი. ან რაღა უნდა მეკითხნა? თუ
საბავშვო ეურნალებს როდის მოჰკიდეთ ხელი—მეთქი? ვანა თვით
მე და ასიათასები იმავე თავიდან არ ვიცნობთ „ჯეჯილს“, „ნაკა-
დულს“, სადაც თითქმის ყოველთვის ვკითხულობდით ჩვენი სიხა-
რულით აღმაფრენელ მოთხრობებს! მეკითხა, საზოგადო საქმეებში
როგორ როლს ასრულებდით—მეთქი? მაგრამ რომელი საზოგადო
საქმე იყო, რომ ბედნიერ მანდილოსანს გვერდი აერიდებინოს!? ბან-
კის კრებები, სკოლების საკითხები, რედაქციები, თეატრის აღორ-
ძინება, ძველი და ეხლანდელი საზოგადოება, ბედნიერი მანდილოსნი-
სთვის გადაუღებელს საკითხებს შეადგენდა. თავმდაბლობა, — აი კ-

დევრაუნდა აღენიშნოთ ეკატერინეში. „შენ მალალ ფარუბში ჰურენ და მეკი მარტო რიგიანი ადამიანი ვარ“, —აი როგორ უპასუხა ერთ-ერთ თავის შვილს და ბოლოს გაკვირვებით ეკითხება: ასეა, ჩემო შვილო, განა რიგიანობა საყოველთაო კუთვნილება არ უნდა იყვეს და არ არის?“

— მის თავმდაბლობას ახასიათებს ის გარემოებაც, რომ დიდი მოწიწებით იღებს ყოველგვარ შენიშვნას. შემთხვევით ხელში ჩამივარდა „დროების“ ერთი ნომერი, სადაც მისი პაწია მოთხრობაა დაბეჭდილი. გრიგოლ ორბელიანს ეს მოთხრობა შეუსწორებია მართლწერის მხრივ. ფანქრით ბევრი შხამიანი შენიშვნაცაა, გრიგოლ ორბელიანისებური, მაგრამ ბედნიერი მანდილოსანი მას ისე ინახავს, როგორც რელიკიებს. საბოლოო სიტყვისათვის ჩვენ არ გვჭირია გავიხსენოთ არც პირველი იუბილე, გელათის ნადიმზე წარმოთქმული სიტყვები გ. წერეთლისა და დიმიტრი ყიფიანის მხრით, არც ოფიციალურ იუბილეს დროს მირთმეული რეგალიები, არამედ დავკმაყოფილდებით სრულიად სადა, საახალწლო ექსპრომტით, რომელიც ეკუთვნის ნიკო დადიანის, დიახაც, ყოვლად დარბაისლურს კალამს:

„ქალია, მაგრამ ქალობა
მას როდი უშლის წერასა,
ღვაწლი მიუძღვის საფასი,
ვერ ვუკიჟინებთ ვერასა,
გულ აგზნებული ესწრაფვის
დაობლებულთა შველასა,
შესტრფის და სწყალობს კიდევაც
მშობელი ენის კერასა!“

ეს ექსპრომტი მით უფრო საყურადღებოა, რომ ბედნიერ მანდილოსანს ამით ნიკო დადიანმა შეფრქვევით შეასხა მარგალიტი ჯერ კიდევ 1892 წელს ბებერ „ივერიის“ ფურცლებზე. რკალების გახსნა მხოლოდ კიტა აბაშიძემ მოახერხა თავის ეტიუდში, რომელიც წარუმიძღვარა ეკ. გაბაშვილის სრულ თხზულებათა საიუბილეო გამოცემას.

ყოფა-ცხოვრების რეკონსტრუქცია

და

სამხატვრო ტექნიკური განათლება

რეკონსტრუქციის პერიოდში სამხატვრო-ტექნიკურ განათლებას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება. აუცილებლად შემცდარია შეხედულება თითქოს რეკონსტრუქციის პერიოდი განისაზღვრება რევოლიუციით მხოლოდ სასოფლო-მეურნეობასა და მრეწველობაში: ახალი ეკონომიური ურთიერთობის დამყარება, რაიც გამოიხატება კულაკობის როგორც კლასის მოსპობაში, ობიექტიურათ ჰქმნის ნოყიერ ნიადაგს ადამიანის ფსიქოლოგიურ რეკონსტრუქციისათვის. ბრძოლა ინდივიდუალისტურ ტრადიციების წინააღმდეგ გლეხის ფსიქიკაში, ბრძოლა ძველი ჩვეულებისა და იდეების წინააღმდეგ ყოფითი ურთიერთობაში—აი ის მრავარი ხაზი რომელზედაც იშლება ყოფა-ცხოვრების რევოლიუცია. კოლექტივიზაცია სასოფლო-მეურნეობაში და სოციალისტური მძიმე ინდუსტრიის განვითარების არსებული ტემპი მოასწავებს სოციალიზმის პრაქტიკულ შეტევას ძველ ურთიერთობის ფორმებზე. ასეთ პირობებში ისტორიის კუროზი იქნებოდა, რომ ახალი ეკონომიკის შექმნის პროცესთან ერთად არ დაწყებულიყო ძველი ყოფა-ცხოვრების რეკონსტრუქციის პროცესიც, და ეს მით უფრო, რომ საზოგადოებრივ ურთიერთობის სოციალისტური ფორმები მასიურ ფსიქოლოგიურ დასაბუთებას ახალ ყოფა-ცხოვრების ტრადიციებში პოულობენ. ამ რიგად ყოფა-ცხოვრების რეკონსტრუქცია ეს მეორე მხარეა იმ გარდატეხების, რომელიც ხდება ჩვენს სახალხო მეურნეობაში. ლენინი განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებდა ყოფა-ცხოვრების პრობლემებს. „ჩვენ უნდა შევებრძოლოთ ბურჟუაზიას სამხედრო გზით და კიდევ უფრო ძლიერად იდეურის გზით, რომ ის ჩვეულებები და რწმენა რომელიც მუშათა კლასმა შეიმუშავა პოლიტიკური თავისუფლებისათვის ბრძოლის პროცესში, რომ მთელი ჯამი ამ ჩვეულებათა და რწმენათა გახდეს მშრომელთა მასების აღზრდის იარაღათ“ (ლენინი). პროლეტარიატის რევოლიუციონურ ტრადიციებს ლენინი-

ნი უპირდაპირებს დახვესებულ რუტინას იმ ობლომოვშიჩინისას, რომელიც იძლეოდა თავის გამოჩინებას სხვაგან სხვა რელიგიურ მორალორ და ესთეტიურ ცრუმორწმუნეობაში. ობლომოვშიჩინის ელემენტები თავს ამქლავნებს აგრეთვე ჩვენს სინამდვილეშიაც; ლენინი ამის შესახებ სწერდა შემდეგს: „რუსეთმა განიცადა სამი რევოლიუცია, მაგრამ ობლომოვეები მაინც დარჩენ, რადგანაც ობლომოვი იყო არა მარტო მემამულე, არამედ გლეხიც და არა მარტო გლეხი, აგრეთვე ინტელიგენტიც, და არა მარტო ინტელიგენტი, აგრეთვე მუშაც და კომუნისტიც. ძველი ობლომოვი დარჩა, და საქიროა მისი დიდი რეცხვა, წმენდა, ტყავის გაძრობა რომ რაიმე ახრი გამოვიდეს“. ჩვენი დროის ობლომოვეებს ახასიათებს დახვესებული კონსერვატიზმით გატაცება და მონური შიში ახალი ყოფა-ცხოვრების იდეების მიმართ. ეს ობლომოვშიჩინა ასეთ თუ ისეთ ფორმებში თავს ამქლავნებს სოციალიტური აღმშენებლობის თითქმის ყველა დარგებში. საკმარისია ავიღოთ ჩვენი სამოქალაქო მშენებლობა, რომ დავრწმუნდეთ ზემო ნათქვამში; არა ერთი მაგალითი იყო იმის, რომ სამოქალაქო აღმშენებლობაში „ფასადური“ გატაცებები სქარბობდა, არა ერთი შენობები გვაქვს, სადაც საეკლესიო მოტივებია აღდგენილი, რომელსაც ქართულ სტილს უწოდებენ. ძველი არქიტექტორისათვის, რომ ეს მოვლენა სავსებით „ბუნებრივია“, ეს უღაოა, მაგრამ როდესაც „ქართული სტილით“ გატაცებას ოდესღაც ხელს უწყობდა ტფილისის აღმასკომის ზოგიერთი ორგანოები თავისი განკარგულებით „წყარმოებიან აღმშენებლობა მხოლოდ ქართული სტილით“ ეს უკვე ისტორიის ირონიაა. ამ განკარგულებათა ავტორებს ავიწყდებოდათ ის გარემოება, რომ ქართული სტილი ეს ეკლესიების და მონასტრების სტილია, რომელსაც თავისი ისტორიული გამართლება ფეოდალურ-არისტოკრატიულ ეპოქაში თუ ჰქონდა, მაგრამ რომელსაც არავითარი კავშირი არა აქვს სოციალისტურ ეპოქასთან. „არქიტექტურულ ობლომოვშიჩინის“ ისტორიული წყარო უნდა ვეძიოთ იმ ვაგებაში, რომლის თანახმად ხუროთმოძღვრება პრინციპიალურად უპირდაპირდება საინჟინერო ხელოვნებას. ასეთი დაპირდაპირება მშენებლობის მხატვრული და ტექნიკური მხარეებისა როკოკოსა და ბაროკოს ხანას ახასიათებს. ამ წინააღმდეგობათა დაძლევაში ზოგიერთმა თითქოს უკუაგდო „ფასადური გატაცება“, მაგრამ სამაგიეროთ დაებლაუქა მშენებლობის არქაულ კონსტრუქციებს. ყველა ამის შედეგათ მივიღეთ მთელი რიგი შენობების, რომლებიც ერთის მხრივ წარმოადგენენ უძველეს ფორმების ეკლექტიზმს, (მაგ. კომუნალურ ბანკის სახლი და სხ.) და მეორეს მხრივ არ აკმა-

ყოფილებენ მუშის ელემენტარულ ჰიგიენურ მოთხოვნილებებს (მაგ.
ტრამვაის მუშების სახლი). ამის უმთავრესი მიზეზი უნდა იყოს ის
იმ გარემოებაში, რომ ჩვენს სამოქალაქო მშენებლობას არაა სოციალისტური
სოციალური განწყობა. მართლაც და თუ საბჭოთა არქიტექტორმა
არ იცის მაგ. ჩვენი კანონმდებლობა სახლში მომუშავეებზე (домаш.
работницы) ის ვერას დროს ვერ ააგებს ისეთ სამზარეულოს და
სამრეცხველოს, რომელიც დააკმაყოფილებს რეკონსტრუქტიულ პე-
რიოდის იდეოლოგიურ მოთხოვნას. მშენებლობითი ხუროთმოძღვრე-
ბა (строительная архитектура) თავისი შესაძლებლობით წარმოად-
გენს უძლიერეს ფაქტორს ახალ ყოფა-ცხოვრების, ახალ „ჩვეულება-
თა, ტრადიციების და იდეების შექმნაში“. ზემოთ აღნიშნეთ, რომ
სასოფლო მეურნეობის კოლექტიურ ფორმებზე გადასვლის პროცე-
სი ჰქმნის ობიექტიურ ნიადაგს გლეხური ინდივიდუალისტური ფსი-
ქიკის კოლექტიური ფსიქიკათ გარდაქმნისათვის. ეს გარემოება რადიკა-
ლურად სცვლის სასოფლო-მეურნეობის არქიტექტურის ძველს გან-
წყობას და პრინციპებს. მაგალითად კოლმეურნეობის საქათმის თუ
სატრაქტორო ბაზის კონსტრუქცია მოითხოვს ისეთ გეგმას, სადაც
გათვალისწინებულია არა მარტო ტექნიკური მხარე კონსტრუქციის,
არამედ მისი იდეურ-საზოგადოებრივი მხარეც, რაიც განისაზღვრე-
ბა კოლექტიური მეურნეობის პრინციპიალური არსებით. ასე-
თივე მდგომარეობაა კოლმეურნეობის სხვა დანარჩენ ნაგებობათა მი-
მართ (კოლმეურნეობის საერთო საცხოვრებელი, თეატრი, კლუბი
და სხ.). ეს გარემოება, ვიმორბეთ, მოითხოვს ახალ სასოფლო-სა-
მეურნეო არქიტექტურის ფორმებს, სადაც გათვალისწინებული უნ-
და იყვეს ის ძირითადი გარდატეხის პროცესები, რასაც განიცდის
ჩვენი სასოფლო-მეურნეობა, წინააღმდეგ შემთხვევაში არქიტექტუ-
რის როლი ახალ ურთიერთობის დამყარებაში არარაობამდის დავა.

არქიტექტურამ მთელი თავისი შესაძლებლობა უნდა გამოამ-
ყვანოს აგრეთვე ქალაქის სოციალისტურად დაგეგმვის საკითხშიაც.
თავისთავად ცხადია სოციალისტურ ქალაქს საფუძვლად დაედება
მთლიანი მოძრაობის გრაფიკი (график движения). თავის ძირითად
მომენტებში ეს გრაფიკი განისაზღვრება ადამიანთა სოციალისტური
ურთიერთობით, ხოლო ეს უკანასკნელი გაიშლება კოლექტივიზმის
პრინციპზე. მაგრამ კოლექტივიზმი სოციალისტურ ხანაში სრულია-
დაც არ ჰგულისხმობს ადამიანის ინდივიდუალობის მოსპობას, პირი-
ქით: სოციალიზმი ჰარმონიული ადამიანის განვითარებაა და ინდი-
ვიდუალურ ნების-ყოფის ორგანული დაკავშირება კოლექტიურ ნე-
ბასთან, ეს გარემოება თავის გიმოხატულებას ჰპოვებს სოციალის-

ტური ქალაქის არქიტექტურაშიც. სოციალისტური არქიტექტურა არ შეიძლება არ იქნეს ფუნქციონალური - არქიტექტურა. მაგრამ ფუნქციონალური დანიშნულება სახლის შეუძლებელია დაყვანილობის მხოლოდ მის ტექნიკურ დანიშნულებამდეს. ეს, რომ ასე იყვეს მაშინ არქიტექტურა დაპყარგავდა თავის იდეურ შინაარსს და მისი ნაწარმოების ემოციონალური შემოქმედების შესაძლებლობა არარაობამდის დავიდოდა. ნაგებობის ყოველი ელემენტი რაიმე ფუნქციას ასრულებს, ამ ფუნქციას სახლის მთლიანი დანიშნულება განსაზღვრავს—ეს არის ტექნიკური მხარე ფუნქციონალური არქიტექტურის, მაგრამ ამით ის როლი ამოიწურება. იდეური მომენტი ფუნქციონალური არქიტექტურის ნაგებობის კომპოზიციის ხასიათში და მისი არქიტექტურად დამუშავებაში მდგომარეობს. არქიტექტურის უარყოფა სოციალისტურ შენობებში, ფუნქციონალურ დანიშნულების დაყვანა ტექნიკურ დანიშნულებამდე—მიგვიყვანს იქამდის, რომ სოციალისტური ქალაქი დაემზავება დიდ ყაზარმას, სადაც სიხარულისა და ჰარმონიული სიცოცხლის ემოციათა ნაცვლად იქნება კაზიონური „კეთილ დღეობა“. ყოველი მოტივი სოციალისტური სახლის არქიტექტურის და აგრეთვე მისი მთლიანი კომპოზიციის ხასიათი უნდა განსაზღვროს სახლის ზოგადმა დანიშნულებამ მაგ. მუზეუმი არა მარტო კონსტრუქციით არამედ თვით არქიტექტურითაც უნდა განსხვავდებოდეს თეატრიდან და სხვა ნაგებობიდან. ეს მარტივი და ყველასათვის მეტის მეტად უდავო ფაქტი მოვიყვანეთ იმის დასამტკიცებლათ, რომ სოციალისტურ შენობათა სხვა და სხვაობა თხოულობს არქიტექტურის, როგორც ხელოვნების აუცილებელ დაკავშირებას მშენებლობის ტექნიკის და ეკონომიკის საქმესთან. ხოლო ეს ორგანიული კავშირი ფუნქციონალურადაც უნდა იყვეს გამართლებული; ეს ნიშნავს შემდეგს: ყოველგვარი არქიტექტურული მოტივი უნდა იძლეოდეს სახლის დანიშნულების ხასიათს, ამ შემთხვევაში ეს მოტივები დაპყარგვენ დამოუკიდებელ მნიშვნელობას და შევლენ შენობაში, როგორც მისი განუყრელი ელემენტი. სოციალისტურ შენობათა ფაქტურის სხვადასხვაობაც ნათელჰყოფს მხატვრული არქიტექტურის დაკავშირებებს მშენებლობასთან. ა. ლუნაჩარსკი სამართლიანად აღნიშნავს, რომ სოციალისტური ქალაქი არ შეიძლება წარმოადგენდეს მხოლოდ და მხოლოდ კოლექტიურ სახლობის სისტემას. უდავოა, რომ კოლექტიური შენობა (სახლი კომუნა) მთავარ ადგილს დაიჭერს სოციალისტურ ქალაქში, მაგრამ ეს იმას არ ნიშნავს, რომ „ინდივიდუალური“ სახლი ერთბაშად გაქრება. მაგრამ ეს „ინდივიდუალური“

რი“ სახლი სოციალისტურ ქალაქში არ შეიძლება წარმოადგენდეს დამოუკიდებელ კუნძულს. ინდივიდისა და კოლექტივის ურთიერთობებამ, უფრო სწორედ ინდივიდუალური ნებისყოფის მოქმედება კოლექტიურ საქმიანობაში უნდა თავისი გამოხატულება იპოვოს ასეთ ტიპის (სახლი-კომუნა და ინდივიდუალური სახლი) სახლების დამოკიდებულებაში. ეს კი თხოვლობს ახალ კომპოზიციას ინდივიდუალური სახლებისას. უნდა აღინიშნოს აგრეთვე სხვადასხვაობა მშენებლობითი მასალის და კლიმატიური მდგომარეობის. ეს სხვადასხვაობა ჰქმნის კონსტრუქციების, აქედან არქიტექტურის, სხვადასხვაობას. მაგ. ისეთ ქვეყნებში, სადაც სჭარბობს ქვა და აგური, როგორც ძირითადი სამშენებლო მასალა იქ სხვა კონსტრუქციები იქნება შენობების, ვინემ იქ სადაც ასეთ მასალათ გამოყენებულია რკინა-ბეტონი.

ყველა ეს იმას ლაპარაკობს, რომ ახალ ურთიერთობის ჩამოყალიბების პროცესი იწვევს არქიტექტურის ძირითად შეცვლას, მის ახალ განწყობას. აქედან არქიტექტურულ სწავლებაში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება გეგმარებას. ასეთ გზაზე შესდგა რეორგანიზაციის შემდეგ საქართველოს უმაღლესი სამხატვრო-ტექნიკური ინსტიტუტი. მაგრამ აქ გეგმარება არ არის დაცლებული მის გაანგარიშების მხარესთან. გეგმის შედგენა და მისი აუცილებელი გაანგარიშება მისი ავტორის მიერ გამოჰხატავს ინსტიტუტის საარხიტექტურო ფაქულტეტის სწავლების განწყობას: ეს სწავლება მიმდინარეობს მხატვრული და კონსტრუქციული ელემენტების ორგანიულათ დაკავშირების გზით, ხოლო ამ სწავლების იდეოლოგიურ გამართლებას ინსტიტუტი სცდილობს გეგმარობის თანამედროვე თემატიკით დატვირთვით. ყველა ეს ჰპობს თავის გამოხატულებას ინსტიტუტის ლოზუნგში: ბრძოლა ეკლექტიზმის წინააღმდეგ, ბრძოლა საზოგადოებრივ თემებისათვის, რომლებიც კონსტრუქციულად და მხატვრულად გადაჭრილ იქნებიან სოციალისტურ ეკონომიკის ამოცანებთან დაკავშირებით. ამ რიგად სახლი-კომუნა, ფაბრიკა—სამზარეულო, სოციალისტური კლუბი, როგორც ჯანსაღი დასვენების წყარო, ქალაქის სოციალისტური დაგეგმვა—აი ის კონკრეტული გზები არხიტექტურული თემატიკის, რომლის გადაჭრით არხიტექტურის როლი ახალ ყოფითი ურთიერთობის საქმეში განუზომელი იქნება. ეს პროცესი თავის მხრივ დასახავს გარკვეულ პერსპექტივებს სოციალისტური სტილისას, რომელშიაც აუცილებლად სინთეტიურად გამოყენებული იქნება როგორც კონსტრუქციული, ისე დესტრუქციუ-

ლი არხიტექტურის მიღწევებიც. ამით სოციალისტური არხიტექტურა თავის გამოსახულებას ორგანიული სტილით განსაზღვრავს.

ძველი ყოფა-ცხოვრების ტრადიციები, თითქოს რაღაც ახალი ციის ძალით, თავს ამჟღავნებენ აგრეთვე საოჯახო ნივთებშიაც. არ იქნება გადამეტება თუ ვიტყვით, რომ პროლეტარული საზოგადოებრივობა გარემოცულია კლასობრივად მიუღებელ ნივთებით. არ არის საჭირო დიდი ნივთმეტყველი (вещество) იყვე, რომ აღნიშნო ნივთში ყოველი გარკვეული ეპოქა, განსაზღვრული კლასი და მისი ფსიქოლოგია. კულტურის ისტორია ამის ცოცხალი ილიუსტრაციაა. ეს ნივთები მოქმედებენ ადამიანის ფსიხიკაზე, მის შემეცნებაზე, იწვევენ მასში თუმცა შეუცნობელ, მაგრამ მაინც განსაზღვრულ რეაქციებს. საფერფლე, შოკოლადის თუ თამბაქოს ეტიკეტი, წიგნის მხატვრული ყდა, საფეიქრო ნაწარმოები, მაგიდა და სხვ.—ისტორიულათ ყოველთვის ატარებდნენ იმ კლასის ესთეტიური გემოვნების დას, რომელიც მაშინ გაბატონებული იყო. ეს ელემენტარული ამბავი ვერ გაიგო იმ ობლომოვებმა რომლებიც ზოგს ჩვენს ტრესტებში მოიპოვებდნენ, ამით აიხსნება მეტის მეტი კონსერვატიზმი ამ მიმართულებით. ავიღოთ მაგალითისათვის საფეიქრო ნაწარმოები. უდაოა ის გარემოება, რომ საფეიქრო პროდუქციის ხარისხობრივ ზრდას დიდათ ხელს უწყობს მისი მხატვრული დამუშავება. თვით მომხმარებელის ფსიქოლოგიაც მოითხოვს მხატვრულ ნაწარმოებს. ჩვენი საფეიქრო ნაწარმოები კი ამ მხრივ დიდ კრიზისს განიცდის: მასში კიდევ სკარბობს დახვედებული რუტინა. საჭიროა ბრძოლა ამ რუტინის წინააღმდეგ. საბჭოთა ყოფითი საფეიქრო ნაწარმოები უნდა იყვეს თავისებური ავტორიტორიც. ამისათვის საჭიროა, რომ საფეიქრო მხატვრობის თემატიკა არ განისაზღვროს მხოლოდ პორტრეტების მოხაზვით, მასში საჭირო იქნება თავისებური ტონალური შეხამება ფერების, რომელმაც უნდა მოგვეცეს სოციალისტური ყოფის ზოგადი შტრიხები. რასაკვირველია მასალის ხასიათმა უნდა განსაზღვროს ფერების ხარისხიც.

მართლაც და კუროზული წინააღმდეგობა იქნებოდა, რომ სოციალისტური ყოფა-ცხოვრება კლასობრივად მიუღებელ ნივთებით გარემოგვეცვა.

უმალღეს სამხატვრო ტექნიკური ინსტიტუტის საფეიქრო ფაკულტეტმა, რომლის გახსნა განზრახულია მომავალ სამოსწავლო წლიდან, ამ მხრივ დიდი როლი უნდა ითამაშოს ფეიქარ-მხატვართა ახალი კადრების მომზადებით ახალი მხატვრული კულტურით ბოლო უნდა მოელოს დახვედებულ რუტინას და საფეიქრო პროდუქცია ნამდვილ რევოლუციონურ გზაზე შედგეს.

საოჯახო ნივთების (предметы домашнего обихода)

ტრუქცია თავის თავად ცხადია არ შეიძლება განისაზღვროს მხოლოდ მათი (ნივთების) მხატვრული დამუშავებით. რაციონალიზაციის და ეკონომიის პრინციპი უნდა დაედოს საფუძვლად ახალ ნივთებს; ეს კი ნიშნავს ნივთების კონსტრუქტიულად შეცვლას. თუ წინათ ფეოდალურ—არისტოკრატიულ ხანაში და ბურჟუაზულ ცივილიზაციის ეპოქაშიც მაგ. საწერი მაგიდა მხოლოდ მაგიდის მოვალეობას ასრულებდა, ეხლა კი მისი კონსტრუქცია მხოლოდ ამ ფუნქციით ვერ დაკმაყოფილდება. თეორეტიულად უშვებთ იმ შესაძლებლობას, რომ საწერი მაგიდის ახალმა კონსტრუქციამ შეასრულოს სპეციფიური შკაფის მოვალეობა. ყოველ შემთხვევაში აქ უამრავი შესაძლებლობაა, რომელიც აუცილებლად მიღებულ უნდა იქნეს მხედველობაში ნივთების რეკონსტრუქციის საქმეში. კერამიკული მრეწველობის განვითარება ამოიწურება უმთავრესად სილიკატის კულტურით. მაგრამ თითონ სილიკატის დამუშავება, მისი გამოყენება საოჯახო ნივთებისათვის უნდა დაემორჩილოს ზემო აღნიშნულ რაციონალიზაციის და ეკონომიის პრინციპებს. აქაც ორგანიული სინტეზი უნდა იყვეს, მხატვრული და კონსტრუქტიული მომენტების, წინააღმდეგ შემთხვევაში შეგვიძლია მივიღოთ ლამაზათ შესრულებული დიქი, რომელშიც წყალი არ ჩაისხმება, სამელნე, რომელიც მელანისათვის არ გამოდგება, საჩაიე, საიდანაც წყალი ყოველი მხრიდან გადმოვა და სხვ. და სხვ. მეორეს მხრივ შესაძლებელია კონსტრუქტიულათ მაგარი ნივთი, მაგრამ მხატვრული კომპოზიცია მისი ხალტურით განისაზღვროს. შესწავლა მასალის, აქედან გარკვეული კონსტრუქცია ნივთის, რომლის ფუნქციონალურ დანიშნულებას უნდა დაემორჩილოს მისი მხატვრული დამუშავება—როგორც ფაქტურის მხრივ ისე საქიროებისამებრ—ორნამენტაციის მხრივაც—მხოლოდ ამ გზით შეიძლება ახალი კერამიკული ნივთის კულტურის შექმნა.

უმადლეს სამხატვრო-ტექნიკურ ინსტიტუტის კერამიკულ ფაკულტეტს ასეთი განწყობა აქვს; ხოლო პოლიგრაფიული მრეწველობის როგორც ტექნოლოგიურ, ისე მხატვრულ პროცესებს ემსახურება ინსტიტუტის პოლიგრაფიული ფაკულტეტი.

ამ რიგად „ნივთების რევილიუცია“ ორ მომენტს შეიცავს: რაციონალიზაციის, და ეკონომიის პრინციპით განსაზღვრული ახალი კონსტრუქცია და მისი მხატვრული დამუშავება. რასაკვირველია ამ მომენტების კონკრეტიზაცია უშუალო შემოქმედების საქმეა, რადგანაც დეკლარატიული რაიმე ნორმების დადგენა ამ მხრივ, იქნებოდა ცოცხალი შემოქმედების ლიკვიდაცია.

როგორია მხატვრობის როლი ყოფა-ცხოვრების პროცესში? ამ საკითხის სირთულე თავის უმთავრეს მომენტებში აიხსნება კრიზისით, რომელსაც განიცდის ფერებისა და ხაზების განსაკუთრებით გამწვავდა ეს კრიზისი ფოტოსა და კინოს განვითარების შემდეგ.

თუ ოდესღაც ფოტო უძლური იყო მხატვრობის მიმართ, დღეს თითქოს ასეთ მდგომარეობას ადგილი არ აქვს: ფოტოგრაფიის პრეტენზიები იმ ზომამდე გაიზარდა, რომ ის თავდაცვიდან შეტევაზე გადავიდა: ფოტო დღეს ემუქრება მხატვრობას (უმთავრესად—სადაზგო მხატვრობას) სრული ლიკვიდაციით. ჯერ კიდევ გეორგ გროსმა გამოუცხადა ბრძოლა მხატვრობას, ხოლო გერმანელ „მემარცხენე“ ხელოვანმა მაგოლი ნაგიმ სცადა თავის წიგნში „ფოტოგრაფია თუ მხატვრობა“ (1929 წ.) პრინციპიალურად დაესაბუთებია ფოტოგრაფიის, როგორც გარკვეული „ობიექტიური ერთეულის“ უპირატესობა მხატვრობის მიმართ.

ამით აიხსნება ის გარემოება, რომ სურათები, რაგინდ რევოლიუციონურ თემატიკას არ იძლეოდნენ, ჰკარგავენ თავის მძლე შთაბეჭდილებებს ფოტო სურათებთან, შედარებით. განსაკუთრებით გაძლიერდა ეს კრიზისი, როცა ფოტომ დაიპყრო მხატვრობის ერთი უძლიერესი პოზიცია: ფერები. „ფერებიანი (цветное фото) ფოტო“ სკდილობს თავის მექანიკური ხერხებით მოახდინოს ის, რასაც ალწვეს მხატვარი თავისი პალიტრით.

ამ კრიზისის წყარო უმთავრესათ უნდა ვეძიოთ იმ გარემოებაში, რომ მხატვრობა ფოტოს გავლენას მოექცა, რომ მხატვრობამ განსაკუთრებული გულისყური მიაპყრო მოვლენათა გარეგან ნიშნების აღნუსხვას, მის „რეგისტრაციას“: გატაცებული ამ გარეგანი ოპერაციით, მხატვრობას დაავიწყდა თავისი უმთავრესი ამოცანა: მოვლენის ექსპრესიის, მისი შინაგანი სამყაროს გამოვლინება.

ამისათვის კი სრულიადაც არ არის სავალდებულო ფოტოგრაფიული ასახვა სინამდვილის; მხატვრობის კრიზისიდან თავის დახწვევის ერთერთ გზათ უნდა მივიჩნიოთ შემოქმედებითი დეფორმაციის მეთოდი. ეს მეთოდი მიზნად უნდა ისახავდეს არა ფიზიკურ ატრიბუტების აღწერას, არამედ მხატვრულ ხაზგასმას იმ ნიშნის, რაიც არის უმთავრესი დამახასიათებელი თვისება მოვლენის. სხვა წერილში ჩვენ დაწვრილებით შევეხებით ამ დეფორმაციის მეთოდის ბუნებას და შევეცდებით გავარკვიოთ მისი განსხვავება ფოტოს დეფორმაციის მეთოდისაგან. ეხლა კი საჭიროა ერთხელ კიდევ ხაზი

გაეყვას იმ გარემოებას, რომ მხატვრობის კრიზისი დროულად, რომ მხატვრობამ უნდა უკუაგდოს ფოტოგრაფიული ასახულობის გზა, ვინაიდან მისი ამოცანაა შინაგანი ექსპრესიის გამოვლინება, როგორც აღვნიშნეთ—ძლიერ ხშირად, ვერ თავსდება მოვლენის გარეგან სქემებში.

მხატვრობა დიდ შესაძლებლობას იტევს იმისა, რომ ემსახუროს ყოფა-ცხოვრებას და მრეწველობას. თვით კინო-მრეწველობის პროდუქციის ხარისხობრივი ზრდა ნაწილობრივ მხატვრობაზეცაა დამოკიდებული, განსაკუთრებით ეხლა, როდესაც კინო-პროდუქციაში სათანადო ადგილს იჭერს „ნიეთების თამაში“ (обыграние вещей), და, დეკორაცია გამოდის როგორც გარკვეული „მონტაჟური ნიშანი“; თვით კინო კადრი, როგორც არ უნდა იყვეს მისი მონტაჟი, სადაზგო მხატვრობის კომპოზიციის პრინციპებზე იგება; ხოლო თუ კინომ დაიპყრო ფერი, მაშინ გადაჭრით შეიძლება ითქვას, რომ ფერთი ფაქტურას დეკორაციისას როგორც მონტაჟური ნიშნის—დიდი მნიშვნელობა ექნება. აქაც მხატვრობის როლი განუზომელია.

საფეიქრო მრეწველობის პროდუქციის მხატვრული დამუშავება, იყვეს ის პორტრეტული ხაზით, თუ უპორტრეტო, —ფერებით შეზავება ტონალობის პრინციპზე—გვერდს ვერ აუვლის იმ მიღწევებს, რომელიც გააჩნია სადაზგო მხატვრობას, თუნდაც ნათელ-ჩრდილს, ხაზური და ფერთი პრესპექტივის და სხვათა მხრივ.

უდაოა, რომ სადაზგო მხატვრობა სოციალისტურ ხანაში კიდევ საჭირო იქნება ყველა ამ მოსაზრებათა გამო, მაგრამ ისიც ექვს გარეშეა, რომ საფრესკო მხატვრობა უფრო გაფართოვდება, მით უფრო რომ კომუნალურ სახლებში მთელი რიგი ტექნიკური უპირატესობაა ფრესკისათვის, ვინემ სადაზგო მხატვრობისათვის¹⁾.

თეატრი, კლუბები, საზოგადოებრივი კარნავალები ისტორიული დატების დროს, ხალხური დღესასწაულები—ორგანიულათ საჭიროებენ მხატვრობას. მაგრამ ამისათვის კი საჭიროა როგორც თემატიური განახლება მხატვრობის, ისე მისი ფორმალური ხერხების რეკონსტრუქცია.

ამ გზაზე შესდგა რეფორმა ქმნილი ფერთაწერის ფაკულტეტი უმაღლესი სამხატვრო ტექნიკური ინსტიტუტის. რამდენად შესძლებს ის ამ გეგმების განხორციელებას ამას გვიჩვენებს მომავალი სამოსწავლო წელი.

¹⁾ ამის შესახებ იხ. „На рубеже Востока“ № 2, 1930. ჩემი წერილი „Вху-таени на смену академию“.

სახვითი ხელოვნებას განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ყოველფერადობის რეკონსტრუქციაში, და ამდენად კი ინსტიტუტი უნდა გახდეს ერთ უძლიერეს ფაქტორათ ძველი ფორმების წინააღმდეგ ბრძოლაში და სოციალისტურ ურთიერთობის დამკვიდრების პროცესში. წინააღმდეგ შემთხვევებში სამხატვრო-ტექნიკურ ინსტიტუტს დაეკარგება ყოველგვარი აზრი არსებობის.

Z.

კ. მარჯანიშვილის სახელობის თეატრის გასტროლები

კ. მარჯანიშვილის სახელობის თეატრი აპრილის პირველ რიცხვებში გაემგზავრა საგასტროლოდ საბჭოთა კავშირის რესპუბლიკებში.

პირველად თეატრი ეწვია უკრაინის სატახტო ქალაქს ხარკოვს, სადაც ის ჩავიდა 9 აპრილს. ხარკოვის საბჭოთა საზოგადოებამ თეატრი მიიღო დიდი ზეიმითა და თანაგრძნობით. ჩასვლის დღეს 9 აპრილს თეატრს ხარკოვის სადგურზე შეხვდნენ თეატრების, ლიტერატურული ორგანიზაციების, ხელოვნების მუშაკთა კავშირის და სხვ. წარმომადგენლები, რომელთა შორის იყვნენ: რესპუბლიკის სახალხო არტისტი კურბასი, რეჟისორი ვასილკო, დრამატურგი კულიში, მხატვრები—მელერი და ბურაჩეკი, მსახიობები—ბუჩმა, მარიანენკო, უფეი, პეტლიაშენკო და მრავალი სხვ. უკრაინის სატახტო ქალაქის კულტურულ ძალების სახელით. მზურვალე მისასალმებელი სიტყვა წარმოსთქვა სრულიად უკრაინის ხელოვნების მუშაკთა კავშირის თავმჯდომარემ ამხ. გრუდინამ, მან თავის სიტყვაში სთქვა: „ჩვენ მოხარულნი ვართ მოგესალმოთ უკრაინის ტერიტორიაზე საქართველოს ხელოვნების კალატოზებს. ჩვენ გვიხარია, რომ ჩვენი მოძმე რესპუბლიკების ხელოვნების მუშაკები წარმატებით უძღვებიან თავის კულტურას. რევოლუციის 13 წლის თავზე ჩვენ სიამოვნებით გავეცნობით თქვენს მიღწევებს. თქვენი ჩამოსვლა ორივე რესპუბლიკის ხელოვნების მუშაკებს საშვალეხას მისცემს მოახდინონ, წინად დამონავებულ და ეხლა კი დიად კავშირში გაერთიანებულ ხალხთა, კულტურულ მიღწევათა გაცვლა-გამოცვლა“. ილაპარაკეს სხვა ორატორებმაც. საპასუხო სიტყვით დამხდურათ მიმართა კ. მარჯანიშვილმა.

პირველი წარმოდგენა გაიმართა 12 აპრილს.

თეატრის ჩასვლას თანაგრძობით გამოეხმაურენ ხარკოვის ყველა ჟურნალ-გაზეთები, ყველა სპექტაკლები იწერებოდა მაქებარი რეცენზიები, ათავესებდნენ მსახიობთა სურათებს და დადგმებს განსაკუთრებული ინტერესი გამოიწვია წარმოდგენებმა: „ურიელ აკოსტა“-მ და „ჰოპ-ლია ჩვენ ვცოცხლობთ“.

გაზეთები აქებდნენ როგორც დადგმებს ისე მსახიობთა თამაშსაც ერთ-ერთი გაზეთი წარმოდგენის „ჰოპ-ლია ჩვენ ვცოცხლობთ“ რეცენზიაში სხვათაშორის სწერს: „უშანგი ჩხეიძემ ტომასის როლი კი არ შეასრულა, არამედ მართლაც განასახიერა ისე, რომ ვატი, რომელსაც არ ესმის ენა მაინც აღფრთოვანებით უსმენს მას“.

ხარკოვიდან კ. მარჯანიშვილის სახელობის თეატრი გაემგზავრა მოსკოვში, სადაც თავისი გასტროლები დაიწყო 1 მაისიდან, წინა დღით კი მოწყობილი იქმნა თეატრის ნაშუაგვრების საზოგადოებრივი განხილვა, რომელსაც დაესწრენ ხელოვნებისა და კულტურულ ორგანიზაციების წარმომადგენლები.

თეატრის პატივსაცემად გამართული საზეიმო სხდომა გახსნა „ვოკსის“ თავმჯდომარემ ამხ. პეტროვმა, რომელმაც მოკლე სიტყვით მიმართა დამსწრე საზოგადოებას და აღნიშნა რა საბჭოთა კავშირის ხალხთა საერთო კულტურული ზრდა, სთქვა: „დღეს საქართველომ ჩვენ გვიჩვენა თავისი თეატრი, რომელმაც 2 წლის განმავლობაში შექმნა თავისი ნაციონალური კულტურის უმშვენიერესი ნიმუშები. მხოლოდ ისეთ ქვეყანაში სადაც დათრგუნვილია ყოველივე ძველი სადაც შენდება ახალი რევოლუციონური ფორმები ჩვენი ეკონომიკისა, ჩვენი ყოფა-ცხოვრებისა და ჩვენი კულტურისა, შესაძლებელია ასეთი უდიდესი სასწაულები რომ 2 წელიწადში იქმნება თეატრი, რომელსაც მოსკოვის სცენაზე შეუძლია მეტოქეობა გაუწიოს მოსკოვის ყველა თეატრს.“

თეატრალური ხელოვნების ის ნიმუშები, რომელნიც ჩვენ აქ ვნახეთ, მაჩვენებელია, რომ ეს კოლექტივი გამოვიდა თავისი ნაციონალური თეატრის ძველი ფორმებიდან და შეითვისა არა მარტო პროლეტარული იდეოლოგია, ახალი რევოლუციონური იდეოლოგიური ფორმები რესპუბლიკისა, არამედ მან გააკეთა მეტიც: მან შესძლო თეატრალური ხელოვნების რევოლუციონური ფორმების გამოსახვა“.

შემდეგ ილაპარაკა ამხ. ა. ვ. ლუნაჩარსკიმ, რომელმაც ვრცელ სიტყვაში დაახასიათა კ. მარჯანიშვილის პიროვნება და მისი მუშაობა თეატრის სფეროში. მან სთქვა: „ეხლა მარჯანიშვილი მოდის ჩვენთან არა როგორც თავისი ხალხისაგან გამოსული ერთეული, რო-

მელიც ხელოვნების არენაზე გამოიყვანა იმპერიალისტურ მხარე-
ბების ძლიერმა გაჭანებამ, არამედ ეხლა მარჯანიშვილი მოდის ჩვენ-
თან, როგორც თავისი ერის ხელოვნების წარმომადგენელი, უძღვეს
უძღვის ერის განსაზღვრულ სამხატვრო საქმეს, ის წინ უძღვის სა-
ქართველოს თეატრს, რომელიც ისწრაფვის გაშალოს თავისი ხელოვ-
ნებთ, კერძოთ თავისი თეატრი, და იგივე საქართველო აგზავნის მას
თავის სამხატვრო სრულუფლებიან წარმომადგენლად, რომელიც ეხ-
ლა მოვიდა არა ინდივიდუალურ განდგომილად, არამედ მოვიდა კო-
ლექტივთან ერთად და მეორედ ამდიდრებს ჩვენს თეატრალურ სამ-
ყაროს, ჩვენს თეატრალურ გაგებას და ამდიდრებს, ვიმეორებ, უკვე
როგორც ხელოვნების ახალი ფორმაციის წარმომადგენელი, კერძოდ
თავისი ქვეყნის თეატრისა.

არ იქნებოდა სწორი თქმა იმისა, რომ მთელი აზრი მარჯანი-
შვილის შემოქმედებისა გამოიხატება მხოლოდ მასში, რომ მან მოი-
ხმარა თავისი გენია რათა გამოღვიძებული ქართული თეატრი მიე-
ყვანა განსაზღვრულ მიღწევებამდე. გაცილებით უფრო აღსანიშნავია,
რომ მარჯანიშვილმა გაშალა არა მარტო ქართული თეატრი, არამედ
რევოლუციონური და პროლეტარული ქართული თეატრი, და რომ
ის აძლევს ამ თეატრს ზედმიწევნით. გამაზვილებულ ფორმებს, ის
ეძებს რუსულსა და საერთაშორისო დრამატურგიაში ისეთ ნაწარ-
მოებებს, რომლებიც უპასუხებენ თანამედროვეობას, რომლებიც შეე-
ხამებიან ჩვენს ეპოქას და სცდილობს თანამედროვე დრამატურგების
ნაწერებს მისცეს ისეთი ფორმა, რომ პატარა თეატრალური სექ-
ტორი თანამედროვე ეპოქაში თამაშობდეს ტრიბუნის როლს, რომე-
ლიც შესძლებს უპასუხოს თანამედროვე მოვლენებს და ხელი შეუწე-
ყოს ამ მოვლენების შემდეგ განვითარებას.

მეორე აღსანიშნავი ნიშანდობლივი თვისება არის უფართოესი
ინტერნაციონალიზმი, რომელიც ჩვენ ვიგრძენით და ვხედავთ აქ.
მარჯანიშვილი სრულიად არ კმაყოფილდება მით რომ აიღოს ქარ-
თველი ავტორები, ის არ კმაყოფილდება არც იმით რომ დასდგას
რუსი ავტორები, ან მარტო ავტორები, რომლებიც სპეციალურად
აშუქებენ ჩვენს ეპოქას. მარჯანიშვილმა გაიგო, რომ პროლეტარულმა
კულტურამ, ლენინის სიტყვით რომ ვთქვათ, უნდა შესძლოს გამოი-
ყენოს წარსულის უდიდესი მიღწევები და ვალდებულია გააცოცხ-
ლოს კლასიკები ახალი სახით, იმიტომ რომ კლასიკებს შორის შეიძ-
ლება ნახვა ხელოვნების უმაღლესი მწვერვალების, რომლებსაც ჩვენ
გვერდი არ უნდა აუაროთ, არ უნდა დავივიწყოთ

აი რატომ მივესალმები მე იმ გარემოებას, რომ საშუალო-
ბათა დიდი ეკონომიით ჩვენ ვხედავთ აქ ისეთ დადგმას როგორც
რიც არის „ურიელ აკოსტა“ გუცკოვისა; ეს მშვენიერია და უფრო
რებს თითქმის ისევე, როგორც გვახარებს თანამედროვე რევოლუ-
ციონური მოტივი. ძლიერ კარგია, რომ ასე მრავალმხრივად გაი-
შალა ქართული თეატრი. ჩვენ ვხედავთ მას აქ მისი ნაციონალური
სახითაც, ის ანსახიერებს ნამდვილ საუნჯეებს წარსულისა და აწმ-
ყოისა შესაძლოა განასახიეროს მომავლის საუნჯეებიც, როცა თვით
მომავალიც შეეხება ამ თეატრს“.

„გახხ“-ის სახელით თეატრს მიესალმა პ. ს. კოგანი. მან
აღნიშნა: „მარჯანიშვილი ეხლა არის წარმომადგენელი კოლექტივისა
და კოლექტიური მოძრაობის, პიროვნება, რომელიც ღრმად დაკავ-
შირებულია მის ირგვლივ არსებულ სინამდვილესთან.“

მარჯანიშვილი მიდის ეპოქის თანასწორ, ესმის ეპოქის ძვრები
და სცდილობს გარდაქმნას ის თავის სპეციალურ სფეროში, რომელ-
შიაც იქმნებიან ახალი ფო. მები მსოფლშეგრძნებისა და განწყობი-
ლებათა“.

მთავარხელოვნების წარმომადგენელმა ამხ. ეტინგერმა თავის
სიტყვაში სთქვა: „მთავარი ხელოვნება მზურვალეთ მიესალმება აქ ჩა-
მოსულ ახალგაზდა თეატრს. ძველი დიდი ოსტატის ხელმძღვანელო-
ბით გაიზარდა ახალგაზდა რევოლუციონური თეატრი, ის დაიბადა
საქართველოში, პროლეტარულ რევოლუციის ქარიშხალთან ერთად.
მხოლოდ საქართველოს გასაბჭოების მეოხებით შეიძლებოდა აღმო-
ცნებულიყო იქ ასეთი რევოლუციონური თეატრი. თქვენი ჩამოს-
ვლა აქ, დიდი პოლიტიკური და კულტურული მნიშვნელობის მოე-
ლენაა. სწორედ ეხლა როცა დასავლეთში სწარმოებს ბურჟუაზიული
ანტიგაბჭოთა კამპანიები, როცა ჩვენ ბრალს გვდებენ უკულტურო-
ბაში, ველურობაში, ნაციონალურ კულტურათა ჩახშობაში, და ყვე-
ლაზე მეტი ცრემლი იქ იღვრება სწორედ საქართველოს შესახებ,—
თქვენი ხელოვნების გამოჩენა არის საუკეთესო და ღირსეული პასუხი
იმ ფიგლიარებისათვის“.

შემდეგ თეატრს მიესალმენ მოსკოვის თეატრების დელეგა-
ციები, რომელთა შორისაც იყვნენ: ო. ლ. კნიპერი, ი. მოსკვინი,
ვიშნევსკი, მარკოვი და სახალხო მსახიობი ა. იაბლოჩინა.

ის შეხვედრა, რომელიც წილად ხვდა კ. მარჯანიშვილის თეა-
ტრს მოსკოვსა და ხარკოვში და ამ თეატრის მიერ წარმატებით ჩა-
ტარებული სპექტაკლები მაჩვენებელია თუ რა რიგათ უწყობს ხელს
საბჭოთა ხელისუფლებას, საბჭოთა ავშირის ხალხთა დაახლოებისა
და საერთო კულტურული აღორძინების საქმეს.

3. ბ.

ვასილ ბარნოვი. ი. სახელგამი, 1929, გვ. 328. ფასი 2 მ.

ვასილ ბარნოვის წერის მანერა ისეთია, რომ ყოველ სტრიქონში თითო ავტორის სულსკვეთებაა მოცემული. ბარნოვი უპირველეს ყოვლისა ლირიკოსია, რომელსაც თვალწინ უდგას ფანტაზიის მიერ შექმნილი სურათი, თავს დასტრიალებს ამ სანახაობას და მხოლოდ ხანდისხან თუ დაგვანახებებს სიტყვათა ბადის იჭით მიმალულ პლასტიურ ხატებას. მთავარი მისი საზრუნავი საკოთარი სულისკვეთების გადმოშლაა. ამიტომაც მისი უბნობა გრძნობებით მიმოტრიალებულს ღალადისა მკითხველისათვის არც ისე კარგად დასანახავ სურათის წინაშე: შევეცადეთ გავიგოთ ბარნოვის შინაგანი მე, მის უსაყვარლეს გრძნობათა და აზრთა რაობა.

„სული, სული! ხელმოუკიდებელია იგი, უზილავი. სანამ მას მიაგნებ, ხორცი გიდგა თვალწინ, სხეული გხედება ხელში ნივთიერი; ხატება ღვთისა ხორცშიც უნდა იყოს ჩასახული, ტანში ჩაქსოვილი! შემოქმედი ყოვლად სრულია ყოველმხრივ. მისი გარეგანი მხარეც უმწიკველა, სიმშვენიერით სრული. იგი მისი განუსაზღვრელი მშვენიება უნდა გამოატოვდეს მის ხატებაში. ტყვილად კი არ სცემდენ თავყვანს ღმერთს სიმშვენიერისას... უნდა თავყვანს ესცემდეთ სიმშვენიერეს, ვულაღადებდეთ მას და ვუმსხვერპლიდეთ! მშვენიერება იგი ნათელია შენივთებული, ხორცქმნილი და კაცთა სანუგეშოდ მოვლინებულნი ამ წყვილად ქვეყანაში; იგი ნათელია თვით საუკუნო ნათელისაგან გამოსული და ჩვენდა სალხენად წარმოგზავნილი. სამშვენიერის თავისი სიკეთეა და მისდამი მისწრაფება ერთი გზათაგანია კაცთა ნათესავეს გაუმჯობესებისა და ბედნიერებისა: ამრავლე მშვენიერება და გაუმჯობესდება კაცთა მოდგმა, გაუნათლებდა არსებობის შარავანდები“ („ყველილები“). ამ სიტყვების ავტორი როგორც მსოფლგაგებით, ისე მსოფლშეგრძნობით წმინდა წყლის იდეალისტია, რომელსაც ღრმად სწამს, რომ ყოველ ადამიანში ზის ზეცით ძირს მოვლენილი კეთილშობილური რამ დასაწყისი-ანუ მისივე სიტყვა რომ ვიხმართო—სული. „სული! სული! რა იცი, რომ სული იგივე ხორცი არ არის, მხოლოდ წმინდა, განსატყაქებელი, ჭაეროვანი, გამშვენიებული, ნათელქმნილი“. („საფლავის ქვაზე“). ასეთია ეს სული, რომელიც ამ ქვეყნად ხორცშესხმის შემდეგ სიყვარულის სახით წარმოგვევლინება. „იქნება იყოს ისეთი წარსული რამ უძველესი, ჯამი რამ ადრინდელი, როდესაც ეს სული იცნობდნენ და ითვიებდნენ ერთმანეთს უწინარეს თავის აწინდელ განხორციელებისა“ („ღერწამი სხეული“). ასეთ აზრებს ბარნოვის მოთხრობებში თითქმის ყველგან წააწყდებით, მისი პერსონაჟებიც ასეთის მსოფლგაგების პატრონნი არიან, მათთვის „ცოლქმრობის საქმე ალბად მართლა ცაში რიგდება“ („ყველილი მიმომავალი“), ტაძარი ღვთის სახელია ცაში მყოფისა, ჰხამს ზეცისკენ ეწეოდეს კაცის ფიქრებსა“ („ნამვნარი დევი“). ბარნოვს მთელის არსებით სწამს შესამყოფელიდან გამოვლინებული სულის სიმძლიერე და წარმტაცობა. მოთხრობაში „ყველილები“ ვკითხულობთ: „იმ დროს გავიციანი ბაბუცა ახლო, როდესაც მას უკვე დაეძლიენა თავისი სასტიკი სასოწარკვეთილება, არ დაჰმონებოდა მისდამი მიწეულ უბედურებას, გაეკვივნა

საკუთარი გზა ცხოვრებისა თვისი სულის ძლიერებით შექმნა განკერძოებულ საშუალო ოცნებისა და თავისუფლად ცხოვრობდა შიგ, ცხოვრებისაგან უარყოფილი. ეს იყო მიზეზი, რომ თანა-ფერძობდი მას და მი-ყვარდა ამავედნებულ ადამიანის საგანგში რამდენიმე წუთის გატარება“.

განდევლის სულის კვეთებისა თითონ ბარნოვი და ეს ქალიც მისთვის უყვარს მას, ბარნოვი სიყვარულისა და მშვენიერი სულის სადიდებლად განდევნილი მწერალა; ის თავისებური ასეცტია, რომელიც თავისი საკუთარი მიდგომით შემოდის ჩვენს ცხოვრებაში, ყოველგვარ მოვლენას საკუთარი შეგნების ბრძმედში ატარებს და მხოლოდ ამის შემდეგ გვამცნობს მოთხრობების საბით, მაგრამ არა, უკეთესი იქნებოდა, რომ ამ წიგნში მოთავსებულ მისი მოთხრობებისათვის ლირიკული ლექსები გვეწოდებია. გადაჭარბებული იდეალიზმის, ან ბარნოვისებური ასეცტონის სათვალეები ხშირად სინამდვილის გამამრუდებელია. ამის აშკარა მაგალითია ბარნოვის ზოგიერთი მოთხრობა. მაგ. „ყვეელი მიმომავალი“ ს ქალვაჟის დამოკიდებულება სრულტებით არ გავს ჩვეულებრივი ადამიანების მიერ სიყვარულის გრძობის გამონატება; თვინიერ ახალგაზრდებს ზერიანი კონცაქ კი არ შეუძლიან და მათ უკან მიმავლ-ღო მოხუცებისაგან იმითი განიჩევიან, რომ ისინი (მოხუცები) სხელულებ არიან დაბერებულნი, ესენი კი სულით. ამ საბთლის ადამიანების დალუპვის ამბავიც ერთობ ხელოვნურია.

იდეალიზმი რომანტიზმის სულის ჩამდგმელია, რომანტიზმს შორეულის სიყვარული აცხოველებს. შორეული წარსულშიც არის და მომავალშიც. ბარნოვის იდეალიზმი მოშალის გასამშვენიერებლად, ან მისივე სიტყვებით რომ ვთქვათ, „კაცთა ნათესავის გაუმჯობესებისა და ბედნიერებისათვის“ წარსულში ეძიებს მასალას. ამ კრებულში მოყვანილი მისი მოთხრობების დიდი უმეტესობა თებერვლის რევოლუციის შემდეგაა დაწერილი, მაგრამ თანამედროობის გავლენას თითქმის ვერსად ვერ შეხვდებით, ბარნოვი გაუბრბის აქტუალურ საკითხებს, იგი მშვენიერების განდგომილი რაინდია და აგრე რიგად არ უნდა ახლობელი ცხოვრების კაობში ჩაეშვას. ალბად იმის შიშით, რომ თანამედროობა იდეალურად განწყობილ სულს შებღალავს უქაღის. მაგრამ არის მომენტები, როდესაც ბარნოვის კალამიც რეალობაში ეძიებს თავის საგანს და უნდა ითქვას, რომ მისი ძიება ამ სფეროში თითქმის ყოველთვის ნიშანდობლივია, სხარტული დი ნამდვილი ხელოვანის ხელით შესრულებული. მშვენიერი იქნებოდა „სოკო, სოკო“ ცოტათი ბუნების ფილოსოფია რომ არ აფუჭებდეს. არაუშვას „სოვდაგარს“-საც. ბარნოვი შეგნებულად გაუბრბის რეალიზმს, მე ვფიქრობ ეს შეცდომაა. ყოველშემთხვევაში ამ კრებულის მოთხრობების შესახებ ეს ახრი ჭეშმარიტებაა. აშკარად უნდა ითქვას: ბარნოვის იდეალიზმს მე მისი რეალიზმი მიჩეენია და ეს არა იმიტომ, რომ ჩემი მსოფლმხედველობა უპირველეს ყოვლისა რეალისტურ-მატერიალისტურია, არამედ იმიტომ, რომ ბარნო-რომანტიკოსს ბარნოვი-რეალისტტი სჯობს, უკანასკნელი უფრო ძლიერი და კონკრეტულია.

ბარნოვს თავისებური სინტაქსი აქვს. ჩვეულებრივად იტყვიან: „ბაქარი ღვთის შვილი იყო, იგი ტკბილად ცხოვრობდა“-ო, ბარნოვი კი ამ ფრაზას ასე ამბობს: „ღვთის შვილი იყო ბაქარი, ტკბილად მცხოვრები“; მახვილი აქ ღვთის შვილზეა დასმული. „საგონებელში ჩაეარდა დიმიტრი“-ო სწერს ბარნოვი, რომელსაც უნდა რომ მახვილი სიტყვა „საგონებელში“-ზე გაკეთდეს; ჩვეულებრივ კი ასე იტყოდნენ: დიმიტრი საგონებელში ჩაეარდაო. ბარნოვის მოთხრობები სავეა ასეთი მეტყველებით, რაიც უსათუოდ განსაკუთრებულ სურნელებას ქმნის და თავისებურობის იერს აძლევს მის ძლიერ სტილს. მაგრამ მაგარი ისაა, რომ ამ თავისებურ სინტაქსს გამახვილება არქაიზმებისაგან აქვს, რაიც ხშირად ენას ამძიმებს და სამღვთო წერილის კილოს აძლევს.

ს ა ძ ა რ თ ე მ ე ლ ო

— დ. კლდიაშვილის იუბილე. საქართველოს საბჭოთა მწერლების ფედერაციის პრეზიდიუმმა თავის უკანასკნელ სხდომაზე დაადგინა, აღძრას შუამდგომლობა განათლების სახალხო კომისარიატის წინაშე, რათა მახლობელ ხანში მოწყობილ იქნას დამსახურებულ მწერლის და საზოგადო მოღვაწის დავით კლდიაშვილის იუბილე.

— საქართველოს მეცნიერებათა ინსტიტუტი. სრულიად საქართველოს ცენტრალურმა აღმასრულებელმა კომიტეტმა, სამეცნიერო-საკვლევო მუშაობის გასაერთიანებლად მთელი რესპუბლიკის ფარგლებში, დაადგინა დაარსებულ იქნეს საქართველოს მეცნიერებათა ინსტიტუტი.

მეცნიერებათა ინსტიტუტის პრეზიდენტად დანიშნულია აკადემიკოსი ნ. მაროი, ვიცე-პრეზიდენტებათ—პროფ. შ. ნუცუბიძე და პროფ. ა. ჯანელიძე.

მეცნიერებათა ინსტიტუტი იქნება საქართველოს სოციალისტური საბჭოთა რესპუბლიკის უმაღლესი სამეცნიერო დაწესებულება, რომელიც აწარმოებს მეცნიერულ მუშაობას საერთო სოციალისტური მშენებლობის მიხედვითა და გზით.

ინსტიტუტს ექნება ორი ძირითადი განყოფილება: 1. მათემატიკურ-საბუნებისმეტყველო მეცნიერებათა და 2. საზოგადოებრივ ისტორიულ მეცნიერებათა. თვითნებური მათგანი მეცნიერულ ხელმძღვანელობას უწევს მის შემადგენლობაში მყოფ დაწესებულებათა მუშაობას.

საზოგადოებრივ-ისტორიულ მეცნიერებათა განყოფილებას აქვს შემდეგი სექციები: ა) ეკონომიურ მეცნიერებათა, ბ) ფილოსოფიის და ფსიქოლოგიის, გ) მატერიალურ კულტურის და ხელოვნების ისტორიის, დ) ისტორიულ მეცნიერებათა, ე) ენათ-მეცნიერებისა (კერძოდ—აფექტივოლოგიის საფუძველზე დაყრდნობით), ვ) ლიტერატურათ-მცოდნეობისა.

ინსტიტუტის გამგებლობაში ამ თავითვე გადადის 18 სამეცნიერო დაწესებულება. გარდა ამისა ინსტიტუტს უფლება აქვს, გახსნას და შეიერთოს ახალი სამეცნიერო დაწესებულებანი.

— სომხეთის სახ. აკადემიური თეატრის გასტროლები. მისი ვრცელიდან ტფილისში საგასტროლოდ ჩამოვიდა სომხეთის სახელმწიფო აკადემიური თეატრის დასი. თეატრს სადგურზე შეეგებენ განათლების სახკომისარიატის, სახელმწიფო დრამის, სახელმწიფო ოპერის, ხელოვნების მუშაკთა კავშირის, პროლეტმწერალთა ასოციაციის და სხვა ორგანიზაციების წარაომადგენლები.

სტუმრებს მისასალმებელი სიტყვით მიმართა განათლების სახკომისარიატის წარმომადგენელმა ანხ. ჩხარტიშვილმა, რომელმაც აღნიშნა, რომ სომხეთის სახელმწიფო დრამის გასტროლები ტფილისში დიდი მნიშვნელობის მოვლენა იმით, რომ იგი კიდევ უფრო განამტკიცებს სომხეთის და საქართველოს მშრომელ ხალხთა კულტურულ კავშირს.

მისასალმებელი სიტყვებით გამოვიდნენ აგრეთვე: ქართული 1-ლი სახელმწიფო დრამა სახელით მსახიობი აკაკი ხორაევა, ხელოვნების მუშაკთა სახელით ანხ. ლორთქიფანიძე და სხვ.

საპასუხო სიტყვით გამოვიდა სომხეთის სახ. დრამის დირექტორი ანბ/ აბოვი, რომელმაც დასის სახელით მადლობა გადაუხადა დამხდურთ ვულწრფელი მიღებისათვის.

სალამოს სტუმრები მიწვეულ იქმნენ სახელმწიფო დრამის თეატრში, სადაც დაიდგა გრიგოლ რობაქიძის პიესა „ლამარა“.

დასი ტფილისში დასდგამს 5 სხვადასხვა წარმოდგენას.

ტფილისში გასტროლების დამთავრების შემდეგ დასი საგასტროლოდ გავ- მგზავრება ბაქოში.

■ მიხ. ჯავახიშვილის ნაწერები უკრაინულ ენაზე იბეჭდება მიხ. ჯავახიშვილის ოთხი წიგნი: ჯაყოს ხიზნები, თეთრი საყელო, კვაკი და მოთხრობების კრებული.

■ ახალი წიგნი თეატრზე. გამოვიდა და იყიდება ვანტანგ გარრი- კის წიგნი: თეატრი. წიგნი ისტორიულ-თეორეტიული ხასიათისაა, — გამოცემულია ლამაზად, შეიცავს 230 გვ. და ღირს 1 მ. 50 კ.

■ რაჟდენ გვეტაძის მოთხრობების წიგნი. დაიბეჭდა და გამოვიდა გასაყიდათ რაჟდენ გვეტაძის მოთხრობების წიგნი: თეო. წიგნში მო- თავსებულია მოთხრობები: თეო, ბოთე და მილიციელი.

■ „მარცხენა თვალით“. გამოვიდა კონსტანტინე გამსახურდიას ნო- ველების წიგნი: „მარცხენა თვალით“. წიგნში მოთავსებულია 10 ნოველა. 220 გვ. ღირს 1 მ. 50 კ.

■ კონსტანტინე გამსახურდიამ დაასრულა ერიხ მარია რე- მარქის წიგნის: „დასავლეთის ფრონტი უცვლელია“-ს გერმანულიდან თარგმნა. წიგნს გამოუშვებს საქ. სახელგამი.

■ დიმიტრი ყიფიანის მემუარები. გამოვიდა სიმონ ხუნდაძის რედაქციით, შენიშვნებით და წინასიტყვაობით დიმიტრი ყიფიანის მემუარების წიგნი. წიგნში მოთავსებულია შემდეგი მოგონებანი: 1. სკოლა სულისა, 2. 1832 წ. შეთქმულება და 3. ჩემი მონაწილეობა 1832 წ. შეთქმულებაში. წიგნს დართული აქვს რედაქტორის ვრცელი ნარკვევი დიმიტრი ყიფიანის აზროვნებიდან და მო- ლეაწეობიდან; წიგნი გამოცემულია ლამაზად და შეიცავს 174+XLII გვ. და ღირს 2 მ. 50 კ. ყდით

■ გრიგოლ ცეცხლაძის ახალი პოემა. გრიგოლ ცეცხლაძე სწერს პოემას „ნილილისტი“. პოემის სიუჟეტი გაშლილი იქნება თანამედროვე ინ- ტელიგენციის ცხოვრების ფონზე.

■ რუსთაველის თეატრი. რუსთაველის თეატრი მაისში ამთავრებს სეზონს, რის შემდეგაც ის გაემგზავრება მოსკოვში საბჭოთა კავშირის ხალხთა თეატრების ოლიმპიადაზე მონაწილეობის მისაღებად. ამ ოლიმპიადაში მონაწი- ლეობას მიიღებენ 45 მეტი ეროვნებათა თეატრები. რუსთაველის თეატრს თან მიაქვს დადგმები: ანზორი, ქართა ქალაქი, ლამარა, რლევა, ლიანდაგი გუგუნებს.

■ დ. ჭონჭაძის დაბადებიდან 100 წლის თავი. საქართვე- ლოს საბჭოთა მწერლების ფედერაციის პრეზიდიუმმა დაადგინა: ივნისში მო- აწყოს დ. ჭონჭაძის დაბადებიდან 100 წლის შესრულების თავის აღსანიშნავი საღამო.

მწერალთა ფედერაციამ მიმართა პროფკავშირების კულტსექტორს, რათა კლუბებშიაც ჩატარებულ იქნას დ. ჭონჭაძის მსოვნის საღამოები.

მწერალთა ფედერაციამ სახელგამის წინაშე აგრეთვე აღძრა შუამდგომ- ლობა, რათა ამ დღის აღსანიშნავად მასიურად გამოცემულ იქნას „სურამის ციხე“.

== დავით სულთაშვილი თუ რქულად. აზერბეიჯანის სახელგანი
სცემს დავით სულთაშვილის მოთხოვნების წიგნს.

== ახალი წიგნი. დაიბეჭდა და გამოვიდა კრებული „კოლექტივიზმის
ციის ფრონტზე“ შემდეგი შინაარსით: მოწინავე—ი. სტალინი—დღის
ტების წელი. პოეზია: კ. ბობოხიძე—გლეხის სიმღერა (ლექსი); ვ. გორგაძე—
ხუთი წლის შემდეგ; ს. ერთაწმინდელი—განგაში; ს. ეული—მუშა ბრიგა-
დელი; ნ. ზომლეთელი—თესვა; ალ. მამაშვილი—რადიო; ფრ. ნაროუ-
შვილი—ხალტი ვწვეა აგრიაციას; ტიციან ტაბიძე—გაზაფხულის თესვა;
ს. ჩიქოვანი—საგაზაფხულო თესვა; გ. ხეჩუაშვილი—მეურნეობისაკენ,
ახალი სოფელი; პროზა: არ. ჩაჩიბაია—ვერც მეორე გზით; სიმ. წვერავა—
მჭედლეების უბანში; დრამა: სერგო ჯავახიანი—თითქოს გადაარჩა; კონ-
სტანტინე ლორთქიფანიძე—ინსტიტუტების ჯანყი; სიმ. ჩიქოვანი—
თესვის კულტურა ლომის დაბლობში.

კ უ ს ე თ ი

== საბჭოთა კავშირის ხალხთა ხელოვნების ოლიმპიადა.
11 მაისს შესდგა საბჭოთა კავშირის ხალხთა თეატრებისა და ხელოვნების ოლიმ-
პიადის ჟიურის პირველი სხდომა. ჟიურიმ დაადგინა—დააწესოს 15 ჯილდო, რო-
მელთა საერთო თანხა დაახლოებით 10.000 მანეთს შეადგენს. გამარჯვებულ
თეატრს მიეცემა გარდამავალი ჯილდო, იმ ინდივიდუალური ჯილდოების გარდა
რომლებიც მიეცემათ რეჟისორებს, არტისტებს და მხატვრებს. თეატრებს ჯილ-
დოთ მიეცემათ სცენების ელექტროფიკაციამწილი მოწყობილობანი და სხვ. ჟიუ-
რიმ დააკმაყოფილა საქართველოს, სომხეთის, თურქმენისტანის და თათართა რეს-
პუბლიკის თხოვნა იმის შესახებ, რომ ოლიმპიადაზე მოეწყოს ამ რესპუბლიკების
მხატვართა სურათებისა და გრაფიკის გამოფენები, ოლიმპიადის მონაწილე ბევრი-
თეატრი აწყობს მაცუტების გამოფენას.

15 ივნისიდან 6 ივლისამდე მოსკოვში გაიმართება საბჭოთა კავშირის
ხალხთა თეატრებისა და ხელოვნების ოლიმპიადა. ოლიმპიადაზე წარმოდგენილი
იქნება: თეატრი, კინო, ეტნოგრაფიული ხალხური ხელოვნება და შინამრეწველური
სამხატვრო პროდუქცია.

სულ ოლიმპიადაში მონაწილეობას მიიღებს ათასზე მეტი არტისტი. მთელი
ოლიმპიადა გადაღებული იქნება დიდ ხშიან კინოფილმზე.

ოლიმპიადაზე მოწვეულია დასავლეთის რევოლუციონური ხელოვნების 20-ზე
მეტრ მოღვაწე. ოლიმპიადაზე ჩამოსულ სხვადასხვა ეროვნების ხელოვნების მუშაკ-
თათვის მოეწყობა ლექციებისა და მოხსენებების რამდენიმე ციკლი მარქსისტული
ხელოვნებათმცოდნეობის შესახებ; ამავე ნაციონალურ მუშაკებს გააცნობენ მოსკო-
ვის თეატრების ტექნიკურ მიღწევებს, მოსკოვის მუზეუმებს, კულტურულ-პოლი-
ტიკურ ორგანიზაციებს, ფაბრიკებს და ქარხნებს.

ს. მ. უ. ს. პოლიგრაფტორესტის მე-3 სტამბა.

შეკვ. № 1727. მთავლ. № 1013. ტირაჟი 1000

ფანდი 1 მან.

